DR. MATIJA BELIĆ

ZBIRKA KANONSKIH PROPISA O BRAKU

120,00

ZBIRKA KANONSKIH PROPISA O BRAKU

SABRAO, PREVEO I UREDIO

Dr. MATIJA BELIĆ

ADVOKAT I HON. UNIVERZITETSKI NASTAVNIK

Jugoslovenska štampa d. d., Zagreb

PREDGOVOR

Na pravnim područjima Hrvatske i Slavonije, Srbije, Bosne, Crne Gore, dakle na najvećem dijelu državne teritorije, u pitanjima braka državljana katoličke vjeroispovijesti važi za državno područje, ne samo za crkveno, materijalno i procesualno kanonsko bračno pravo. Za rješavanje sporova o braku nadležni su duhovni sudovi. Kada bude konkordat ratificiran, proširiće se važenje tih pravnih propisa na cjelokupnu državnu teritoriju dakle i na Vojvodinu, Međumurje, Sloveniju i Dalmaciju gdje još do sada nisu važili.

Ukoliko naš konkordat i zakoni koji će biti izdani u svrhu provedbe konkordata, budu imali slične ustanove kao talijanski konkordat od god. 1929 i austrijski konkordat od god. 1934 imaće i građanski sudovi pri suđenju o crkvenom braku da primjenjuju bračno pravo kanonsko.

Međutim niti do sada ovi propisi nisu bili pristupačni našim pravnim krugovima. Znam iz svog vlastitog iskustva kao advokat i kao univerzitetski nastavnik, koliku muku muče radi toga praktični pravnici, suci i advokati, i univerzitetska mladost.

Postoji više službenih glasila raznih nadležnih crkvenih vlasti, što u našoj državi i što izvan nje, pa je sasvim isključena mogućnost da pravnici, kojima kanonsko pravo nije glavna struka, drže sve potrebite propise u evidenciji.

Nadalje su izvornici tih propisa najvećim dijelom u latinskom jeziku, kojim se samo rijetko koji naš pravnik može služiti bez ikakvih poteškoća. Bilo je dakle potrebno, da se pravnoj publici uz izvorni latinski tekst pruži također i prijevod.

Odlučio sam se, da toj potrebi udovoljim. U Zbirku sam složio: 1) materijalno i procesualno bračno pravo K o d e k s a kanonskog prava iz god. 1917, — 2) tekstove a u t e n t i č n o g t u m a č e n j a Interpretacijske komisije, koje se odnosi na pojedine kanone bračnog prava; što je nužno zato jer su u judikaturi i nauci neki kanoni bili preporni, — 3) N a p u t a k S. Kongregacije Sakramenata od 15 VIII 1936. zajedno sa njegova tri Dodatka, čime je detaljno razgrađen parnični postupak pred duhovnim ženidbenim sudovima, — 4) »N a p u t a k u ž e n i d b e n o m p r a v u« p r v e z a g r e b a č k e s i n o d e od god. 1925, koji sadrži mnoge upute i propise, naročito važne za naše partikularno pravo, — 5) Dekret »N e t e m e r e«, — 6) Konstituciju »P r o v i d a«. — 7) Dekret »T a m e t s i«, a ova tri zadnja propisa od važnosti su za brakove, naročito za mješovite, koji su sklopljeni prije nego što je potpuno stupilo na snagu bračno pravo Kodeksa. — Donio sam izvadak 8) Naputka kardinala L a m b r u s c h i n i od god. 1841, na koji se poziva § 19 Ženidbenog zakona od god. 1856 i član IV Carskog patenta od 29 XI 1852 t. j. uvodnog zakona za Opći građanski zakonik, što je sve važno za preporno pitanje o valjanosti mješovitih brakova za građansko područje. Nadalje sam dodao propise o bračnom pravu iz raznih k o n k o r d a t a, koji važe kao naši državni propisi i to iz konkordata, — 9) austrijskog od god. 1855, čiji propisi još vrijede u Hrvatskoj i Slavoniji, — 10) crnogorskog od god. 1886, — 11) srpskog od god. 1914. Konačno donosim 12) Alokuciju Benedikta XV kojom je proglašeno, da neki konkordati prestaju važiti i 13) iz jugoslavenskog konkordata dio o braku.

Slično izdanje s latinskim izvornikom i talijanskim prijevodom sačinio je V e c c h i, ali on se ograničio samo na goli tekst Kodeksa i na propise koji su u vezi sa talijanskim konkordatom, ispustivši sve ostale propise koji se odnose na bračno pravo. — Više mi je bila pred očima zbirka »D i e Z i v i l g e s e t z e d e r G e g e n w a r t« (Dr. Karl Heinsheimer) sa tekstovima u originalnom jeziku i paralelnim njemačkim prijevodom.

Upozorujem, da sam kod prijevoda više pazio, da bude misao zakona istaknuta nego da tekst bude strogo doslovce preveden, pa sam zato neke zbijene latinske tekstove proširio prema duhu našeg jezika da tako tekst učinim razumljivijim.

Rukopis mi je pregledao i učinio mi potrebna upozorenja u jezičnom i stvarnom pogledu Msgr. Dr. Franjo Herman, rektor bogoslovije u Đakovu i profesor kanonskog prava u m., pa mu se zato ovim srdačno zahvaljujem.

U Zagrebu, mjeseca januara 1937.

SADRŽAJ:

B. AUTENTIČNO TUMAČENJE INTERPRETACIJSKE KOMISIJE

(Pontificia Commissio ad Codicis canones authentice interpretandos)

Strana

C. »NAPUTAK U ŽENIDBENOM PRAVU« PRVE ZAGREBAČKE SINODE GOD. 1925.

D. NAPUTAK S. KONGREGACIJE SAKRAMENATA OD 15 VIII 1936:

Strana

Strana

A

CODEX IURIS CANONICI

LIBER TERTIUS

DE REBUS

TITULUS VII.

De matrimonio.

Can. **1012.** § 1. Christus Dominus ad sacramenti dignitatem evexit ipsum contractum matrimonialem inter baptizatos.

§ 2. Quare inter baptizatos nequit matrimonialis contractus validus consistere, quin sit eo ipso sacramentum.

Can. **1013.** § 1. Matrimonii finis primarius est procreatio atque educatio prolis; secundarius mutuum adiutorium et remedium concupiscentiae.

§ 2. Essentiales matrimonii proprietates sunt unitas ac indissolubilitas, quae in matrimonio christiano peculiarem obtinent firmitatem ratione sacramenti.

A

KODEKS KANONSKOG PRAVA

KNJIGA TREĆA

O STVARIMA

NASLOV VII

O braku

Kan. **1012.** § 1. Gospodin Hrist je uzdigao sam bračni ugovor među krštenim licima na čast sakramenta.

§ 2. Radi toga među krštenim licima ne može da postoji valjani bračni ugovor, a da on već samim tim ne bi bio sakramenat.

Vidi Naputak 1925, § 1.

Kan. **1013.** § 1. Prvotna svrha braka jest rađanje i odgajanje djece; drugotna svrha je međusobno pomaganje i lijek proti požudi.

§ 2. Bitna svojstva braka jesu jedinstvo i nerazrješivost, koja u kršćanskom braku dobivaju naročitu čvrstoću radi njegovog sakramentalnog značaja.

Vidi Naputak 1925, § 1.

Vidi Enciklička pismo pape Pija XI Casti connubii od 31 XII 1930. (A. A. S., sv. XXII, str. 539). — Hrvatski prijevod izašao je u nakladi Kaptola Vrhbosanskog u Sarajevu, g. 1931, pod naslovom »O kršćanskom braku«.

---

1) Stupio na snagu 19 V 1918.

Can. **1014.** Matrimonium gaudet favore iuris; quare in dubio standum est pro valore matrimonii, donec contrarium probetur, salvo praescripto can. 1127.

Can. **1015.** § 1. Matrimonium baptizatorum validum dicitur r a t u m, si nondum consummatione completum est; r a t u m e t c o n s u m m a t u m, si inter coniuges locum habuerit coniugalis actus, ad quem natura sua ordinatur contractus matrimonialis et quo coniuges fiunt una caro.

§ 2. Celebrato matrimonio, si coniuges simul cohabitaverint, praesumitur consummatio, donec contrarium probetur.

§ 3. Matrimonium inter non baptizatos valide celebratum, dicitur l e g i t i m u m.

§ 4. Matrimonium invalidum dicitur p u t a t i v u m, si in bona fide ab una saltem parte celebratum fuerit, donec utraque pars de eiusdem nullitate certa evadat.

Can. **1016.** Baptizatorum matrimonium regitur iure non solum divino, sed etiam canonico, salva competentia civilis potestatis circa mere civiles eiusdem matrimonii effectus.

Can. **1017.** § 1. Matrimonii promissio sive unilateralis, sive bilateralis seu sponsalitia, irrita est pro utroque foro, nisi facta fuerit per scripturam subsignatam a partibus et vel a parocho aut loci Ordinario, vel a duobus seltem testibus.

Kan. **1014.** Brak stoji pod posebnom zaštitom prava; radi toga se u sumnji o valjanosti braka — osim u slučaju kanona 1127 — pretpostavlja da je brak valjan doklegod se protivno ne dokaže.

Kan. **1015.** § 1. Valjani brak između krštenih lica naziva se t v r d i, ako još nije popunjen izvršenjem; t v r d i i i z v r š e n i, ako su bračni drugovi izvršili bračni čin, na koji se po svojoj prirodi odnosi bračni ugovor i po kojemu bračni drugovi postaju jedna put (tijelo).

§ 2. Doklegod se protivno ne dokaže, pretpostavlja se, da je brak izvršen, ako su bračni drugovi poslije vjenčanja zajedno stanovali.

§ 3. Brak valjano sklopljen među nekrštenim licima naziva se z a k o n i t i brak.

§ 4. Nevaljani brak naziva se p u t a t i v n i (»prividno valjani«, »mnivani«), ako je u času sklapanja braka barem jedna stranka bila uvjerena da sklapa valjani brak, a takav nevaljani brak prestaje biti putativnim, čim obadvije stranke sigurno znadu da im je brak ništav.

Kan. **1016.** Brak krštenih lica upravlja se ne samo po božanskom pravu nego i po kanonskom pravu, a građanske vlasti su nadležne glede čisto građanskih posljedica braka.

Kan. **1017.** § 1. Obećanje braka bilo jednostrano, bilo dvostrano ili zaruke, nevaljano je za obadva područja, osim ako je učinjeno pismeno i potpisano po strankama, te supotpisano ili po župniku ili po Ordinariju ili barem po dvojici svjedoka.

§ 2. Si utraque vel alterutra pars scribere nesciat vel nequeat, ad validitatem id in ipsa scriptura adnotetur et alius testis addatur qui cum parocho aut loci Ordinario vel duobus testibus, de quibus in § 1, scripturam subsignet.

§ 3. At ex matrimonii promissione, licet valida sit nec ulla iusta causa ab eadem implenda excuset, non datur actio ad petendam matrimonii celebrationem; datur tamen ad reparationem damnorum, si qua debeatur.

Can. 1018. Parochus ne omittat populum prudenter erudire de matrimonii sacramento eiusque impedimentis.

CAPUT I.

De iis quae matrimonii celebrationi praemitti debent et praesertim de publicationibus matrimonialibus.

Can. 1019. § 1. Antequam matrimonium celebretur, constare debet nihil eius validae ac licitae celebrationi obsistere.

§ 2. In periculo mortis, si aliae probationes haberi nequeant, sufficit, nisi contraria adsint indicia, affirmatio iurata contrahentium, se baptizatos fuisse et nullo detineri impedimento.

Can. 1020. § 1. Parochus cui ius est assitendi matrimonio, opportuno antea tempore, diligenter investiget num matrimonio contrahendo aliquid obstet.

§ 2. Ako nijedna stranka ili jedna stranka ne zna ili ne može pisati, nužno je za valjanost, da se ta okolnost spomene u samoj pismenoj ispravi i da se doda još jedan svjedok, koji će supotpisati ispravu zajedno sa župnikom ili sa Ordinarijem ili sa ona dva svjedoka što su navedena u §-u 1.

§ 3. Iz obećanja braka ne nastaje nikakvo pravo tužbe na sklapanje braka, makar je obećanje bilo valjano i makar da nema nikakvog opravdanog razloga za odustaju od obećanja; ali postoji pravo tužbe na naknadu štete, ako je kakva šteta prouzročena.

Vidi Naputak 1925, § 3.
Vidi Autentično tumačenje.

Kan. 1018. Župnik neka ne propusti, da razborito poučava narod o sakramentu braka i o bračnim smetnjama.

GLAVA I.

O pripravnim činima za sklapanje braka i naročito o bračnim navještajima.

Kan. 1019. § 1. Prije nego što se brak sklopi treba ustanoviti da li štogod stoji na putu njegovom valjanom i dopuštenom sklapanju.

§ 2. U slučaju smrtne pogibli, ako se ne može imati nikakvih drugih dokaza, dostatno je — osim ako postoje protivna indicija — da se stranke zakunu, da su krštene i da ne postoji nikakva bračna smetnja.

Vidi Naputak 1925, § 4.

Kan. 1020. § 1. Župnik, koji ima pravo da prisustvuje sklapanju braka, neka pravodobno unaprijed marljivo izvidi nije li što na putu namjeravanom braku.

§ 2. Tum sponsum tum sponsam etiam seorsum et caute interroget num aliquo detineantur impedimento, an consensum libere, praesertim mulier, praestent, et an in doctrina christiana sufficienter instructi sint, nisi ob personarum qualitatem haec ultima interrogatio inutilis appareat.

§ 3. Ordinarii loci est peculiares normas pro huiusmodi parochi investigatione dare.

Can. **1021.** § 1. Nisi baptismus collatus fuerit in ipso suo territorio, parochus exigat baptismi testimonium ab utraque parte, vel a parte tantum catholica, si agatur de matrimonio contrahendo cum dispensatione ab impedimento disparitatis cultus.

§ 2. Catholici qui sacramentum confirmationis nondum receperunt, illud antequam ad matrimonium admittantur, recipiant, si id possint sine gravi incommodo.

Can. **1022.** Publice a parocho denuntietur inter quosnam matrimonium sit contrahendum.

Can. **1023.** § **1.** Matrimoniorum publicationes fieri debent a parocho proprio.

§ 2. Si pars alio in loco per sex menses commorata sit post adeptam pubertatem, parochus rem exponat Ordinario, qui pro sua prudentia vel publicationes inibi faciendas exigat, vel alias probationes seu coniecturas super status libertate colligendas praescribat.

§ 2. Neka i vjerenika i vjerenicu takodjer svakog za sebe i oprezno ispita, da li postoji koja bračna smetnja, da li slobodno pristaju — osobito ženska — na brak, i da li su dostatno poučeni u kršćanskoj vjeri, osim ako se ovo posljednje pitanje ukazuje suvišnim obzirom na njihove lične okolnosti.

§ 3. Mjesni Ordinarij će izdati posebne propise za ovakve župnikove izvide.

Vidi Naputak 1925, § 4.
Vidi Autentično tumačenje.

Kan. **1021.** § 1. Kada stranke nisu krštene u župi dotičnog župnika, župnik neka zahtijeva krsni list od obadviju stranaka, odnosno samo od katoličke stranke, ako se radi o braku, koji se ima sklopiti s oprostom od zapreke različite vjere.

§ 2. Katolici koji još nisu primili sakramenat krizme, prije nego se pripuste braku, neka se krizmaju, ako to mogu bez velike poteškoće.

Vidi Naputak 1925, § 4.

Kan. **1022.** Župnik neka javno navijesti izmedju kojih se lica sklapa brak.

Vidi Naputak 1925, § 4.

Kan. **1023.** § 1. Navještaje ima izvršiti vlastiti župnik.

§ 2. Ako je stranka poslije postignute doraslosti kroz šest mjeseci boravila u nekom drugom mjestu, župnik treba da to javi Ordinariju, a ovaj će prema svom nahođenju odrediti, ili da se i tamo navještaji oglase, ili da se o slobodnom stanju stranke pribave drugi dokazi ili zasvjedočenja.

§ 3. Si aliqua sit suspicio de contracto impedimento, parochus etiam pro breviore commoratione consulat Ordinarium, qui matrimonium ne permittat, nisi prius suspicio, ad normam § 2, removeatur.

Can **1024.** Publicationes fiant tribus continuis diebus dominicis aliisque festis de praecepto in ecclesia inter Missarum sollemnia, aut inter alia divina officia ad quae populus frequens accedat.

Can. **1025.** Potest loci Ordinarius pro suo territorio publicationibus substituere publicam, ad valvas ecclesiae paroecialis, aliusve ecclesiae, affixionem nominum contrahentium per spatium saltem octo dierum, ita tamen ut, hoc spatio, duo dies festi de praecepto comprehendantur.

Can.**1026.** Publicationes ne fiant pro matrimoniis quae contrahuntur cum dispensatione ab impedimento disparitatis cultus aut mixtae religionis, nisi loci Ordinarius pro sua prudentia, remoto scandalo, eas permittere opportunum duxerit, dummodo apostolica dispensatio praecesserit et mentio omittatur religionis partis non catholicae.

Can. **1027.** Omnes fideles tenentur impedimenta, si qua norint, parocho aut loci Ordinario, ante matrimonii celebrationem, revelare.

§ 3. Ako postoji kakva sumnja o nastaloj zapreci, župnik neka i u onom slučaju, kada je stranka i kraće vrijeme boravila u drugoj župi, prijavi stvar Ordinariju. koji neka ne dozvoli sklapanje braka prije nego se sumnja ukloni po propisima §-a 2.

Vidi N a p u t a k 1925, § 4.

Vidi A u t e n t i č n o tumačenje.

Vidi N a p u t a k Kongregacije za Sakramente g. 1921. kod kan. 1097.

Ženska iza 12., a muškarac iza 14. navršene godine jesu dorasli: kan. 88 § 2.

Kan. **1024.** Navještaje treba izvršiti u crkvi tri puta, i to nedjeljama i drugim zapovjednim blagdanima, koji uzastopce slijede, prigodom svečane mise ili druge službe božje, koju narod brojno pohađa.

Vidi N a p u t a k 1925, § 4.

Kan. **1025.** Ordinarij mjesta može za svoje područje usmene navještaje zamijeniti pismenim oglasom imena lica koja sklapaju brak; taj oglas valja pribiti na vrata župske ili druge crkve, gdje ima ostati barem kroz osam dana, a među ovima treba da su dva zapovjedna blagdana.

Vidi N a p u t a k 1925, § 4.

Kan. **1026.** Neka se ne izvrše navještaji o brakovima, koji se sklapaju s oprostom od zapreke različite vjere ili zabrane mješovite vjeroispovijesti, osim ako mjesni Ordinarij po svom razboritom nahođenju pronađe, da je bez ikakve smutnje zgodno da dozvoli navještaje, i to nakon što je već dobiven apostolski oprost; vjeroispovijest nekatoličke stranke se nema spomenuti.

Vidi N a p u t a k 1925, § 4.

Kan. **1027.** Svi vjernici su dužni, da župniku ili mjesnom Ordinariju prije sklapanja braka prijave bračne smetnje, ako za njih znadu.

Vidi N a p u t a k 1925, § 4.

Can. **1028.** § 1. Loci Ordinarius proprius pro suo prudenti iudicio potest ex legitima causa a publicationibus etiam in aliena dioecesi faciendis dispensare.

§ 2. Si plures sint Ordinarii proprii, ille ius habet dispensandi, in cuius dioecesi matrimonium celebratur; quod si matrimonium extra proprias ineatur dioeceses, quilibet Ordinarius proprius dispensare potest.

Can. **1029.** Si alius parochus investigationem aut publicationes peregerit, de harum exitu statim per authenticum documentum certiorem reddat parochum, qui matrimonio assistere debet.

Can. **1030.** § 1 Peractis investigationibus et publicationibus, parochus matrimonio ne assistat, antequam omnia documenta necessaria receperit, et praeterea, nisi rationabilis causa aliud postulet, tres dies decurrerint ab ultima publicatione.

§ 2. Si intra sex menses matrimonium contractum non fuerit, publicationes repetantur, nisi aliud loci Ordinario videatur.

Can. **1031.** § 1. Exorto dubio de exsistentia alicuius impedimenti:

1.° Parochus rem accuratius investiget, interrogando sub iuramento duos saltem testes fide dignos, dummodo ne agatur de impedimento ex cuius notitia infamia partibus oriatur, et, si necesse fuerit, ipsas quoque partes;

2.° Publicationes peragat vel perficiat, si dubium ortum sit ante inceptas vel expletas publicationes;

Kan. **1028.** § 1. Vlastiti Ordinarij mjesta po svom razboritom prosuđenju može radi zakonitog razloga podijeliti oprost od navještaja također takvih koji bi se imali obaviti u drugoj biskupiji.

§ 2. Ako ima više vlastitih Ordinarija, ima pravo da podijeli oprost onaj, u čijoj se biskupiji brak sklapa; ako se sklapa brak izvan vlastitih biskupija, onda može da dade oprost svaki od vlastitih Ordinarija.

Vidi Naputak 1925, § 4.

Kan. **1029.** Ako je drugi župnik obavio izvide i navještaje, neka odmah autentičnom ispravom o posljetku izvida i navještaja obavijesti onoga župnika, koji će prisustvovati kod braka.

Vidi Naputak 1925, § 4.

Kan. **1030.** § 1. Nakon što su obavljeni izvidi i navještaji, župnik neka ne prisustvuje sklapanju braka, dok ne bude primio sve potrebne isprave, nadalje treba da proteku tri dana između zadnjeg navještaja i vjenčanja, osim ako razborit razlog od toga ispričava.

§ 2. Ne sklopi li se brak u roku od šest mjeseci nakon posljednjeg navještaja, moraju se navještaji ponoviti, osim ako bi Ordinarij mjesta drugačije odredio.

Vidi Naputak 1925, § 4.

Kan. **1031.** § 1. Ako nastane sumnja da postoji koja bračna smetnja:

1. neka župnik stvar točnije istraži tako da će pod zakletvom ispitati dva vjerodostojna svjedoka osim ako se radi o bračnoj smetnji, koja bi nanijela strankama sramotu kada bi se za nju saznalo; ako je potrebno preslušaće također i same stranke.

2. Ako je sumnja nastala prije započetih ili još nedovršenih navještaja, imadu se usprkos sumnje navještaji obaviti odnosno dovršiti.

3.° Matrimonio ne assistat, inconsulto Ordinario, si dubium adhuc superesse prudenter iudicaverit.

§ 2. Detecto impedimento certo:

1.° Si impedimentum sit occultum, parochus publicationes peragat vel absolvat, et rem deferat, reticens nomina, ad loci Ordinarium vel ad Sacram Poenitentiariam;

2.° Si sit publicum et detegatur ante inceptas publicationes, parochus ulterius ne procedat, donec impedimentum removeatur, etsi dispensationem pro foro conscientiae tantum obtentam norit; si detegatur post primam aut secundam publicationem, parochus publicationes perficiat, et rem ad Ordinarium deferat.

§ 3. Demum si nullum detectum fuerit impedimentum, nec dubium nec certum, parochus, expletis publicationibus, ad matrimonii celebrationem partes admittat.

Can. **1032.** Matrimonio vagorum de quibus in can. 91, parochus, excepto casu necessitatis, nunquam assistat, nisi, re ad loci Ordinarium vel ad sacerdotem ab eo delegatum delata, licentiam assistendi obtinuerit.

Can. **1033.** Ne omittat parochus, secundum diversam personarum conditionem, sponsos docere sanctitatem sacramenti matrimonii, mutuas coniugum obligationes et obligationes parentum erga prolem; eosdemque vehementer adhortetur ut ante matrimonii celebrationem sua peccata diligenter confiteantur, et sanctissimam Eucharistiam pie recipiant.

3. Ako župnik razborito sudi, da i nakon obavljenih navještaja sumnja i nadalje postoji, neka ne prisustvuje sklapanju braka, nego neka cijelu stvar dostavi Ordinariju.

§ 2. Kada se ustanovi, da postoji nedvojbena smetnja:

1. Ako je smetnja tajna, župnik ima navještaje obavljati odnosno dovršiti i prešutivši imena stvar dostaviti mjesnom Ordinarijatu ili Svetoj Penitenciariji.

2. Ako je smetnja javna i otkrije se prije nego što su započeti navještaji, neka ne obavlja navještaja, dok se smetnja ne ukloni; tako neka postupa i onda kada je podijeljen oprost od zapreke samo za područje savjesti; ako se smetnja otkrije poslije prvog ili drugog oglašenja, župnik neka dovrši navještaje i stvar dojavi Ordinariju.

§ 3. Konačno će župnik u onom slučaju, kada nije bila otkrivena nikakva smetnja, ni dvojbena ni sigurna, nakon dovršenih navještaja pripustiti stranke na vjenčanje.

Vidi N a p u t a k 1925, § 4.

Vidi N a p u t a k Kongregacije za Sakramente od 4 VII 1921 o kojem se govori u bilješki kod kan. 1097.

Kan. **1032.** Osim u slučaju nužde, neka župnik nikada ne prisustvuje sklapanju braka beskućnika (lutalica), o kojima govori kan. 91, osim ako dobije dopuštenje da prisustvuje nakon što je o stvari izvijestio mjesnom Ordinariju ili svećeniku koga je Ordinarij ovlastio.

Vidi N a p u t a k 1925, § 4.

Kan. **1033.** Župnik neka ne propusti, da prema ličnim prilikama i potrebama pouči vjerenike o svetosti sakramenta braka, o međusobnim dužnostima bračnih drugova i o dužnostima roditelja prema djeci; neka ih najozbiljnije opomene, da prije sklapanja braka svoje grijehe pomnjivo ispovjede i presvetu pričest pobožno prime.

Vidi N a p u t a k 1925, § 4.

Can. **1034.** Parochus graviter filiosfamilias minores hortetur ne nuptias ineant, insciis aut rationabiliter invitis parentibus; quod si abnuerint, eorum matrimonio ne assistat, nisi consulto prius loci Ordinario.

CAPUT II.

De impedimentis in genere.

Can. **1035.** Omnes possunt matrimonium contrahere, qui iure non prohibentur.

Can. **1036.** § 1. Impedimentum impediens continet gravem prohibitionem contrahendi matrimonium; quod tamen irritum non redditur si, non obstante impedimento, contrahatur.

§ 2. Impedimentum dirimens et graviter prohibet matrimonium contrahendum, et impedit quominus valide contrahatur.

§ 3. Quanquam impedimentum ex una tantum parte se habet, matrimonium tamen reddit aut illicitum aut invalidum.

Can. **1037.** Publicum censetur impedimentum quod probari in foro externo potest; secus est occultum.

Can. **1038.** § 1. Supremae tantum auctoritatis ecclesiasticae est authentice declarare quandonam ius divinum matrimonium impediat vel dirimat.

Kan. **1034.** Župnik neka ozbiljno opomene maloljetna lica, da ne stupaju u brak bez znanja roditelja ili kada se roditelji razložito protive; ako ne poslušaju opomenu, neka ne prisustvuje sklapanju braka dok o tome ne dobije uputu od mjesnog Ordinarija.

Vidi Naputak 1925, § 4.

GLAVA II

O bračnim smetnjama u opće.

Kan. **1035.** Svi mogu stupiti u brak, kojima to ne priječe pravni propisi.

Vidi Naputak 1925, § 6.

Kan. **1036.** § 1. Bračna **zabrana** sadržaje strogu nedopuštenost sklapanja braka; ali (brak) je ipak valjan ako se sklopi usprkos zabrane.

§ 2. Bračna **zapreka** čini da se brak ne može sklopiti ni dopušteno ni valjano.

§ 3. Makar bračna smetnja postojala samo kod jedne stranke, smetnja djeluje tako da je za obje stranke brak ili nedopušten ili nevaljan.

Vidi Naputak 1925, § 6.

Kan. **1037.** Smetnja, koja se može dokazati u izvanjem području, jest javna; inače je tajna.

Vidi Naputak 1925, § 6.
Vidi Autentično tumačenje.

Kan. **1038.** § 1. Jedino vrhovna crkvena vlast može autentično izjaviti, kada božansko pravo čini brak nedopuštenim ili nevaljanim.

§ 2. Eidem supremae auctoritati privative ius est alia impedimenta matrimonium impedientia vel dirimentia pro baptizatis constituendi per modum legis sive universalis sive particularis.

Can. **1039.** § 1. Ordinarii locorum omnibus in suo territorio actu commorantibus et suis subditis etiam extra fines sui territorii vetare possunt matrimonia in casu peculiari, sed ad tempus tantum, iusta de causa eaque perdurante.

§ 2. Vetito clausulam irritantem una Sedes Apostolica addere potest.

Can. **1040.** Praeter Romanum Pontificem, nemo potest impedimenta iuris ecclesiastici sive impedientia sive dirimentia abrogare, aut illis derogare; item nec in eisdem dispensare, nisi iure communi vel speciali indulto a Sede Apostolica haec potestas concessa fuerit.

Can. **1041.** Consuetudo novum impedimentum inducens aut impedimentis exsistentibus contraria reprobatur.

Can. **1042.** § 1. Impedimenta alia sunt gradus minoris, alia maioris.

§ 2. Impedimenta gradus minoris sunt:

1.° Consanguinitas in tertio gradu lineae collateralis;

2.° Affinitas in secundo gradu lineae collateralis;

3.° Publica honestas in secundo gradu;

§ 2. Isključivo ova vrhovna crkvena vlast ima pravo da za krštena lica ustanovljuje druge bračne smetnje, kao zabrane ili kao zapreke, putem općeg ili partikularnog zakona.

Vidi Naputak 1925, § 6.

Kan. **1039.** § 1. Mjesni Ordinariji mogu u posebnom slučaju spriječiti sklapanje braka svim licima, koja se baš nalaze na njihovom području, i svim svojim potčinjenim licima, iako ona borave izvan njihovog područja, ali samo privremeno i radi opravdanog razloga i tako dugo dok taj razlog postoji.

§ 2. Jedino Apostolska Stolica može sprečavanju dodati zaporku, da je takav brak nevaljan ako se sklopi usprkos sprečavanja.

Vidi Naputak 1925, § 6.

Kan. **1040.** Osim Rimskoga Pape niko ne može niti potpuno niti djelomično dokidati bračne smetnje crkvenog prava bilo da su te smetnje zabrane bilo da su zapreke; isto tako ne može podjeljivati oproste od bračnih smetnja niko osim onoga, ko tu vlast ima bilo na temelju općeg zakona bilo na temelju posebnog ovlaštenja od Apostolske Stolice.

Vidi Naputak 1925, § 6.

Kan. **1041.** Zabacuje se svaki običaj, koji uvodi novu bračnu smetnju ili koji je u protivnosti sa smetnjama koje postoje.

Vidi Naputak 1925, § 6.

Kan. **1042.** § 1. Zapreke se dijele na zapreke **nižeg** i **višeg** stepena.

§ 2. Zapreke nižeg stepena jesu:

1. Krvno srodstvo u trećem koljenu pobočne loze;
2. Tazbina u drugom koljenu pobočne loze;
3. Javna ćudorednost u drugom koljenu;

4.º Cognatio spiritualis;

5.º Crimen ex adulterio cum promissione vel attentatione matrimonii etiam per civilem tantum actum.

§ 3. Impedimenta maioris gradus alia sunt omnia.

Can. **1043.** Urgente mortis periculo, locorum Ordinarii, ad consulendum conscientiae et, si casus ferat, legitimationi prolis, possunt tum super forma in matrimonii celebratione servanda, tum super omnibus et singulis impedimentis iuris ecclesiastici, sive publicis sive occultis, etiam multiplicibus, exceptis impedimentis provenientibus ex sacro presbyteratus ordine et ex affinitate in linea recta, consummato matrimonio, dispensare proprios subditos ubique commorantes et omnes in proprio territorio actu degentes, remoto scandalo, et, si dispensatio concedatur super cultus disparitate aut mixta religione, praestitis consuetis cautionibus.

Can. **1044.** In eisdem rerum adiunctis de quibus in can. 1043 et solum pro casibus in quibus ne loci quidem Ordinarius adiri possit, eadem dispensandi facultate pollet tum parochus, tum sacerdos qui matrimonio, ad normam can. 1098, n. 2, assistit, tum confessarius, sed hic pro foro interno in actu sacramentalis confessionis tantum.

4. Duhovno srodstvo;

5. Krivično djelo preljube sa obećanjem ili pokušajem ženidbe, iako samo građanskim činom.

§ 3. Sve ostale zapreke su višega stepena.

Vidi Naputak 1925, § 6.

Kan. **1043.** U slučaju smrtne pogibli mogu mjesni Ordinariji radi umirenja savjesti i možebitnog pozakonjenja djece dati oprost kako od propisanog oblika sklapanja braka, tako i od svih i pojedinih bračnih smetnja crkvenoga prava, bilo javnih bilo tajnih, takodjer i od višestrukih smetnja, ali ne mogu dati oprost od zapreke svećeničkog reda i od zapreke tazbine u upravnoj lozi, ako je brak bio izvršen; oprost mogu podjeljivati svojim potčinjenima, makar potčinjeni boravili izvan područja Ordinarijevog, a mogu podjeljivati oprost i svima drugima, koji stvarno borave na njihovom području; ali treba da se ukloni smutnja i da se dadu uobičajena jemstva pri oprostu od različite vjere ili mješovite vjeroispovijesti.

Vidi Naputak 1925, §§ 6, 11.

Kan. **1044.** U isto takvim prilikama, o kojima govori kan. 1043 i samo u slučajevima, u kojima se ne može obratiti niti na mjesnog Ordinarija, imade isto ovlaštenje da podijeli oprost i župnik i svećenik, koji prisustvuje vjenčanju u smislu propisa kan. 1098, st. 2, i spovjednik, ali ovaj samo za unutarnje područje u činu sakramentalne ispovjedi.

Kongregacija Sv. Oficija, dekretom od 14 I 1932. izjavila je, da smatra svojom strogom dužnošću »da upozori i da se pozove na savjet svih biskupa i župnika i drugih, o kojima govori kan. 1044, a koji imadu ovlaštenje da daju oprost od mješovite vjeroispovijesti i razlike vjere, neka nikada ne dadu ovakve oproste, osim ako budući bračni drugovi pruže jemstva, čije izvršenje ne će moći niko prepriječiti niti silom građanskih zakona, kojima je pojedini od njih podložan, a koji zakoni važe u mjestu sadanjeg boravljenja ili budućeg njihovog boravljenja (ako možda kamo drugamo odu); inače je oprost potpuno ništav i nevaljan«. (A. A. S., sv. XXIV, str. 25).

Vidi Naputak 1925, §§ 6, 11.
Vidi Autentično tumačenje.

Can. 1045. § 1. Possunt Ordinarii locorum, sub clausulis in fine can. 1043 statutis, dispensationem concedere super omnibus impedimentis de quibus in cit. can. 1043, quoties impedimentum detegatur, cum iam omnia sunt parata ad nuptias, nec matrimonium, sine probabili gravis mali periculo, differi possit usque dum a Sancta Sede dispensatio obtineatur.

§ 2. Haec facultas valeat quoque pro convalidatione matrimonii iam contracti, si idem periculum sit in mora nec tempus suppetat recurrendi ad Sanctam Sedem.

§ 3. In iisdem rerum adiunctis, eadem facultate gaudeant omnes de quibus in can. 1044, sed solum pro casibus occultis in quibus ne loci quidem Ordinarius adiri possit, vel nonnisi cum periculo violationis secreti.

Can. 1046. Parochus aut sacerdos de quo in can. 1044, de concessa dispensatione pro foro externo Ordinarium loci statim certiorem faciat; eaque adnotetur in libro matrimoniorum.

Can. 1047. Nisi aliud ferat S. Poenitentiariae rescriptum dispensatio in foro interno non sacramentali concessa super impedimento occulto, adnotetur in libro diligenter in secreto Curiae archivo de quo in can. 379 asservando, nec alia dispensatio pro foro externo est necessaria, etsi postea occultum impedimentum publicum evaserit; sed est necessaria, si dispensatio concessa fuerat tantum in foro interno sacramentali.

Kan. 1045. § 1. Mjesni Ordinariji mogu, održavajući propise navedene na kraju kanona 1043, dati oprost od svih zapreka o kojima se govori u kanonu 1043, kadgod se otkrije zapreka, kada je već sve spremljeno za svadbu, a vjerojatno je da će nastati pogibao velikoga zla, ako se vjenčanje odgodi dok bude stigao oprost od Svete Stolice.

§ 2. Ovo ovlaštenje vrijedi također za osnaženje već sklopljenoga braka, ako postoji isto takva pogibao a nema vremena da bi se obratilo na Svetu Stolicu.

§ 3. U istim tim prilikama, imadu takvu ovlast svi, o kojima se govori u kanonu 1044, ali samo u potajnim slučajevima, u kojima se ne može obratiti niti na mjesnog Ordnarija ili barem ne bez pogibli da bi se mogla povrijediti tajnost.

Vidi Naputak 1925, §§ 6, 11.
Vidi Autentično tumačenje kan. 1044 i 1045.

Kan. 1046. Župnik ili svećenik, o komu se govori u kanonu 1044, nakon što dade oprost za izvanje područje mora odmah o tom obavijestiti mjesnog Ordinarija; a oprost ima se zabilježiti u maticama vjenčanih.

Vidi Naputak 1925, §§ 6, 11.

Kan. 1047. Ako Sv. Penitenciarija u svom otpisu nije drugačije odredila, ima se oprost od potajne zapreke, koji je bio podijeljen u unutarnjem nesakramentalnom području zabilježiti u knjizi, koja se ima brižno i tajno čuvati u arhivu kurije, prema propisu kanona 379; ponovni oprost za izvanje područje nije potreban, makar potajna zapreka kasnije postane javna; ali je drugi oprost potrebit u onom slučaju kada je oprost bio podijeljen samo za unutarnje sakramentalno područje.

Vidi Naputak 1925, §§ 6, 11.

Can. **1048.** Si petitio dispensationis ad Sanctam Sedem missa sit, Ordinarii locorum suis facultatibus, si quas habeant, ne utantur, nisi ad normam can. 204, § 2.

Can. **1049.** § 1. In matrimoniis sive contractis sive contrahendis, qui gaudet indulto generali dispensandi super certo quodam impedimento, potest, nisi in ipso indulto aliud expresse praescribatur, super eo dispensare etiamsi idem impedimentum multiplex sit.

§ 2. Qui habet indultum generale dispensandi super pluribus diversae speciei impedimentis, sive dirimentibus sive impedientibus, potest dispensare super iisdem impedimentis, etiam publicis, in uno eodemque casu occurrentibus.

Can. **1050.** Si quando cum impedimento seu impedimentis publicis super quibus ex indulto dispensare quis potest, concurrat aliud impedimentum super quo dispensare nequeat, pro omnibus Sedes Apostolica adiri debet; si tamen impedimentum seu impedimenta super quibus dispensare potest, comperiantur post impetratam a Sancta Sede dispensationem, suis facultatibus uti poterit.

Can. **1051.** Per dispensationem super impedimento dirimenti concessam sive ex potestate ordinaria, sive ex potestate delegata per indultum generale, non vero per rescriptum in casibus particularibus, conceditur quoque eo ipso legitimatio prolis, si qua ex iis cum quibus dispensatur iam nata vel concepta fuerit, excepta tamen adulterina et sacrilega.

Kan. **1048.** Ako je molba za oprost poslana Svetoj Stolici, mjesni Ordinariji neka se ne posluže svojim ovlaštenjima, ako ih imadu, osim u slučaju kanona 204, § 2.

Vidi Naputak 1925, § 6.

Kan. **1049.** § 1. Tko imade opće ovlaštenje da prije sklapanja braka ili poslije sklopljenoga braka daje oprost od neke određene bračne smetnje, može dati oprost od te smetnje, makar smetnja bila višestruka, osim ako je u samom ovlaštenju izričito drugačije propisano.

§ 2. Tko ima opće ovlaštenje da daje oprost od više bračnih smetnji razne vrste, bilo od zapreka bilo od zabrana, može opraštati od njih i onda kada se pojave u jednom te istom slučaju, makar bile i javne.

Vidi Naputak 1925, § 6.

Kan. **1050.** Ako se uz javnu smetnju ili javne smetnje, od kojih netko na temelju ovlaštenja može davati oprost, istovremeno pojavi i smetnja glede koje dotični ovlaštenik ne može opraštati, treba se glede jednih i drugih smetnja obratiti na Apostolsku Stolicu; ako se već nakon postignutog oprosta od Svete Stolice pojavi smetnja ili smetnje, od kojih može opraštati, može se poslužiti svojim ovlaštenjima.

Vidi Naputak 1925, § 6.

Kan. **1051.** Ako neko svojom redovnom vlašću ili vlašću, koja mu je povjerena općim ovlaštenjem — a ne otpisom u pojedinačnim slučajevima — dade oprost od koje bračne zapreke, u tom oprostu je ujedno uključeno pozakonjenje djece, koja su već rođena ili već začeta, osim djece rođene ili začete u preljubi i svetogrđu.

Vidi Naputak 1925, § 6.

Can. 1052. Dispensatio ab impedimento consanguinitatis vel affinitatis, concessa in aliquo impedimenti gradu, valet, licet in petitione vel in concessione error circa gradum irrepserit, dummodo gradus revera exsistens sit inferior, aut licet reticitum fuerit aliud impedimentum eiusdem speciei in aequali vel inferiore gradu.

Can. 1053. Data a Sancta Sede dispensatio super matrimonio rato et non consummato vel facta permissio transitus ad alias nuptias ob praesumptam coniugis mortem, secumfert semper dispensationem ab impedimento proveniente ex adulterio cum promissione vel attentatione matrimonii, si qua opus sit, minime vero dispensationem ab impedimento de quo in can. 1075, nn. 2, 3.

Can. 1054. Dispensatio a minore impedimento concessa, nullo sive obreptionis sive subreptionis vitio irritatur, etsi unica causa finalis in precibus exposita falsa fuerit.

Can. 1055. Dispensationes super publicis impedimentis Ordinario oratorum commissas, exsequatur Ordinarius qui litteras testimoniles dedit vel preces transmisit ad Sedem Apostolicam, etiamsi sponsi, quo tempore executioni danda est dispensatio, relicto illius dioecesis domicilio aut quasi-domicilio, in aliam dioecesim discesserint non amplius reversuri, monito tamen Ordinario loci in quo matrimonium contrahere cupiunt.

Kan. 1052. Oprost podijeljen od zapreke srodstva ili tazbine u nekom koljenu, važi i onda ako se je u molbi ili u rješenju potkrala greška glede koljena, samo ako je koljeno, koje uistinu postoji, niže; — a i ako je možda bila prešućena druga smetnja iste vrste u jednakom ili nižem koljenu.

Vidi Naputak 1925, § 6.

Kan. 1053. Kada je Sveta Stolica dala oprost od tvrdog i neizvršenog braka, ili kada je dopustila sklapanje drugoga braka radi predmnijevane smrti bračnoga druga, to ujedno sadržava u sebi oprost, ako je takav možda potrebit, od zapreke zbog preljube s obećanjem ili sa pokušajem braka, — ali takav oprost ne uključuje u sebi oprosta od zapreke navedene u kanonu 1075, st. 2 i 3.

Vidi Naputak 1925, § 6.

Kan. 1054. Valjan je podijeljeni oprost od zapreka nižega stepena u slučajevima, kada je u molbi stvar bila neispravno prikazana ili je nešto prešućeno, iako je jedini odlučni razlog u molbi bio neistinit.

Vidi Naputak 1925, § 6.

Kan. 1055. Oproste od javnih smetnja, koji su na provedbu povjereni Ordinariju molioca, neka izvrši onaj Ordinarij, koji je potvrdio istinitost molbe ili ju otpremio Svetoj Stolici, — makar da su vjerenici u vrijeme kada treba provesti oprost već napustili prebivalište ili nepotpuno prebivalište u njegovoj dijecezi i otišli u drugu dijecezu s nakanom da se više ne vrate; — ali treba o tom obavijestiti mjesnog Ordinarija, u čijoj će dijecezi brak sklopiti.

Vidi Naputak 1925, § 6.

Ca. 1056. Excepta modica aliqua praestatione ex titulo expensarum cancellariae in dispensationibus pro non pauperibus, locorum Ordinarii eorumve officiales, reprobata quavis contraria consuetudine, nequeunt, occassione concessae dispensationis, emolumentum ullum exigere, nisi haec facultas a Sancta Sede expresse eis data fuerit; et si exegerint, tenentur ad restitutionem.

Can. 1057. Qui ex potestate a Sede Apostolica delegata dispensationem concedunt, in eadem expressam pontificii indulti mentionem faciant.

CAPUT III.

De impedimentis impedientibus.

Can. 1058. § 1. Matrimonium impedit votum simplex virginitatis, castitatis perfectae, non nubendi, suscipiendi ordines sacros et amplectendi statum religiosum.

§ 2. Nullum votum simplex irritat matrimonium, nisi irritatio speciali Sedis Apostolicae praescripto pro aliquibus statuta fuerit.

Can. 1059. In iis regionibus ubi lege civili legalis cognatio, ex adoptione orta, nuptias reddit illicitas, iure quoque canonico matrimonium illicitum est.

Can. 1060. Severissime Ecclesia ubique prohibet ne matrimonium ineatur inter duas personas baptizatas, quarum altera sit catholica, altera vero sectae haereticae seu schismaticae adscripta; quod si adsit perversionis periculum coniugis catholici et prolis, coniugium ipsa etiam lege divina vetatur.

Kan. 1056. Ordinariji mjesta i njihovi službenici ne smiju prigodom provađanja oprosta tražiti nikakvog podavanja izuzevši malenu naplatu u ime kancelarijskih izdataka od onih, koji nisu siromašni; protivni je običaj zabranjen, a izuzetak može dopustiti samo Sv. Stolica posebnim rješenjem; ko ipak uzme naplatu, obvezan je na otštetu.

Vidi Naputak 1925, § 6.

Kan. 1057. Koji daju oproste vlašću povjerenom od Apostolske Stolice, moraju izričito napomenuti papinsko ovlaštenje.

Vidi Naputak 1925, § 6.

GLAVA III

O zabranama.

Kan. 1058. § 1. Obični zavjet djevičanstva, potpune čistoće, neženstva, primanja svetih redova i stupanja u redovnički stalež čini brak nedopuštenim.

§ 2. Nijedan obični zavjet ne čini brak nevaljanim, osim ako je Sveta Stolica to odredila posebnim propisom za nekoje od običnih zavjeta.

Vidi Naputak 1925, § 7.

Kan. 1059. U onim krajevima gdje propisom građanskoga zakona nastaje bračna zabrana među licima, koja su u građanskom srodstvu radi usvojenja, brak je zabranjen također i po kanonskom pravu.

Vidi Naputak 1925, § 7.

Kan .1060. Crkva svagdje najstrožije zabranjuje sklapanje braka između dva krštena lica, od kojih je jedno katolik a drugo pripada krivovjernoj ili raskolničkoj sljedbi; a ako postoji pogibao otpada za katoličkog bračnog druga i djecu, ovakav brak sprečava sam božanski zakon.

Vidi Naputak 1925, § 7.

Vidi Autentično tumačenje.

Can. 1061. § 1. Ecclesia super impedimento mixtae religionis non dispensat, nisi:

1.º Urgeant iustae ac graves causae;

2.º Cautionem praestiterit coniux acatholicus de amovendo a coniuge catholico perversionis periculo, et uterque coniux de universa prole catholice tantum baptizanda et educanda;

3.º Moralis habeatur certitudo de cautionum implemento.

§ 2. Cautiones regulariter in scriptis exigantur.

Can. 1062. Coniux catholicus obligatione tenetur conversionem coniugis acatholici prudenter curandi.

Can. 1063. § 1. Etsi ab Ecclesia obtenta sit dispensatio super impedimento mixtae religionis, coniuges nequeunt, vel ante vel post matrimonium coram Ecclesia initum, adire quoque, sive per se sive per procuratorem, ministrum acatholicum uti sacri addictum, ad matrimonialem consensum praestandum vel renovandum.

§ 2. Si parochus certe noverit sponsos hanc legem violaturos esse vel iam violasse, eorum matrimonio ne assistat, nisi ex gravissimis causis, remoto scandalo et consulto prius Ordinario.

§ 3. Non improbatur tamen quod, lege civili iubente, coniuges se sistant etiam coram ministro acatholico, officialis civilis tantum munere fungente, idque ad actum civilem dumtaxat explendum, effectuum civilium gratia.

Kan. 1061. § 1. Crkva ne daje oprosta od zabrane mješovite vjeroispovijesti, osim:

1. Ako na to sile opravdani i teški razlozi;

2. Ako nekatolički bračni drug dade jemstvo, da će od katoličkog bračnog druga biti otklonjena pogibao otpada, i ako obadva bračna druga dadu jemstvo da će svu djecu samo katolički dati krstiti i odgojiti.

3. Ako postoji moralna sigunost da će se jemstva ispuniti.

§ 2. Jemstva treba da se redovno sačine napismeno.

Vidi Naputak 1925, § 7.

Vidi Autentično tumačenje kanona 1099.

Vidi Dekret Kongregacije Sv. Oficija od 14 I 1932, o kojem se govori kod kanona 1044.

Kan. 1062. Katolički bračni drug obavezan je da razborito nastoji oko toga da se nekatolički bračni drug obrati.

Vidi Naputak 1925, § 7.

Kan. 1063. § 1. Iako je crkva dala oprost od zabrane mješovite vjeroispovijesti, bračni drugovi ne mogu ni prije ni poslije sklopljenoga braka u katoličkoj crkvi davati ni ponavljati bračni pristanak pred nekatoličkim vjerskim službenikom ako vrši vjerski obred, i to ni lično ni po punomoćniku.

2. Ako župnik sigurno zna, da će vjerenici ovaj zakon prekršiti ili da su ga već prekršili, ne smije prisustvovati sklapanju njihovog braka, osim ako za to postoje veoma teški razlozi i ako ne će biti smutnje i prije toga dobije uputu od Ordinarija.

§ 3. Nije zabranjeno da bračni drugovi pristupe također pred nekatoličkog vjerskog službenika, gdje to državni zakoni propisuju, i gdje taj vrši samo službu državnog činovnika, i to jedino zato da se izvrši građanski čin kojim brak stiče građanske posljedice.

Vidi Naputak 1925, § 7.

Can. **1064.** Ordinarii aliique animarum pastores:

1.° Fideles a mixtis nuptiis, quantum possunt, absterreant;

2.° Si eas impedire non valeant, omni studio curent ne contra Dei et Ecclesiae leges contrahantur;

3.° Mixtis nuptiis celebratis sive in proprio sive in alieno territorio, sedulo invigilent ut coniuges promissiones factas fideliter impleant;

4.° Assistentes matrimonio servent praescriptum can. 1102.

Can. **1065.** § 1. Absterreantur quoque fideles a matrimonio contrahendo cum iis qui notorie aut catholicam fidem abiecerunt, etsi ad sectam acatholicam non transierint, aut societatibus ab Ecclesia damnatis adscripti sunt.

§ 2. Parochus praedictis nuptiis ne assistat, nisi consulto Ordinario, qui, inspectis omnibus rei adiunctis, ei permittere poterit ut matrimonio intersit, dummodo urgeat gravis causa et pro suo prudenti arbitrio Ordinarius iudicet satis cautum esse catholicae educationi universae prolis et remotioni periculi perversionis alterius coniugis.

Can. **1066.** Si publicus peccator aut censura notorie innodatus prius ad sacramentalem confessionem accedere aut cum Ecclesia reconciliari recusaverit, parochus eius matrimonio ne assistat, nisi gravis urgeat causa, de qua, si fieri possit, consulat Ordinarium.

Kan. **1064.** Ordinariji i ostali duhovni pastiri:

1. Neka odgovaraju, kolikogod mogu, vjernike od mješovitih brakova;

2. Ako ih ne mogu zapriječiti, neka svim silama nastoje da se takvi brakovi ne sklope u protivnosti sa božjim i crkvenim zakonima;

3. Neka marljivo bdiju nad tim, da bračni drugovi vjerno ispunjavaju preuzeta obećanja u mješovitim brakovima sklopljenima na vlastitom ili na tuđem području;

4. Kada prisustvuju sklapanju braka neka se drže propisa kanona 1102.

Vidi Naputak 1925, § 7.

Kan. **1065.** § 1. Neka takodjer odvraćaju vjernike od sklapanja braka sa onima, koji su notorno odbacili katoličku vjeru, iako nisu prešli ni u kakvu nekatoličku sljedbu, ili sa onima koji pripadaju društvima, koje je Crkva osudila.

§ 2. Župnik neka ne prisustvuje pri sklapanju navedenih brakova dok se ne obrati na Ordinarija, koji može, nakon što razvidi sve okolnosti, župniku dopustiti da prisustvuje, ako to traži jaki razlog i ako Ordinarij po svom razboru pronađe, da ima dosta jemstva da će se sva djeca katolički odgajati i da nema pogibli otpada za drugog bračnog druga.

Vidi Naputak 1925, § 7.

Kan. **1066.** Ako javni griješnik ili lice, za koje je notorno da je pod crkvenom cenzurom, neće da se prije vjenčanja ispovjedi ili da se sa Crkvom pomiri, neka župnik ne prisustvuje njegovom braku, osim ako to traži jaki razlog, a o tome treba, ako je moguće, da zatraži uputu od Ordinarija.

Vidi Naputak 1925, § 7.
Vidi Autentično tumačenje kanona 1020

CAPUT IV.

De impedimentis dirimentibus.

Can. 1067. § 1. Vir ante decimum sextum aetatis annum completum, mulier ante decimum quartum item completum, matrimonium validum inire non possunt.

§ 2. Licet matrimonium post praedictam aetatem contractum validum sit, curent tamen animarum pastores ab eo avertere iuvenes ante aetatem, qua, secundum regionis receptos mores, matrimonium iniri solet.

Can. 1068. § 1. Impotentia antecedens et perpetua, sive ex parte viri sive ex parte mulieris, sive alteri cognita sive non, sive absoluta sive relativa, matrimonium ipso naturae iure dirimit.

§ 2. Si impedimentum impotentiae dubium sit, sive dubio iuris sive dubio facti, matrimonium non est impediendum.

§ 3. Sterilitas matrimonium nec dirimit nec impedit.

Can. 1069. § 1. Invalide matrimonium attentat qui vinculo tenetur prioris matrimonii, quanquam non consummati, salvo privilegio fidei.

§ 2. Quamvis prius matrimonium sit irritum aut solutum qualibet ex causa, non ideo licet aliud contrahere, antequam de prioris nullitate aut solutione legitime et certo constiterit.

Can. 1070. § 1. Nullum est matrimonium contractum a persona non baptizata cum persona baptizata in Ecclesia catholica vel ad eandem ex haeresi aut schismate conversa.

GLAVA IV

O zaprekama

Kan. 1067. § 1. Ne može valjanog braka sklopiti muškarac prije navršene šesnaeste a ženska prije navršene četrnaeste godine.

§ 2. Iako je brak poslije navedene dobi valjan, neka dušobrižnici nastoje da odvrate mladež od sklapanja braka prije one dobi, u kojoj se običaje ženiti prema prihvaćenim običajima dotičnoga kraja.

Vidi Naputak 1925, § 8.

Kan. 1068. § 1. Spolna nemoć prethodna i trajna, bila ona kod muža ili kod žene, bila ona drugoj strani poznata ili ne, bila ona apsolutna ili relativna, — po samom naravnom pravu čini brak nevaljanim.

§ 2. Ako se sumnja o opstojnosti zapreke spolne nemoći, bila ta sumnja pravna ili činjenična, ne treba činiti smetnje sklapanju braka.

§ 3. Neplodnost nije ni bračnom zaprekom ni bračnom zabranom.

Vidi Naputak 1925, § 8.

Kan. 1069. § 1. Nevaljano sklapa brak onaj ko je vezan ranijom bračnom vezom, iako taj brak nije bio izvršen, osim u slučaju ovlastice vjere.

§ 2. Iako je raniji brak nevaljan ili razriješen s kojegagod razloga, nije zato dopušteno stupiti u drugi brak, nego se mora prije toga zakonitim putem i sigurno utvrditi, da je raniji brak ništav ili razriješen.

Vidi Naputak 1925, § 8.

Kan. 1070. § 1. Ništav je brak, koji sklopi nekršteno lice sa licem, koje je kršteno u katoličkoj Crkvi ili koje je prešlo u nju iz krivovjerja ili raskolništva.

§ 2. Si pars tempore contracti matrimonii tanquam baptizata communiter habebatur aut eius baptismus erat dubius, standum est, ad normam can. 1014, pro valore matrimonii, donec certo probetur alteram partem baptizatam esse, alteram vero non baptizatam.

Can. **1071.** Quae de mixtis nuptiis in canonibus 1060—1064 praescripta sunt, applicari quoque debent matrimoniis quibus obstat impedimentum disparitatis cultus.

Can. **1072.** Invalide matrimonium attentant clerici in sacris ordinibus constituti.

Can. **1073.** Item invalide matrimonium attentant religiosi qui vota sollemnia professi sint, aut vota simplicia, quibus ex speciali Sedis Apostolicae praescripto vis addita sit nuptias irritandi.

Can. **1074.** § 1. Inter virum raptorem et mulierem intuitu matrimonii raptam, quandiu ipsa in potestate raptoris manserit, nullum potest consistere matrimonium.

§ 2. Quod si rapta, a raptore separata et in loco tuto ac libero constituta, illum in virum habere consenserit, impedimentum cessat.

§ 3. Quod ad matrimonii nullitatem attinet, raptui par habetur violenta retentio mulieris, cum nempe vir mulierem in loco ubi ea commoratur vel ad quem libere accessit, violenter intuitu matrimonii detinet.

§ 2. Ako se je u vrijeme sklapanja braka općenito smatralo jednu stranku kao krštenu ili ako je njezino krštenje bilo sumnjivo, važi pravna pretpostavka u smislu propisa kanona 1014 o valjanosti braka, doklegod se sigurno ne dokaže da je jedna stranka krštena a druga da nije krštena.

Vidi Naputak 1925, § 8.

Kan. **1071.** Što je propisano u kan. 1060—1064 o mješovitim brakovima treba primijeniti i na brakove, kojima smeta zapreka različite vjere.

Vidi Naputak 1925, § 8.

Kan. **1072.** Ne mogu sklopiti valjanog braka duhovnici koji su primili svete redove.

Vidi Naputak 1925, § 8.

Kan. **1073.** Isto tako sklapaju nevaljano brak redovnici, koji su položili svečane zavjete ili takve obične zavjete, koji po posebnoj odredbi Svete Stolice imaju snagu da brak čine nevaljanim.

Vidi Naputak 1925, § 8.

Kan. **1974.** **§ 1.** Ne može da bude valjanog braka između muškarca otmičara i otete žene u svrhu ženidbe tako dugo dok se ona nalazi u otmičarevoj vlasti.

§ 2. Ako oteta — pošto bude odijeljena od otmičara i stavljena u mjesto sigurno i slobodno — pristane da joj on bude muž, prestaje zapreka.

§ 3. U odnosu na ništavost braka, nasilno zadržavanje ženskog lica izjednačuje se otmici, kada naime muškarac nasilno sa nakanom na brak zadrži žensko lice u mjestu gdje ono boravi ili kamo je slobodno došlo.

Vidi Naputak 1925, § 8.

Can. 1075. Valide contrahere nequeunt matrimonium:

1.° Qui, perdurante eodem legitimo matrimonio, adulterium inter se consummarunt et fidem sibi mutuo dederunt de matrimonio ineundo vel ipsum matrimonium, etiam per civilem tantum actum, attentarunt;

2.° Qui, perdurante pariter eodem legitimo matrimonio, adulterium inter se consummarunt eorumque alter coniugicidium patravit;

3.° Qui mutua opera physica vel morali, etiam sine adulterio, mortem coniugi intulerunt.

Can. 1076. § 1. In linea recta consanguinitatis matrimonium irritum est inter omnes ascendentes et descendentes tum legitimos tum naturales.

§ 2. In linea collaterali irritum est usque ad tertium gradum inclusive, ita tamen ut matrimonii impedimentum toties tantum multiplicetur quoties communis stipes multiplicatur.

§ 3. Nunquam matrimonium permittatur, si quod subsit dubium num partes sint consanguineae in aliquo gradu lineae rectae aut in primo gradu lineae collateralis.

Can. 1077. § 1. Affinitas in linea recta dirimit matrimonium in quolibet gradu; in linea collaterali usque ad secundum gradum inclusive.

§ 2. Affinitatis impedimentum multiplicatur:

Kan. 1075. Ne mogu da sklope valjanoga braka:

1. Oni — koji su za trajanja istog zakonitog braka međusobno počinili preljubu i međusobno si obećali da će stupiti u brak ili su pokušali da sklope brak, iako samo građanskim činom.

2. Oni koji su jednako za trajanja istog zakonitoga braka međusobno počinili preljubu te ako je jedan od njih počinio supruško ubistvo.

3. Oni koji su fizičkim ili moralnim međusobnim potpomaganjem ubili bračnog druga, — iako nisu počinili preljubu.

Vidi Naputak 1925, § 8.

Kan. 1076. § 1. U upravnoj lozi krvnog srodstva brak je nevaljan između svih predaka i potomaka bilo zakonitih bilo prirodnih.

§ 2. U pobočnoj lozi nevaljan je brak sve do trećeg koljena uključivo, ali tako da se bračna smetnja samo toliko puta povišestručuje koliko se puta zajednički korjen umnaža.

§ 3. Neka se nikada ne dozvoli sklapanje braka, ako postoji kakva sumnja o tome da su stranke krvni srodnici bilo u kojem koljenu upravne loze ili u prvom koljenu pobočne loze.

Vidi Naputak 1925, § 8.

Vidi Autentično tumačenje.

Vidi Naputak Kongregacije za Sakramente od 1 VIII 1931, o oprostima od zapreke krvnoga srodstva u prvom koljenu pobočne loze pomiješanom sa drugim koljenom (A. A. S., sv. XXIII, str. 413).

Kan. 1077. § 1. Tazbina čini brak nevaljanim u upravnoj lozi u svakom koljenu, a u pobočnoj lozi sve do drugog koljena uključivo.

§ 2. Zapreka tazbine se povišestručuje:

1.° Quoties multiplicatur impedimentum consanguinitatis a quo procedit;

2.° Iterato successive matrimonio cum consanguineo coniugis defuncti.

Can. **1078.** Impedimentum publicae honestatis oritur ex matrimonio invalido, sive consummato sive non, et ex publico vel notorio concubinatu; et nuptias dirimit in primo et secundo gradu lineae rectae inter virum et consanguineas mulieris, ac vice versa.

Can. **1079.** Ea tantum spiritualis cognatio matrimonium irritat, de qua in can. 768.

Can. **1080.** Qui lege civili inhabiles ad nuptias inter se ineundas habentur ob cognationem legalem ex adoptione ortam, nequeunt vi iuris canonici matrimonium inter se valide contrahere.

CAPUT V.

De consensu matrimoniali.

Can. **1081.** § 1. Matrimonium facit partium consensus inter personas iure habiles legitime manifestatus; qui nulla humana potestate suppleri valet.

1. Kadgod se povišestručuje zapreka krvnog srodstva od kojeg proističe;

2. Kadgod se nakon smrti bračnog druga sklopi daljnji brak sa pokojnikovim krvnim srodnikom.

Vidi Naputak 1925, § 8.

Kan. **1078.** Zapreka javne ćudorednosti nastaje iz nevaljanoga braka, bez obzira da li je izvršen ili ne, i iz javnoga ili notornog priležništva; ta zapreka čini brak nevaljanim u prvom i drugom koljenu upravne loze između muža i ženinih krvnih srodnika i obratno.

Vidi Naputak 1925, § 8.
Vidi Autentično tumačenje.

Kan. **1079.** Samo je ono duhovno srodstvo bračnom zaprekom, o kojemu govori kan. 768.

Vidi Naputak 1925, § 8.

Can. 768. — Baptismo spiritualem cognationem contrahunt tantum cum baptizato baptizans et patrinus. — Kan. 768. — Na temelju krštenja nastaje duhovno srodstvo između lica koje se krsti i između onoga lica koje ga je krstilo, zatim između lica koje se krsti i njegovog krsnog kuma.

Kan. **1080.** Koji su po građanskom zakonu nesposobni da međusobno sklope brak radi građanskog srodstva nastalog usvojenjem, po sili kanonskog prava ne mogu međusobno sklopiti valjanoga braka.

Vidi Naputak 1925, § 8.

GLAVA V

O pristanku na brak

Kan. **1081.** § 1. Pristanak stranaka — među pravno sposobnim licima — propisno izjavljen — čini brak; ovaj pristanak ne može nadomjestiti nikakva ljudska vlast.

§ 2. Consensus matrimonialis est actus voluntatis quo utraque pars tradit et acceptat ius in corpus, perpetuum et exclusivum, in ordine ad actus per se aptos ad prolis generationem.

Can. 1082. § 1. Ut matrimonialis consensus haberi possit, necesse est ut contrahentes saltem non ignorent matrimonium esse societatem permanentem inter virum et mulierem ad filios procreandos.

§ 2. Haec ignorantia post pubertatem non praesumitur.

Can. 1083. § 1. Error circa personam invalidum reddit matrimonium.

§ 2. Error circa qualitatem personae, etsi det causam contractui, matrimonium irritat tantum:

1.° Si error qualitatis redundet in errorem personae;

2.° Si persona libera matrimonium contrahat cum persona quam liberam putat, cum contra sit serva, servitute proprie dicta.

Can. 1084. Simplex error circa matrimonii unitatem vel indissolubilitatem aut sacramentalem dignitatem, etsi det causam contractui, non vitiat consensum matrimonialem.

Can. 1085. Scientia aut opinio nullitatis matrimonii consensum matrimonialem necessario non excludit.

§ 2. Pristanak na brak jest čin volje, kojim obadvije stranke međusobno predaju i primaju trajno i isključivo pravo na tijelo, u odnosu na čine koji su po sebi prikladni za rađanje djece.

Vidi Naputak 1925, § 5.

Kan. 1082. § 1. Da može nastati pristanak na brak, nužno je, da ugovornim strankama barem nije nepoznato da je brak trajna zajednica između muškog i ženskog lica u svrhu rađanja djece.

§ 2. Ne pretpostavlja se, da poslije doraslosti takvo neznanje postoji.

Vidi Naputak 1925, § 5.

Kan. 88. § 2.: muškarac je dorasao (pubes) sa navršenom 14-tom godinom a ženska sa navršenom 12-om godinom.

Kan. 1083. § 1. Zabluda glede osobe čini brak nevaljanim.

§ 2. Zabluda glede svojstva osobe, makar ta zabluda bila uzrokom ženidbe, čini brak nevaljanim samo:

1. Ako zabluda glede svojstva osobe prelazi u zabludu glede osobe;

2. Ako slobodna stranka sklopi brak sa licem, za koje drži da je slobodno, dok je ono uistinu rob u pravom smislu te riječi.

Vidi Naputak 1925, § 5.

Kan. 1084. Obična zabluda u odnosu na jedinstvo ili na nerazrješivost ili na sakramentalnu čast braka, iako je ta zabluda bila uzrokom sklapanja braka, ne utječe na valjanost pristanka na brak.

Vidi Naputak 1925, § 5.

Kan. 1085. Znanje ili mišljenje da je ništav brak, koji se sklapa, nužno ne isključuje bračni pristanak.

Vidi Naputak 1925, § 5.

Can. 1086. § 1. Internus animi consensus semper praesumitur conformis verbis vel signis in celebrando matrimonio adhibitis.

§ 2. At si alterutra vel utraque pars positivo voluntatis actu excludat matrimonium ipsum, aut omne ius ad coniugalem actum, vel essentialem aliquam matrimonii proprietatem, invalide contrahit.

Can. 1087. § 1. Invalidum quoque est matrimonium initum ob vim vel metum gravem ab extrinseco et iniuste incussum, a quo ut quis se liberet, eligere cogatur matrimonium.

§ 2. Nullus alius metus, etiamsi det causam contractui, matrimonii nullitatem secumfert.

Can. 1088. § 1. Ad matrimonium valide contrahendum necesse est ut contrahentes sint praesentes sive per se ipsi sive per procuratorem.

§ 2. Sponsi matrimonialem consensum exprimant verbis; nec aequipollentia signa adhibere ipsis licet, si loqui possint.

Can. 1089. § 1. Firmis dioecesanis statutis desuper additis, ut matrimonium per procuratorem valide ineatur, requiritur mandatum speciale ad contrahendum cum certa persona, subscriptum a mandante et vel a parocho aut Ordinario loci in quo mandatum fit, vel a sacerdote ab alterutro delegato, vel a duobus saltem testibus.

Kan. 1086. § 1. Uvijek se pretpostavlja, da je — unutarnji duševni pristanak bio u skladu s riječima i znakovima, koji su bili upotrebljeni pri sklapanju braka.

§ 2. Ali ako obadvije stranke ili makar samo jedna stranka pozitivnim činom volje isključi sam brak ili svako pravo na bračni čin ili kakvo bitno svojstvo braka, brak nije valjano sklopljen.

Vidi N a p u t a k 1925, § 5.

Kan. 1087. § 1. Nevaljan je brak, ako ga je ko sklopio zbog sile ili velikoga straha koji mu je nanešen nepravedno i izvana, tako da je bio prinuždeni da izabere brak da bi se od tog straha oslobodio.

§ 2. Nikakav drugi strah, iako je taj strah bio uzrokom sklapanja braka, ne čini brak nevaljanim.

Vidi N a p u t a k 1925, § 5.

Kan. 1088. § 1. Za valjano sklapanje braka nužno je, da su prisutne obadvije stranke, bilo lično bilo po punomoćniku.

§ 2. Vjerenici neka riječima izjave pristanak na brak; ako mogu govoriti, nije dopušteno da se umjesto riječima služe znakovima koji bi imali isto značiti.

Vidi N a p u t a k 1925, § 5.

Kan. 1089. § 1. Da brak sklopljen po punomoćniku bude valjan, potrebna je posebna pismena punomoć, u kojoj mora biti naznačeno, da ju se izdaje u svrhu sklapanja braka sa određenom osobom, — da punomoć potpiše ono lice, u čije se ime sklapa brak, nadalje da punomoć supotpiše ili župnik mjesta, gdje se punomoć izdaje, ili Ordinarij tog mjesta ili svećenik, kojega je ovlastio župnik odnosno Ordinarij, ili barem dva svjedoka, a povrh toga treba se držati i dijecezanskih propisa ako postoje.

§ 2. Si mandans scribere nesciat, id in ipso mandato adnotetur et alius testis addatur qui scripturam ipse quoque subsignet; secus mandatum irritum est.

§ 3. Si, antequam procurator nomine mandantis contraxerit, hic mandatum revocaverit aut in amentiam inciderit, invalidum est matrimonium, licet sive procurator sive alia pars contrahens haec ignoraverint.

§ 4. Ut matrimonium validum sit, procurator debet munere suo per se ipse fungi.

Can. **1090.** Matrimonium per interpretem quoque contrahi potest.

Can. **1091.** Matrimonio per procuratorem vel per interpretem contrahendo parochus ne assistat, nisi adsit iusta causa et de authenticitate mandati vel de interpretis fide dubitari nullo modo liceat, habita, si tempus suppetat, Ordinarii licentia.

Can. **1092.** Conditio semel apposita et non revocata:

1.° Si sit de futuro necessaria vel impossibilis vel turpis, sed non contra matrimonii substantiam, pro non adiecta habeatur;

2.° Si de futuro contra matrimonii substantiam, illud reddit invalidum;

3.° Si de futuro licita, valorem matrimonii suspendit;

4.° Si de praeterito vel de praesenti, matrimonium erit validum vel non, prout id quod conditioni subest, exsistit vel non.

§ 2. Ako onaj, u čije se ime sklapa brak, ne zna pisati, ima se to naznačiti u samoj punomoći, i treba da se uzme još jedan svjedok i da taj svjedok supotpiše punomoć; inače je punomoć nevaljana.

§ 3. Nevaljan je brak, ako onaj u čije se ime sklapa, opozove punomoć ili duševno oboli prije nego što je punomoćnik sklopio brak; neodlučno je što punomoćnik ili druga stranka nisu za to znali.

§ 4. Da brak bude valjan, punomoćnik mora da sam lično izvrši svoju punomoćničku službu.

Vidi Naputak 1925, § 5.

Kan. **1090.** Brak se može sklopiti također po tumaču.

Vidi Naputak 1925, § 5.

Kan. **1091.** Župnik ne smije prisustvovati sklapanju braka po punomoćniku ili po tumaču, osim ako postoji opravdani razlog i ako nema nikakve sumnje o vjerovnosti punomoći ili o vjerodostojnosti tumača; osim toga mora, ako ima vremena za to, tražiti dopuštenje Ordinarija.

Vidi Naputak 1925, § 5.

Kan. **1092.** Postavljeni i neopozvani uvjet:

1. Smatra se kao da nije ni postavljen, ako se odnosi na budućnost i nužno se mora dogoditi ili je nemoguće da se dogodi ili je nećudoredan, ali se ne protivi bitnosti braka;

2. Čini brak nevaljanim, ako se odnosi na budućnost, a protivi se bitnosti braka;

3. Odgađa nastanak valjanog braka, ako se odnosi na budućnost i sadrži nešto dopušteno;

4. Uvjet, koji se odnosi na prošlost ili sadašnjost, — djeluje tako da će brak biti valjan ili nevaljan prema tome da li ono što je stavljeno pod uvjet, postoji ili ne postoji.

Vidi Naputak 1925, § 5.

Can. **1093.** Etsi matrimonium invalide ratione impedimenti initum fuerit, consensus praestitus praesumitur perseverare, donec de eius revocatione constiterit.

CAPUT VI.

De forma celebrationis matrimonii.

Can. **1094.** Ea tantum matrimonia valida sunt quae contrahuntur coram parocho, vel loci Ordinario, vel sacerdote ab alterutro delegato et duobus saltem testibus, secundum tamen regulas expressas in canonibus qui sequuntur, et salvis exceptionibus de quibus in can 1098, 1099.

Can. **1095.** § 1. Parochus et loci Ordinarius valide matrimonio assistunt:

1.° A die tantummodo adeptae canonicae possessionis beneficii ad normam can. 334, § 3, 1444, § 1, vel initi officii, nisi per sententiam fuerint excomunicati vel interdicti vel suspensi ab officio aut tales declarati;

2.° Intra fines dumtaxat sui territorii; in quo matrimoniis nedum suorum subditorum, sed etiam non subditorum valide assistunt;

3.° Dummodo neque vi neque metu gravi constricti requirant excipiantque contrahentium consensum.

§ 2. Parochus et loci Ordinarius qui matrimonio possunt valide assistere, possunt quoque alii sacerdoti licentiam dare ut intra fines sui territorii matrimonio valide assistat.

Kan. **1093.** Iako je brak bio nevaljan radi neke bračne zapreke, pretpostavlja se da izjavljeni pristanak na brak i nadalje traje, doklegod se ne dokaže da je pristanak naknadno opozvan.

Vidi N a p u t a k 1925, § 5.

GLAVA VI

Oblik sklapanja braka

Kan. **1094.** Samo su oni brakovi valjani, koji se sklapaju pred župnikom ili pred mjesnim Ordinarijem ili pred svećenikom, kojeg je ovlastio jedan od njih, ili barem pred dvojicom svjedoka, i to prema propisima navedenima u kanonima što slijede uz izuzetke o kojima govore kanoni 1098, 1099.

Vidi N a p u t a k 1925, § 9.

Kan. **1095.** § 1. Župnik i mjesni Ordinarij valjano prisustvuju sklapanju braka:

1. Istom od dana kada su zakonito ušli u posjed svoje nadarbine prema propisima kan. 334, § 3 i 1444, § 1 ili od dana nastupa službe, — osim ako nisu kondemnatorno ili deklaratorno presuđeni na ekskomunikaciju ili interdikt ili suspenziju od službe;

2. Samo u granicama svog područja; tu mogu valjano prisustvovati brakovima ne samo svojih potčinjenih nego i onih koji nisu njihovi potčinjeni;

3. I dok neprinuždeni ni silom ni velikim strahom traže i primaju izjavu ugovornih stranaka o pristanku na brak.

§ 2. Župnik i mjesni Ordinarij, koji mogu valjano prisustvovati sklapanju braka, mogu također dati dopuštenje drugom svećeniku da u granicama njihovoga područja valjano prisustvuje sklapanju braka.

Vidi N a p u t a k 1925, § 9.
Vidi A u t e n t i č n o tumačenje kanona 1096.

Can. **1096.** § 1. Licentia assistendi matrimonio concessa ad normam can. 1095, § 2, dari expresse debet sacerdoti determinato ad matrimonium determinatum, exclusis quibuslibet delegationibus generalibus, nisi agatur de vicariis cooperatoribus pro paroecia cui addicti sunt; secus irrita est.

§ 2. Parochus vel loci Ordinarius licentiam ne concedat ,nisi expletis omnibus quae ius constituit pro libertate status comprobanda.

Can. **1097.** § 1. Parochus autem vel loci Ordinarius matrimonio licite assistunt:

1.° Constito sibi legitime de libero statu contrahentium ad normam iuris;

2.° Constito insuper de domicilio vel quasi-domicilio vel menstrua commoratione aut, si de vago agatur, actuali commoratione alterutrius contrahentis in loco matrimonii;

3.° Habita, si conditiones deficiant de quibus n. 2. licentia parochi vel Ordinarii domicilii vel quasi-domicilii aut menstruae commorationis alterutrius contrahentis, nisi vel de vagis actu itinerantibus res sit, qui nullibi commorationis sedem habent, vel gravis necessitas intercedat quae a licentia petenda excuset.

§ 2. In quolibet casu pro regula habeatur ut matrimonium coram sponsae parocho celebretur, nisi iusta causa excuset; matrimonia autem catholicorum mixti ritus, nisi aliud particulari iure cautum sit, in ritu viri et coram eiusdem parocho sunt celebranda.

Kan. **1096.** § 1. Dopuštenje za prisustvovanje sklapanju braka prema propisu kan. 1095 § 2 treba dati izričito određenom svećeniku, za određeni brak, a nijesu dopuštena nikakva općenita ovlaštenja, osim duhovnim punomoćnicima za župu kojoj su pridijeljeni; inače je dopuštenje nevaljano.

§ 2. Župnik ili Ordinarij mjesta ne smije dati dozvole za prisustvovanje, dok se ne izvrši sve što pravo propisuje za ustanovljenje slobodnoga stanja.

Vidi Naputak 1925, § 9.
Vidi Autentično tumačenje.

Kan. 1097. § 1. Župnik ili Ordinarij mjesta dopušteno prisustvuju sklapanju braka:

1. Kada su prema zakonskim propisima ustanovili slobodno stanje ugovornih stranaka;

2. Kada su ustanovili, da jedna od ugovornih stranaka u mjestu sklapanja braka ima prebivalište ili nepotpuno prebivalište ili jedno-mjesečno boravište ili, ako se radi o beskućniku, da ovdje sada boravi.

3. Ako ne postoje uslovi navedeni u st. 2., kada imadu dopuštenje od župnika ili Ordinarija prebivališta ili nepotpunog prebivališta ili jedno-mjesečnog boravka jedne od ugovornih stranaka, — osim ako se radi o beskućnicima (lutalicama), koji se baš na putovanju nalaze, a koji nigdje nemaju svog stalnog sjedišta, ili ako postoji velika nužda koja ispričava od dužnosti da se traži dopuštenje.

§ 2. U svakom slučaju neka služi kao pravilo da se vjenčanje izvrši pred župnikom zaručnice, osim ako pravedni razlog od toga ispričava; vjenčanje između katolika raznih obreda neka se obavi u obredu muževom i pred njegovim župnikom, osim ako partikularno pravo drugačije propisuje.

§ 3. Parochus qui sine licentia iure requisita matrimonio assistit, emolumenta stolae non facit sua, eaque proprio contrahentium parocho remittat.

Can. **1098.** Si haberi vel adiri nequeat sine gravi incommodo parochus vel Ordinarius vel sacerdos delegatus qui matrimonio assistant ad normam canonum 1095, 1096:

1.° In mortis periculo validum et licitum est matrimonium contractum coram solis testibus; et etiam extra mortis periculum, dummodo prudenter praevideatur eam rerum conditionem esse per mensem duraturam;

2.° In utroque casu, si praesto sit alius sacerdos qui adesse possit, vocari et, una cum testibus, matrimonio assistere debet, salva coniugii validitate coram solis testibus.

Can. **1099.** § 1. Ad statutam superius formam servandam tenentur:

1.° Omnes in catholica Ecclesia baptizati et ad eam ex haeresi aut schismate conversi, licet sive hi sive illi ab eadem postea defecerint, quoties inter se matrimonium ineunt;

2.° Iidem, de quibus supra, si cum acatholicis sive baptizatis sive non baptizatis etiam post obtentam dispensationem ab impedimento mixtae religionis vel disparitatis cultus matrimonium contrahant;

3.° Orientales, si cum latinis contrahant hac forma adstrictis.

§ 3. Župniku, koji izvrši vjenčanje bez propisanog dopuštenja, ne pripada pristojba stole nego treba da ju otstupi vlastitom župniku ugovornih stranaka.

Vidi N a p u t a k 1925, § 10.
Vidi A u t e n t i č n o tumačenje kanona 1023.
Vidi N a p u t a k Kongregacije za Sakramente od 4 VII 1921 o dokazu slobodnog stanja.

Kan. **1098.** Ako se župnika ili Ordinarija ili ovlaštenog svećenika, koji treba da prisustvuje sklapanju braka prema propisu kan. 1095, 1096, bez velike poteškoće ne može imati ili se ne može k njima doći:

1. U smrtnoj pogibli valjan je i dopušten brak, koji se sklopi samo pred svjedocima; a isto tako i izvan smrtne pogibli ako se razborito predviđa da će ovakve prilike potrajati kroz mjesec dana;

2. U obadva slučaja, ako ima koji drugi svećenik, koji bi mogao doći, treba ga pozvati i on treba da zajedno sa svjedocima prisustvuje sklapanju braka, ali ipak brak je valjan, ako se tako ne učini nego se sklopi samo pred svjedocima.

Vidi N a p u t a k 1925, § 9.
Vidi A u t e n t i č n o tumačenje.

Kan. **1099.** § 1. Na oblik sklapanja braka, kako je gore propisan, obavezani su:

1. Svi koji su u katoličkoj Crkvi kršteni i koji su u nju prešli iz krivovjerja ili raskolništva, makar su poslije otpali od katoličke Crkve, kad god između sebe sklapaju brak;

2. Svi gore spomenuti, kada sklapaju brak sa nekatolicima, bilo krštenima bilo nekrštenima, također i onda kada dobiju oprost od bračne smetnje mješovite vjeroispovijesti ili različite vjere;

3. Katolici istočnih obreda kada sklapaju brak sa katolicima latinskoga obreda koji su vezani na ovaj oblik sklapanja.

§ 2. Firmo autem praescripto § 1, n. 1, acatholici sive baptizati sive non baptizati, si inter se contrahant, nullibi tenentur ad catholicam matrimonii formam servandam; item ab acatholicis nati, etsi in Ecclesia catholica baptizati, qui ab infantili aetate in haeresi vel schismate aut infidelitate vel sine ulla religione adoleverunt, quoties cum parte acatholica contraxerint.

Can. **1100.** Extra casum necessitatis, in matrimonii celebratione serventur ritus in libris ritualibus ab Ecclesia probatis praescripti aut laudabilibus consuetudinibus recepti.

Can. **1101.** § 1. Parochus curet ut sponsi benedictionem sollemnem accipiant, quae dari eis potest etiam postquam diu vixerint in matrimonio, sed solum in Missa, servata speciali rubrica et excepto tempore feriato.

§ 2. Sollemnem benedictionem ille tantum sacerdos per se ipse vel per alium dare potest, qui valide et licite matrimonio potest assistere.

Can. **1102.** § 1. In matrimoniis inter partem catholicam et partem acatholicam interrogationes de consensu fieri debent secundum praescriptum can. 1095, § 1, n. 3.

§ 2. Sed omnes sacri ritus prohibentur; quod si ex hac prohibitione graviora mala praevideantur, Ordinarius potest aliquam ex consuetis ecclesiasticis caeremoniis, exclusa semper Missae celebratione, permittere.

§ 2. Nekatolici bilo kršteni bilo nekršteni, kada međusobno sklapaju brak, nisu nigdje obvezani da se drže katoličkog oblika sklapanja braka, — izuzevši onakve nekatolike, o kojima se nalazi propis u §-u 1, stav 1; isto tako nisu vezani na taj oblik oni, koji su rođeni od nekatoličkih roditelja, pa premda su kršteni u katoličkoj Crkvi, ipak su već od djetinjstva odgajani u krivovjerju ili u raskolništvu ili u nekršćanstvu ili u bezvjerju, kada sklapaju brak sa nekatoličkom strankom.

Vidi Naputak 1925, § 9.
Vidi Atentično tumačenje.
Vidi Naputak kard. Lambruschini.

Kan. **1100.** Izuzevši slučaj nužde, treba da se kod vjenčanja drže obredi, kako su propisani u obrednim knjigama, koje je Crkva odobrila, ili su uvedeni dobrim običajima.

Vidi Naputak 1925, § 10.

Kan. **1101.** § 1. Župnik mora nastojati da vjerenici prime svečani blagoslov; blagoslov im se može dati i pošto su već dulje vremena živjeli u braku, ali samo pod misom držeći se posebnog obrednog propisa i ne u zabranjeno vrijeme.

2. Svečani blagoslov može da podijeli, sam ili po drugomu, samo onaj svećenik, koji može da valjano i dopušteno prisustvuje sklapanju braka.

Vidi Naputak 1925, § 10.

Kan. **1102.** § 1. Kod brakova između katolika i nekatolika treba po propisu kan. 1095, § 1, st. 3 zatražiti i primiti izjavu o pristanku na brak.

2. Ali zabranjeni su svi sveti obredi; ako se pak predviđa da bi iz te zabrane moglo nastati veće zlo, Ordinarij može dopustiti koji od uobičajenih obreda, ali nikada se ne može dopustiti služenje sv. Mise.

Vidi Naputak 1925, § 10.
Vidi Autentično tumačenje.

Can. **1103.** § 1. Celebrato matrimonio, parochus vel qui eius vices gerit, quamprimum describat in libro matrimoniorum nomina coniugum ac testium, locum et diem celebrati matrimonii atque alia secundum modum in libris ritualibus et a proprio Ordinario praescriptum; idque licet alius sacerdos vel a se vel ab Ordinario delegatus matrimonio astiterit.

§ 2. Praeterea, ad normam can. 470, § 2, parochus in libro quoque baptizatorum adnotet coniugem tali die in sua paroecia matrimonium contraxisse. Quod si coniux alibi baptizatus fuerit, matrimonii parochus notitiam initi contractus ad parochum baptismi sive per se sive per Curiam episcopalem transmittat, ut matrimonium in baptizatorum librum referatur.

§ 3. Quoties matrimonium ad normam can. 1098 contrahitur, sacerdos, si eidem adstiterit, secus testes tenentur in solidum cum contrahentibus curare ut initum coniugium in praescriptis libris quamprimum adnotetur.

CAPUT VII.

De matrimonio conscientiae.

Can. **1104.** Nonnisi ex gravissima et urgentissima causa et ab ipso loci Ordinario, excluso Vicario Generali sine speciali mandato, permitti potest ut matrimonium conscientiae ineatur, idest matrimonium celebretur omissis denuntiationibus et secreto, ad normam canonum qui sequuntur.

Kan. **1103.** § 1. Župnik ili njegov zamjenik neka čim prije nakon vjenčanja upiše u matice vjenčanih imena bračnih drugova i svjedoka, mjesto i dan vjenčanja i sve ostalo načinom kako to određuju obredne knjige i kako je propisao vlastiti Ordinarij; to ima izvršiti i u slučaju kada je drugi od župnika ili Ordinarija mjesta ovlašteni svećenik prisustvovao vjenčanju.

§ 2. Povrh toga, prema propisu kan. 470, § 2, župnik ima zabilježiti i u maticama krštenih dan kojega je u njegovoj župi brak sklopljen. Ako su bračni drugovi kršteni drugdje, župnik vjenčanja ima obavijestiti župnika krsnoga mjesta, ili izravno ili preko biskupske kurije, da se sklopljeni brak zabilježi u maticama krštenih.

§ 3. Kadgod se sklapa brak po propisima kan. 1098, imade se svećenik, ako je prisustvovao, a inače svjedoci zajedno s bračnim drugovima pobrinuti, da se sklopljeni brak što prije upiše u propisanim knjigama.

Vidi Naputak 1925, § 13.

Vidi Naputak Kongregacije za Sakramente g. 1921 o dokazu slobodnog stanja.

GLAVA VII

O ženidbi savjesti

Kan. **1104.** Samo radi veoma teškog i veoma hitnog razloga može se dopustiti da se sklopi **ženidba savjesti,** to jest da se vjenčanje izvrši bez navještaja i tajno, prema propisima kanona što slijede; dopuštenje može dati samo mjesni Ordinarij, a Generalni Vikar ne može osim ako ima za to posebno ovlaštenje.

Vidi Naputak 1925, § 2.

Can. 1105. Permissio celebrationis matrimonii conscientiae secumfert promissionem et gravem obligationem secreti servandi ex parte sacerdotis assistentis, testium, Ordinarii eiusque successorum, et etiam alterius coniugis, altero non consentiente divulgationi.

Can. 1106. Huius promissionis obligatio ex parte Ordinarii non extenditur ad casum quo vel aliquod scandalum aut gravis erga matrimonii sanctitatem iniuria ex secreti observantia immineat, vel parentes non curent filios ex tali matrimonio susceptos baptizari aut eos baptizandos curent falsis expressis nominibus, quin interim Ordinario intra triginta dies notitiam prolis susceptae et baptizatae cum sincera indicatione parentum praebeant, vel christianam filiorum educationem negligant.

Can. 1107. Matrimonium conscientiae non est adnotandum in consueto matrimoniorum ac baptizatorum libro, sed in peculiari libro servando in secreto Curiae archivo de quo in can. 379.

CAPUT VIII.

De tempore et loco celebrationis matrimonii.

Can. 1108. § 1. Matrimonium quolibet anni tempore contrahi potest.

§ 2. Sollemnis tantum nuptiarum benedictio vetatur a prima dominica Adventus usque ad diem Nativitatis Domini inclusive, et a feria IV Cinerum usque ad dominicam Paschatis inclusive.

§ 3. Ordinarii tamen locorum possunt, salvis legibus liturgicis, etiam praedictis temporibus eam permittere ex iusta causa, monitis sponsis ut a nimia pompa abstineant.

Kan. 1105. Dopuštenje za ženidbu savjesti sadržaje ujedno i obećanje i tešku obavezu čuvanja tajne za svećenika, koji je prisustvovao, za svjedoke, za Ordinarija i njegove nasljednike, i također za bračnog druga doklegod drugi bračni drug ne privoli na razglašenje.

Vidi Naputak 1925, § 2.

Kan. 1106. Obaveza Ordinarijeva iz ovog obećanja ne proteže se na slučaj, u kojem prijeti ili kakva smutnja ili velika nepravičnost protiv svetosti braka ako bi se tajna čuvala, ili ako se roditelji ne brinu da djeca iz takvog braka budu krštena, ili ako ih krste pod krivim imenom, a da međutim u roku od trideset dana sa istinskom oznakom roditelja ne obavijeste Ordinarija da su djeca rođena i krštena, ili ako zapuste kršćanski odgoj djece.

Vidi Naputak 1925, § 2.

Kan. 1107. Ženidba savjesti nema se upisati u redovite matice vjenčanih i krštenih, nego u posebnu knjigu, koja se ima čuvati u tajnom arhivu kurije, o kojemu govori kan. 379.

Vidi Naputak 1925, § 2.

GLAVA VIII

O vremenu i mjestu vjenčanja

Kan. 1108. § 1. Brak se može sklopiti u svako vrijeme godine.

§ 2. Zabranjuje se samo svečani blagoslov braka od prve nedjelje adventske do Božića uključivo, i od Čiste srijede do Uskrsne nedjelje uključivo.

§ 3. Mjesni Ordinariji ipak mogu, održavajući liturgijske propise, iz pravednog razloga dopustiti svečani blagoslov i u navedeno vrijeme, a vjerenike treba upozoriti da odustanu od previše bučnih svatova.

Vidi Naputak 1925, §§ 2, 10, 12.

Can. **1109.** § 1. Matrimonium inter catholicos celebretur in ecclesia paroeciali; in alia autem ecclesia vel oratorio sive publico sive semi-publico, nonnisi de licentia Ordinarii loci vel parochi celebrari poterit.

§ 2. Matrimonium in aedibus privatis celebrari Ordinarii locorum in extraordinario tantum aliquo casu et accedente semper iusta ac rationabili causa permittere possunt; sed in ecclesiis vel oratoriis sive Seminarii sive religiosarum, Ordinarii id ne permittant, nisi urgente necessitate, ac opportunis adhibitis cautelis.

§ 3. Matrimonia vero inter partem catholicam et partem acatholicam extra ecclesiam celebrentur; quod si Ordinarius prudenter iudicet id servari non posse quin graviora oriantur mala, prudenti eius arbitrio committitur hac super re dispensare, firmo tamen praescripto can. 1102, § 2.

CAPUT IX.

De matrimonii effectibus

Can. **1110.** Ex valido matrimonio enascitur inter coniuges vinculum natura sua perpetuum et exclusivum; matrimonium praeterea christianum coniugibus non ponentibus obicem gratiam confert.

Can. **1111.** Utrique coniugi ab ipso matrimonii initio aequum ius et officium est quod attinet ad actus proprios coniugalis vitae.

Can. **1112.** Nisi iure speciali aliud cautum sit, uxor, circa canonicos effectus, particeps efficitur status mariti.

Kan. **1109.** § 1. Vjenčanje između katolika neka se obavi u župskoj crkvi; samo sa dopuštenjem mjesnog Ordinarija ili župnika može se vjenčavati u drugoj crkvi ili bogomolji javnoj ili polujavnoj.

§ 2. Da se izvrši vjenčanje u privatnoj zgradi mogu dopustiti mjesni Ordinariji samo u izvanrednom slučaju, ako za to postoji pravedni i razboriti razlog; ali u crkvama ili bogomoljama bilo Sjemeništa bilo redovnica neka Ordinariji to ne dopuste, osim u slučaju neminovne nužde i sa primjerenim oprezom.

§ 3. Vjenčanje između katolika i nekatolika neka se izvrši van crkve; ako pak Ordinarij razborito drži, da se to ne može činiti bez većega zla, onda se prepušta njegovom razboritom prosuđenju, da o tome dade oprost, ali ima se održavati propis kan. 1102, § 2.

Vidi Naputak 1925, §§ 2, 12 .

GLAVA IX

O posljedicama braka

Kan. **1110.** Iz valjanoga braka nastaje za bračne drugove bračna veza, koja je po svojoj naravi doživotna i isključiva; povrh toga kršćanski brak daje bračnim drugovima milost, ako joj ne stavljaju prepreke.

Vidi Naputak 1925, §§ 2, 14.

Kan. **1111.** Obadva bračna druga već od samoga početka braka imadu jednako pravo i dužnost u odnosu na čine koji sačinjavaju bračno saživljenje.

Vidi Naputak 1925, §§ 2, 14.

Kan. **1112.** Osim ako nije kojim posebnim propisom šta drugačije određeno, žena u pogledu kanonskih posljedica postaje dionicom muževoga staleža.

Vidi Naputak 1925, §§ 2, 14.

Can. **1113.** Parentes gravissima obligatione tenentur prolis educationem tum religiosam et moralem, tum physicam et civilem pro viribus curandi et etiam temporali eorum bono providendi.

Can. **1114.** Legitimi sunt filii concepti aut nati ex matrimonio valido vel putativo, nisi parentibus ob sollemnem professionem religiosam vel susceptum ordinem sacrum prohibitus tempore conceptionis fuerit usus matrimonii antea contracti.

Can. **1115.** § 1. Pater is est quem iustae nuptiae demonstrant, nisi evidentibus argumentis contrarium probetur.

§ 2. Legitimi praesumuntur filii qui nati sunt saltem post sex menses a die celebrati matrimonii, vel intra decem menses a die dissolutae vitae coniugalis.

Can. **1116.** Per subsequens parentum matrimonium sive verum sive putativum, sive noviter contractum sive convalidatum, etiam non consummatum, legitima efficitur proles, dummodo parentes habiles exstiterint ad matrimonium inter se contrahendum tempore conceptionis, vel praegnationis, vel nativitatis.

Can. **1117.** Filii legitimati per subsequens matrimonium, ad effectus canonicos quod attinet, in omnibus aequiparantur legitimis, nisi aliud expresse cautum fuerit.

Kan. **1113.** Roditelji su najteže obavezani da se prema svojoj moći brinu kako za vjerski i za moralni tako i fizički i građanski odgoj djece, a također da se skrbe i za vremenito njihovo dobro.

Vidi Naputak 1925, §§ 2, 14.

Kan. **1114.** Djeca, koja su začeta ili rođena u valjanom ili u putativnom braku, jesu zakonita, — osim ako je u vrijeme začeća roditeljima bilo zabranjeno da izvršuju ranije sklopljeni brak radi svečanog redovničkog zavjeta ili primljenog svetog reda.

Vidi Naputak 1925, §§ 2, 14.

Kan. **1115.** § 1. Otac je ono lice, na koje ukazuje valjano sklopljeni brak, osim ako se očitim dokazima protivno utvrdi.

§ 2. Zakonska je pretpostavka, da su zakonita ona djeca, koja su se rodila barem šest mjeseci poslije vjenčanja, ili unutar deset mjeseci od dana, u koji je prestala bračna zajednica.

Vidi Naputak 1925, §§ 2, 14.

Kan. **1116.** Djeca bivaju pozakonjena naknadnom ženidbom, ako su im roditelji bili sposobni, da sklope valjani brak bilo u vrijeme kada je dijete začeto bilo za vremena trudnoće bilo u doba porođaja; svejedno je da li je naknadni brak valjan ili samo putativan, da li je novo sklopljen ili osnažen, iako naknadni brak nije izvršen.

Vidi Naputak 1925, §§ 2, 14.
Vidi Autentično tumačenje.

Kan. **1117.** Djeca koja su pozakonjena naknadnom ženidbom, što se tiče kanonskih posljedica, u svemu su izjednačena zakonitoj djeci, osim ako nije izričito drugačije propisano.

Vidi Naputak 1925, §§ 2, 14.

CAPUT X.

De separatione coniugum.

Art. I. De dissolutione vinculi.

Can. **1118.** Matrimonium validum ratum et consummatum nulla humana potestate nullaque causa, praeterquam morte, dissolvi potest.

Can. **1119.** Matrimonium non consummatum inter baptizatos vel inter partem baptizatam et partem non baptizatam, dissolvitur tum ipso iure per sollemnem professionem religiosam, tum per dispensationem a Sede Apostolica ex iusta causa concessam, utraque parte rogante vel alterutra, etsi altera sit invita.

Can. **1120.** § 1. Legitimum inter non baptizatos matrimonium, licet consummatum, solvitur in favorem fidei ex privilegio Paulino.

§ 2. Hoc privilegium non obtinet in matrimonio inter partem baptizatam et partem non baptizatam inito cum dispensatione ab impedimento disparitatis cultus.

Can. **1121.** § 1. Antequam coniux conversus et baptizatus novum matrimonium valide contrahat, debet, salvo praescripto can. 1125, partem non baptizatam interpellare:

1.° An velit et ipsa converti ac baptismum suscipere;

2.° An saltem velit secum cohabitare pacifice sine contumelia Creatoris.

§ 2. Hae interpellationes fieri semper debent, nisi Sedes Apostolica aliud declaraverit.

GLAVA X

O rastavi bračnih drugova

Član I. O razrješenju bračne veze

Kan. **1118.** Valjani tvrdi i izvršeni brak ne može se razriješiti nikakvom ljudskom vlašću i s nikakvih razloga osim smrću.

Vidi N a p u t a k 1925, § 15.

Kan. **1119.** Neizvršeni brak između krštenih lica ili neizvršeni brak gdje je jedno lice kršteno a drugo nekršteno razrješuje se kako po sili samoga prava, kada koja od stranaka položi svečani redovnički zavjet, tako i oprostom Apostolske Stolice podijeljenim iz pravednog razloga po traženju bilo obiju stranaka bilo jedne stranke i bez pristanka druge.

Vidi N a p u t a k 1925, § 15.

Vidi D e k r e t S. C. de Sacramentis od 7 V 1923, i pravila iste kongregacije od 27 III 1929; i N a p u t a k S. C. pro Ecclesia orientali od 10 VI 1935 navedene u bilješci kod kan. 1963.

Kan. **1120.** § 1. Zakoniti brak među nekrštenim licima, iako je izvršen, razrješuje se u posebnu zaštitu vjere Pavlovskom ovlasticom.

§ 2. Nema mjesta ovoj ovlastici, kada brak sklopi kršteno i nekršteno lice uz oprost od zapreke različite vjere.

Vidi N a p u t a k 1925, § 15.

Kan. **1121.** § 1. Prije nego što obraćeni i pokršteni bračni drug valjano sklopi novi brak, treba da uz održanje propisa kanona 1125, na nekrštenu stranku postave pitanja:

1. Da li je i ona voljna da se obrati i da se pokrsti;

2. Da li hoće barem da u miru i bez poruge Stvoritelja nastavi bračni život sa pokrštenim bračnim drugom.

§ 2. Ovakva se pitanja moraju uvijek postaviti, osim ako Apostolska Stolica drugačije izjavi.

Vidi N a p u t a k 1925, § 15.

Can. 1122. § 1. Interpellationes fiant regulariter, forma saltem summaria et extraiudiciali, de auctoritate Ordinarii coniugis conversi, a quo Ordinario concedendae sunt quoque coniugi infideli, si quidem eas petierit, induciae ad deliberandum, eo tamen monito, fore ut, induciis inutiliter praeterlapsis, responsio praesumatur negativa.

§ 2. Interpellationes etiam privatim factae ab ipsa parte conversa, valent, imo sunt etiam licitae, si forma superius praescripta servari nequeat; hoc tamen in casu de ipsis, pro foro externo, constare debet duobus saltem testibus vel alio legitimo probationis modo.

Can. 1123. Si interpellationes ex declaratione Sedis Apostolicae omissae fuerint, aut si infidelis eisdem negative responderit expresse vel tacite, pars baptizata ius habet novas nuptias cum persona catholica contrahendi, nisi ipsa post baptismum dederit parti non baptizatae iustam discedendi causam.

Can. 1124. Coniux fidelis, licet post susceptum baptismum denuo matrimonialiter cum parte infideli vixerit, ius tamen novas celebrandi nuptias cum persona catholica non amittit, ideoque potest hoc iure uti, si coniux infidelis, mutata voluntate, postea discedat sine iusta causa, vel iam non cohabitet pacifice sine contumelia Creatoris.

Can. 1125 Ea quae matrimonium respiciunt in constitutionibus Pauli III *Altitudo*, 1 Iun. 1537; S. Pii V *Romani Pontificis*, 2 Aug. 1571; Gregorii XIII *Populis*, 25 Ian. 1585, quaeque pro peculiaribus locis scripta sunt, ad alias quoque regiones in eisdem adiunctis extenduntur.

Kan. 1122. § 1. Pitanja redovno treba da se stave u ime Ordinarija pokrštenog lica barem u sumarnom i izvansudbenom obliku; Ordinarij može nekrštenoj stranci dati rok za razmišljanje, ako ga zaište, sa napomenom da će se smatrati da je odgovor odrečan ako u određenom roku ne dade nikakvoga odgovora.

§ 2. Ako se gore propisani oblik ne može održavati, valjano je dapače i dopušteno, da obraćena stranka postavi pitanja sukromno (privatno); u ovakvom je slučaju za izvanjsko područje potrebito da se to utvrdi sa dva svjedoka ili na drugi zakoniti način dokaže.

Vidi Naputak 1925, § 15.

Kan. 1123. Ako je postavljanje pitanja bilo propušteno na osnovu rješenja Apostolske Stolice, ili ako je nekrštena stranka odgovorila negativno, bilo izričito bilo prećutno, krštena stranka ima pravo da stupi u novi brak sa osobom katoličke vjeroispovijesti, osim ako je ona poslije krštenja sama dala opravdani razlog nekrštenoj stranci da se od nje odvoji.

Vidi Naputak 1925, § 15.

Kan. 1124. Pokršteni bračni drug, iako je poslije krštenja nastavilo bračno živjeti sa nekrštenom strankom, ne gubi pravo da stupi u novi brak sa katoličkom osobom, pa se radi toga može da posluži ovim pravom, ako njezin nekršteni bračni drug promijeni svoju volju i poslije je bez opravdanog razloga napusti ili više ne živi s njom u miru bez poruge Stvoritelja.

Vidi Naputak 1925, § 15.

Kan. 1125. Ono što se odnosi na brak u konstitucijama Pavla III **Altitudo**, 1 Juni 1537; Pija V **Romani Pontificis**, 2 August 1571; Grgura XIII **Populis**, 25 Januar 1585, i što je propisano za neka određena mjesta proširuje se i na druge krajeve kada nastanu iste prilike.

Vidi Naputak 1925, § 15.

Can. 1126. Vinculum prioris coniugii, in infidelitate contracti, tunc tantum solvitur, cum pars fidelis reapse novas nuptias valide iniverit.

Can. 1127. In re dubia privilegium fidei gaudet favore iuris.

Art. II. De separatione tori, mensae et habitationis.

Can. 1128. Coniuges servare debent vitae coniugalis communionem, nisi iusta causa eos excuset.

Can. 1129. § 1. Propter coniugis adulterium, alter coniux, manente vinculo, ius habet solvendi, etiam in perpetuum, vite communionem, nisi in crimen consenserit, aut eidem causam dederit, vel illud expresse aut tacite condonaverit, vel ipse quoque idem crimen commiserit.

§ 2. Tacita condonatio habetur, si coniux innocens, postquam de crimine adulterii certior factus est, cum altero coniuge sponte, maritali affectu, conversatus fuerit; praesumitur vero, nisi sex intra menses coniugem adulterum expulerit vel dereliquerit, aut legitimam accusationem fecerit.

Can. 1130. Coniux innocens, sive iudicis sententia sive propria auctoritate legitime discesserit, nulla unquam obligatione tenetur coniugem adulterum rursus admittendi ad vitae consortium; potest autem eundem admittere aut revocare, nisi ex ipsius consensu ille statum matrimonio contrarium susceperit.

Kan. 1126. Bračna veza ranijega braka sklopljenoga u nekršćanstvu, razrješuje se tek tada, kada pokrštena stranka uistinu sklopi novi valjani brak.

Vidi Naputak 1925, § 15.

Kan. 1127. U dvojbenom slučaju ovlastica vjere uživa posebnu zaštitu prava.

Vidi Naputak 1925, § 15.

Član II O rastavi od postelje, stola i zajedničkog stanovanja

Kan. 1128. Bračni drugovi moraju živjeti u bračnoj zajednici, osim ako ih od toga ispričava pravedni razlog.

Vidi Naputak 1925, § 16.

Kan. 1129. § 1. Radi preljube bračnoga druga, ima drugi bračni drug pravo, — a da se time ne dira u samu bračnu vezu — da i zauvijek razriješi životnu zajednicu, osim ako je bio pristao na to zlodjelo, ili mu dao povod, ili ga oprostio bilo izričito bilo prećutno, ili je i sam počinio isto zlodjelo.

§ 2. Postoji prećutno oproštenje, kada je nekrivi bračni drug, pošto je za preljubu saznao, sa svojim bračnim drugom dobrovoljno bračno općio kao muž i žena; pravna je pretpostavka da je preljuba oproštena, ako u roku od šest mjeseci nije otjerao preljubničkog bračnoga druga, odnosno ako ga nije napustio, ili nije podnio propisnu tužbu.

Vidi Naputak 1925, § 16.

Kan. 1130. Nekrivi bračni drug, kada je zakonito napustio svog bračnog druga, bilo na temelju presude bilo na svoju ruku, nikada više nije obavezan da primi bračnog druga, koji je počinio preljubu, u životnu zajednicu; ali ga može primiti ili ga sam pozvati natrag, osim ako je pristao da si on izabere stalež koji je u protivnosti sa bračnim stanjem.

Vidi Naputak 1925, § 16.

Can. 1131. § 1. Si alter coniux sectae acatholicae nomen dederit; si prolem acatholice educaverit; si vitam criminosam et ignominiosam ducat; si grave seu animae seu corporis periculum alteri facessat; si saevitiis vitam communem nimis difficilem reddat, haec aliaque id genus, sunt pro altero coniuge totidem legitimae causae discedendi, auctoritate Ordinarii loci, et etiam propria auctoritate, si de eis certo constet, et periculum sit in mora.

§ 2. In omnibus his casibus, causa separationis cessante, vitae consuetudo restauranda est; sed si separatio ab Ordinario pronuntiata fuerit ad certum incertumve tempus, coniux innocens ad id non obligatur, nisi ex decreto Ordinarii vel exacto tempore.

Can. 1132. Instituta separatione, filii educandi sunt penes coniugem innocentem, et si alter coniugum sit acatholicus, penes coniugem catholicum, nisi in utroque casu Ordinarius pro ipsorum filiorum bono, salva semper eorundem catholica educatione, aliud decreverit.

CAPUT XI.

De matrimonii convalidatione.

Art. I. De convalidatione simplici.

Can. 1133. § 1. Ad convalidandum matrimonium irritum ob impedimentum dirimens, requiritur ut cesset vel dispensetur impedimentum et consensum renovet saltem pars impedimenti conscia.

Kan. 1131. § 1. Ako jedan bračni drug pređe na koju nekatoličku sljedbu; ako nekatolički odgaja djecu; ako provodi zločinački i sramotni život; ako svog bračnog druga dovodi u veliku ili duševnu ili tjelesnu pogibao; ako zadavanjem teških jada učini zajedničko življenje previše teškim, — sve ovo i drugo tome slično daje drugom bračnom drugu zakoniti razlog da napusti bračnu zajednicu, i to na temelju riješenja mjesnog Ordinarija, a također i na svoju ruku, kada navedeni razlozi sigurno postoje i kada je zatezanje skopčano s opasnošću.

§ 2. U svim ovim slučajevima treba bračnu zajednicu uspostaviti, čim prestane razlog rastave; ali ako je Ordinarij izdao riješenje o rastavi na određeno ili neodređeno vrijeme, nekrivi bračni drug ne mora da nastavi bračnu zajednicu dok Ordinarij ne izda o tom riješenje ili dok određeno vrijeme ne protekne.

Vidi N a p u t a k 1925, § 16.
Vidi A u t e n t i č n o tumačenje.

Kan. 1132. Ako je provedena rastava, djeca se imadu predati na odgoj nekrivom bračnom drugu, ali ako je jedan od bračnih drugova nekatolik, djeca se imadu odgajati kod katoličkog bračnog druga, osim ako Ordinarij u jednom ili drugom slučaju drugačije odredi, ali se uvijek mora osigurati katolički odgoj djece.

Vidi N a p u t a k 1925, § 16.

GLAVA XI

O osnaženju braka

Član I. O običnom osnaženju

Kan. 1133. § 1. Za osnaženje braka, koji je nevaljan radi bračne zapreke, traži se da zapreka prestane ili da se dobije oprost i da barem ona stranka, koja je znala za zapreku, ponovi pristanak na brak.

§ 2. Haec renovatio iure ecclesiastico requiritur ad validitatem, etiamsi initio utraque pars consensum praestiterit nec postea revocaverit.

Can. 1134. Renovatio consensus debet esse novus voluntatis actus in matrimonium quod constet ab initio nullum fuisse.

Can. 1135. § 1. Si impedimentum sit publicum, consensus ab utraque parte renovandus est forma iure praescripta.

§ 2. Si sit occultum et utrique parti notum, satis est ut consensus ab utraque parte renovetur privatim et secreto.

§ 3. Si sit occultum et uni parti ignotum, satis est ut sola pars impedimenti conscia consensum privatim et secreto renovet, dummodo altera in consensu praestito perseveret.

Can. 1136. § 1. Matrimonium irritum ob defectum consensus convalidatur, si pars quae non consenserat, iam consentiat, dummodo consensus ab altera parte praestitus perserveret.

§ 2. Si defectus consensus fuerit mere internus, satis est ut pars quae non consenserat, interius consentiat.

§ 2. Da brak postane valjanim, crkveno pravo zahtijeva da se ponovi pristanak na brak, iako su u početku obadvije stranke pristale na brak i poslije nijesu opozvale svoj pristanak.

Vidi N a p u t a k 1925, § 17.

Kan. 1134. Obnova bračnog pristanka treba da bude novi čin volje upravljen na brak, za koji se je ustanovilo, da je od početka bio ništav.

Vidi N a p u t a k 1925, § 17.

Kan. 1135. § 1. Ako je zapreka javna, obadvije stranke moraju izjaviti pristanak na brak u obliku propisanom za sklapanje braka.

§ 2. Ako je zapreka tajna i ako obadvije stranke za nju znadu, dostatno je za osnaženje braka, da obadvije stranke ponove pristanak privatno i tajno.

§ 3. Ako je zapreka tajna i ako samo jedna stranka za nju zna, za osnaženje braka je dostatno, da samo ona stranka ponovi pristanak koja zna za zapreku, a dostatno je privatno i potajno ponovljenje; ovakvo ponovljenje pristanka važi samo ako druga stranka ustraje kod svoga pristanka.

Vidi N a p u t a k 1925, § 17.

Kan. 1136. § 1. Brak, koji je nevaljan radi pomanjkanja pristanka, osnažuje se, ako naknadno pristane na brak ona stranka, koja prije nije bila pristala, ali samo tako dugo, dok druga stranka ostaje kod svoga pristanka.

§ 2. Ako je pomanjkanje pristanka bilo samo u nutrinji duše bez izvanjskog očitovanja, dostatno je da unutarnjim načinom pristane na brak ona stranka, koja nije pristala.

§ 3. Si fuerit etiam externus, necesse est consensum etiam exterius manifestare, vel forma iure praescripta, si defectus fuerit publicus, vel alio modo privato et secreto, si fuerit occultus.

Can. 1137. Matrimonium nullum ob defectum formae, ut validum fiat, contrahi denuo debet legitima forma.

Art. II. De sanatione in radice.

Can. 1138. § 1. Matrimonii in radice sanatio est eiusdem convalidatio, secumferens, praeter dispensationem vel cessationem impedimenti, dispensationem a lege de renovando consensu, et retrotractionem, per fictionem iuris, circa effectus canonicos, ad praeteritum.

§ 2. Convalidatio fit a momento concessionis gratiae; retrotractio vero intelligitur facta ad matrimonii initium, nisi aliud expresse caveatur.

§ 3. Dispensatio a lege de renovando consensu concedi etiam potest vel una tantum vel utraque parte inscia.

Can. 1139. § 1. Quodlibet matrimonium initum cum utriusque partis consensu naturaliter sufficiente, sed iuridice inefficaci ob dirimens impedimentum iuris ecclesiastici vel ob defectum legitimae formae, potest in radice sanari, dummodo consensus perseveret.

§ 3. Ako je pomanjkanje pristanka na brak bilo izvanjski očitovano, potrebito je da se i naknadni pristanak izvanjski očituje; ako je pomanjkanje pristanka bilo javno, potrebno je da se naknadni pristanak obavi na način koji je propisan za sklapanje braka, — ali ako je pomanjkanje pristanka na brak bilo izvanjski očitovano, ali ne javno, dostatno je, da se naknadno pristane i na drugačiji način privatno i nejavno.

Vidi Naputak 1925, § 17.

Kan. 1137. Brak, koji je ništav, jer nije bio održan propisani oblik za sklapanje braka, da postane valjan, treba ponovno sklopiti u propisanom obliku.

Vidi Naputak 1925, § 17.

Član II. O osnaženju u korjenu

Kan. 1138. § 1. Osnaženje u korjenu jest takvo osnaženje braka, koje sadrži ne samo oprost od zapreke ili prestanak zapreke, nego i oprost od zakonskog propisa o ponavljanju bračnog pristanka, te povrh toga po pravnoj fikciji djelovanje unatrag u pogledu kanonskih posljedica.

§ 2. Osnaženje biva od časa podijeljene milosti; a djelovanje unatrag važi od časa sklopljenoga braka, osim ako nije izričito šta drugačije određeno.

§ 3. Oprost od zakonskog propisa, po kojem bi se morao bračni pristanak ponoviti, može se podijeliti tako da to ostane nepoznato ili samo jednoj stranki ili obadvjema.

Vidi Naputak 1925, § 17.

Kan. 1139. § 1. Svaki se brak, koji je bio sklopljen sa pristankom obadviju stranaka i koji je pristanak po prirodi dostatan, ali je pravno bez učinka radi zapreke crkvenoga prava ili radi pomanjkanja propisanoga oblika, može osnažiti u korjenu, doklegod traje pristanak na brak.

§ 2. Matrimonium vero contractum cum impedimento iuris naturalis vel divini, etiamsi postea impedimentum cessaverit, Ecclesia non sanat in radice, ne a momento quidem cessationis impedimenti.

Can. 1140. § 1. Si in utraque vel alteurtra parte deficiat consensus, matrimonium nequit sanari in radice, sive consensus ab initio defuerit, sive ab initio praestitus, postea fuerit revocatus.

§ 2. Quod si consensus ab initio quidem defuerit, sed postea praestitus fuerit, sanatio concedi potest a momento praestiti consensus.

Can. 1141. Sanatio in radice concedi unice potest ab Apostolica Sede.

CAPUT XII.

De secundis nuptiis.

Can. 1142. Licet casta viduitas honorabilior sit, secundae tamen et ulteriores nuptiae validae et licitae sunt, firmo praescripto can. 1069, § 2.

Can. 1143. Mulier cui semel benedictio sollemnis data sit, nequit in subsequentibus naptiis eam iterum accipere.

§ 2. Brak, koji je sklopljen sa zaprekom prirodnoga ili božanskoga prava, pa makar poslije zapreka prestala, Crkva ne osnažuje u korjenu, pa ni od časa kada je zapreka prestala.

Vidi Naputak 1925, § 17.

Kan. 1140. § 1. Ako je kod jedne ili kod obadvije stranke bračni pristanak manjkav, brak se ne može osnažiti u korjenu, bilo da je pristanak već od početka manjkao, bilo da je u početku postojao ali je kasnije bio opozvan.

§ 2. Kada u početku braka nije bilo pristanka, ali je poslije ostvaren, može se podijeliti osnaženje od časa naknadnog pristanka.

Vidi Naputak 1925, § 17.

Kan. 1141. Jedino Apostolska Stolica može podijeliti osnaženje u korjenu.

Vidi Naputak 1925, § 17.

GLAVA XII

O drugom braku

Kan. 1142. Premda je udovičko stanje u čistoći časnije, ipak je valjan i dopušten drugi i daljnji brakovi, ali se ima održavati propis kan. 1069, § 2.

Vidi Naputak 1925, § 18

Kan. 1143. Žena koja je već jedamput primila svečani blagoslov, ne može ga ponovno primiti pri sklapanju daljnjih brakova.

Vidi Naputak 1925, §§ 10, 18

LIBER QUARTUS
DE PROCESSIBUS

TITULUS XX.
De causis matrimonialibus.

CAPUT I.
De foro competenti.

Can. **1960.** Causae matrimoniales inter baptizatos iure proprio et exclusivo ad iudicem ecclesiasticum spectant.

Can. **1961.** Causae de effectibus matrimonii mere civilibus, si principaliter agantur, pertinent ad civilem magistratum ad normam can. 1016; sed si incidenter et accessorie, possunt etiam a iudice ecclesiastico ex propria potestate cognosci ac definiri.

Can. **1962.** Causas matrimoniales ad eos spectantes de quibus in can. 1557, § 1, n. 1, illa Sacra Congregatio vel illud Tribunal aut specialis ea Commissio exclusive cognoscet, cui eas toties quoties Summus Pontifex delegaverit; causas dispensationis super matrimonio rato et non consummato, Sacra Congregatio de disciplina Sacramentorum; causas vero quae referuntur ad privilegium Paulinum, Sacra Congregatio S. Officii.

Can. **1963.** § 1. Quare nullus iudex inferior potest processum in causis dispensationis super rato instruere, nisi Sedes Apostolica facultatem eidem fecerit.

KNJIGA ČETVRTA
O POSTUPCIMA

NASLOV XX
O bračnim parnicama

GLAVA I
O nadležnom sudu

Kan. **1960.** Bračni sporovi između krštenih lica spadaju pod crkvenoga suca na osnovi vlastitog i isključivog prava.

Vidi Rješenje S. C. S. Officii od 27 I 1928 kod kan. 1971.

Vidi Naputak Kongregacije za Sakramente g. 1936, član 1-12, naročito čl. 1, § 1, stav 2;

Kan. **1961.** Sporovi o čisto građanskim posljedicama braka spadaju pod građansku vlast prema propisu kan. 1016, ako se na ove odnosi glavni spor; ali i crkveni sudac može na osnovi vlastite vlasti o njima rješavati i suditi ako je spor o njima uzgredno i pripadno u vezi s bračnim sporom.

Vidi N a p u t a k Kongr. Sakr. 1936, član 1, § 2.

Kan. **1962.** Bračne sporove lica, o kojima govori kan. 1557 § 1, st. 1, isključivo će rješavati ona Sv. Kongregacija ili ono Sudište ili ona posebna Komisija koju bude za svaki pojedini slučaj ovlastio Sv. Otac Papa; predmete o oprostu od tvrde i neizvršene ženidbe rješavaće Sv. Kongregacija za Sakramente; a predmete koji se odnose na Ovlasticu Pavlovsku, rješavaće Kongregacija Svetog Oficija.

Vidi N a p u t a k Kongr. Sakr. 1936, čl. 2, § 2; 27, 28.

Kan. **1963.** § 1. Radi toga ne može nijedan niži sudac zametnuti postupak u predmetima oprosta o tvrdoj ženidbi, osim ako ga je Apostolska Stolica na to ovlastila.

§ 2. Si tamen iudex competens auctoritate propria iudicium peregerit de matrimonio nullo ex capite impotentiae et ex eo, non impotentiae, sed nondum consummati matrimonii emerserit probatio, omnia acta ad Sacram Congregationem transmittantur, quae iis uti poterit ad sententiam super rato et non consummato ferendam.

Can. **1964.** In aliis causis matrimonialibus iudex competens est iudex loci in quo matrimonium celebratum est aut in quo pars conventa vel, si una sit acatholica, pars catholica domicilium vel quasi-domicilium habet.

Can. **1965.** Si matrimonium accusatur ex defectu consensus, curet ante omnia iudex ut monitionibus opportunis partem, cuius consensus deesse affimatur, ad consensum renovandum inducat; si ex defectu formae substantialis vel ex impedimento dirimenti quod dispensari potest et solet, partes inducere studeat ad consensum in forma legitima renovandum vel ad dispensationem petendam.

§ 2. Ali ako po svojoj vlasti nadležni sudac vodi postupak o ništavosti braka s naslova spolne nemoći i ako se u tome postupku ne dokaže spolna nemoć ali se dokaže, da brak nije izvršen, imadu se svi spisi poslati Svetoj Kongregaciji, koja se može njima poslužiti pri rješavanju o tvrdom i neizvršenom braku.

Vidi Naputak Kongr. Sakr. 1936, čl. 206.

Vidi Dekret S. C. de Sacramentis od 7 V 1923, o postupku u predmetima oprosta od ženidbe tvrde i neizvršene, zajedno sa pravilima koja treba održavati (A. A. S., sv. XV, str. 389); — kao i daljnja pravila izdana 27 III 1929 po istoj kongregaciji, koja se imadu održavati u postupku o ženidbi tvrdoj i neizvršenoj da se otkloni prevarno zamjenjivanje lica. (A. A. S., sv. XXI, str. 490). — Naputak S. C. pro Ecclesia orientali od 10 V 1935, kako se imade voditi postupak o ženidbi tvrdoj i neizvršenoj. (A. A. S., sv. XXVII, str. 333).

Kan. **1964.** U ostalim bračnim sporovima nadležan je onaj sudac na čijem je području sklopljen brak, ili na čijem području tužena stranka ima prebivalište ili nepotpuno prebivalište, ili, ako je jedna stranka nekatolik, na čijem području ima prebivalište ili nepotpuno prebivalište katolička stranka.

Vidi Naputak Kongr. Sakr. 1936, čl. 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 27, 28, 29.

Vidi Autentično tumačenje.

Vidi značenje »prebivališta« i »nepotpunog prebivališta« u bilješci kod člana 4 Naputka Kongr. Sakr. 1936.

Kan. **1965.** Ako se zametne bračna parnica radi pomanjkanja pristanka na brak, sudac se ima prije svega brinuti da primjerenim opomenama nagovori onu stranku, za koju se tvrdi da joj je manjkao pristanak, da ponovi svoj pristanak; ako se zametne parnica radi neodržavanja bitnoga oblika ili radi koje bračne zapreke, od koje se običaje davati oprost, sudac ima nastojati da stranke nagovori, da ponove bračni pristanak u zakonskom obliku odnosno da zatraže oprost.

CAPUT II.

De tribunali constituendo.

Can. **1966.** Firmo praescripto can. 1576, § 1, n. 1, unicus est iudex instructor in inquisitione pro dispensatione super matrimonio rato et non consummato.

Can. **1967.** Sive agatur de nullitate matrimonii, sive de probandis inconsummatione et causis ad dispensandum super rato, citari debet defensor vinculi matrimonialis, ad normam can. 1586.

Can. **1968.** Defensoris vinculi est:

1.° Examini partium, testium et peritorum adesse; exhibere iudici interrogatoria clausa et obsignata, in actu examinis a iudice aperienda, et partibus aut testibus proponenda; novas interrogationes, ab examine emergentes, iudici suggerere;

2.° Articulos a partibus propositos perpendere, eisque, quatenus opus sit, contradicere; documenta a partibus exhibita recognoscere;

3.° Animadversiones contra matrimonii nullitatem ac probationes pro validitate aut pro consummatione matrimonii scribere et allegare, eaque omnia deducere, quae ad matrimonium tuendum utilia censuerit.

Can. **1969.** Defensori vinculi ius esto:

1.° Semper et quolibet causae momento acta processus, etsi nondum publicati, invisere; novos terminos ad scripta perficienda flagitare, prudenti iudicis arbitrio prorogandos;

2.° De omnibus probationibus vel allegationibus ita certiorem fieri, ut contradicendi facultate uti possit;

GLAVA II

O sastavu suda

Kan. **1966.** Propis kanona 1576, § 1, st. 1 potpuno važi ali istragu u predmetu oprosta od tvrdog i neizvršenog braka provodi pojedinac sudac istražitelj.

Vidi Naputak Kong. Sakr. 1936, čl 13—33.

Kan. 1576 § 1. n. 1: vinkularni bračni sporovi imadu se odlučivati u zbornom sudovanju od tri suca.

Kan. **1967.** Bilo da se radi o ništavosti braka, bilo o dokazima za neizvršenje braka i o razlozima za oprost od tvrdoga braka, mora se pozvati branioca bračne veze, prema propisu kan. 1586.

Vidi Naputak Kong. Sakr. 1936, čl. 15, 16, 19.

Kan. **1968.** Branilac bračne veze treba:

1. da prisustvuje preslušanju stranaka, svjedoka i vještaka; da preda sucu zatvorena i zapečaćena pitanja, koja će sudac otvoriti pri samom činu ispitivanja te ih postaviti strankama ili svjedocima; da preko suca postavlja nova pitanja koja se pojave za ispitivanja;

2. da provjeri očitovanja i predloge stranaka, i da im se protivi ako je potrebno; da ispituje isprave koje stranke predlože;

3. da sastavlja i podnosi prigovore protiv ništavosti i dokaze za valjanost braka ili izvršenost braka i da navede sve, što mu se učini korisnim za obranu braka.

Kan. **1969.** Branilac bračne veze ima pravo:

1. Da uvijek i u svakom stanju parnice pregleda spise, iako dokazni postupak još i nije objavljen; da zatraži nove rokove za podnašanje pismenih podnesaka, koje će rokove sudac produljiti prema svom razboritom prosuđenju;

2. da bude obaviješten o svim dokaznim sretstvima ili očitovanjima tako da bude u mogućnosti da im prigovori;

3.º Petere ut alii testes inducantur vel iidem iterum examini subiiciantur, processu etiam absoluto vel publicato, novasque animadversiones edere;

4.º Exigere ut alia acta, quae ipse suggesserit, conficiantur, nisi tribunal unanimi suffragio dissentiat.

CAPUT III.

De iure accusandi matrimonium et postulandi dispensationem super rato.

Can. **1970.** Tribunal collegiale nullam causam matrimonialem cognoscere vel definire potest, nisi regularis accusatio vel iure facta petitio praecesserit.

Can. **1971.** § 1. Habiles ad accusandum sunt:

1.º Coniuges, in omnibus causis separationis et nullitatis, nisi ipsi fuerint impedimenti causa;

2.º Promotor iustitiae in impedimentis natura sua publicis.

§ 2. Reliqui omnes, etsi consanguinei, non habent ius matrimonia accusandi, sed tantummodo nullitatem matrimonii Ordinario vel promotori iustitiae denuntiandi.

3. da postavlja zahtjev da se pozovu daljnji svjedoci ili da se već preslušani svjedoci ponovno preslušaju, a to može da učini i nakon zaključenog i objavljenog dokaznog postupka, te da podnaša nove prigovore;

4. da zahtijeva da se provedu još koji drugi parnični čini koje je on predložio, osim ako je sud jednoglasno drugačijega mišljenja.

Vidi Naputak Kong. Sakr. 1936, čl. 15, 16, 19, 36, 63, 66, 70, 71, 72, 74, 89, 93, 101, 107, 108, 123, 125, 126, 135, 140, 141, 161, 166, 167, 175, 176, 177, 178, 180, 183, 184, 186, 187, 189, 190, 192, 202, 204, 205, 211, 212, 213, 216, 220, 221, 222, 223, 227, 229, 231, 238, 240.

GLAVA III

O pravu na tužbu u bračnim parnicama i na molbu za oprost od tvrdog braka

Kan. **1970.** Zborni sud ne može suditi ni rješiti nijedan bračni spor bez redovne tužbe ili propisne molbe.

Vidi Naputak Kong. Sakr. 16936, čl. 34.

Kan. **1971.** § 1. Ovlašteni su na tužbu:

1. Bračni drugovi, u svim parnicama o rastavi i o ništavosti, osim ako su sami bili uzrokom bračne smetnje;

2. Pravobranilac gdje su smetnje po svojoj prirodi javne.

§ 2. Niko drugi, niti rođaci, nemaju prava da podnesu tužbu, tek jedino imadu pravo da dojave Ordinariju ili pravobraniocu da je brak ništav.

Vidi Naputak Kong. Sakr. 1936, čl. 16, 19, 35, 36 37, 38, 39, 40, 41, 65, 75, 91, 110—117, 123, 135, 179, 180 184, 187, 189, 190, 195, 202, 204, 207, 211, 212, 227, 238, 240.

Kongregacija Sv. Oficija na dvojbu: »I. Da li u bračnim parnicama nekatolik, bilo kršten bilo nekršten, može da bude tužiocem...«, odgovorila je 27 I 1928.: »Na I. Negativno, ili treba se držati Kodeksa, naročito kanona 87. Ako bi se pako pojavili osobiti razlozi radi kojih bi valjalo pripustiti nekatolike da budu tužiocima u ovakvim parnicama treba se u svakom pojedinom slučaju obratiti na S. S. Congregatio S. Officii...« (A. A. S., sv. XX. str. 75).

Vidi Autentično tumačenje.

Can. 1972. Matrimonium, quod, utroque coniuge vivente, non fuerit accusatum, post mortem alterutrius vel utriusque coniugis ita praesumitur validum fuisse, ut contra hanc praesumptionem non admittatur probatio, nisi incidenter oriatur quaestio.

Can. 1973. Soli coniuges ius habent petendi dispensationem super matrimonio rato et non consummato.

CAPUT IV.

De probationibus.

ART. I. De testibus.

Can. 1974. Consanguinei et affines de quibus in can. 1757, § 3, n. 3, habentur testes habiles in causis suorum propinquorum.

Can. 1975. § 1. In causis impotentiae vel inconsummationis, nisi de impotentia vel inconsummatione aliunde certo constet, debet uterque coniux testes, qui septimae manus audiunt, inducere, sanguine aut affinitate sibi coniunctos, sin minus vicinos bonae famae, aut alioquin de re edoctos, qui iurare possint de ipsorum coniugum probitate, et praesertim de veracitate circa rem in controversiam deductam; quibus iudex ad normam can. 1759, § 3 alios testes potest ex officio adiungere.

§ 2. Testimonium septimae manus est argumentum credibilitatis quod robur addit depositionibus coniugum; sed vim plenae probationis non obtinet, nisi aliis adminiculis aut argumentis fulciatur.

Kan. 1972. Za brak, proti kojemu nije bila podnešena tužba za života obadvaju bračnih drugova, poslije smrti jednoga ili oboje bračnih drugova tako se pravno pretpostavlja da je bio valjan, da se proti ovoj pretpostavci ne dopušta dokaz osim kada se o tom ima uzgredno rješavati.

Vidi Naputak Kong. Sakr. 1936. čl. 42. 222.

Kan. 1973. Jedino bračni drugovi imadu pravo da mole oprost od tvrdoga i neizvršenoga braka.

GLAVA IV

O dokazima

Član I. O svjedocima

Kan. 1974. Lica u srodstvu i tazbini, o kojima govori kan. 1757, § 3, st. 3, smatraju se sposobnim svjedocima u parnicama svojih rođaka.

Kan. 1975. § 1. U sporovima o spolnoj nemoći ili o neizvršenju braka, osim ako to već nije na ini način sigurno utvrđeno, treba da jedan i drugi bračni drug predloži svjedoke, koje se naziva sedme ruke, i to svoje rođake po krvnom srodstvu ili po tazbini, a i susjede dobroga glasa i druge koji znadu o stvari, a koji mogu da se zakunu o čestitosti bračnih drugova i osobito o njihovoj istinoljubivosti u pogledu spornoga predmeta; uz ove u smislu propisa kan. 1759 § 3, može sudac po službenoj dužnosti da presluša daljnje svjedoke.

§ 2. Svjedočanstvo sedme ruke je dokaz vjerovatnosti, kojim se pojačava iskaz bračnih drugova; ali nema snage potpunoga dokaza osim ako je poduprto drugim pomagalima i dokazima.

Vidi Naputak Kong. Sakr. 1936, čl. 137.

ART. II. De inspectione corporali.

Can. 1976. In causis impotentiae aut inconsummationis requiritur inspectio corporis utriusque vel alterutrius coniugis per peritos facienda, nisi ex adiunctis inutilis evidenter appareat.

Can. 1977. In peritis eligendis, praeter normas in can. 1792—1805 datas, serventur praescripta canonum qui sequuntur.

Can. 1978. Ad periti munus ne admittantur qui coniuges privatim inspexerint circa factum cui innititur petitio declarationis nullitatis vel inconsummationis; licet tamen hos tanquam testes inducere.

Can. 1979. § 1. Ad inspiciendum virum, duo periti medici ex officio deputari debent.

§ 2. Ad mulierem vero inspiciendam duae obstetrices, quae legitimum peritiae testimonium habeant, ex officio designentur; nisi maluerit mulier a duobus medicis ex officio pariter designandis inspici vel id Ordinarius necessarium habuerit.

§ 3. Corporalis mulieris inspectio fieri debet, servatis plene christianae modestiae regulis et adstante semper honesta matrona ex officio designanda.

Can. 1980. § 1. Mulieris inspectionem obstetrices vel periti, seorsum singuli, exsequi debent.

Član II. O tjelesnom pregledu

Kan. 1976. U parnicama radi spolne nemoći ili radi neizvršenja zahtjeva se da vještaci pregledaju tijelo obadvaju bračnih drugova ili jednoga od njih, — osim ako je na temelju okolnosti očito da je to nepotrebno.

Vidi Naputak Kong. Sakr. 1936, čl. 139—154, čl. 139.

Kan. 1977. Kod izbora vještaka uz propise u kan. 1792—1805 imadu se održavati propisi kanona koji slijede.

Vidi Naputak Kong. Sakr. 1936, čl. 139—154.

Kan. 1978. Ne će se pripustiti kao vještake ona lica koja su privatno pregledala bračne drugove glede činjenice, na kojoj se temelji zahtjev za proglašenje braka ništavim ili neizvršenim; ali može se preslušati ta lica kao svjedoke.

Vidi Naputak Kong. Sakr. 1936, čl. 139—154, čl. 143.

Kan. 1979. § 1. Za pregledavanje muža treba po službenoj dužnosti odrediti dva vještaka liječnika.

§ 2. Da se pregleda žena ima se po službenoj dužnosti odrediti dvije primalje, koje moraju imati propisnu svjedodžbu osposobljenja; ako žena radije hoće da ju pregledaju dva liječnika ili ako Ordinarij smatra da je to nužno, onda će se isto tako po službenoj dužnosti imenovati dva liječnika.

§ 3. Pregled žene mora da bude uz potpuno očuvanje pravila kršćanske čednosti i u prisutnosti jedne časne gospođe, koju treba odrediti po službenoj dužnosti.

Vidi Naputak Kong. Sakr. 1936, čl. 139—154, čl. 150.

Kan. 1980. § 1. Primalje ili vještaci treba da pregledaju ženu svaki za sebe i odijeljeno.

§ 2. Singuli medici vel obstetrices singulas relationes conficiant, intra terminum a iudice praefinitum tradendas.

§ 3. Potest iudex relationes ab obstetricibus confectas examini alicuius periti medici subiicere, si id opportunum existimaverit.

Can. **1981.** Peracta relatione, periti, obstetrices ac matrona, seorsum singuli, a iudice interrogentur, secundum articulos a vinculi defensore antea concinnatos quibus ipsi, praestito iuramento, respondeant.

Can. **1982.** Etiam in causis defectus consensus ob amentiam, requiratur suffragium peritorum, qui infirmum, si casus ferat, eiusve acta quae amentiae suspicionem ingerunt, examinent secundum artis praecepta; insuper uti testes audiri debent periti qui infirmum antea visitaverint.

CAPUT V.

De publicatione processus, conclusione in causa et sententia.

Can. **1983.** § 1. Publicato processu fas adhuc est partibus novos testes, ad normam tamen can. 1786, super diversis articulis inducere.

§ 2. Pojedini liječnici ili primalje neka svaki za sebe odijeljeno načine svoje izvješće i neka ga predadu u roku što ga bude sudac odredio.

§ 3. Ako sudac pronađe da je to primjereno, on može odrediti, da koji vještak liječnik preispita izvješća koja su sačinile primalje.

Vidi N a p u t a k, Kong. Sakr. 1936, čl. 139-154.

Kan. **1981.** Nakon što su izvješća predana, sudac će vještake, primalju i gospođu, svakoga za sebe preslušati prema upitnim člancima, koje će branilac bračne veze prije toga sačiniti, — a oni će na ta pitanja odgovoriti nakon što polože zakletvu.

Vidi N a p u t a k, Kong. Sakr. 1936, čl. 139-154.

Kan. **1982.** I u slučajevima pomanjkanja pristanka na brak radi duševne bolesti ima se tražiti mišljenje vještaka, koji će prema stanju slučaja po propisima svoje struke ispitati bolesnika i njegove čine koji izazivaju sumnju o duševnoj bolesti; još osim toga mora se preslušati kao svjedoke one vještake koji su bolesnika prije pregledali.

Vidi N a p u t a k Kong. Sakr. 1936, čl. 139—154, čl. 143.

GLAVA V

O objavi postupka strankama, o zaključku postupka i o presudi

Kan. **1983.** § 1. Stranke imadu pravo da i nakon objave postupka predlože nove svjedoke — ali prema propisu kan. 1786 — na različite dokazne članke.

§ 2. Si vero testes iam excussi super iisdem articulis antea propositis denuo audiendi sint, servetur praescriptum can. 1781, integro iure defensoris vinculi opportunas proponendi exceptiones.

Can. **1984.** § 1. Defensor vinculi ius habet ut in allegando, petendo et respondendo tam in scriptis quam in defensione orali, audiatur postremus.

§ 2. Quare tribunal ad definitivam sententiam ne deveniat, nisi prius vinculi defensor interrogatus declaraverit sibi nihil deducendum vel inquirendum superesse.

§ 3. Si vero ante praefinitum a iudice iudicii diem defensor nihil deduxerit, praesumitur eum nihil iam deducendum habere.

Can. **1985.** In causis quae spectant ad dispensationem matrimonii rati et non consummati, iudex instructor neque ad publicationem processus neque ad sententiam super ipsa inconsummatione et causis ad dispensandum deveniat, sed omnia acta una cum voto scripto Episcopi et defensoris vinculi transmittat ad Sedem Apostolicam.

CAPUT VI.

De appellationibus.

Can. **1986.** A prima sententia, quae matrimonii nullitatem declaraverit, vinculi defensor, intra legitimum tempus, ad superius tribunal provocare debet; et si negligat officium suum implere, compellatur auctoritate iudicis.

§ 2. Ako se imadu ponovno preslušati svjedoci, koji su već bili preslušani, na iste dokazne članke koji su već prije bili predloženi, treba se držati propisa kan. 1781, uz potpuno pravo branioca bračne veze da stavi prigovore, koje smatra potrebnima.

Kan. **1984.** § 1. Branilac bračne veze ima pravo da se u očitovanjima, zahtjevima i odgovorima posljednji izjavi, i to u pismenim podnescima i u usmenom pretresu.

§ 2. Radi toga sud ne smije presuditi prije nego što branilac bračne veze upitan očituje da nema više ništa da izjavi niti da istražuje.

§ 3. Pretpostavlja se, da branilac bračne veze nema više ništa da izjavi, ako to ne učini do roka koji sudac odredi.

Kan. **1985.** U predmetima koji se odnose na oprost od tvrdog i neizvršenog braka, istražni sudac neka ne objavi postupak niti ne rješava o pitanju neizvršenoga braka niti o razlozima za oprost, nego neka sve spise zajedno sa pismenim mišljenjem Biskupa i branioca bračne veze otpremi Apostolskoj Stolici.

GLAVA VI

O prizivima

Kan. **1986.** Branilac bračne veze mora da u zakonitom roku uloži priziv na više sudište proti prvoj presudi, ako je ona proglasila brak ništavim; ako on zanemari da izvrši svoju dužnost, neka ga sudac svojom vlašću na to primora.

Vidi N a p u t a k, Kong. Sakr. 1936., čl. 212—223, čl 222.

Can. 1987. Post secundam sententiam, quae matrimonii nullitatem confirmaverit, si defensor vinculi in gradu appellationis pro sua conscientia non crediderit esse appellandum, ius coniugibus est, decem diebus a sententiae denuntiatione elapsis, novas nuptias contrahendi.

Can. 1988. Decreta matrimonii nullitate, Ordinarius loci curare debet, ut de ea mentio fiat in baptismorum et matrimoniorum regestis, ubi matrimonii celebratio consignata invenitur.

Can. 1989. Cum sententiae in causis matrimonialibus nunquam transeant in rem iudicatam, causae ipsae, si nova argumenta praesto sint, retractari semper poterunt, firmo praescripto can. 1903.

CAPUT VII.

De casibus exceptis a regulis hucusque traditis.

Can. 1990. Cum ex certo et authentico documento, quod nulli contradictioni vel exceptioni obnoxium sit, constiterit de exsistentia impedimenti disparitatis cultus, ordinis, voti sollemnis castitatis, ligaminis, consanguinitatis, affinitatis aut cognationis spiritualis, simulque pari certitudine apparuerit dispensationem super his impedimentis datam non esse, hisce in casibus, praetermissis sollemnitatibus hucusque recensitis, poterit Ordinarius, citatis partibus, matrimonii nullitatem declarare, cum interventu tamen defensoris vinculi.

Kan. 1987. Poslije druge presude, koja potvrđuje ništavost braka, ako branilac bračne veze pri apelacionom sudištu, po svojoj savjesti bude uvjeren da ne treba ulagati daljnjeg priziva, — bračni drugovi imadu pravo, da sklope novi brak nakon izminuća roka od deset dana iza proglašenja presude.

Vidi Naputak Kong. Sakr. 1936, čl. 220, 224.

Kan. 1988. Nakon što je brak proglašen da je ništav, mjesni Ordinarij treba da se pobrine da se ništavost zabilježi u maticama krštenih i u maticama, gdje je upisano vjenčanje.

Vidi Naputak Kong. Sakr. 1936, čl. 224.

Kan. 1989. Budući da presude u bračnim sporovima nikada ne dobivaju konačne pravne moći, ove se parnice ako ima novih dokaza, mogu uvijek ponovno pokrenuti ne dirajući u propise kanona 1903.

Vidi Naputak Kong. Sakr. 1936, čl. 217.
Vidi Autentično tumačenje.

GLAVA VII

O slučajevima izuzetim od navedenih pravila

Kan. 1990. Kada se na temelju sigurne i autentične isprave, kojoj se ne može protusloviti ili prigovoriti, ustanovi da postoji zapreka razlike vjere, svetog reda, svečanog zavjeta čistoće, bračne veze, krvnog srodstva, tazbine ili duhovnog srodstva, te kada je sa isto takvom sigurnošću utvrđeno da glede ovih zapreka nije podijeljen oprost, — u ovakvim slučajevima, ispustivši do sada navedene odredbe za redovni postupak, može Ordinarij preslušavši stranke, uz sudjelovanje branioca bračne veze, proglasiti da je brak ništav.

Vidi Naputak Kong. Sakr. 1936, čl. 1 § 3; čl. 226—230, čl. 226, 227, 229.
Vidi Autentično tumačenje.

Can. **1991.** Adversus hanc declarationem defensor vinculi, si prudenter existimaverit impedimenta de quibus in can. 1990 non esse certa aut dispensationem super eisdem probabiliter intercessisse, provocare tenetur ad iudicem secundae instantiae, ad quem acta sunt transmittenda quique scripto monendus est agi de casu excepto.

Can. **1992.** Iudex alterius instantiae, cum solo interventu defensoris vinculi, decernet eodem modo de quo in can. 1990, utrum sententia sit confirmanda, an potius procedendum in causa sit ad ordinarium tramitem iuris; quo in casu eam remittit ad tribunal primae instantiae.

Kan. **1991.** Proti ovom proglašenju branilac bračne veze, ako razborito drži da nije sigurno postojanje zapreka navedenih u kan. 1990 ili da je vjerovatno da je bio podijeljen oprost od tih zapreka, mora podnijeti pravni lijek na suca drugog stepena, kojem treba otpraviti spise i naročito napomenuti da se radi o izuzetnom slučaju.

Vidi Naputak, Kong. Sakr. 1936, čl. 226—230, čl. 229.

Kan. **1992.** Sudac drugog stepena, samo uz sudjelovanje branioca bračne veze, odlučiće na isti način kako je navedeno u kan. 1990, da li treba presudu potvrditi, ili pak da li treba rješavati spor u redovnom parničnom postupku; u potonjem će slučaju predmet uputiti sudu prvog stepena.

Vidi Naputak Kongr. Sakr. 1936, čl. 226—230, čl. 230.

B

PONTIFICIA COMMISSIO AD CODICIS CANONES AUTHENTICE INTERPRETANDOS

CAN. **1017.**

D. — I. Si quis reclamet ius suum ex sponsalibus valide contractis contra partem inituram matrimonium cum alio, matrimonium eritne suspendendum usque dum actum fuerit de iusta causa dispensationis priorum sponsalium et de damnorum reparatione, si qua debeatur?

II. Utrum actio reparationis damnorum, de qua in canone 1017 § 3, pertineat ad forum ecclesiasticum, an ad civile.

R. — Ad I. Negative, seu non amplius admitti actionem de iusta causa dissolutionis sponsalium; actionem vero reparationis damnorum non suspendere matrimonii celebrationem.

Ad II. Actionem reparationis damnorum, de qua in canone 1017 § 3, esse mixti fori.

Die 2-3 iunii 1918.

CAN. **1020.**

D. — Si sponsa vel sponsus inveniantur ignari doctrinae christianae, eritne locus eos respuendi a matrimonio, vel differendi matrimonium usque ad instructionem?

B

AUTENTIČNO TUMAČENJE INTERPRETACIJSKE KOMISIJE

Na kan. **1017**

Tumačenje Interpretacijske komisije od 2—3 VI 1918:

D v o j b a. — I. Ako tko potražuje svoje pravo na osnovi valjano sklopljenih zaruka proti stranci, koja kani da sklopi brak sa drugim licem, da li treba zaustaviti sklapanje novoga braka sve dok se ne raspravi o opravdanom razlogu razrješenja prvih zaruka i o naknadi štete, ako se takvu duguje?

II. Da li tužba za naknadu štete, o kojoj se govori u kan. 1017 § 3, spada pred crkvenu ili pred građansku vlast?

O d g o v o r. — Na I. Negativno, ili nema se više pripustiti tužba o opravdanom razlogu razrješenja zaruka; tužba na naknadu štete ne obustavlja vjenčanja.

Na II. Tužba na naknadu štete, o kojoj se govori u kanonu 1017 § 3, spada i na jednu i na drugu vlast.

Na kan. **1020**

Tumačenje Interpr. komis. 2—3 VI 1918.

D v o j b a. — Ako se ustanovi da zaručnica ili zaručnik ne poznaju kršćanske nauke, da li ih treba odbiti od sklapanja braka, ili odgoditi isto dok ne budu poučeni?

R. — Parochus servet praescriptum canonis 1020 § 2; et dum ea peragit quae Codex peragenda praescribit, sponsos ignorantes sedulo edoceat prima saltem doctrinae christianae elementa: quodsi renuant, non est locus eos respuendi a matrimonio ad normam canonis 1066.

Die 2-3 iunii 1918.

Can. 1023.

D. — Si pars post adeptam pubertatem plusquam per sex menses commorata fuerit in longissimis et dissitis oris, a quibus ut habeatur regularis attestatio libertatis status, longius tempus requiritur, cum tamen urgeat celebratio matrimonii, sufficitne in casu ad certiorandam libertatem status iuramentum partis cum testimonio duorum, vel, si non possint haberi duo, saltem unius, qui secum commorati fuerint illis in regionibus?

R. — Rem remitti prudenti iudicio Ordinarii, qui alias probationes, non excluso iuramento suppletorio, praescribere potest ad normam canonis 1023 § 2.

Die 2-3 iunii 1918.

CAN. 1037.

D. — An ad habendum impedimentum publicum, de quo in canone 1037, sufficiat ut publicum sit factum ex quo oritur impedimentum.

R. — Affirmative.

Die 25 iunii 1932.

Odgovor. — Župnik neka se drži propisa kan. 1020 § 2; i dok obavlja ono što Kodeks propisuje, neka marljivo poučava zaručnike barem o osnovnim načelima kršćanske nauke; ako oni odbiju da budu poučeni, nema ih se odbiti od vjenčanja po propisu kan. 1066.

Na kan. 1023

Tumačenje Interpr. komis. 2—3 VI 1918.

Dvojba. — Ako je stranka poslije postignutog puberteta boravila više od šest mjeseci u veoma udaljenim i nenapučenim krajevima pa bi trebalo dulje vremena da se iz tih krajeva dobije redovito uvjerenje o neoženjenom stanju, — a sklapanje braka je hitno, da li je za potvrdu slobodnoga stanja dostatna zakletva stranke uz svjedočanstvo dvojice, ili, ako nije moguće dvojice, barem jednoga, koji su sa strankom boravili u onim krajevima?

Odgovor. — Stvar treba predložiti Ordinariju da se on razborito odluči, a on može da propiše i druga dokazala po smislu kan. 1023 § 2, a nije isključena niti domirna prisega kao dokazalo.

Na kan. 1037

Tumačenje Interpr. komis. 25 VI 1932.

Dvojba. — Da postoji javna smetnja, o kojoj se govori u kan. 1037, da li je dostatno da je javna samo činjenica iz koje nastaje smetnja.

Odgovor. — Afirmativno.

CAN. 1044.

D. — Utrum in casibus, de quibus in canonibus 1044 et 1045 § 3, censendum sit Ordinarium adiri non posse, cum nec per litteras, nec per telegraphum nec per telephonum ad eum recurri potest; an etiam cum solum per litteras impossibile est, licet per telegraphum vel telephonum id fieri possit.

R. — Negative ad primam partem, affirmative ad secundam; seu ad effectum, de quo in canonibus 1044 et 1045 § 3, censendum esse Ordinarium adiri non posse, si nonnisi per telegraphum vel telephonum ad eum recurri possit.

Die 12 novembris 1922.

CAN. 1045.

D. — Utrum, ad normam canonis 1045 § 1, clausula: quoties impedimentum detegatur cum iam omnia sunt parata ad nuptias, intelligi debeat stricto sensu, scilicet quod impedimentum antea omnino ignotum fuerit et tunc resciatur; an potius eo sensu quod, quamvis antea cognitum, tunc solum tamen ad notitiam parochi aut Ordinarii sit delatum.

R. — Negative ad primam partem, affirmative ad secundam.

Die 1 martii 1921.

D. — An verba pro casibus occultis canonis 1045 § 3 intelligenda sint tantum de impedimentis matrimonialibus natura sua et facto occultis, an etiam natura sua publicis et facto occultis.

R. — Negative ad primam partem, affirmative ad secundam.

Die 28 decembris 1927.

Na kan. 1044

Tumačenje Interpr. komisije 12 XI 1922.

Dvojba. — Da li se u slučajevima, o kojima se govori u kan. 1044 i 1045 § 3, ima smatrati da se ne može doći do Ordinarija, kada se ne može na njega obratiti niti pismom, niti brzojavom, niti telefonom; ili se ima smatrati da se na njega ne može obratiti također i u onom slučaju kada je to nemoguće samo pismeno, a moguće je brzojavom ili telefonom.

Odgovor. — Negativno na prvi dio pitanja, afirmativno na drugi dio; ili glede učinka, o kojem govore kanoni 1044 i 1045 § 3, treba smatrati da postoji nemogućnost obratiti se na Ordinarija, ako se to može učiniti samo brzojavom ili telefonom.

Na kan. 1045

1) Tumačenje Interpr. komis. 1 III 1921.

Dvojba. — Da li se po propisu kan. 1045 § 1 ima klauzula »kadgod se otkrije zapreka kada je već sve spremljeno za svadbu«, razumijevati u strogom smislu, tj. kada je zapreka prije bila potpuno nepoznata i da se je tek tada za nju saznalo; ili se ima razumjeti u tom smislu, da je zapreka prije bila poznata ali je tek tada došla do znanja župnika ili Ordinarija.

Odgovor. — Negativno na prvi dio pitanja, afirmativno na drugi dio.

2) Tumačenje Interpr. komis. 28 XII 1927.

Dvojba. — Da li se riječi potajni slučajevi kanona 1045 § 3 imadu razumijevati samo kao bračne zapreke koje su potajne i po svojoj prirodi i kao činjenica, ili se ima razumjeti tako da smetnje mogu biti po svojoj prirodi javne ali su kao činjenica tajne.

Odgovor. — Negativno na prvi dio pitanja, afirmativno na drugi dio.

CAN. 1060.

D. — An ad normam C. I. C., qui sectae atheisticae adscripti sunt vel fuerunt, habendi sint quoad omnes iuris effectus etiam in ordine ad sacram ordinationem et matrimonium, ad instar eorum qui sectae acatholicae adhaerent vel adhaeserunt.

R. Affirmative.

Die 30 iulii 1934.

CAN. 1076.

D. — Quid si copula illicita et occulta praecesserit nativitatem nubendae, de qua dubitari possit an sit filia vel soror alterius partis?

R. — Provisum per canonem 1076 § 3.

Die 2-3 iunii 1918.

CAN. 1078.

D. — An vi canonis 1078 ex solo actu, ut aiunt, civili inter eos, de quibus in canone 1099 § 1, independenter a cohabitatione, oriatur impedimentum publicae honestatis.

R. — Negative.

Die 12 martii 1929.

CAN. 1096.

D. — I. Utrum vicarius substitutus, de quo in canone 465 § 4, possit post Ordinarii approbationem licite et valide assistere matrimoniis, si nulla limitatio apposita fuerit.

II. Utrum idem vicarius id possit etiam ante Ordinarii approbationem.

Na kan. 1060

Tumačenje Interpr. komis. od 30 VII 1934.

Dvojba. — Da li se po propisima Kodeksa imade smatrati u odnosu na sve pravne učinke i glede svetog reda i glede braka, one koji su pristaše bezbožničke sljedbe, izjednačenima sa onima koji pristaju ili su pristajali uz koju nekatoličku sljedbu.

Odgovor. — Afirmativno.

Na kan. 1076

Tumačenje Interpr. komis. 2—3 VI 1918.

Dvojba. — Što se ima učiniti ako se može sumnjati da je vjerenica kćerka ili sestra vjerenikova radi toga što je prije njezinoga rođenja postojala nedopuštena i potajna spolna veza?

Odgovor. — Rješava se po kanonu 1076 § 3.

Na kan. 1078

Tumačenje Interpr. komis. 12 III 1929.

Dvojba. — Da li po sili kanona 1078 nastaje zapreka javne ćudorednosti među licima navedenima u kan. 1099 § 1, već samim činom sklapanja tzv. građanskoga braka, makar da nije došlo do bračne zajednice.

Odgovor. — Negativno.

Na kan. 1096

1) Tumačenje Interpr. komisije od 14 VII 1922.

Dvojba. — I. Da li »vicarius substitutus« (1), o komu se govori u kan. 465 § 4 može, nakon što ga Ordinarij potvrdi, dozvoljeno i valjano prisustvovati kod sklapanja braka, ako mu nije nikakvo ograničenje postavito.

II. Da li taj vikar može to također i prije Ordinarijevog potvrđenja.

III. Utrum idem vicarius parochi religiosi id possit post approbationem Ordinarii, sed ante approbationem superioris religiosi.

IV. Utrum vicarius, seu sacerdos supplens, de quo in citato canone 465 § 5, id possit ante approbationem Ordinarii.

R. — Ad I. Affirmative.

Ad. II. Negative.

Ad III. Affirmative.

Ad IV. Affirmative, quoadusque Ordinarius, cui significata fuit designatio sacerdotis supplentis, aliter non statuerit.

Die 14 iulii 1922.

D. — I. Utrum vicarius oeconomus legitime constitutus in paroecia vacante, ad normam canonum 472 et 473, possit licentiam assistendi matrimonio dare sacerdoti determinato ad matrimonium determinatum.

II. Utrum id possit vicarius substitutus, de quo in canone 465 § 4, post Ordinarii approbationem, si nullam limitationem Ordinarius apposuerit.

III. Utrum vicarius parochi religiosi id possit post Ordinarii approbationem, sed ante approbationem superioris religiosi.

IV. Utrum vicarius, seu sacerdos supplens, de quo in citato canone 465 § 5, id possit ante Ordinarii approbationem.

V. Utrum id possit vicarius adiutor parochi imparis suis muniis rite obeundis, legitime constitutus ad normam canonis 475 § 1.

VI. Utrum id possit vicarius cooperator, de quo in canone 476, inscio parocho.

R. — Ad I. Affirmative.

Ad II. Affirmative.

Ad III. Affirmative.

III. Da li takav vikar župnika-redovnika može to nakon što ga potvrdi Ordinarij, ali prije nego ga potvrdi redovnički starješina.

IV. Da li vikar, ili »sacerdos supplens« (2), o kojemu govori kan. 465 § 5, može to prije nego ga Ordinarij potvrdi.

Odgovor. — Na I. Afirmativno.

Na II. Negativno.

Na III. Afirmativno.

Na IV. Afirmativno, doklegod Ordinarij, kojemu je najavljeno postavljanje svećenika koji nadomješta župnika, drugačije ne odredi.

2) Tumačenje Interpr. komisije od 20 V 1923.

Dvojba. — I. Da li »vicarius oeconomus« (3) koji je zakonito postavljen u upražnjenoj župi, po smislu kanona 472 i 473, može ovlastiti određenoga svećenika da prisustvuje pri sklapanju određenoga braka.

II. Da li to može učiniti »vicarius substitutus«, o kojem govori kan 465 § 4, nakon što ga Ordinarij potvrdi, ako Ordinarij nije postavio nikakvog ograničenja.

III. Da li to može vikar župnika redovnika nakon što ga je potvrdio Ordinarij, ali prije nego što ga je potvrdio redovnički starješina.

IV. Da li to može vikar ili »sacerdos supplens« o kojemu govori citirani kan. 465 § 5, prije nego što ga Ordinarij potvrdi.

V. Da li to može, po propisu kan. 475 § 1 zakonito postavljeni »vicarius adiutor« (4) župnika koji je nesposoban da svoju službu vrši.

VI. Da li to može »vicarius cooperator« (5), o kojem govori kan. 476, bez znanja župnikovog.

Odgovor. — Na I. Afirmativno.

Na II. Afirmativno.

Na III. Afirmativno.

Ad IV. Affirmative, quoadusque Ordinarius, cui significata fuit designatio sacerdotis supplentis, aliter non statuerit.

Ad V. Provisum in citato canone 475 § 2.

Ad VI. Provisum in citato canone 476 § 6.

Die 20 maii 1923.

D. — Utrum, ad normam canonis 1096 § 1, sacerdos sit determinatus, si parochus superiori monasterii in casu particulari declaret, se ad matrimonium proxima Dominica in ecclesia filiali celebrandum delegare aliquem sacerdotem religiosum, qui a superiore sequentibus diebus ad Missam die Dominica ibi celebrandam deputabitur.

R. — Negative.

Die 20 maii 1923.

D. — I. An vicarius cooperator, qui ad normam canonis 1096 § 1, a parocho vel loci Ordinario generalem obtinuit delegationem assistendi matrimoniis, alium determinatum sacerdotem subdelegare possit ad assistendum matrimonio determinato.

II. An parochus vel loci Ordinarius, qui, ad normam canonis 1096 § 1, sacerdotem determinatum delegaverit ad assistendum matrimonio determinato, possit ei etiam licentiam dare subdelegandi alium sacerdotem determinatum ad assistendum eidem matrimonio.

R. — Affirmative ad utrumque.

Die 28 decembris 1927.

Na IV. Afirmativno, doklegod Ordinarij, kojemu je dojavljeno postavljanje svećenika koji zamjenjuje župnika, drugačije ne odredi.

Na V. Riješeno je u citiranom kanonu 475 § 2 (6).

Na VI. Riješeno je u citiranom kanonu 476 § 6 (7).

3) Tumačenje Interpr. komis. od 20 V 1923.

Dvojba. — Da li je svećenik određen, u smislu kan. 1096 § 1, ako župnik u nekom slučaju izjavi starješini samostana, da on za vjenčanje, što će se slijedeće nedjelje obaviti u filijalnoj crkvi, ovlasti svećenika redovnika, kojeg će starješina samostana narednih dana odrediti da tamo u nedjelju služi misu.

Odgovor. — Negativno.

4) Tumačenje Interpr. komis. od 28 XII 1927.

Dvojba. — I. Da li kapelan, koji je u smislu kan. 1096 § 1 od župnika ili od Ordinarija mjesta dobio opće ovlaštenje za prisustvovanje kod sklapanja brakova, — može dalje ovlastiti određenoga svećenika da prisustvuje kod sklapanja određenoga braka.

II. Da li župnik ili Ordinarij mjesta, koji je u smislu kan. 1096 § 1 ovlastio određenoga svećenika, da prisustvuje kod sklapanja određenoga braka, može njega ovlastiti, da on dalje ovlasti drugog određenog svećenika da prisustvuje kod sklapanja toga braka.

Odgovor. — Afirmativno na jedno i drugo.

1) »vicarius substitutus« je zamjenik župnika postavljen u svrhu zamjene za vrijeme župnikove otsutnosti.

2) »sacerdos supplens« je svećenik koji zamjenjuje župnika kada je župnik nenadanim i važnim razlogom prisiljen da ode i da boravi izvan župe više od tjedan dana.

3) »vicarius oeconomus« jest privremeni upravitelj upražnjene župe dok ne bude imenovan novi župnik.

4) »vicarius adiutor« je pomoćnik župnika staroga, slijepoga, duševno bolesnoga, ili koji ima trajnu manu koja ga priječi u urednom vršenju službe.

5) »vicarius cooperator« ili »kapelan« je pomoćnik župnika, kada župnik ne može sam da posvršava dužnosti radi velikog broja župljana ili iz drugih razloga.

6) može.

7) Njegova prava i dužnosti prosuđuju se po dijecezanskim propisima, pismima Ordinarija i naređenjima župnika.

CAN. 1098.

D. — Utrum, secundum canonem 1098, ad valide et licite matrimonium coram solis testibus contrahendum sufficiat factum absentiae parochi, an requiratur etiam moralis certitudo, ex notorio vel ex inquisitione, parochum per mensem neque haberi neque adiri posse sine gravi incommodo.

R. — Negative ad primam partem, affirmative ad secundam.

Die 10 novembris 1925.

D. — An canon 1098 ita intelligendus sit ut referatur tantum ad physicam parochi vel Ordinarii loci absentiam.

R. — Affirmative.

Die 10 martii 1928.

D. — An ad physicam parochi vel Ordinarii loci absentiam, de qua in interpretatione diei 10 martii 1928 ad canonem 1098, referendus sit etiam casus, quo parochus vel Ordinarius, licet materialiter praesens in loco, ob grave tamen incommodum celebrationi matrimonii assistere nequeat, requirens et excipiens contrahentium consensum.

R. — Affirmative.

Die 25 iulii 1931.

CAN. 1099.

D. — An ab acatholicis nati, de quibus in canone 1099 § 2, dicendi sint etiam nati ab alterutro parente acatholico, cautionibus quoque praestitis ad normam canonum 1061 et 1071.

R. — Affirmative.

Die 20 iulii 1929.

Na kan. 1098

1) Tumačenje Interpr. komisije od 10 XI 1925.

Dvojba. — Da se uzmogne valjano i dopušteno sklopiti brak pred samim svjedocima u smislu kan. 1098, da li je dostatna sama činjenica otsutnosti župnika, ili se također traži moralna sigurnost, na temelju javno poznatog stanja ili na temelju izvida, da župnika ne će biti niti da se ne će moći do njega doći bez velikih neprilika kroz mjesec dana.

Odgovor. — Negativno na prvi dio pitanja, afirmativno na drugi dio.

2) Tumačenje Interpr. komis. od 10 III 1928.

Dvojba. — Da li treba kanon 1098 tako razumjeti da se odnosi samo na fizičku otsutnost župnika ili Ordinarija.

Odgovor. — Afirmativno.

3) Tumačenje Interpr. komis. od 25 VII 1931.

Dvojba. — Da li se pod riječima »fizička otsutnost župnika ili Ordinarija mjesta« koje se navode u tumačenju od 10 III 1928. kanona 1098 ima razumijevati i slučaj kada župnik ili Ordinarij, makar da je materijalno prisutan u mjestu, radi velike poteškoće ipak ne može prisustvovati vjenčanju, tražeći i primajući pristanak stranaka na brak.

Odgovor. — Afirmativno.

Na kan. 1099

1) Tumačenje Interpr. komisije od 20 VII 1929.

Dvojba. — Da li se pod riječima »rođeni od nekatolika«, o kojima se govori u kan. 1099 § 2, razumijevaju također i oni, kojima je samo jedan roditelj nekatolik, i kada su dana jemstva u smislu kan. 1061 i 1071.

Odgovor. — Afirmativno.

D. — Utrum interpretatio diei 20 iulii 1929 ad canonem 1099 § 2 sit declarativa, an extensiva.

R. — Affirmative ad primam partem, negative ad secundam.

Die 25 iulii 1931.

D. — An sub verbis: a b a c a t h o l i c i s n a t i, de quibus in canone 1099 § 2, comprehendantur etiam nati ab apostatis.

R. — Affirmative.

Die 17 februarii 1930.

CAN. 1102.

D. — An canone 1102 § 1 revocata sit facultas, alicubi a Sancta Sede concessa, passive assistendi matrimoniis mixtis illicitis.

R. — Affirmative.

Die 10 martii 1928.

D. — An canone 1102 § 2 in matrimoniis mixtis, praeter Missam pro sponsis, prohibeatur etiam alia Missa, licet privata.

R. — Affirmative, si haec Missa ex rerum adiunctis haberi possit uti complementum caeremoniae matrimonialis.

Die 10 novembris 1925.

CAN. 1116.

D. — An vi canonis 1116 per subsequens parentum matrimonium legitima efficiatur proles, ab eisdem genita detentis impedimento aetatis vel disparitatis cultus, quod cessaverit tempore initi matrimonii.

R. — Negative.

Die 6 decembris 1930.

2) Tumačenje Interepr. komis. od 25 VII 1931.

D v o j b a. — Da li je tumačenje od 20 VII 1929. kanona 1099 § 2 deklarativno, ili ekstenzivno.

O d g o v o r. — Afirmativno na prvi dio pitanja, negativno na drugi dio.

3) Tumačenje Interpr. komis. od 17 II 1930.

D v o j b a. — Da li se pod riječima »rođeni od nekatolika«, o kojima se govori u kanonu 1099 § 2, razumijevaju također i oni koji su rođeni od apostata.

O d g o v o r. — Afirmativno.

Na kan. 1102

Tumačenje Interpr. komisije od 10 III 1928.

D v o j b a. — Da li je kanonom 1102 § 1 opozvana ovlastica, koju je Sveta Stolica gdjegdje bila dala, da se može pasivno sudjelovati kod sklapanja nedozvoljenih mješovitih brakova.

O d g o v o r. — Afirmativno.

Na kan. 1116

Tumačenje Interpr. komis. od 6 XII 1930.

D v o j b a. — Da li se po sili kanona 1116 uslijed naknadne ženidbe roditelja pozakonjuju djeca, što su im se rodila za vrijeme trajanja zapreke dobi ili različite vjere, a koje su zapreke prestale u vrijeme sklapanja braka.

Odgovor. — Negativno.

CAN. 1131.

D. — I. An separatio coniugum ob causas, de quibus in canone 1131 § 1, forma administrativa decernenda sit.

II. An in causis separationis coniugum, de quibus in canone 1131 § 1, in secundo gradu eadem servanda sit forma ac in primo gradu.

R. — Ad I. Affirmative, nisi ab Ordinario aliter statuatur ex officio vel ad instantiam partium.

Ad II. Affirmative.

Die 25 iunii 1932.

CAN. 1964.

D. — I. Utrum uxor, a viro malitiose deserta, eum in causa matrimoniali, ad normam canonis 1964, convenire possit coram Ordinario proprii ac destincti quasi-domicilii; an vero convenire debeat coram Ordinario domicilii vel quasi-domicilii viri.

II. Utrum actrix catholica, a viro non legitime separata, quae proprium ac distinctum quasi-domicilium habet, virum acatholicum in causa matrimoniali, ad normam canonis 1964, convenire possit tantum coram Ordinario proprii ac distincti quasi-domicilii; an vero etiam coram Ordinario domicilii viri.

R. — Ad I. Negative ad primam partem, afirmative ad secundam.

Na kan. 1131

Tumačenje Interpr. komisije od 25 VI 1932.

Dvojba. — I. Da li treba o rastavi od stola i postelje iz razloga navedenih u kan. 1131 § 1 riješiti administrativnim putem.

II. Da li treba u sporovima o rastavi od stola i postelje, o kojima se govori u kan. 1131 § 1, kod suda u drugom stepenu primijeniti isti postupak po kojem je postupku bio spor riješen u prvom stepenu.

Odgovor. — Na I. Afirmativno, osim ako Ordinarij drugačije odredi po službenoj dužnosti ili na molbu stranaka.

Na II. Afirmativno.

Na kan. 1964

1) Tumačenje Interpr. komisije od 14 VII 1922.

Dvojba. — I. Da li može žena, koju je muž zlobno napustio, u smislu kanona 1964, njega tužiti pred Ordinarijem njezinog vlastitog i razlučnog nepotpunog prebivališta; ili ga mora tužiti pred Ordinarijem njegovog prebivališta ili nepotpunog prebivališta.

II. Da li može tužiteljica katolikinja, koja nije od muža zakonski rastavljena, i koja ima vlastito i razlučeno nepotpuno prebivalište, tužiti muža nekatolika u bračnoj parnici, prema propisu kanona 1964, samo pred Ordinarijem vlastitoga i razlučenoga nepotpunog prebivališta, ili ona može također podnijeti tužbu Ordinariju muževog prebivališta.

Odgovor. — Na I. Negativno na prvi dio pitanja, afirmativno na drugi.

Ad II. Cum uxor in causa habeat proprium ac distinctum quasi-domicilium, et sequatur domicilium viri, potest virum convenire coram alterutro Ordinario.

Die 14 iulii 1922.

D. — Utrum uxor, a viro malitiose deserta, possit, ad normam canonis 93 § 2, obtinere proprium ac distinctum domicilium.

R. — Negative, nisi a iudice ecclesiastico obtinuerit separationem perpetuam aut ad tempus indefinitum.

Die 14 iulii 1922.

CAN. 1971.

D. — Utrum vox impedimenti canonis 1971 § 1 n. 1 intelligenda sit tantum de impedimentis proprie dictis (can. 1067-1080), an etiam de impedimentis improprie dictis matrimonium dirimentibus (can. 1081—1103).

R. — Negative ad primam partem, affirmative ad secundam.

Die 12 martii 1929.

D. — An coniuges qui, iuxta canonem 1971 § 1 n. 1 et interpretationem diei 12 martii 1929, habiles non sunt ad accusandum matrimonium, vi eiusdem canonis § 2 ius saltem habeant nullitatem matrimonii Ordinario vel promotori iustitiae denunciandi.

R. — Affirmative.

Die 17 februarii 1930.

Na II. Budući da žena u ovome slučaju imade vlastito i razlučeno nepotpuno prebivalište, a osim toga imade također i prebivalište koje slijedi po prebivalištu njenoga muža, ona može podnijeti tužbu bilo kod jednoga bilo kod drugoga Ordinarija.

2) (Kan. 93 § 1: »Žena koja nije od muža zakonito rastavljena, nužno zadržava prebivalište svoga muža... — § 2. Žena koja nije od muža zakonito rastavljena, može da stekne vlastito nepotpuno prebivalište, a žena, koja je zakonito rastavljena, može da stekne također i vlastito prebivalište«).

Tumačenje Interpr. komis od 14 VII 1922. na kan. 93.

Dvojba. — Da li može žena, koju je muž zlobno ostavio, po propisu kan. 93 § 2 steći vlastito i razlučeno prebivalište (domicilium).

Odgovor. — Negativno, osim ako od crkvenoga suda dobije rastavu doživotnu ili na neodređeno vrijeme.

Na kan. 1971

1) Tumačenje Interpr. komisije od 12 III 1929.

Dvojba. — Da li se pod riječju »zapreka«, navedenoj u kanonu 1971 § 1 n. 1, imade razumijevati samo zapreka u strogom smislu te riječi (kan. 1067—1080) ili se pod tom riječi imadu razumijevati i ostale smetnje koje priječe nastanak valjanoga braka (kan. 1081—1103).

Odgovor. — Negativno na prvi dio pitanja, afirmativno na drugi dio.

2) Tumačenje Interpr. komis. od 17 II 1930.

Dvojba. — Da li bračni drugovi, koji prema kanonu 1971 § 1 n. 1 i tumačenju od 12 III 1929., nisu sposobni da podnesu tužbu na proglašenje braka ništavim, po sili istoga kanona § 2 imadu barem pravo da prijave ništavost braka Ordinariju ili pravobraniocu.

Odgovor. — Afirmativno.

D. — I. An, ad normam canonis 1971 § 1 n. 1, habilis sit ad accusandum matrimonium coniux, qui metum aut coactionem passus sit.

II. An, ad normam eiusdem canonis 1971 § 1 n. 1, habilis sit ad accusandum matrimonium etiam coniux, qui fuerit causa culpabilis sive impedimetni sive nullitatis matrimonii.

III. An causa impedimenti honesta et licita a coniuge apposita obstet quominus coniux ipse habilis sit ad accusandum matrimonium, ad normam canonis 1971 § 1 n. 1.

IV. An, vi canonis 1971 § 2, promotor iustitiae vi muneris sui agat in iudicio.

R. — Ad I. Affimative.
Ad II. Negative.
Ad III. Negative.
Ad IV. Affirmative.

Die 17 iulii 1933.

CAN. 1989.

D. — An vi canonis 1989 eadem causa matrimonialis, ab uno tribunali iudicata, ab alio tribunali eiusdem gradus iterum iudicari possit.

R. — Negative.

Die 16 iunii 1931.

CAN. 1990.

D. — Utrum Ordinarius, praetermissis iuris sollemnitatibus in Constitutione apostolica *Dei miseratione* requisitis, matrimonium possit declarare nullum cum interventu tamen defensoris vinculi matrimonialis, quin opus sit secunda sententia, hisce in casibus nempe:

3) Tumačenje Interpr. komis. od 17 VII 1933.

Dvojba. — I. Da li je ovlašten na tužbu, po propisu kanona 1971 § 1, n. 1 onaj bračni drug, koji je pretrpio strah ili silu.

II. Da li je, po propisu istoga kanona 1971 § 1 n. 1, ovlašten na tužbu također onaj bračni drug, koji je svojom krivnjom prouzročio bilo zapreku bilo ništavost braka.

III. Kada bračni drug postavi pošteni i dopušteni razlog bračne smetnje, da li je to smetnjom za njegovo ovlaštenje za podnošenje bračne tužbe u smislu kanona 1971 § 1 n. 1.

IV. Da li po sili kanona 1971 § 2, pravobranilac postupa u sudu snagom svoje službe.

Odgovor. — Na I. Afirmativno.
Na II. Negativno.
Na III. Negativno.
Na IV. Afirmativno.

Na kan. 1989

Tumačenje Interpr. komisije od 16 VI 1931.

Dvojba. — Da li po sili kanona 1989 može drugo sudište istoga stepena ponovno suditi u istoj bračnoj parnici, u kojoj je već sudilo jedno sudište.

Odgovor. — Negativno.

Na kan. 1990

a) Tumačenje interpr. komisije od 16 X 1919.

Dvojba. — Da li može Ordinarij proglasiti brak ništavim, ispustivši pravne svečanosti navedene u apostolskoj konstituciji *Dei miseratione*, ali ipak uz sudjelovanje branioca bračne veze, a da nije potrebito nikakvo rješenje sudišta drugoga stepena, u ovim slučajevima, naime:

1. si duo catholici, in loco certe antehac obnoxio capiti T a m e t s i Concilii Tridentini, vel post decretum N e t e m e r e, matrimonium civile tantum inierunt, omisso ritu ecclasatstico, et, obtento civili divortio, novum in Ecclesia inire student matrimonium, vel novum matrimonium, civiliter initum, in foro Ecclesiae convalidare;

2. aut cahtolica pars, quae cum acatholica, spretis Ecclesiae legibus, in templo sectae protestanticae (in loco certe antehac obnoxio capiti T a m e t s i Concilii Tridentini, et ubi Benedictina declaratio extensa non est, vel post decretum N e t e m e r e) matrimonium contraxit, obtento civili divortio, in facie Ecclesiae novum matrimonium cum catholico consorte inire vult;

3. aut apostatae a fide catholica, qui in apostasia civiliter vel ritu alieno se iunxerunt, obtento civili divortio, poenitentes ad Ecclesiam redire et cum parte catholica alteras nuptias in Ecclesia celebrare desiderant.

R. — Casus supra memorati nullum iudicalem processum requirunt aut interventum defonsoris vinculi, sed resolvendi sunt ab Ordinario ipso, vel a parocho, consulto Ordinario in praevia investigatione ad matrimonii celebrationem, de qua in canone 1019 et seqq.

Die 16 octobris 1919.

D. — I. Utrum p a r c e r t i t u d o, de qua in canone 1990, haberi possit tantum ex certo et authentico documento, an etiam ex alio legitimo modo.

II. Utrum c i t a t i o p a r t i u m, de qua in canone 1990, facienda sit ante declarationem nullitatis matrimonii.

R. — Ad I. Negative ad primam partem, affirmative ad secundam.

Ad II. Affirmative.

Die 16 iunii 1931.

1) kada dvoje katolika, u mjestu koje je sigurno bilo podvrženo propisu dekreta tridentinskoga sabora T a m e t s i, ili poslije dekreta N e t e m e r e, sklope samo građanski brak, i propuste crkveni obred, pa, nakon što ishode građanski razvod braka, žele sklopiti novi brak u crkvi, ili žele da osnaže pred crkvom novi brak koji su građanski sklopili;

2) ili kada katolička stranka, koja je prezrevši crkvene zakone sklopila brak u hramu protestantske sekte (u mjestu koje je sigurno prije toga potpadalo pod propis tridentinskoga sabora »T a m e t s i«, i na koje mjesto nije bila protegnuta izjava pape Benedikta, ili poslije dekreta N e t e m e r e) — nakon što svoj građanski brak razvede, želi da sklopi crkveni brak sa budućim bračnim drugom katoličke vjeroispovijesti;

3) ili kada otpadnici od katoličke vjere, koji su se u apostaziji vjenčali građanski ili po obredu koje druge vjeroispovijesti, nakon što postignu razvod građanskoga braka, povrate se pokajnički u crkvu i žele da sa katoličkom strankom sklope novi brak i to crkveni.

O d g o v o r. — Gornji slučajevi ne traže sudbenog postupka niti sudjelovanje branioca bračne veze, nego treba da ih riješi sam Ordinarij, ili župnik nakon što zatraži mišljenje Ordinarija, i to u obliku prethodnih izvida koje treba obavljati prije vjenčanja, u smislu kanona 1019 i sl.

b) Tumačenje Interpr. komis. od 16 VII 1931.

D v o j b a. — I. Da li se j e d n a k a s i g u r n o s t, o kojoj se govori u kanonu 1990, može postići samo iz sigurne i vjerodostojne isprave, ili također i na drugi zakonski način.

II. Da li se p o z i v s t r a n a k a, o kojem se govori u kanonu 1990. ima obaviti prije proglašenja braka ništavim.

O d g o v o r. — Na I. Negativno na prvi dio pitanja, afirmativno na drugi dio.

Na II. Afirmativno.

C

NAPUTAK U ŽENIDBENOM PRAVU PRVE ZAGREBAČKE SINODE GOD. 1925.

§ 1. Pojam, svrha i svojstva ženidbe.

(Codex can. 1012.—1013.).

Župnici su dužni, da vjernike prikladnim načinom pouče o pojmu (naravi), sakramentalnom značaju, svrsi i svojstvima ženidbe.

1. Pojam. Ženidba kao ugovor (matrimonium in fieri) je ugovor između muškarca i ženskinje, kojim si međusobno predaju i primaju (doživotno i isključivo) pravo na tijelo u svrhu spolnog općenja.

Ženidbeni ugovor između krštenih uzdignut je po Bož. Spasitelju na čast sakramenta Novoga Zavjeta tako, da među krštenima ne može biti valjanoga ženidbenog ugovora, koji ne bi ujedno bio sakramenat.

Izražena ženidbena privola sadrži materiju i formu ovoga sakramenta; djelitelji (ministri) su same stranke.

Ženidba kao odnošaj (matirmonium in facto esse), je pravna zajednica (doživotna i isključiva) između muškarca i ženskinje u svrhu rađanja i uzgajanja djece.

2. Svrha. Prvotna je i glavna svrha ženidbe rađanje i uzgajanje djece. Drugotne su svrhe ženidbe me-

đusobna pomoć (mutuum adjutorium) i lijek protiv pohote (remedium concupiscentiae).

3. S v o j s t v a. Bitna su svojstva ženidbe j e d i n s t v o (unitas) i n e r a z r e š i v o s t (indissolubilitas).

Jedinstvo je ženidbe u tom, što je valjana ženidba (in fieri, in facto esse) moguća samo između jednoga muškarca i jedne ženskinje. Nerazrješivost je ženidbe u tom, što za življenja obiju stranaka nije moguća nova valjana ženidba.

Ova svojstva pripadaju u osobitoj mjeri kršćanskoj ženidbi radi njenog sakramentalnog značaja.

§ 2. Vrste ženidbe.

(Codex can. 1015., 1104—1117.).

1. V a l j a n a i n e v a l j a n a ž e n i d b a. Ženidba (in fieri) je valjana, ako se ugovorom uistinu prenosi pravo na međusobno spolno općenje.

Ženidba je nevaljana, ako se ugovorom ne prenosi pravo na međusobno spolno općenje.

Uzrok je nevaljanosti ženidbe ili bitni manjak u privoli, ili bitni manjak u osobi, ili bitni manjak u formi.

2. N e i z v r š e n a i i z v r š e n a ž e n i d b a. Valjana ili nevaljana ženidba je n e i z v r š e n a (matrimonium non consummatum), ako stranke još nisu (iza sklapanja ženidbe) međusobno spolno općile. Valjana ili nevaljana ženidba je i z v r š e n a (matrimonium consummatum), ako su stranke (iza sklapanja ženidbe) međusobno spolno općile.

Ako su stranke nakon sklopljene ženidbe zajedno stanovale, predmniva se, da su ženidbu izvršile, doklegod se protivno ne dokaže.

3. T v r d a ž e n i d b a, t v r d a i i z v r š e n a ž e n i d b a. Valjana ženidba krštenih zove se »t v r d a« (matrimonium ratum tantum), ako supruzi (kao takovi) još nisu međusobno spolno općili, a »t v r d a i i z v r š e n a« (matrimonium ratum et consummatum), ako su supruzi (kao takovi) već međusobno spolno općili.

a) »T v r d a« je ponajprije ona valjana ženidba, što su je međusobno sklopile osobe, koje su obje već u času sklapanja bile krštene, ako supruzi (kao takovi) još nisu međusobno spolno općili. »T v r d a i i z v r š e n a« je ponajprije ona valjana ženidba, što su je međusobno sklopile osobe, koje su obje već u času sklapnja bile krštene, ako su iza sklapanja međusobno spolno općile.

Dopuštenost i valjanost ženidbe, što su je međusobno sklopile osobe, koje su obje već u času sklapnja bile krštene, prosuđuje se samo po božanskim zakonima i kanonima (crkvenim propisima); građanski zakoni mjerodavni su tek za čisto građanske pravne posljedice ovakove ženidbe.

b) »T v r d a« je također ona valjana ženidba, u kojoj su sada obje stranke krštene, dok je u času sklapanja samo jedna bila krštena, ako supruzi (kao takovi) još nisu međusobno spolno općili. »T v r d a i i z v r š e n a« je također ona valjana ženidba, u kojoj su sada obje stranke krštene, dok je u času sklapnja samo jedna bila krštena, ako su supruzi n a k o n k r š t e n j a d r u g e s t r a n k e međusobno spolno općili.

c) »T v r d a« je konačno ona valjana ženidba, u kojoj su sada obje stranke krštene, dok u času sklapanja nijedna nije bila krštena, ako supruzi (kao takovi) još nisu međusobno spolno općili. »T v r d a i i z v r š e n a« je konačno ona valjana ženidba, u kojoj su sada obje stranke krštene, dok u času sklapanja nijedna nije bila krštena, ako su supruzi n a k o n k r š t e n j a o b i j u međusobno spolno općili.

4. S a k r a m e n t a l n a ž e n i d b a. Sakramenat je: a) valjana ženidba, što je međusobno sklope osobe, koje su obje već u času sklapanja krštene; b) valjana že-

nidba, u kojoj su sada (t. j. u času promatranja) obje stranke krštene, dok je u času sklapanja samo jedna ili nijedna bila krštena.

Nije sakramenat: a) nevaljana ženidba; b) valjana ženidba, u kojoj sada nijedna stranka nije krštena.

Sakramentalna ženidba zove se također »kršćanska ženidba« (matrimonium christianum).

5. Ženidba između krštene i nekrštene osobe. Za ženidbu, što je međusobno sklope osobe, od kojih je u času sklapanja jedna krštena, a druga nekrštena, nema Zakonik posebnoga imena.

Dopuštenost i valjanost ove ženidbe prosuđuje se samo po božanskim zakonima i kanonima; građanski zakoni mjerodavni su tek za čisto građanske pravne posljedice ovakove ženidbe.

Takova je valjana ženidba nakon krštenja druge stranke sakramenat.

6. Zakonita ženidba. Valjana ženidba, što je međusobno sklope osobe, koje su obje u času sklapanja nekrštene, zove se »zakonita ženidba« (matrimonium legitimum).

Dopuštenost i valjanost takove ženidbe prosuđuje se samo po božanskim i građanskim zakonima, a ne po kanonima (crkvenim propisima). Odatle joj i ime.

Takova je valjana ženidba nakon krštenja obiju stranaka sakramenat.

7. Mnivana ženidba (matrimonium putativum). Nevaljana ženidba, što su je međusobno sklopile osobe, od kojih je barem jedna smatrala ženidbu valjanom, zove se »mnivana ženidba«.

Za mnivanu ženidbu zahtijeva se, da je u času sklapanja barem jedna stranka uvjerena bila (bona fides) o valjanosti svoje ženidbe. Tako sklopljena ženidba ostaje mnivanom sve dotle, dok stranke ili stranka, već prema

tomu, da li su u času sklapanja obje ili samo jedna bile in bona fide, ne steknu sigurno znanje o nevaljanosti ženidbe.

Sporedno je za mnivanu ženidbu, da li je nevaljana radi manjka privole, ili radi manjka u osobi, ili radi manjka bitne forme. Sporedno je također, da li stranka svoju ženidbu valjanom smatra iz neznanja prava (ignorantia juris) ili iz neznanja čina (ignorantia facti).

Dosadašnje pravo tražilo je za mnivanu ženidbu povrh dobre vjere (bona fides) još i navještaje i obdržavanje bitne forme.[1]

Mnivana ženidba, ma da je nevaljana, ima ipak ove učinke valjane ženidbe[2]: a) djeca u njoj začeta ili rođena jesu zakonita; b) njom se pozakonjuju ona nezakonita djeca, koja su ili začeta ili u utrobi nošena ili rođena u vrijeme, kada su njihovi roditelji pravno bili sposobni za valjanu ženidbu, t. j. kada njihovoj ženidbi nije smetala nikakova ženidbena zapreka.

8. Ženidba savjesti (matrimonium conscientiae). Ženidba sklopljena uz obvezu, da se drži tajnom, zove se »ženidba savjesti«.

Ženidba savjesti ne valja, ako nije sklopljena u propisanoj bitnoj formi (redovitoj, izvanrednoj). Navještaji otpadaju, nu stranke moraju da prisegom potvrde, da su slobodnoga staleža.

Bez dozvole nadležne oblasti ne smije se sklopiti ženidba savjesti. Dozvolu može dati svaki mjesni Ordinarij, izuzevši generalnoga vikara; ovomu je za to potrebno posebno ovlaštenje.

Ženidba savjesti smije se dozvoliti samo iz osobito teškog i silnog razloga. Takav je razlog, ako u jednu ruku ženidbu iziskuje duhovno dobro koje stranke, a u

---

1 Vd. cap. 3. X. 4. 3; Conc. Trid. sess. 24. de ref. matr. cap.
2 Vd. Ovaj Nap. § 14. br. 6. i 7.

drugu ruku prijeti veliko vremeno zlo za slučaj, da se za ženidbu saznade u javnosti.

Obaveza držati ženidbu savjesti tajnom tereti: a) Ordinarija, koji je takovu ženidbu dozvolio, a i njegove nasljednike u službi; b) župnika ili drugoga svećenika, koji je sklapanju prisustvovao; c) svjedoke, koji su sklapanju prisustvovali; d) same supruge, nu nje jedino toliko, što jedan protiv volje drugoga ne smije ženidbe odati.

Ordinarij nije vezan (držati ženidbu savjesti tajnom): a) ako prijeti ili je već nastala iz toga javna sablazan, što stranke žive kao muž i žena, a općenito ih se smatra nevjenčanima; b) ako bi koja stranka namjeravala sklopiti drugu ženidbu, dakle počiniti dvoženstvo; c) ako roditelji ne dadu svu djecu krstiti u katoličkoj Crkvi; d) ako roditelji dadu djecu upisati ili krstiti pod krivim prezimenom ili kao djecu nepoznatih roditelja, a Ordinariju u roku od 30 dana ne prijave porod, upis, krštenje i pravo prezime; e) ako roditelji zanemare kršćansko uzgajanje djece.

Ženidba savjesti ne upisuje se u redovitu (župsku) maticu vjenčanih, niti se bilježi u »Opasci« matice krštenih, nego se upisuje u posebnu tajnu maticu vjenčanih, koja se skrovito čuva u tajnom arhivu biskupske kurije.

9. G r a đ a n s k a ž e n i d b a (matrimonium civile). Izraz »g r a đ a n s k a ž e n i d b a« po sebi znači ženidbu, koja je i u pogledu privole i u pogledu osobne sposobnosti i u pogledu forme u skladu sa propisima, što ih građanski zakon postavlja za valjanost ženidbe.

Obično se ipak tim izrazom naziva ženidba, koja je sklopljena pred građanskim činovnikom, te je tako u skladu sa propisom, što ga građanski zakon postavlja gledom na formu za valjanost ženidbe.

Crkva načelno osuđuje građansku ženidbu, koliko se radi o ženidbi krštene osobe, jer nad ženidbom krštenih ima jedino Crkva vlast, dok državi pripada vlast samo u čisto građanskim pravnim posljedicama takove ženidbe.

Iz ove načelne osude građanske ženidbe ne slijedi, da bi svaka građanska ženidba krštenih bila nevaljana, već valjanost takove ženidbe ovisi lih o tom, da li odgovara svim propisima, što ih Crkva propisuje za valjanost ženidbe.

Jednako ne slijedi iz rečene načelne osude, da bi Crkva u svakom slučaju vjernicima branila sklapanje ženidbe pred građanskim činovnikom. Vjernici smiju ženidbu sklopiti pred građanskim činovnikom, ako ih na to sili građanski zakon bilo tim, što im se prijeti kaznom, bilo time, što uskraćuje njima ili djeci građanske pravne posljedice ženidbe. Ali vjernici mora da je sklope i pred crkvenim službenikom. Sili li građanski zakon vjernike, da najprije pred njegovim činovnikom ženidbu sklope, smiju to vjernici učiniti, nu mora da iza toga sklope ženidbu pred crkvenim službenikom; ako ih građanski zakon ne sili, da najprije pred njegovim činovnikom sklope ženidbu, to moraju vjernici da ženidbu sklope najprije pred crkvenim službenikom.

Crkva želi, da vjerenici, kadgod očituju ženidbenu privolu pred građanskim činovnikom, imadu samo nakanu izdovoljiti čistoj formalnosti građanskoga zakona. Naprotiv mora da vjernici, kad očituju ženidbenu privolu pred crkvenim službenikom, imadu nakanu sklopiti pravu ženidbu.

§ 3. Zaruke i jednostrano obećanje ženidbe. (Codex can. 1017.).

1. P o j a m. Zaruke su ugovor između muškarca i ženskinje, kojim si obećavaju, da će se uzeti, t. j. međusobno sklopiti ženidbu.

Jednostrano obećanje ženidbe je ugovor između muškarca i ženskinje, kojim se samo jedna stranka obvezuje napram drugoj na ženidbu, dok druga stranka prima ovu obavezu, a da se sama ne obavezuje na ženidbu.

2. Privola. Ne valjaju zaruke, ako privola nije nutarnja, obostrana i spolja izražena.

Isto vrijedi — mutatis mutandis — za jednostrano obećanje ženidbe.

3. Osobna sposobnost. Zaruke ne valjaju, ako osobe ne mogu da sklope dotične ženidbe i dopušteno i valjano.

Isto vrijedi i za jednostrano obećanje ženidbe.

4. Bitna forma. Obostrano međusobno obećanje ženidbe, t. j. zaruke, a tako i jednostrano obećanje ženidbe, ne valja ni u unutarnjem ni na spoljašnjem sudu, ako nije učinjeno pismeno i potpisano po određenim osobama.

a) Kad se zaruke sklapaju ili jednostrano obećanje ženidbe daje pred Ordinarijem ili župnikom mjesta,[3] a obje stranke umiju i mogu pisati: nužno ju za valjanost, da ispravu potpiše Ordinarij mjesta, dotično župnik mjesta, i obje stranke.

b) Kad se zaruke sklapaju ili jednostrano obećanje ženidbe daje pred Ordinarijem ili župnikom mjesta, a jedna ili obje stranke ne umiju ili ne mogu pisati: nužno je za valjanost, da se ova okolnost[4] u ispravi istakne i da ispravu potpiše Ordinarij mjesta, dotično župnik mjesta, i dva svjedoka.

3 T. j. pred onim Ordinarijem ili župnikom, na čijem se području (biskupija, župa) zaruke sklapaju ili jednostrano obećanje daje.

4 T. j. da jedna ili obje stranke ne umiju ili ne mogu pisati.

c) Kad se zaruke sklapaju ili jednostrano obećanje ženidbe daje u odsutnosti Ordinarija, dotično župnika mjesta, a obje stranke umiju i mogu pisati: nužno je za valjanost, da ispravu potpišu obje stranke i dva svjedoka.

U svakom od ovih slučajeva (a—c) nužno je za valjanost, da se isprava providi datumom, t. j. oznakom mjesta, dana, mjeseca i godine.[5]

5. Pravni učinak. Valjane zaruke, a tako i valjano jednostrano obećanje ženidbe, daju pravo tražiti sudbenim putem naknadu zbiljske štete (»damnum emergens«, a ne »lucrum cessans«), koja je stranci prouzročena tim, što je druga pogazila bez dostatnog razloga svoje obećanje.

Ovo je jedini pravni učinak, koji nastaje iz valjanih zaruka i iz valjanog jednostranog obećanja ženidbe na vansjkom sudu (in foro externo). Ne daju dakle valjane zaruke ili valjano jednostrano obećanje ženidbe pravo tražiti sudbenim putem ispunjenje obećanja, t. j. da se zaista i sklopi ženidba.[6] Ne nastaje dakle više iz valjanih zaruka ženidbena zapreka javne ćudorednosti, koja bi smetala valjanoj ženidbi jednoga zaručnika sa srodnikom drugog zaručnika.[7]

6. Postupak župnika. Kako crkveno pravo ne propisuje, da bi se prije ženidbe imale sklopiti zaruke i

5 Vd. Congr. Conc. dd. 27. Jul. 1908. ad 2. (ASS, XLI, 519).

6 To vrijedi i za zaruke sklopljene prije 19. svibnja 1918., jer novi Zakonik (can. 1073, § 3.) naprosto dokida takovu tužbu.

7 Po dosadašnjem pravu (Conc. Trid. sess. 24 de ref. matr. can. 3.) nastajala je iz valjanih zaruka ženidbena zapreka javne ćudorednosti u prvom koljenu ispravne i pobočne loze. Počevši od 19. svibnja 1918. ne nastaje više iz zaruka odnošaj javne ćudorednosti, dakle ni zapreka javne ćudorednosti, a onaj odnošaj javne ćudorednosti, koji je prije rečenoga dana iz zaruka nastao, ne tvori iza 18. svibnja 1918. više ženidbene zapreke. — Vd. ovaj Nap. § 8. br. 11. sl. c).

kako iz valjanih zaruka danas više ne nastaje pravo tražiti sudbenim putem ispunjenje obećanja, ne će župnik nastojati sa svoje strane, da stranke sklope pismene zaruke, nego će to prepustiti njihovoj volji.

Na zaruke, koje nisu sklopljene u propisanoj bitnoj formi ne treba župnik da se obazire nikako. Isto vrijedi za jednostrano obećanje ženidbe, koje nije dano u propisanoj bitnoj formi. Ako je pak obdržavana propisana bitna forma, a obećanje obostrano ili jednostrano i inače (t. j. u pogledu privole i osobne sposobonosti) valjano, i ako ujedno manjka opravdani razlog za otstup: ima nastojati lijepim, da vjerolomnu stranku sklone na ispunjenje obećanja. Ne uspije li u tom, ima da drugu stranku upozori, da može kod suda tražiti naknadu prave (zbiljske) štete.[8]

Bile zaruke, dotično jednostrano obećanje ženidbe, valjane ili nevaljane, postojao ili ne postojao opravdani razlog za otstup: nema župnik radi njih nikada uskratiti navještenje ili vjenčanje osobi, koja bi unatoč zaruka, dotično jednostranog obećanja ženidbe, s drugom osobom željela sklopiti ženidbu.

§ 4. Što se ima izvršiti prije vjenčanja.
(Codex can. 1019.—1034.)

Ženidba se ne smije sklopiti, dok ne bude utvrđeno, da nije ništa na putu ni valjanom ni dopuštenom sklapanju. U slučaju smrtne pogibli dostatan je dokaz prisega stranaka, ako je drugo svjedočanstvo nemoguće i ako nema posebnoga razloga za sumnju.

---

[8] Kod nas će ju uputiti na svjetovni sud, gdje može dobiti naknadu štete. Vd. § 46. o. g. z.: »Samo ona stranka, koja nije dala temeljita uzroka za odustanak, ima pravo iskati, da joj se naknadi sva prava šteta, što bi mogla dokazati, da ju je imala radi toga odustanka«.

I. Izvidi župnikovi. Župnik, koji je zvan da prisustvuje ženidbi, ima da pravodobno izvidi, nije li što na putu namjeravanoj ženidbi (t. zv. zaručnički ispit). U tu svrhu treba da ispita same stranke gledom na zabrane i zapreke, gledom na slobodnu privolu, kao i gledom na potrebno znanje kršćanskih istina.[9] Što se tiče slobodne privole, pitat će svaku stranku na samo. Isto vrijedi i za sva ona pitanja, na koja bi stranci bilo neugodno po istini odgovoriti pred drugom strankom ili pred drugom osobom.

Uspjeh izvida javlja se službeno onom župniku, koji će biti nazočan sklapanju ženidbe.

II. Svjedodžba o krštenju. Stranke imadu župniku pridonijeti svjedodžbu o svom krštenju (krsni list), izim da su krštene u župi dotičnoga župnika. Treba tražiti nedavno izdani krsni list.

Ordinarij može iz važnoga razloga dati oprost od pridonošenja krsnog lista.[10]

III. Sv. ptvrda. Katolici, koji još nisu primili sakramenat sv. potvrde, treba da ga prime prije ženidbe, ako im je to moguće[11] bez velike poteškoće.

IV. Navještaji. 1. Potreba navještaja. Ženidba se ne smije sklopiti, a da nije prije javno naviještena.

Svi su vjernici dužni, da Ordinariju ili župniku pravodobno prijave zapreke i zabrane, koje su im poznate.

---

[9] Ako koja stranka nema potrebnoga znanja, treba da je župnik poučava kroz vrijeme, dok se oglašuju navještaji; neće li ili ne može li stranka da si međutim pribavi potrebno znanje, ne smije joj župnik radi toga uskratiti vjenčanje (Commissio Pontif. ad can. auth. interpret, dd. 2. et 3. Jun. 1918. ad IV. in AAS. X. 245).

[10] Po građ. našim propisima (§ 21. zak. za žen. kat.) treba za to (i) oprost od svjetovne vlasti (Vel. župana).

[11] U praksi će se jedva desiti slučaj, da bi vjenčanje trebalo odgoditi, dok stranke ne prime sv. potvrdu.

U slučaju smrtne pogibli nisu potrebni navještaji, ali stranke moraju da prisegom potvrde, da su slobodnog staleža, t. j. da im nije poznata nikakova zapreka ni zabrana.[12]

2. Tko ima oglasiti navještaje? Navještaje ima oglasiti vlastiti župnik. Vlastiti je župnik stranke onaj, u čijoj župi stranka ima pravo ili nepravo prebivalište.[13] Vlastiti župnik t. zv. »beskućnika« (vagus) je onaj, u čijoj se župi nalazi stranka taj čas.[14] Braku »beskućnika« ne smije župnik prisustvovati, ako nije prije dobio dozvolu od Ordinarija; izuzima se slučaj nužde.[15]

Župnik, koji je navještaje izvršio, ima da o tom dostavi službenu svjedodžbu onom župniku, koji će prisustvovati sklapanju ženidbe.

3. U kojim župama treba oglasiti navještaje? A. Propisi općega prava. Navještaje treba oglasiti u svim župama prebivališta (pravog, nepravog) obiju stranaka. Ima li dakle jedna stranka svoje prebivalište u ovoj, a druga u onoj župi, treba ih navijestiti u obima; ima li koja stranka dva prebivališta (dva prava, jedno pravo i jedno nepravo), treba ih navijestiti u obima.

Beskućnika (vagus) treba navijestiti u onoj župi, u kojoj se nalazi u času, kad želi da sklopi brak.

Radi li se o osobi, koja je u dorasloj dobi (t. j. ženskinja iza 12., a muškarac iza 14. navršene godine) neprekidno kroz 6 mjeseci boravila u župi različnoj od onih, gdje sada ima prebivalište (pravo, nepravo): to treba da župnik prijavi stvar Ordinariju. Ovaj će ili odrediti, da se i tamo navještaji oglase, ili će na drugi

12 Vd. Cod. can. 1019, § 2.
13 Vd. Cod. can. 92—95.
14 Vd. Cod. can. 94, § 2.
15 Vd. Cod. can. 1032.

način[16] pribaviti sigurnost o slobodnom staležu stranke. Ima li župnik posebni razlog da sumnja o slobodnom staležu osobe, koja je manje od 6 mjeseci u dorasloj dobi boravila u takovoj župi, to treba da stvar prijavi Ordinariju.

Isti propisi vrijede i za beskućnika (vagus), koji je u dorasloj dobi boravio neprekidno kroz 6 mjeseci (ili i kroz kraće vrijeme, ako ima posebni razlog za sumnju), u župi različnoj od one, gdje se sada nalazi.

B. Propisi našeg partikularnoga prava. Naše partikularno pravo nadopunjuje propise općega prava. Sadrži ove ustanove[17]: a) stranku, koja ima pravo ili nepravo prebivalište, a ne boravi u njemu ovaj čas već potpunih 6 tjedana, treba navijestiti i u onoj župi, gdje je zadnje vrijeme boravila 6 tjedana; b) stranku, koja ima samo nepravo prebivalište, a ne boravi u njem ovaj čas već potpunu godinu dana, treba navijestiti i u zavičajnoj župi, ako ju ima, inače po mogućnosti u župi rodnoga mjesta; c) beskućnika treba navijestiti i u župi zavičajnoj, ako ju ima, inače u župi rodnoga mjesta.

Bude li se kod nas radilo o osobi, koja je u dorasloj dobi neprekidno kroz 6 mjeseci (ili i kroz kraće vrijeme, kad postoji posebni razlog za sumnju) boravila u župi različnoj od onih, gdje sada ima prebivalište: ne treba župnik stvar javljati Ordinariju, ako u jednoj od župa, gdje se ženidba navješćuje, dva vjerodostojna svjedoka, koja dobro poznaju prilike stranke, pod prisegom potvrde njen slobodni stalež. Ako pak takovih svjedoka nema, ili ako je stranka beskućnik, mora i kod nas župnik da stvar prijavi Ordinariju.

4. Mjesto, vrijeme i broj navještaja. Navještaje treba oglasiti u crkvi, u tri zapovjedna (nedoki-

16 Na pr. dopunidbenom prisegom (juramentum suppletorium).
17 Vd. Naputak za duh. sudove §§ 62, 63.

nuta) blagdana, koji uzastopce slijede, i to prigodom sv. mise ili druge pobožnosti, koju puk brojno pohađa.

5. Način navješćivanja. Navještaje treba usmeno izvršiti, pri čem valja navesti ime, prezime, roditelje, vjeru, zanimanje i prebivalište obiju stranaka.

Ordinarij može za svoje područje usmene navještaje zamijeniti pismenim oglasom. Taj oglas valja pribiti na vrata župne ili druge crkve, gdje ima ostati kroz 8 dana, a među ovima treba da su dva zapovjedna (nedokinuta) blagdana.

U nas su i nadalje propisani usmeni navještaji. Izuzimaju se župe grada Zagreba; u njima se smiju navještaji pismeno izvršiti.

6. Navještaji mješovite ženidbe.[18] A. Propisi općeg prava. Po općem pravu nema se navijestiti mješovita ženidba. Ipak može Ordinarij dozvoliti navještaje, ako je podijeljen oprost od zabrane mješovite vjere i ako se ujedno nije bojati sablazni; nekatolička vjeroispovijest ne spominje se pri navješćivanju.

B. Propisi našeg partikularnog prava. Kod nas sadrži oprost od zabrane mješovite vjere ujedno i dozvolu navješćivanja.

Nije li oprost podijeljen, ne smije župnik navještaje izvršiti.[19]

Nekalotička vjeroispovijest ne spominje se ni kod nas pri navješćivanju. Najprije se navijeste čisto katoličke ženidbe, a onda tek mješovite; štolu treba pridržati i kod ovih navješćivanja.

---

18 Građanske naše propise o navješćivanju mješovite ženidbe sadrže §§ 8—13 zakona o vjer. odnosima od 17. siječnja 1906.

19 Ispor. Congr. Consist. dd. 26. Nov. 1919. — Po dojakošnjem našem partikularnom pravu (Instr. Card. Lambruschini dd. 30. April 1841.) smio je župnik takav brak navijestiti.

Zatraže li stranke, nakon što su navještene, od župnika svjedodžbu u tu svrhu, da ženidbu sklope pred nekatoličkim dušobrižnikom, to će im zatraženu svjedodžbu uskratiti.

7. Ponavljanje navještaja. Ne sklopi li se ženidba u roku od 6 mjeseci, otkako je zadnji navještaj svršen, valja ponoviti navještaje, izim da Ordinarij u pojedinom slučaju odluči inače.

8. Postupak župnika, kad se otkrije zabrana ili zapreka. a) Pronađe li se uslijed navještaja (ili inače) vjerojatna zabrana ili zapreka, ima župnik stvar točno ispitati i zapisnički pod prisegom preslušati barem 2 vjerodostojna svjedoka, a prema prilikama i same stranke. Zapisničkom preslušavanju (svjedoka, stranaka) nema mjesta, ako se radi o stvari, koja škodi časti i dobrom glasu stranke. Navještaje ima župnik unatoč dvojbe nastaviti i dovršiti, dotično ako još nije započeo, započeti i dovršiti, nu ženidbi ne smije prisustvovati, dok Ordinarij ne bude ili podijelio oprost ili izjavio, da je dvojba bez temelja.

b) Pronađe li se sigurna zapreka ili zabrana tajna,[20] ima župnik navještaje započeti, odnosno nastaviti i dovršiti, nu ženidbi ne smije prisustvovati, dok ne bude podijeljen oprost.

c) Pronađe li se sigurna zapreka ili zabrana javna,[21] ne smije župnik navještaje započeti, ali ih ima nastaviti i dovršiti, ako je već prije s njima započeo; ženidbi ne smije prisustvovati, dok ne bude podijeljen oprost.

d) Ne pronađe li se nikakova zapreka ni zabrana, ima župnik, ako su pribavljene sve potrebite isprave, nakon

---

20 T. j. takova, koja je po svojoj prirodi tajna i ne može se uistinu na vanjskom sudu dokazati. Podrobnije vd. ovaj Nap. § 6. br. 2. sl. b).

21 T. j. takova, koja je ili po svojoj prirodi javna, ili je doduše po svojoj prirodi tajna, ali se može na vanjskom sudu dokazati. Podrobnije vd. ovaj Nap. § 6. br. 2. sl. b).

izvršenih navještaja i nakon što su prošla 3 dana od zadnjeg navještaja, pripustiti stranke ženidbi. Iz primjerenog razloga smije ih pripustiti i prije nego li prođu 3 dana od zadnjeg navještaja.

9. Oprost od navještaja. Vlastiti Ordinarij može iz primjerenog razloga dati oprost kako od onih navještaja, koje bi trebalo izvršiti u njegovoj biskupiji, tako i od onih, koje bi trebalo oglasiti izvan područja njegove biskupije. Ako je više vlastitih Ordinarija, zvan je da podijeli oprost onaj, u čijoj se biskupiji ženidba sklapa. Sklope li stranke ženidbu u biskupiji, gdje nijedna nema svog vlastitog Ordinarija, može im dati oprost svaki njihov vlastiti Ordinarij.

Oprošteni od sva tri navještaja valja da prisegom potvrde svoj slobodni stalež.

V. Nužna pouka, sv. ispovijed i Sv. Pričest. Dužnost je župnika, da stranke pouči o svetosti i važnosti ženidbe, o supruškim dužnostima i o dužnosti roditelja napram djeci.

Ima ih također usrdno nagovoriti, da se ispovijede i pričeste. U nas mora da se stranke, na osnovu starodrevnog običaja, ispovjede i pričeste prije vjenčanja. Bude li se koja stranka kratila, treba da župnik stvar prijavi Ordinariju, a ovaj će odlučiti, da li se unatoč propusta ispovijedi i Pričesti ima vjenčanje izvršiti ili ne.

VI Privola roditelja. Župnik mora da opomene crkveno maloljetnu osobu, t. j. osobu, koja još nije navršila 21. godinu,[22] neka ne sklopi ženidbe bez znanja ili protiv opravdane volje svojih roditelja. Ne bude li opomena koristila, mora da joj uskrati vjenčanje, dok Ordinarij ne odredi drugačije.[23]

---

[22] Vd. Cod. can. 88, § 1.

[23] Građ. naše propise o ženidbi maloljetne osobe sadrže §§ 5—9. zak. za žen. katolika.

§ 5. Ženidbena privola.

(Codex can. 1081.—1093).

1. Pojam ženidbene privole. Ženidbu tvori propisno očitovana privola osoba, koje su po pravu sposobne za valjanu ženidbu. Ženidbena privola je čin volje, kojim si stranke međusobno predaju i primaju doživotno i isključivo pravo na tijelo u svrhu spolnog općenja. Bez ženidbene privole stranaka nema valjane ženidbe, niti može ikoja ljudska vlast da nadomjesti njihovu osobnu privolu.

Ako koja stranka znade ili mnije, da ne valja ženidba, što je sklapa, to ipak njeno znanje ili mnijenje ne isključuje nužno ženidbenu privolu; t. j. ona može unatoč svoga znanja ili mnijenja htjeti da pravo na tijelo prenese i primi.

Nakon što je ženidbena privola jednom dana, ne može je (pravno) nijedna stranka opozvati, ako je ženidba valjana. Naprotiv, ako je ženidba nevaljana (radi zapreke ili manjka forme), može svaka stranka opozvati svoju privolu; na spoljašnjem se sudu ipak predmniva, da svojevremeno dana privola još traje, doklegod ne bude protivno dokazano.

2. Neznanje (zabluda) gledom na pojam ženidbe. Ne može biti ženidbene privole, dakle ni valjane ženidbe, ako koja stranka ne zna, da je ženidba zajednica između muškarca i ženskinje u svrhu spolnog općenja.

O nedoraslima (impuberes) predmniva se, da ne znaju što je ženidba; o doraslima (puberes) premniva se, da znadu što je ženidba.[24] Obje su ove predmnive oborive (praesumptio juris simplex), te vrijede dotle, dok se ne dokaže protivno.

---

[24] Po Cod. can. 88, § 2. dorasao je muškarac sa navršenom 14. godinom, a ženskinja sa navršenom 12. godinom.

3. Z a b l u d a u o s o b i (error circa personam). Zabluda u samoj osobi ženidbenog druga čini ženidbu nevaljanom, jer manjka nutarnja privola na ženidbu s onom osobom, prema kojoj se privola izjavljuje.

4. Z a b l u d a u s v o j s t v u o s o b e (error qualitis). Zabluda u svojstvu osobe čini ženidbu nevaljanom u ovim slučajevima: a) ako zabluda u svojstvu osobe prelazi u zabludu u samoj osobi (error qualitatis redundans in personam); b) ako slobodna stranka ženidbu sklopi sa strankom, za koju drži da je slobodna, dok je u istinu rob (error qualitatis seu conditionis servilis).

Zabluda u svojstvu osobe prelazi u zabludu u osobi samo onda, ako se zabluda odnosi na individualno svojstvo, t. j. na takovo, koje samo jedna jedina osoba imade, i ako ujedno onaj, koji se nalazi u zabludi, hoće jedino radi toga svojstva osobe da s njom ženidbu sklopi.

Zabluda u svojstvu osobe, koja prelazi u zabludu u samoj osobi, čini ženidbu nevaljanom po naravi stvari (jure naturae), jer manjka privola na ženidbu s onom osobom, prema kojoj se privola izjavljuje. Zabluda u pogledu ropskog staleža čini ženidbu nevaljanom na osnovu čistog crkvenog prava.

Nijedna druga zabluda u svojstvu osobe, ma i bila uzrokom sklapanja, ne čini ženidbu nevaljanom.

5. Z a b l u d a (n e z n a n j e) g l e d o m n a b i t n a s v o j s t v a ž e n i d b e. Zabluda ili neznanje gledom na bitno svojstvo ženidbe (error vel ignorantia circa qualitatem matrimonii essentialem) ne utječe na valjanost privole, dakle ni na valjanost ženidbe.

Bitna su svojstva ženidbe: nerazrješivost, jedinstvo i (kršćanske ženidbe) sakramentalnost.

6. O č i t o v a n j e ž e n i d b e n e p r i v o l e. Bez očitovanja, t. j. bez spoljašnjeg izražaja ženidbene privole, nema valjane ženidbe.

Predmniva se, dok se protivno ne dokaže, da je očitovanje (riječi, znakovi) u skladu sa nutarnjom voljom.

Ženidba ne valja, ako se koja stranka, unatoč očitovanja, nutarnjom voljom opre samoj ženidbi, ili svakom pravu na spolno općenje, ili bitnom svojstvu ženidbe.

Privolu treba — ad liceitatem — očitovati riječima i nije dopušteno upotrijebiti znakove, ako stranke mogu govoriti.

7. S i l a i s t r a h (vis et metus). Ne valja ženidba, ako ju je stranka sklopila uslijed utjecaja sile (vis absoluta).

Ne valja također ženidba, ako ju je stranka sklopila uslijed utjecaja teškog i nepravednog izvana joj nanesenog straha, od kojega se mogla osloboditi samo tim, da sklopi ženidbu (vis compulsiva seu metus).

Iz straha sklopljena ženidba nevaljana je samo onda, ako se ispune svi ovi uvjeti: a) ako je strah izvanjski; b) ako je strah velik; c) ako je strah nepravedno nanesen; d) ako je zadan ili u svrhu ženidbe, ili iz drugog doduše razloga, ali sve dotle, dok se stranka iz straha nije odlučila na ženidbu, e da se njom oslobodi od straha.

Nijedan drugi strah, ma i bio uzrokom sklapanja, ne čini ženidbu nevaljanom.

8. P r i s u t n o s t s t r a n a k a p r i s k l a p a n j u. Ženidba ne valja, ako pri sklapanju nisu prisutne obje stranke: bilo osobno bilo po zastupniku.

Ne može se dakle ženidba valjano sklopiti po brzojavu, telefonu, listu ili glasniku.[25]

9. S k l a p a n j e p o z a s t u p n i k u. Ženidba se može valjano sklopiti i po zastupniku (procurator).

Za valjanost je takova sklapanja potrebno: a) da zastupniku bude izdana posebna pismena punomoć[26];

---

[25] Po dosadašnjem pravu mogla se ženidba valjano sklopiti po brzojavu, telefonu, listu i glasniku.

[26] Dosadašnje pravo nije tražilo pismene punomoći ad valorem.

b) da u punomoći bude točno naznačena osoba, s kojom se ima sklopiti ženidba; c) da punomoć potpiše onaj, u čije se ime sklapa ženidba, a povrh toga ili Ordinarij mjesta, gdje se punomoć izdaje, ili župnik toga mjesta, ili dva svjedoka[27]; ne zna li ili ne može li pisati onaj, u čije se ime sklapa ženidba, treba za valjanost tu okolnost u ispravi istaknuti, i dodati povrh Ordinarija ili župnika ili 2 svjedoka, još jednoga svjedoka, koji će s njima potpisati punomoć.

Ženidba ne valja, ako onaj, u čije se ime sklapa, umre ili padne u ludilo ili svoju privolu opozove prije, nego li je zastupnik sklopio ženidbu. Sporedno je, da li zastupnik i druga stranka za te činjenice znadu ili ne znadu.

Ženidba ne valja, ako je zastupnik izvršio povjereni mu posao po drugomu.[28]

Župnik ne smije prisustvovati ženidbi, koja se po zastupniku sklapa: a) ako ne postoji dostatan razlog za takovo sklapanje; b) ako se nije prije uvjerio o autentičnosti punomoći; c) ako nije prije, kad je za to vremena, dobio dozvolu od Ordinarija.[29]

Pri sklapanju ženidbe po zastupniku[30] stavlja župnik na zastupnika mladenca upit: »*Uzimaš li u ime* N. N. (tu navodi ime i prezime mladenca) *ovdje prisutnu* N. N. (tu navodi ime i prezime mladenke) *za njegovu suprugu?*« Zastupnik odgovara: »*Uzimam*«. Na mladenku stavlja župnik upit: »*Uzimaš li* N. N. (tu navodi ime i prezime mladenca), *koji je ovdje svoju privolu po zastupniku izjavio, za svoga supruga?*« Mladenka odgovara: »*Uzimam*«.

10. *Ženidba preko tumača.* Ženidba se može valjano sklopiti i preko tumača. Razumijeva se, da tumač mora da poznaje kako jezik onoga, čiju izjavu tumači, tako i jezik onih, kojima ju tumači.

Župnik ne smije da bude nazočan takovoj ženidbi: a) ako za takovo sklapanje ne postoji dostatan razlog; b) ako se nije uvjerio o sposobnosti i vjerodostojnosti tumača; c) ako nije prije, kad je za to vremena, dobio dozvolu od Ordinarija.

11. *Uvjetno sklapanje.* Ženidba se može i pod uvjetom sklopiti.

Predmniva se, da nije ozbiljno postavljen (dakle da o njem ne zavisi privola) ovaj uvjet: a) koji sadrži nešto nužno, a odnosi se na budućnost (conditio de futuro necessaria): b) koji sadrži nešto nemoguće, a odnosi se na budućnost (conditio de futuro impossibilis); c) koji sadrži nešto nećudoredno, ali ne protivno biti ženidbe, a odnosi se na budućnost (conditio de futuro turpis substantiae matrimonii non contraria). Predmnive su ove oborive, t. j. vrijede dotle, dok se protivno ne dokaže.

Uvjet, koji se kosi sa biti ženidbe (contra bonum prolis, fidei, sacramenti), a odnosi se na budućnost, čini ženidbu nevaljanom.

Uvjet, koji sadrži nešto ćudoredno, što može biti i ne biti, a odnosi se na budućnost (conditio honesta de futuro contingens), odgađa valjanost ženidbe.[31]

---

[27] Dosadašnje pravo nije tražilo ad valorem svjedoke ni kod pismene ni kod usmene punomoći.

[28] Po dosadašnjem pravu mogao je punomoćnik povjereni mu posao izvršiti po drugom, ako je na to bio napose ovlašten.

[29] Po građ. našim propisima (§ 20. zak. za žen. kat.) treba — ad liceitatem — takova sklapanja dozvola svjetovne vlasti (Vel. župana).

[30] Ovdje je navedena samo formula za slučajeve, kad je mladenac zastupan, jer se ti češće dešavaju.

[31] Dosadašnje pravo (cap. 3. 5. 6. X. 4, 5) postavljalo je za spoljašnji sud neoborivu predmnivu (praesumptio juris et de jure), da su se stranke odrekle uvjeta, ako bi međusobno spolno općile prije, nego li se uvjet (conditio de futuro honesta contigens) mogao ispuniti. Novi Zakonik te ustanove ne sadrži i zato je po can. 6. n. 6. dokinuta.

Uvjet, koji sadrži nešto ćudoredno, što može biti i ne biti, a odnosi se na prošlost ili sadašnjost (conditio honesta contingens de praeterito vel praesenti), ne odgađa valjanost ženidbe, nego je ona umah valjana ili nevaljana, već prema tomu, da li se uvjet ispunio ili nije.

Bez važnog razloga i Ordinarijeve dozvole ne smije se ženidba sklopiti uvjetno.

§ 6. O ženidbenim zabranama i zaprekama uopće.

(Codex can. 1035.—1057).

1. Pojam zabrane i zapreke. Ženidbene zabrana (impedimentum impediens) je okolnost u osobi, radi koje ona po pravu ne može da ženidbu sklopi dopušteno.

Ženidbena zapreka (impedimentum dirimens) je okolnost u osobi, radi koje ona po pravu ne može da sklopi ženidbu ni dopušteno ni valjano.

Ma se zabrana ili zapreka nalazila samo u jednoj stranci, čini ona ipak ženidbu za obje stranke nedopuštenom, dotično nedopuštenom i nevaljanom.

2. Vrste zabrana i zapreka. a) Zabrana ili zapreka božanskog prava, crkvenog prava, građanskog prava. Prve vežu sve ljude, druge samo krštene, treće samo nekrštene.

Božanskoga su prava zabrane: zavjeta i mješovite vjere, u koliko iz mješovite ženidbe postoji zbiljska pogibelj za vjeru katoličke stranke ili djece. Božanskoga su prava zapreke: nemoći, ženidbenog veza, krvnog srodstva u ispravnoj lozi i prvo koljeno u pobočnoj lozi. Sve su ostale zabrane i zapreke (čisto) ljudskog prava, i to crkvenog za krštene, a građanskog za nekrštene.

b) Zabrana ili zapreka javna i tajna. Po Zakoniku (can. 1037) je zapreka ili zabrana javna, ako se može dokazati na spoljašnjem sudu; inače je tajna.

Za zapreku ili zabranu, koja je po svojoj prirodi javna, uzima Zakonik, da se može dokazati na spoljašnjem sudu, i zato ju smatra javnom; naprotiv zapreku ili zabranu, koja je po svojoj prirodi tajna, smatra Zakonik samo onda javnom, ako se uistinu može dokazati na spoljašnjem sudu.

Na spoljašnjem sudu dokazuje se zapreka ili zabrana ispravom ili svjedocima. Kao svjedoci ne dolaze u obzir same stranke, a ni ispovjednik gledom na ono, što je saznao u ispovijedi kao što ni koja osoba gledom na ono, što je saznala prigodom ispovijedi (occasione confessionis).

Javna je po svojoj prirodi (natura sua) zapreka ili zabrana, što se osniva na događaju, koji se redovno zbiva očito; tajna je po svojoj prirodi (natura sua) zapreka ili zabrana, što se osniva na događaju, koji se redovno zbiva skrovito. Javna je po prilikama (impedimentum in casu publico, impedimentum de facto publicum) zapreka ili zabrana, ako je notorna, ili već razglašena, ili ako se treba razložno bojati, da će biti lako razglašena; tajna je po prilikama (impedimentum in casu occulto, impedimentum de facto occultum) zapreka ili zabrana, ako nije niti notorna, niti već razglašena, a ne treba se ni bojati, da će biti lako razglašena.

Javne su po svojoj prirodi zapreke: dobi, ženidbenog veza, razlike vjere, višega reda, redovničkog zavjeta, otmice, krvnog srodstva, tazbine, javne ćudorednosti, duhovnog srodstva i građanskog srodstva; tajne su po svojoj prirodi zapreke: nemoći i zločina. Javne su po svojoj prirodi zabrane: građanskog srodstva i mješovite vjere; tajna je po svojoj prirodi zabrana sukromnih zavjeta (vota privata).

c) Zabrana ili zapreka sigurna i dvojbena. Pravno dvojbena (imp. dubium dubio juris)

zabrana ili zapreka ne obavezuje, t. j. nije praktično ni zabrana ni zapreka. Faktično dvojbenu (imp. dubium dubio facti) zabranu ili zapreku, ako je čisto crkvenog prava, i ako od nje Crkva običaje opraštati, može Ordinarij oprostiti (C. Z. k. 15.).

d) Zapreka nižeg i višeg stepena. Nižeg su stepena zapreke (imp. dir. gradus minoris): a) krvno srodstvo u trećem koljenu (3/3, 3/2, 3/1) pobočne loze; b) tazbina u drugom koljenu (2/2, 2/1) pobočne loze; c) javna ćudorednost u drugom koljenu; d) duhovno srodstvo; e) preljub sa obećanjem ili pokušajem ženidbe.

3. Oprost od zapreka. a) Valjan je oprost od zapreke srodstva ili tazbine, ma da je u molbi ili u oprostu pobunom navedeno krivo koljeno, ako je zbiljsko koljeno dalnje; na pr. ako su stranke srodne u trećem koljenu pobočne loze, a pobunom je navedeno drugo koljeno. Valjan je također oprost od zapreke srodstva ili tazbine, ako je u molbi (bona fide ili mala fide) zašućeno bilo, da je srodstvo ili tazbina istog ili dalnjeg koljena višestruko; na pr. ako su stranke srodne dvaput u drugom koljenu ili jedamput u drugom i jedamput u trećem koljenu pobočne loze, dok su u molbi navele samo jednostruko srodstvo drugog koljena.

b) Valjan je oprost od zapreke nižeg stepena (imp. dir. gradus minoris) unatoč tomu, što nema nikakova razloga za oprost; ne smeta dakle valjanosti takova oprosta nikakav krivi navod razloga (obreptio), a ne smeta mu nikakovo zašućenje (subreptio).

c) Razrješi li Sv. Stolica oprostom vez neizvršene ženidbe, to ovaj oprost ujedno sadrži i oprost od ženidbene zapreke zločina iz preljuba sa obećanjem ili pokušajem ženidbe (imp. criminis neutro patrante), ako takova zapreka u dotičnom slučaju zaista postoji. — Dozvoli li Sv. Stolica mužu ili ženi novu ženidbu na temelju razložno predmnivane smrti druge stranke (t. zv. praesumpta

mors conjugis), to ova dozvola ujedno sadrži oprost od zapreke zločina iz preljuba sa obećanjem ili pokušajem ženidbe (imp. criminis neutro patrante), ako takova zapreka u dotičnom slučaju zaista postoji.

d) Tko ima, bilo na temelju zakona, bilo na temelju povlastice, općenitu vlast opraštati zapreke, može pozakoniti i djecu; pače oprost podijeljen snagom takove vlasti sadrži već u sebi pozakonjenje. Naprotiv, tko je ovlašten samo za oprost u pojedinačkom slučaju, ne može pozakoniti djecu, izim da mu je to izrično povjereno; oprost, podijeljen snagom ovakove vlasti, ne sadrži pozakonjenja,, već ga treba napose izričito preduzeti.

c) Oprost dan na spoljašnjem sudu, vrijedi za spoljašnji i nutarnji sud, i upisuje se u redovite (župske) matice. Oprost, dan u nutarnjem sudu u ispovijedi, vrijedi samo za nutarnji sud, i ne upisuje se nigdje. Oprost od tajne[32] zabrane ili zapreke, dan u nutarnjem sudu izvan ispovijedi, vrijedi u pravilu[33] za nutarnji i spoljašnji sud, i upisuje se u posebne tajne matice, koje se skrovito čuvaju u tajnom arkivu biskupske kurije. Ista načela vrijede za pozakonjenje djece.

d) Na spoljašnjem sudu daje se oprost u ispravi ovom ili sličnom formulom: »Dispenso vobiscum (tu se navodi ime i prezime stranaka) super impedimento (tu se navode točno zabrane i zapreke) et prolem susceptam legitimam decerno«. — U nutarnjem sudu izvan ispovijedi izgovori se čas prije spomenuta formula. — U nutarnjem sudu u ispovijedi izgovori se nakon »D. N. I. Ch. te absolvat etc.«, a prije »Deinde ego te absolvo etc.« ova ili slična formula: »Praeterea

---

[32] Pod tajnom zaprekom ili zabranom razumijeva se ona, koja je po svojoj prirodi tajna i ne može se uistinu dokazati na vanjskom sudu.

[33] Iznimku čini slučaj, kad je u otpisu vrijednost oprosta izričito ograničena samo na nutarnji sud.

dispenso tecum super impedimento (tu se navode točno zabrane i zapreke) et prolem susceptam legitimam decerno.«[34]

§ 7. Pojedinačke ženidbene zabrane.
(Codex can. 1058.—1066.).

Župnici su dužni da pouče vjernike prikladnim načinom o ženidbenim zabranama. Po dosadašnjem pravu postoje jedino ove navedene zabrane:

1. Zabrana zavjeta (imp. imped. voti). Ženidbu zabranjuje: a) zavjet djevičanstva; b) zavjet ne ženiti (udati) se; c) prosti zavjet potpune čistoće, bio položen u svijetu ili u redu; d) zavjet primiti viši red; e) zavjet stupiti u red, bilo da se radi o redu, u kojem se polažu svečani zavjeti, bilo da se radi o redu, u kojem se polažu samo prosti zavjeti.

Prosti zavjet potpune čistoće tvori samo onda ženidbenu zapreku, ako je to za pojedini takav zavjet Sv. Stolica izričito ustanovila. Za prosti zavjet potpune čistoće, položen u Isusovačkoj Družbi nakon dvogodišnjeg novaštva, ustanovila je Sv. Stolica izričito, da tvori ženidbenu zapreku.[35]

Prosti privremeni redovnički zavjeti ne obvezuju više, dosljedno ne tvore više ženidbene zabrane, ako je dotičnik pravnovaljano po nadležnom poglavaru otpušten iz reda.[36] Privremeni i doživotni prosti redovnički zavjeti ne obvezuju više, dosljedno ne tvore više ženidbene zabrane, ako je dotičnik sekulariziran po nadležnoj crkvenoj oblasti.[37]

---

[34] Ako djece nema, otpadaju u svakom slučaju riječi »et prolem susceptam legitimam decerno«.

[35] Vd. ovaj Nap. § 8, br. 6.

[36] Vd. Cod. can. 648.

[37] Vd. Con. can. 640, § 2.

Sklopi li tko ženidbu unatoč zavjeta djevičanstva, ne smije tražiti prvo izvršenje ženidbe; nakon prvog izvršenja ženidbe nije više ni na što vezan. — Sklopi li tko ženidbu unatoč zavjeta ne ženiti (udati) se, nije ni na što vezan, dok ta ženidba traje; nakon njenog razrješenja ne smije sklopiti nove ženidbe. — Sklopi li tko ženidbu unatoč zavjeta potpune čistoće, ne smije tražiti ženidbeni dug, ali mora da ga vraća; nakon rastave ili razrješenja ženidbe, veže ga opet zavjet potpuno. — Sklopi li tko ženidbu unatoč zavjeta primiti viši red ili stupiti u red, nije ni na što vezan, doklegod ta ženidba traje[38]; nakon njenog razrješenja veže ga opet zavjet potpuno.

2. Zabrana građanskog srodstva (imp. imped. cognationis legalis). Osobe, kojima građanski zakon radi građanskog srodstva zabranjuje ženidbu, ne smiju po crkvenom pravu međusobno sklopiti ženidbe.

Za crkvenu ženidbenu zabranu građanskog srodstva traži se: a) da zakon države, kojoj obje ili barem jedna stranka pripada, poznaje pravnu uredbu posinjenja i iz njega nastalo građansko srodstvo; b) da to građansko srodstvo po zakonu dotične države tvori među njima građansku ženidbenu zabranu.

Ova ženidbena crkvena zabrana zavisna je od građanske ženidbene zabrane u svom postanku, opsegu, trajanju i prestanku tako, da — izuzevši jedan samo slučaj

---

[38] Vd. Cod. can. 987, § 2.; can. 542, n. 1.; can. 1111. — Po dosadašnjem pravu (cap. 2. X. 3, 32) mogao je ženidbeni drug prva dva mjeseca iza vjenčanja razmišljati, hoće li ženidbu izvršiti ili stupiti u red svečanih zavjeta; nije dakle bio dužan, da na zahtjev druge stranke izvrši zato vrijeme ženidbu (prvi put). U savezu je s time bilo, da osoba, koja se zavjetovala, da će stupiti u red svečanih zavjeta, nije smjela kroz prva dva mjeseca iza vjenčanja na zahtjev druge stranke ženidbu (prvi put) izvršiti. U novom Zakoniku (can. 1111.) otpao je taj rok sa svim posljedicama. Vd. ovaj Nap. § 14. br. 3.

— nema crkvene ženidbene zabrane, ako nema građanske ženidbene zabrane. Iznimku čini slučaj, kad građanska oblast podijeli oprost od građanske ženidbene zabrane, jer u tom slučaju ostaje i nadalje crkvena zabrana.

Ova crkvena ženidbena zabrana zavisna je također od građanske ženidbene zabrane tako, da — izuzevši jedan samo slučaj — svagdje postoji crkvena ženidbena zabrana, kadgod i doklegod postoji građanska ženidbena zabrana. Iznimku čini slučaj, kad crkvena oblast podijeli oprost od crkvene ženidbene zabrane, jer u tom slučaju otpada crkvena ženidbena zabrana građanskog srodstva, ma građanska oblast i ne podijelila oprosta od građanske ženidbene zabrane.

Po građanskim zakonima Hrvatske i Slavonije[39] ne tvori građansko srodstvo građanske ženidbene zabrane (ni zapreke); nema dakle za pripadnike Hrvatske i Slavonije crkvene ženidbene zabrane građanskog srodstva. Po ugarskom zak. čl. XXX.: 1894. tvori građansko srodstvo građansku ženidbenu zabranu[40]; za pripadnike dakle područja, gdje taj zak. članak vrijedi, postoji crkvena ženidbena zabrana građanskog srodstva.

Dosadašnje crkveno pravo,[41] nije poznavalo crkvene ženidbene zabrane građanskog srodstva, nego je poznavalo crkvenu ženidbenu zapreku građanskog srodstva.

3. Zabrana mješovite vjere (imp. imped. mixtae religionis). a) Pojam zabrane. Zabranjena je ženidba između katolika i krivovjerca ili raskolnika. Katolik znači ovdje krštenu osobu, koja je član katoličke Crkve, a krivovjerac dotično raskolnik krštenu osobu, koja je član krivovjerne dotično raskolničke sljedbe.

39 Vd. §§ 182.—184. o. g. z.
40 Vd. §§ 18., 124., 131. cit. zak. čl. XXX.
41 Vd. cap. 1. X. 4. 12. i ovaj Nap. § 8. br. 13. sl. c).

U ovoj zabrani valja lučiti zabranu božanskog (naravnog) prava i zabranu crkvenog (ljudskog) prava. Prva postoji dotle, dok postoji pogibelj za vjeru katoličke stranke ili djece; druga postoji dotle, dok je nadležni crkveni poglavar ne ukloni oprostom.

Katolik, koji se usudi sklopiti mješovitu ženidbu (valjanu, nevaljanu) bez oprosta, isključen je ipso facto od sakramentalija i od crkvenih pravnih čina (actus legitimi ecclesiastici) dotle, dok mu Ordinarij tu kaznu ne oprosti.[42]

b) Oprost od zabrane mješovite vjere. Svoju zabranu Crkva ne otpušta (opršta) bez važnog razloga i bez dovoljnog jamstva kako glede nesmetanog vršenja vjerskih dužnosti po katoličkoj stranci tako i glede uzgajanja sve djece u katoličkoj vjeri.

U našim su krajevima nekatolici mnogobrojni, te se obično i ostvaruje važni razlog za oprost.

Naši Ordinariji dobivaju od Sv. Stolice (na 5 godina) posebno ovlaštenje, da mogu podijeliti oprost od te zabrane.

c) Nužna jamstva. U nas je dovoljno usmeno jamstvo gledom na nesmetano vršenje vjerskih dužnosti po katoličkoj stranci. Župnik će stoga od nekatoličke stranke zatražiti, da u prisutnosti njegovoj, katoličke stranke i dvojice svjedoka usmeno obeća, da ne će priječiti katoličku stranku u vršenju vjerskih dužnosti. Katolička će pako stranka na samo pred župnikom izjaviti, da će svoje vjerske dužnosti savjesno vršiti; tom prigo-

42 Vd. Cod can. 2375. — Te crkvene pravne čine nabraja Cod. can. 2256, n. 2.: »Nomine actuum legitimorum ecclesiasticorum significantur: munus administratoris gerere bonorum ecclesiasticorum, partes agere judicis, auditoris et relatoris, defensoris vinculi, promotoris justitiae et fidei, notarii et cancellarii, cursoris et apparitoris, advocati et procuratoris in causis ecclesiasticis; munus patrini agere in sacramentis baptismi et confirmationis; suffragium ferre in electionibus ecclesiasticis, jus patronatus exercere«.

dom ima ju župnik upozoriti na obavezu, koja ju pred Bogom, savješću i Crkvom tereti, da svoga ženidbenog druga, napose uzornim životom i nesebičnom ljubavi, nastoji privesti u kat. Crkvu.

Gledom na uzgajanje svekolike djece u katoličkoj vjeri valja tražiti pismeno jamstvo. U tu svrhu treba kod nas sastaviti pismeni ugovor, kojim se stranke međusobno obavezuju, da će svu djecu uzgojiti u katoličkoj vjeri. Ugovor se sastavlja u tri primjerka, providena sa biljegom po 2 Dinara, a potpisuju ga obje stranke i dva svjedoka; na njemu nema mjesta potpisu ni pečatu župnikovu. Jedan primjerak ugovora dobiva katolička stranka, drugi župnik za svoj arkiv, a treći se šalje duhovnom Stolu. U slučaju smrtne pogibli dostaje usmeno jamstvo, ako nije moguć pismeni ugovor.

Ista se jamstva traže za oprost od zapreke razlike vjere.

d) Dužnosti župnika. Župnici i drugi dušobrižnici imaju vjernike odvraćati od mješovitih brakova. To treba da poglavito čine u propovijedi i kršćanskom nauku. U zadnjem času, kad su se stranke već odlučile na mješovitu ženidbu, slabo će u pravilu koristiti odvraćanje. Ne uspije li župnik da vjernike odvrati od mješovitog braka, ima nastojati, da stranke dadu propisna jamstva i da si pribave oprost od zabrane mješovite vjere. Nakon što bude sklopljen mješoviti brak, ima se župnik skrbiti, da stranke ispune dano obećanje.

Rodilja se ne smije uvesti u crkvu (t. zv. benedictio mulieris post partum), ako dotično dijete nije kršteno u kat. Crkvi.

e) Sklapanje ženidbe pred nekatoličkim dušobrižnikom. Zabranjeno je sklopiti ženidbu (čisto katoličku, mješovitu), bilo osobno bilo po zastupniku, pred nekatoličkim dušobrižnikom kao takovim, t. j. pred nekatoličkim dušobrižnikom, koji u svojstvu

službenika nekatoličke vjeroispovijesti prisustvuje sklapanju ženidbe. Katolik, koji sklopi ženidbu pred takovim dušobrižnikom, pada ipso facto u izopćenje Ordinariju pridržano.[43]

Znade li župnik za sigurno, da stranke, koje su dobile oprost od zabrane mješovite vjere, namjeravaju sklopiti brak pred nekatoličkim dušobrižnikom kao takovim, ili znade li za sigurno, da su to već učinile, ne smije prisustvovati njihovoj ženidbi, izim da osobito teški razlog traži drugo, ali o tom sudi Ordinarij.

Dođe li kat. stranka, pošto je već sklopila brak pred nekatoličkim dušobrižnikom, župniku sa željom, da se sa Crkvom izmiri, to neka župnik stvar podnese duh. Stolu i neka postupa prema upustvu, što će ga dobiti. Isto tako obratit će se na duh. Stol za uputstvo, kad se radi o unošenju djeteta rođenog iz nevaljanog mješovitog braka u katoličke matice krštenih.

4. Zabrana ženidbi naličnih mješovitima. a) Vjernike treba odvraćati od ženidbe s osobom, koja je javno odbacila katoličku vjeru, a nije se pridružila nikojoj nekatoličkoj sljedbi; jednako ih valja odvraćati od ženidbe sa osobom, za koju se javno znade, da je član društva, što ga je Crkva osudila.

Župnik ne smije takovim ženidbama prisustvovati, izim da postoji važan uzrok i ujedno da Ordinarij ustanovi, da u konkretnom slučaju nema pogibli za vjeru druge stranke i djece, te župniku dozvoli prisustvovanje.

b) Ženidbi javnog grješnika, koji ne će da se ispovjedi, a tako i ženidbi osobe, za koju je javno poznato, da je pod crkvenom cenzurom, ne smije župnik prisustvovati, izim da postoji važan razlog, o čemu sudi Ordinarij, ako je moguće njegovu odluku zatražiti, a inače sam župnik.

---

[43] Vd. Cod. can. 2313, § 1., n. 1. — Po dosadašnjem pravu padao bi u izopćenje Sv. Stolici na posebni način pridržano.

§ 8. Pojedinačne ženidbene zapreke.
(Codex can. 1067.—1080.).

Župnici su dužni, da pouče vjernike prikladnim načinom o ženidbenim zaprekama. Po sadašnjem pravu postoje jedino ove navedene zapreke.

1 Zapreka dobi (imp. dir. aetatis). a) Pojam zapreke. Zapreka dobi je manjak propisane dobi u muškarcu ili ženskoj, radi kojega manjka ih isključuje crkveno pravo od valjane ženidbe. Za muškarce propisuje crkveno pravo dob od 16 navršenih godina, a za ženskinju dob od 14 navršenih godina. Ne može dakle valjane ženidbe sklopiti muškarac prije navršene 16. godine, a ženskinja prije navršene 14. godine.

Veća dob od 16. odnosno 14. godine nije potrebna za valjanost ženidbe. Ipak je dužnost župnika odvraćati stranke od ženidbe prije one dobi, u kojoj u dotičnom kraju osobe prosječno imadu potpuniju zrelost (duševnu i tjelesnu) za ženidbu. Ta je dob u nas za muškarce navršena 18. godina, a za ženskinje navršena 15 godina. U pravilu dostajat će savjet i opomena župnikova, da se stranke odvrate od ženidbe prije navršene 18. odnosno 15. godine. Ne bude li savjet i opomena koristila ne će ih župnik vjenčati, izim da Ordinarij u pojedinom slučaju drugačije odluči radi važnog razloga, koji vojuje za raniju ženidbu.

b) Dosadašnje pravo. Po dosadašnjem pravu[44] nije valjane ženidbe mogao sklopiti muškarac prije navršene 14. godine, a ženskinja prije navršene 12. godine, u koliko prije te dobi ne bi: i znali što je ženidba i mogli je izvršiti. Vrijedilo je dakle načelo »malitia (prudentia) supplet aetatem«.

2. Zapreka nemoći (imp. dir. impotentiae). a) Pojam nemoći. Nemoć je nesposobnost za

[44] Vd. cap. 2. 3. 6. 10. 11. 14. X., 4. 2.

potpuno spolno općenje (copula perfecta), koja se osniva na manjku u spolovilu.

Bitna je razlika između nemoći i neplodnosti (sterilitas). Neplodnost je nesposobnost za rađanje, te može postojati unatoč sposobnosti za potpuno spolno općenje.

b) Vrste spolne nemoći. Naravna i slučajna nemoć. Naravna je nemoć, koja je prirođena ili bolešću prouzročena; slučajna je nemoć, koju je vanjski uzrok proizveo.

Predhodna i nadošla nemoć. Predhodna je nemoć, koja postoji već u času sklapanja ženidbe; nadošla je nemoć, koja nastane tek iza kako je ženidba već valjano sklopljena.

Privremena i trajna nemoć. Privremena (temporanea) je nemoć, koja prestaje prirodnim razvojem, ili se može ukloniti dopuštenim prirodnim sredstima bez pogibli života; inače je nemoć trajna.

Apsolutna i relativna nemoć. Apsolutna je nemoć, koja postoji napram svakoj osobi; relativna je nemoć, koja postoji samo napram nekim određenim osobama.

Sigurna (certa) i dvojbena (dubia) nemoć. Dvojba može biti pravna (dubium juris) ili faktična. Dvojba je pravna, ako se dvoji o samom pojmu nemoći; dvojba je faktična, ako se dvoji, da li u konkretnom slučaju postoji ono, što iziskuje pojam nemoći nedvojbeno.

c) Pojam i opeseg zapreke. Zapreka nemoći je spolna nemoć osobe, radi koje ju pravo isključuje od valjane ženidbe.

Ženidbenu zapreku tvori samo trajna spolna nemoć. Apsolutna trajna spolna nemoć čini svaku ženidbu nevaljanom; relativna trajna spolna nemoć čini nevaljanom ženidbu sa određenim osobama. Ženidba je nevaljana, bila trajna spolna nemoć naravna ili slučajna. Po sebi se

razumije, da ženidbenom zaprekom može biti samo predhodna (trajna) spolna nemoć.

Radi dvojbene nemoći, bila dvojba pravna ili faktična, nema se strankama braniti ženidba.

Neplodnost sama po sebi, t. j. nesposobnost za rađanje unatoč sposobnosti za potpuno spolno općenje, nije ni zapreka ni zabrana ženidbena.

3. Zapreka ženidbenog veza (imp. dir. ligaminis). Zapreka se ova sastoji u tom, što osoba, koja je sklopila valjanu ženidbu, ne može po pravu radi veze, koja je nastala uslijed valjane ženidbe izmedju nje i njenog ženidbenog druga, sklopiti valjane ženidbe s drugom osobom, dok god postoji ta veza.

Zapreka ženidbenog veza nastaje iz svake valjane ženidbe, bila ona izvršena ili neizvršena.

U slučaju povlastice vjere (privilegium fidei seu Paulinum) može se sklopiti nova ženidba, ma da još nije razriješen vez prijašnje.[45]

Ne smije se nova ženidba sklopiti, dok ne bude propisanim načinom utvrđeno, da je prijašnja nevaljana ili razriješena.[46] U slučaju povlastice vjere ne smije se sklopiti nova ženidba, dok ne bude propisnim načinom utvrđeno, da toj povlastici u konkretnom slučaju imade mjesta.[47]

4. Zapreka razlike vjere (imp. dir. disparitatis cultus). a) Pojam razlike vjere. Razlika vjere sastoji se u tom, što je jedna stranka krštena, a druga nekrštena. Nevaljano krštenje izjednačeno je sa nekrštenjem. Kršten je dakle onaj, koji je valjano kršten; nekršten je onaj, koji ili uopće nije kršten ili je nevaljano kršten.

45 Vd. 15. II. 3. ovoga Naputka.
46 Vd. § 18. ovoga Naputka.
47 Vd. § 15. II. 3. ovoga Naputka.

b) Pojam i opseg zapreke. Zapreka razlike vjere sastoji se u tom, što određene osobe, koje se razlikuju u vjeri, t. j. od kojih je jedna krštena, a druga nekrštena, ne mogu po pravu sklopiti međusobno valjane ženidbe.

Ne može da sklopi valjane ženidbe sa nekrštenim: a) osoba krštena u katoličkoj Crkvi, koja i sada (t. j. u času sklapanja) pripada kat. Crkvi; b) osoba krštena u kat. Crkvi, koja sada ne pripada kat. Crkvi; c) osoba krštena izvan kat. Crkve, koja sada pripada kat. Crkvi; d) osoba krštena izvan kat. Crkve, koja je iza toga stupila u kat. Crkvu, ali joj sada ne pripada, jer je naknadno od nje otpala.

Prema tomu postoji ženidbena zapreka razlike vjere između nekrštenoga i onoga krštenoga, koji ili kat. Crkvi pripada u času sklapanja ili joj je barem kadgod pripadao. Naprotiv ne postoji ženidbena zapreka razlike vjere između nekrštenoga i onoga krštenoga, koji kat. Crkvi ne pripada niti u času sklapanja, niti joj je pripadao prije.

c) Dosadašnje pravo. Po dosadašnjem pravu[48] tvorila je razlika vjere ženidbenu zapreku među svakim krštenim i svakim nekrštenim.

5. Zapreka višeg reda (imp. dir. ordinis sacri seu majoris). Zapreka se ova sastoji u tom, što duhovnik, koji je valjano primio viši red, ne može po pravu da sklopi valjane ženidbe.

Ako je ko valjano primio viši red, primoran teškom grožnjom, a nije se naknadno, kad je strah prestao, ni izričito ni mučke privolio celibatu, to može da sklopi valjanu ženidbu.[49] Ipak je ne smije sklopiti, dok ne bude propisno dokazana teška grožnja i pomanjkanje naknad-

48 Vd. const. Benedicti XIV. »Singulari nobis« dd. 9. Febr. 1749.
49 Vd. can. 132, § 1. i can. 214, § 1.

ne privole celibatu, i dok ne bude odlukom suda izlučen iz duhovničkog staleža.[50]

6. Zapreka zavjeta (imp. dir. voti). Ova je zapreka u tom, što osoba, koja je učinila određeni zavjet potpune čistoće, ne može da po pravu sklopi valjane ženidbe, dok god ju veže taj zavjet.

Ženidbenu zapreku zavjeta tvore ovi i jedino ovi redovnički zavjeti: a) svečani zavjet; b) onaj prosti, koji po posebnoj odredbi Sv. Stolice čini redovnika nesposobnim za valjanu ženidbu. Do sada je Sv. Stolica odredila samo za proste zavjete, koji se učine u Isusovačkoj Družbi nakon dvogodišnjeg novaštva, da tvore ženidbenu zapreku.[51]

Nijedan drugi zavjet (privatan, javan) ne tvori ženidbene zapreke.

Sekularizacija rješava od obveze svečanih zavjeta, a u savezu s tim i od ženidbene zapreke.[52] Zakoniti otpust iz Isusovačke Družbe rješava od prostih zavjeta, a u savezu s tim i od ženidbene zapreke.[53]

7. Zapreka otmice (imp. dir. raptus). Zapreka otmice sastoji se u tom, što muškarac, koji je ženskinju oteo u svrhu ženidbe, s njom po pravu ne može da sklopi valjane ženidbe, dok god je ona u njegovoj vlasti.

Za zapreku otmice potrebno je: a) da je osoba iz jednog mjesta, gdje nije bila u vlasti otmičarovoj, odvedena u drugo, gdje stoji pod njegovom vlasti; b) da je odvedenje bilo protupravno, t. j. ostvareno uporabom sile ili grožnje ili prevare; c) da je protupravnost počinjena

50 Postupak uređuje Cod. can. 1993—1998.

51 Vd. § 2. const. Gregorii XIII. »Quanto fructuosius« dd. 1. Febr. 1582 i const. Gregorii XIII. »Ascendente Domino« dd. 25. Maii 1584.

52 Vd. Cod. can. 640, § 2.

53 Vd. Cod. can. 648.

napram odvedenoj osobi;[54] d) da je odvedena ženska osoba; e) da je odvedena radi ženidbe; f) da ju je radi ženidbe s njom odveo ili odvesti dao onaj muškarac, koji nad njom sada (nakon odvedenja) ima vlast neposredno ili posredno.

Nema otmice u pravom smislu, ako muškarac protupravno drži ženskinju u svrhu ženidbe u mjestu, gdje ona boravi ili kamo je dragovoljno došla, jer otmica po svom pojmu traži (protupravnu) promjenu mjesta. Ipak tvori i ovaj čin ženidbenu zapreku između dotičnog muškarca i dotične ženskinje.[55] Radi sličnosti sa pravom otmicom, može se taj čin zvati nepravom otmicom.

Zapreka otmice (prave, neprave) je privremena, i traje samo dotle, dok je ženskinja u vlasti dotičnog muškarca; bude li od njega odijeljena i stavljena na sigurno i slobodno mjesto, prestaje zapreka.

8. Zapreka zločina (imp. dir. criminis). Zapreka zločina je u tom, što osobe, koje su počinile određeni zločin, ne mogu po pravu da međusobno sklope valjane ženidbe.

Tri su vrste zločina, koji tvore ženidbenu zapreku, dosljedno i tri različne vrste zapreke zločina.

a) Prvi je zločin, ako se dvije osobe ogriješe o zakoniti brak međusobno počinjenim preljubom i ujedno za trajanja toga braka ili si zamjenično obećaju ženidbu ili međusobno sklope brak, ma i samo građanski. Ovaj se zločin zove »crimen neutro patrante« (naime

54 Ako je muškarac odveo ženskinju u namjeri, da s njom sklopi ženidbu, a ona se privoljela, da je odvede, nu nije se privoljela, da je odvede u svrhu ženidbe, to postoji zapreka otmice. Ako je protupravnost počinjena samo napram roditeljima ili štitnicima maloljetne ženskinje, ne postoji zapreka otmice, već jedino zločin otmice (t. zv. raptus in parentes). O njem vd. Cod. can. 2353.

55 Ovu vrstu zapreke nije poznavalo dosadašnje pravo.

»conjugicidium«), a iz njeg nastala zapreka »impedimentum dir. criminis neutro patrante«.

b) Drugi je zločin, ako se dvije osobe ogriješe o zakoniti brak međusobno počinjenim preljubom i ujedno jedna od njih ubije ili svoga ženidbenog druga ili ženidbenog druga svoga sukrivca u preljubu. Ovaj se zločin zove »crimen uno patrante«, a iz njeg nastala zapreka »impedimentum dir. criminis uno patrante«.

c) Treći je zločin, ako dvije osobe zajedničkim djelovanjem (fizičkim, moralnim) prouzroče smrt ženidbenog druga ove ili one stranke. Ovaj se zove »crimen utroque patrante«, a iz njeg nastala zapreka »impedimentum criminis utroque patrante«.

Nema zločina preljuba, dakle ni dotične zapreke, ako preljub nije i materijalan i formalan. Preljub je materijalan, ako je barem jedan od sukrivaca vezan valjanom ženidbom. Preljub je formalan, ako su oba sukrivca znali za ženidbeni vez.

Nema zločina ubistva ženidbenog druga (uno patrante, utroque patrante), dakle ni dotične zapreke, ako ubistvo ženidbenog druga nije i materijalno i formalno. Ubistvo je materijalno, ako je ubijeni zakoniti ženidbeni drug ove ili one stranke. Ubistvo je formalno, ako je ubilac znao, da ubija svoga zakonitog ženidbenog druga ili zakonitog ženidbenog druga svoga sukrivca u preljubu dotično u ubistvu.

Sve što ispričava od teškoga grijeha, ispričava i od zločina,[56] dosljedno i od zapreke zločina.

Zapreka zločina iz ubistva (uno patrante, utroque patrante) nastaje samo onda, ako je ubistvo počinjeno radi nove ženidbe.[57]

[56] Vd. Cod. can. 2218. § 2. i can. 2229, § 3., n. 2.

[57] Tako je bilo po dojakošnjem pravu, a kako novi Zakonik u toj stvari naprosto ponavlja dojakošnje pravo, mora da se (prema can. 6, n. 2) njegova ustanova shvati u smislu dojakošnjeg prava.

Zapreka zločina postoji, ma i obje stranke ne znale, da iz njihova zločina nastaje ženidbena zapreka.[58]

9. Zapreka krvnog srodstva (imp. dir. consanguinitatis). a) Pojam krvnog srodstva. Krvno je srodstvo veza ili odnošaj među osobama, koji se osniva na naravnom (tjelesnom) rođenju jedne od druge ili obiju od zajedničke treće.

b) Pojam i opseg zapreke krvnog srodstva. Zapreka krvnog srodstva je na naravnom rođenju osnovani odnošaj osoba, koji ih po pravu čini nesposobnima, da međusobno sklope valjanu ženidbu.

U izravnoj lozi tvori krvno srodstvo ženidbenu zapreku u svakom koljenu, dakle »in infinitum«.

U neizravnoj ili pobočnoj lozi tvori krvno srodstvo ženidbenu zapreku samo do trećeg koljena uključivo. Četvrto dakle koljeno, bilo čisto ($^4/_4$) ili mješovito ($^4/_3$, $^4/_2$, $^4/_1$), ne tvori ženidbene zapreke. Zapreka krvnog srodstva (u pobočnoj lozi) umnaža se samo onda, ako ima više zajedničkih korijena, u kojima se stranke sastaju unutar granica zapreke srodstva. Više je zajedničkih korijena: a) ako jedna osoba rodi djecu sa dvjema srodnim osobama (na pr. jedan muškarac sa dvjema sestrama); b) ako dvije srodne osobe rode djecu sa dvjema srodnim osobama (na pr. dva brata sa dvjema sestrama); c) ako srodna osoba rodi djecu sa srodnom si osobom (na pr. bratić sa sestričnom).

Ako je i samo vjerojatno, da su si stranke srodne u kojem koljenu izravne loze ili u čistom 1. koljenu pobočne loze, ne mogu dobiti oprosta i ne smije im se nikako dozvoliti sklapanje ženidbe (Cod. can. 1076, § 3.).

c) Dosadašnje pravo. Po dosadašnjem pravu[59] sezala je zapreka krvnog srodstva u pobočnoj lozi do

[58] Vd. Cod. can. 16, § 1.

[59] Vd. cap. 8. X. 4, 14.

četvrtog koljena uključivo. Umnažala se zapreka srodstva dosad i iz toga naslova, što bi se stranke više puta sastajale (unutar granica zapreke srodstva) u istom zajedničkom korijenu.

10. Z a p r e k a t a z b i n e (imp. dir. affinitatis). a) P o j a m t a z b i n e. Tazbina je veza ili odnošaj među osobama, koji se osniva na valjanoj tvrdoj ženidbi (matrimonium ratum), što ju je jedna od tih osoba sklopila sa srodnikom druge.[60] Koja je ženidba tvrda vd. ovaj Nap. § 2. br. 3. sporedno je, da li je tvrda ženidba neizvršena ili izvršena.[61]

U odnošaju tazbine stoji muž naprama srodnicima svoje žene, i obratno žena naprama srodnicima svoga muža.[62] Lozu i koljeno tazbine određuje srodstvo (krvno), t. j. muž je svojtan (affinis) sa srodnicima svoje žene u onoj lozi i u onom koljenu, u kojoj su lozi i u kojem koljenu te osobe srodne njegovoj ženi; i obrnuto je žena svojtna (affinis) sa srodnicima svoga muža u onoj lozi i u onom koljenu, u kojoj su lozi i u kojem koljenu te osobe srodne njezinom mužu.[63]

b) P o j a m i o p s e g z a p r e k e t a z b i n e. Zapreka tazbine je odnošaj osoba, osnovan na valjanoj tvrdoj ženidbi, što ju je jedna od tih osoba sklopila sa srodnikom druge, koji odnošaj ih po pravu čini nesposobnima, da međusobno sklope valjanu ženidbu.

Tazbina tvori ženidbenu zapreku u izravnoj lozi u svim koljenima, dakle »in infinitum«. U neizravnoj ili pobočnoj lozi tvori tazbina ženidbenu zapreku samo do

[60] Vd. Cod. can. 97, § 1.: »Affinitas oritur ex matrimonio valido sive rato tantum, sive rato et consummato«.

[61] Okolnost, da je ženidba izvršena, važna je samo pogledom na oprost od zapreke tazbine u ispravnoj lozi. Vd. ovaj Nap. § 11. br 3. sl. a).

[62] Vd. Cod. can. 97, § 2.

[63] Vd. Cod. can. 97, § 3.

drugog koljena uključivo; treće dakle koljeno pobočne loze, bilo čisto ($^3/_3$), ili mješovito ($^3/_2$, $^3/_1$), ne tvori ženidbene zapreke.

Zapreka se tazbine umnaža iz ovih naslova: a) ako se umnoži srodstvo, na kojem se osniva tazbina; b) ako koja osoba nakon razrješenja svoje prve valjane tvrde ženidbe sklopi drugu (treću i t. d.) valjanu tvrdu ženidbu sa krodnikom svoga prijašnjeg ženidbenog druga.

c) D o s a d a š n j e p r a v o. Po dosadašnjem pravu nastajala je tazbina i zapreka tazbine iz svakog (potpunog) spolnog općenja. Zapreka tazbine iz dopuštenog spolnog općenja (affinitas ex copula honesta seu licita) sezala je u ispravnoj lozi »in infinitum«, a u pobočnoj lozi do četvrtog koljena uključivo; zapreka pako tazbine iz nedopuštenog spolnog općenja (affinitas ex copula inhonesta seu illicita) sezala je u izravnoj i u pobočnoj lozi do drugog koljena uključivo.[64]

Dosadašnje pravo poznavalo je i t. zv. »affinitas superveniens«, do 2. koljena ispravne i pobočne loze, koja naprama ženidbenom drugu nije dakako tvorila ženidbene zapreke, već je krivca (t. j. osobu, koja bi nakon ženidbe spolno općila sa srodnikom svoga ženidbenog druga) kazne radi lišavala prava da traži ženidbeni dug.[65] Kako je novim Zakonikom posve nestalo koli tazbine iz spolnog općenja, toli njene kaznene posljedice, smije sada tražiti ženidbeni dug i onaj suprug, koji je prije 19 svibnja 1918. spolno općio sa srodnikom svoga ženidbenog druga.[66]

11. Z a p r e k a j a v n e ć u d o r e d n o s t i (imp. dir. publicae honestatis). a) P o j a m z a p r e k e. Zapreka javne ćudorednosti sastoji se u tom, što su oso-

[64] Vd. cap. 8. X. 4. 14 coll. Conc. Trid. sess. 24. de ref. matr. cap. 4.

[65] Vd. cap. 1. 4. 6. 10. 11. X. 4, 13.

[66] Vd. Cod. can. 2226, § 3.

be, koje su ili međusobno sklopile nevaljanu ženidbu ili skupa živjele bud u javnom bud u notornom priležništvu, po pravu nesposobne, da sa srodnicima druge stranke sklope valjanu ženidbu.

Prema tomu postoji zapreka javne ćudorednosti između muškarca i srodnika one ženskinje, s kojom je on ili sklopio nevaljani brak ili živio u priležništvu (javnom); i obrnuto između ženskinje i srodnika onog muškarca, s kojim je ona ili sklopila nevaljani brak ili živjela u priležništvu (javnom, notornom).

Što se ženidbe tiče, sporedno je, da li je izvršena ili neizvršena. Sporedno je također, s kojega je razloga ženidba nevaljana. Naprotiv je potrebno za zapreku, da postoji vanjski lik ženidbe (externa species seu figura matrimonii), t. j. da su si stranke izjavile privolu, ma u duši i ne privoljele.

Gledom na priležništvo, potrebno je za zapreku, da je priležništvo javno ili notorno. Priležništvo je javno (publicum), ako je ili već razglašeno, ili su takove prilike, da se može i mora da razložno sudi, da će lako biti razglašeno; priležništvo je pravno notorno (notorium notorietate juris), ako je uglavljeno pravomoćnom presudom ili priznanjem u sudu; priležništvo je faktično notorno (notorium notorietate facti), ako je javno poznato i uz to počinjeno u takovim prilikama, da se nikako ne može tajiti ni opravdati.[67]

b) O p s e g z a p r e k e. Zapreka javne ćudorednosti seže samo do drugog koljena izravne loze. Postoji dakle između muškarca i bake, majke, kćerke i unuke one ženskinje, s kojom je on sklopio nevaljani brak ili živio u priležništvu; i obrnuto između ženskinje i djeda, oca, sina i unuka onog muškarca, s kojim je sklopila nevaljani brak ili živjela u priležništvu.

[67] Vd. Cod. can. 2197.

c) D o s a d a š n j e p r a v o.[68] Po dosadašnjem pravu nastajala je zapreka javne ćudorednosti kako iz valjanih zaruka, tako iz neizvršene valjane ili nevaljane ženidbe, samo ako nije bila nevaljana poradi manjka privole. Zapreka iz zaruka sezala je do 1. koljena izravne i pobočne loze, a zapreka iz ženidbe do 4. koljena izravne i pobočne loze.

Zapreka javne ćudorednosti iz zaruka otpala je posve u novom pravu; dosadašnja zapreka javne ćudorednosti iz valjane ženidbe prešla je u zapreku tazbine novog prava; dosadašnja zapreka javne ćudorednosti iz nevaljane ženidbe pridržana je (ograničena) u novom pravu.

12. Z a p r e k a d u h o v n o g s r o d s t v a (imp. dir. c o g n a t i o n i s s p i r i t u a l i s). a) P o j a m d u h o v n o g a s r o d s t v a. Duhovno srodstvo je veza ili odnošaj između osoba, koji je nastao iz valjanoga krštenja ili valjane potvrde.

Iz valjanoga krštenja nastaje duhovno srodstvo: između krstitelja i krštenika, i između krštenika i njegovog krsnog kuma. Kad se krštenje ponovi uvjetno, nema n a k o n drugog krštenja duhovnog srodstva između krštenika i kuma, izim da je i pri prvom i pri drugom krštenju kumovala ista osoba.[69]

Da tko valjano postane kum, dosljedno da bude duhovno srodan sa krštenikom, zahtijeva se:[70] a) da je kršten, da je pri porabi razuma i da ima nakanu preuzeti tu službu; b) da ne pripada nikojoj krivovjerenoj ili raskolničkoj sljedbi; c) da nije bilo po kondemnatornoj bilo po deklaratornoj presudi izopćen ili pravno bešćastan ili isključen od pravnih čina; d) da nije deponirani ili degradirani duhovnik; e) da nije otac, mati ili suprug.

[68] Vd. cap. 1. in VI. 4, 1., Conc. Trid. sess. 24. de ref. matr. cap. 3; const. Pii V. »ad Romanum« dd. 1. Jul. 1568.

[69] Vd. Cod. can. 763, § 2.

[70] Vd. Cod. can. 765.

krštenika; f) da je odabran po kršteniku ili njegovim roditeljima ili njegovom skrbniku, a ako ovih nema, po krstitelju; h) da krštenika drži ili dotiče pri krštenju.

Krstitelj ne postaje duhovno srodan sa krštenikom, ako sam nije kršten.

b) Pojam i opseg zapreke. Zapreka duhovnog srodstva je odnošaj osoba, osnovan na valjanom krštenju, koji ih po pravu čini nesposobnima, da međusobno sklope valjanu ženidbu. Duhovno srodstvo iz potvrde ne tvori ženidbene zapreke.[71]

Radi duhovnog srodstva iz valjanog krštenja ne mogu međusobno sklopiti valjane ženidbe: a) krštenik i krstitelj; b) krštenik i njegov krsni kum.

c) Dosadašnje pravo.[72] Po dosadašnjem pravu nisu mogli radi duhovnog srodstva sklopiti međusobno valjane ženidbe: a) krštenik i krstitelj; b) krštenik i krsni kum; c) krstitelj i roditelji krštenikovi; d) krsni kum i roditelji krštenikovi; e) potvrđeni i djelitelj potvrde; f) potvrđeni i kum pri potvrdi; g) djelitelj potvrde i roditelji potvrđenoga; h) kum pri potvrdi i roditelji potvrđenoga.

13. Zapreka građanskog srodstva (imp. dir. cognationis legalis). a) Pojam građanskog srodstva. Građansko srodstvo je veza ili odnošaj osoba, koji je osnovan na posinjenju.

b) Pojam i opseg crkvene ženidbene zapreke građanskog srodstva. Za crkvenu ženidbenu zapreku građanskog srodstva traži se: a) da zakon države, kojoj pripadaju obje ili bar jedna stranka, poznaje pravnu uredbu posinjenja i iz njega nastalo građansko srodstvo; b) da po zakonu dotične države postoji

[71] Može dakle danas kum valjanu ženidbu sklopiti sa onom osobom, kojoj je kumovao pri potvrdi i prije 19. svibnja 1918.

[72] Vd. Conc. Trid. sess. 24. de ref. matr. cap. 2.

među strankama građansko srodstvo; c) da to građansko srodstvo, po zakonima dotične države, tvori među njima građansku ženidbenu zapreku.

Ova crkvena ženidbena zapreka zavisna je od građanske ženidbene zapreke u svom postanku, opsegu, trajanju i prestanku tako, da — izuzevši jedan samo slučaj — nema crkvene zapreke, ako nema građanske ženidbene zapreke. Iznimku čini slučaj, kad građanska oblast podijeli oprost od građanske ženidbene zapreke, jer u tom slučaju ostaje i nadalje crkvena ženidbena zapreka.

Ova crkvena ženidbena zapreka ovisna je također od građanske ženidbene zapreke tako, da — izuzevši jedan samo slučaj — svagda postoji crkvena ženidbena zapreka, kadgod i dokgod postoji građanska ženidbena zapreka. Iznimku čini slučaj, kad crkvena oblast podijeli oprost od crkvene ženidbene zapreke, jer u tom slučaju otpada crkvena ženidbena zapreka građanskog srodstva, ma građanska oblast i ne podijelila oprost od građanske ženidbene zapreke.

Po građanskim zakonima Hrvatske i Slavonije ne tvori građansko srodstvo građanske ženidbene zapreke (ni zabrane)[73]; nema dakle za pripadnike Hrvatske i Slavonije crkvene ženidbene zapreke građanskog srodstva. Po ugarskom zak. čl. XXX.: 1894. tvori građansko srodstvo samo građansku ženidbenu zabranu[74]; ne postoji dakle za pripadnike područja, gdje taj zak. članak vrijedi, crkvena ženidbena zapreka građanskog srodstva.

c) Dosadašnje pravo.[75] Po dosadašnjem pravu tvorilo je građansko srodstvo neke države crkvenu ženidbenu zapreku, ako je izviralo iz posinjenja, koje se u

[73] Vd. §§ 182—184. o. g. z.

[74] Vd. §§ 18., 124., 131. cit. zak. čl. XXX.

[75] Vd. cap. 1. X. 4, 12.

bitnosti podudaralo s posinjenjem rimskog prava, a sporedno je bilo, da li to građansko srodstvo tvori ili ne tvori građansku ženidbenu zapreku po zakonima dotične države.

§ 9. Bitna forma ženidbe.

(Codex can. 1094.—1096., 1098.—1099.)

Pod bitnom formom (forma substantialis) razumijeva se onaj način sklapanja, od kojega zavisi valjanost ženidbe. Razlikuje se redovita i izvanredna. Prva je propisana u običnim slučajevima; druga u određenim neobičnim iscrpljivo naznačenim slučajevima.

I. Redovita bitna forma. 1. Osobe, koje treba da su prisutne. U običnim ili redovitim slučajevima potrebno je za valjanu ženidbu, da sklapanju prisustvuju: dva svjedoka i bilo župnik mjesta bilo Ordinarij mjesta bilo propisno ovlašteni svećenik.

a) Svjedoci. Gledom na svjedoke potrebno je i dostatno za valjanost, da imadu porabu razuma i da mogu zamijetiti očitovanje ženidbene privole.

b) Župnik mjesta, Ordinarij mjesta. Pod župnikom mjesta dotično Ordinarijem mjesta razumijeva se onaj župnik dotično Ordinarij, na čijem se području (župa, biskupija) sklapa ženidba. Izraz »župnik« obuhvaća, uz župnika u strogom smislu, i upravitelja župe i upravitelja t. zv. lokalne kapelanije.

Župnik i Ordinarij, ako su nadarbenici, prisustvuju valjano od časa, kad su zakonito ušli u posjed nadarbine; ako pak nisu nadarbenici, prisustvuju valjano od časa, kad su u svoju službu nastupili.

Župnik i Ordinarij mjesta prisustvuju valjano svakoj ženidbi, koja se sklapa u njihovom području, bez obzira

na to, da li su obje stranke ili samo jedna ili nijedna njihovi podložnici.[76]

Župnik i Ordinarij ne mogu valjano prisustvovati, ako su udareni presudom: bud izopćenjem bud interdiktom bud suspenzijom od službe (sententia condemnatoria), ili ako su presudom proglašeni bilo izopćenima bilo interdiciranima bilo od službe suspendiranima (sententia declaratoria).[77]

c) Ovlašteni svećenik. Župnik i Ordinarij mjesta mogu ovlastiti svećenika, da valjano prisustvuje onoj ženidbi, kojoj bi i sami mogli valjano prisustvovati, t. j. ženidbi, koja se sklapa na njihovom području. Ovo se ovlaštenje može valjano dati samo izričito, samo točno naznačenom svećeniku, i u pravilu samo za točno naznačenu ženidbu. Jedino kapelanu može se dati opće ovlaštenje za ženidbe, koje se sklapaju u župi, gdje je on kapelan, nu i njemu samo na vrijeme, dok tamo kapelanuje.[78]

2. Način prisustvovanja. a) Svjedoci. Za valjanost ženidbe potrebno je, da su oba svjedoka u isto vrijeme prisutna (skupa sa strankama i župnikom, odnosno Ordinarijem, dotično ovlaštenim svećenikom), i da zamijete očitovanje ženidbene privole.

b) Župnik mjesta, Ordinarij mjesta, ovlašteni svećenik. Za valjanost ženidbe potrebno je, da župnik mjesta (Ordinarij mjesta, ovlašteni svećenik)

[76] Takozvani »osobni župnici« (parochi personales), koji nemaju svoga teritorija (na pr. vojni dušobrižnici), prisustvuju valjano ženidbi svoga podložnika svagdje. Vd. Congr. Conc. dd. 1. Febr. 1908. (ASS 41. 108 sq.).

[77] Po dosadašnjem pravu (Decr. »Ne temere« dd. 2. Aug. 1907. art IV. n. 1.) utjecalo je na valjanost prisustvovanja samo ono izopćenje, dotično suspenzija od službe, koje je bilo javno oglašeno. Interdikt nije po dosadašnjem pravu opće utjecao na valjanost prisustvovanja.

[78] Vrlo je probitačno, da župnik dade kapelanu umah pri nastupu službe opće ovlaštenje.

bude prisutan zajedno sa svjedocima (i strankama). Potrebno je nadalje za valjanost ženidbe, da župnik mjesta (Ordinarij mjesta, ovlašteni svećenik) nije primoran na prisustvovanje ni silom ni teškom nepravednom grožnjom. Potrebno je konačno za valjanost ženidbe, da župnik mjesta (Ordinarij mjesta, ovlašteni svećenik) zatraži ženidbenu privolu stranaka (t. zv. »assistentia activa«) i da je sasluša.

II. Izvanredna bitna forma. U slučajevima, kad se nikako ili bez velike poteškoće ne može doći ni do župnika mjesta ni do Ordinarija mjesta ni do propisno ovlaštena svećenika, dostatno je i potrebno za valjanost, ako se ženidba sklopi pred 2 svjedoka.[79]

U slučaju smrtne pogibli može se ženidba valjano sklopiti ovako, t. j. samo pred dva svjedoka, ako se razložno bojati, da bi smrt nastupila prije, nego li se dođe do ikojega od nadležnih za prisustvovanje, t. j. do župnika mjesta, Ordinarija mjesta, ovlaštenog svećenika.

Izvan slučaja smrtne pogibli može se ženidba valjano sklopiti ovako, t. j. samo pred dva svjedoka, ako se razložno predviđa, da će sadašnje prilike, radi kojih se nikako ili bez velike poteškoće ne može doći ni do župnika mjesta ni do Ordinarija mjesta ni do ovlaštenog svećenika, potrajati najmanje kroz 30 dana.[80]

Što se svjedoka tiče, potrebno je za valjanost i u ovim izvanrednim slučajevima, da oba budu zajedno prisutna (skupa sa obim strankama) i da zamijete očitovanje ženidbene privole.

---

[79] Po dosadašnjem pravu (Decr. »Ne temere« rat. VIII.) morao je (ad valorem) uz dva svjedoka da bude prisutan i obični svećenik.

[80] Po dosadašnjem pravu (Decr. »Ne temere« art. VIII.) morala je da bude (ad valorem) ova nemogućnost općenita (za cijeli kraj ili mjesto) i morala je da traje već u prošlosti 30 dana.

Bude li u tim izvanrednim slučajevima moguće prizvati običnog svećenika, t. j. svećenika, koji nije ni župnik mjesta ni Ordinarij mjesta ni ovlašteni svećenik, ima i on prisustvovati sklapanju, nu na valjanost ne utječe njegova prisutnost ili otsutnost.

III. Koje su osobe i u kojim brakovima vezane dotično nevezane na bitnu formu (redovitu, izvanrednu). Izravno ili po sebi vezan je na bitnu formu: a) katolik latinskog obreda; b) nekatolički latinac, koji je u odrasloj dobi pripadao katoličkoj Crkvi; c) nekatolički latinac, koji je rođen od katoličkog roditelja i kršten je u djetinjstvu u kat. Crkvi, a pripadao joj je samo u djetinjstvu. Svi ostali vezani su na bitnu formu samo neizravno ili po drugomu. Osoba izravno vezana, vezana je na tu formu u svakom svom braku; osoba neizravno vezana, vezana je na nju samo u braku, što ga sklapa sa osobom, koja je na bitnu formu izravno vezana.

1. Vezani. a) Katolik latinskog obreda vezan je s kojom god osobom sklapao brak.

b) Katolik istočnog obreda vezan je, kad sklapa brak: *α)* sa katolikom latinskog obreda; *β)* sa nekatoličkim latincem, koji je u odrasloj dobi pripadao kat. Crkvi; *γ)* sa nekatoličkim latincem, koji je rođen od katoličkog roditelja i kršten je u djetinjstvu u kat. Crkvi, a pripadao joj je samo u djetinjstvu.

c) Nekatolički latinac, koji je u odrasloj dobi[81] pripadao kat. Crkvi vezan je s kojom god osobom sklapao brak.

d) Nekatolički latinac, koji je rođen od katoličkog roditelja i kršten je u djetinstvu u kat. Crkvi, a pripadao

---

[81] T. j. iza navršene 7. godine.

joj je samo u djetinstvu,[82] vezan je s kojom god osobom sklapao brak.

e) Nekatolički latinac, koji je rođen od nekatoličkih roditelja i kršten je u djetinstvu u kat. Crkvi, a pripadao joj je samo u djetinstvu, vezan je, kad brak sklapa s osobama gore navedenim pod 1. b). *α) — γ).*

f) Nekatolički latinac, koji nije nikada pripadao kat. Crkvi, vezan je, kad sklapa brak s osobama gore navedenima pod 1. b). *α) — γ).*

g) Nekatolički istočnjak vezan je, kad brak sklapa s osobama gore navedenima pod 1. b). *α) — γ).*

h) Nekršteni vezan je, kad brak sklapa s osobama gore navedenima pod 1. b). *α) — γ).*

2. Nevezani. a) Katolik istočnog obreda nije vezan, kad sklapa brak: *α)* sa katolikom istočkog obreda; *β)* sa nekatoličkim latincem, koji je rođen od nekatoličkih roditelja i kršten u djetinstvu u kat. Crkvi, a pripadao joj je samo u djetinstvu; *γ)* sa nekatoličkim latincem, koji nije nikada pripadao kat. Crkvi; *δ)* sa nekatoličkim istočnjakom; *ε)* sa nekrštenim.

b) Nekatolički latinac, koji je rođen od nekatoličkih roditelja i kršten je u djetinstvu u kat. Crkvi, a pripadao joj je samo u djetinstvu, nije vezan, kad sklapa brak s osobama navedenima gore pod 2. a) *α) — ε).*

c) Nekatolički latinac, koji nije nikada pripadao kat. Crkvi, nije vezan kad sklapa brak s osobama navedenima gore pod 2. a). *α) — ε).*

d) Nekatolički istočnjak nije vezan, kad sklapa brak s osobama gore navedenima gore pod 2. a) *α) — ε).*

[82] Radi se o osobi, koja je u djetinjstvu (t. j. prije navršene 7. godine) krštena u kat. Crkvi, pa iza toga još u djetinjstvu uzgojena u nekatoličkoj vjeri (krivovjerju, nevjerstvu, bezvjerju) tako, da je u času doraslosti (t. j. u navršenoj 7. godini) bila nekatolik i to ostala sve do braka.

e) Nekršteni nije vezan, kad sklapa brak s osobama navedenima gore pod 2. a). *α) — ε).*

NB. U ovom nabrajanju (pod 1. i 2.) znači: izraz »katolik latinskog obreda« valjano krštenu osobu, koja je sada (t. j. u času sklapanja braka) u spoljašnoj vezi sa kat. Crkvom, a pripada »de jure« latinskom obredu; izraz »katolik istočnog obreda« valjano krštenu osobu, koja je sada u spoljašnoj vezi sa kat. Crkvom, a pripada »de jure« istočnom obredu; izraz »nekatolički latinac« valjano krštenu osobu, koja je sada kao krivovjerac ili raskolnik spoljašno odijeljena od kat. Crkve, a pripada »de jure« latinskom obredu; izraz »nekatolički istočnjak« valjano krštenu osobu, koja je sada kao krivovjerac ili raskolnik spoljašno odijeljena od kat. Crkve, a pripada »de jure« istočnom obredu; izraz »nekršteni« osobu, koja ili uopće nije krštena ili je nevaljano krštena.

»De jure« pripada osoba onom obredu, kojemu je krštenjem pridijeljena (Cod. can. 98, § 1.,; 756.), i to sve dotle, dok ga zakonito (Cod. can. 98, §§ 3., 4.) ne zamijeni s drugim.

IV. Mješovite ženidbe i bitna forma. Bitna je forma (redovita, izvanredna) obvezatna i za mješovite ženidbe, t. j. mješovite ženidbe nisu valjane, ako ta forma nije obdržavana pri sklapanju.

Za neke je krajeve svojedobno Sv. Stolica izdala posebnu odredbu, da se u njima određene mješovite ženidbe mogu valjano sklopiti bez obdržavanja bitne forme. Takovu je posebnu odredbu Sv. Stolica najprije izdala za Njemačko Carstvo,[83] a poslije ju je protegnula na skupno područje Ugarske, Hrvatske i Slavonije.[84] U Njemačkom

[83] Decr. »Ne temere« art. X. n. 2. Congr. Conc. dd. 2. Aug. 1907.; Congr. Conc. dd. 1. Febr. 1908.

[84] Congr. Sacram. dd. 18 Jun. 1909.

Carstvu mogle su bez obdržavanja bitne forme mješovitu ženidbu valjano međusobno sklopiti osobe, koje su obje rođene u Njemačkom Carstvu, ako ujedno nekatolička stranka nije nikada pripadala katoličkoj Crkvi.[85] Na skupnom području Ugarske, Hrvatske i Slavonije mogle su bez obržavanja bitne forme mješovitu ženidbu valjano međusobno sklopiti osobe, koje su obje rođene na tom području, ako ujedno nekatolička stranka nije nikada pripadala katoličkoj Crkvi.

Novim su Zakonikom,[86] koji je stupio na snagu dne 19. svibnja 1918., ove posebne iznimne odredbe ukinute, kako je Sv. Stolica rješenjem Congr. S. Off. dd. 13. Julii 1921. autentično izjavila, te su počamši od 19. svibnja 1918. i kod nas mješovite ženidbe (ad valorem) vezane na istu bitnu formu, na koju su vezane i u svim ostalim krajevima Crkve.

No one mješovite ženidbe, što su ih bez obdržavanja bitne forme iza 18. svibnja 1918., a prije proglašenja spomenutog rješenja Congr. S. Off. dd. 13. Julii 1921., u području zagrebačke crkvene pokrajine sklopile osobe, koje su obje rođene u skupnom području Ugarske, Hrvatske i Slavonije, ukrijepljene su u korijenu (sanatio matrimonii in radice), u koliko nekatolička stranka nije nikada (prije toga braka) pripadala katoličkoj Crkvi.

Spomenuto rješenje Congr. S. Off. dd. 13. Jul. 1921. proglašeno je u zagrebačkoj nadbiskupiji dne 18. kolovoza,[87] u bosansko-đakovačkoj biskupiji dne 31. kolovoza,[88] a u senjsko-modruškoj biskupiji dne 1. rujna 1921.[89]

---

[85] Congr. Sacram. dd. 27. Febr. 1909.
[86] Cod. can. 1064. n. 4., coll. can. 1102.
[87] Služb. Vjesnik g. VIII. br. 4. str. 32, i 33.
[88] Glasnik g. 1921. br. 16. str. 125. i 126.
[89] Vd. okružnicu od 18. kolovoza 1921. br. 2369.

§ 10. Nebitna forma ženidbe.

(Codex can. 1097., 1100.—1102., 1108., 1143.).

Pod nebitnom formom ženidbe (forma accidentalis) razumijeva se ona, od koje ne zavisi valjanost ženidbe.

1. Dopušteno prisustvovanje. A. Svjedoci. Nekatolici ne smiju biti svjedoci pri sklapanju čisto katoličke ili mješovite ženidbe. U slučaju velike nužde treba ih pripustiti, ako nema drugih svjedoka. Izvan slučaja velike nužde treba razlikovati, da li se radi o čisto katoličkoj ili o mješovitoj ženidbi. Radi li se o čisto katoličkoj ženidbi, može Ordinarij dozvoliti, da ih se pripusti, ako postoji važan razlog i ako se nije bojati sablazni. Radi li se pak o mješovitoj ženidbi, ima župnik stvar podnijeti Ordinariju na odluku, ako je za to vremena; inače odlučuje sam, da li ih je probitačno pripustiti »ad majus malum vitandum«.

B. Župnik mjesta, Ordinarij mjesta. Župnik mjesta (Ordinarij mjesta, općenito na prisustvovanje ovlašteni svećenik) ne smije ženidbi prisustvovati, ako se nije prije osvjedočio, da su stranke slobodnog staleža, t. j. da mogu i valjano i dopušteno sklopiti ženidbu.

Župnik mjesta ne smije prisustvovati ženidbi, ako nije vlastiti župnik barem jedne stranke. U ovoj je stvari vlastiti župnik stranke onaj, u čijoj župi stranka ima ili pravo prebivalište ili nepravo prebivalište ili mjesečno boravište ili boravište kao beskućnk (vagus). Nije li župnik mjesta vlastiti župnik barem jedne stranke, treba mu — ad liceitatem — dozvola vlastitog župnika ili Ordinarija jedne stranke.[90] U slučaju velike nužde (gravis necessitas) nije takova dozvola potrebna; isto vrijedi i za slučaj, kad su obje stranke takovi beskućnici, koji su ovčas na putovanju i ne borave nigdje.

---

[90] Isto vrijedi za svećenika, koji je propisno ovlašten da valjano prisustvuje.

U pravilu treba da prisustvuje župnik zaručnice; pravedan uzrok (causa justa) ispričaje od toga. Obredno mješovitu ženidbu treba sklopiti pred župnikom zaručnikovim, izim da partikularno pravo inače određuje. Naše partikularno pravo[91] određuje, da se obredno mješovita ženidba u pravilu ima sklopiti pred župnikom zaručnice; pravedan razlog (causa justa) ispričaje od toga.

Nevlastiti župnik, koji bi prisustvovao ženidbi bez dozvole vlastitog župnika, kad je takova dozvola potrebna, ne stiče štolarine, i mora da je ustupi vlastitom župniku.

2. Obredi pri sklapanju ženidbe. A. Vjenčanje (copulatio). Pod vjenčanjem u strogom smislu razumijevaju se obredi, sadržani u Obredniku. Ovi su obredi obvezatni, a zvan je, da ih izvrši onaj župnik (svećenik), koji može i valjano i dopušteno da ženidbi prisustvuje.

U mješovitim ženidbama nema tim obredima po općem pravu mjesta. Ipak može Ordinarij iz važnog razloga neke ili i sve dozvoliti, ako je podijeljen oprost od zabrane mješovite vjere i ako se nije bojati sablazni.

Kod nas sadrži oprost od ženidbene zabrane mješovite vjere ujedno i dozvolu, da se obave svi vjenčani obredi; nu ne smije se služiti sv. misa, koja bi bila neko dopunjavanje vjenčanja. Oprost od zapreke razlike vjere ne sadrži dozvole, da se vjenčani obredi izvrše, već treba za to izričita dozvola Ordinarija. Uskrate li stranke propisana jamstva, ne smije župnik prisustvovati njihovoj ženidbi.[92]

---

[91] Vd. § 17. br. 2., okružnice o međuobrednim odnošajima od 15. svibnja 1920. br. 4714. (Služb. Vjesnik g. VII. br. 3.).

[92] Congr. Consistor. dd. 26. Nov. 1919. — Po dojakošnjem našem partikularnom pravu (Instr. Card. Lambruschini dd. 30. April. 1841.) smio je župnik takovoj ženidbi prisustvovati.

B. Svečani blagoslov zaručnika (benedictio sollemnis pro sponso et sponsa). Ovaj u misalu sadržani obred nije obvezatan, ali je dužnost župnika nastojati, da mu se vjerenici podvrgnu dobrovoljno. Zvan je, da ga izvrši onaj župnik (svećenik), koji može i prisustvovati ženidbi valjano i dopušteno.

Svečani blagoslov zaručnika može se dati samo u sv. misi. Kad je po liturgičkim propisima dopuštena »missa votiva pro sponso et sponsa«, treba služiti ovu i u njoj podijeliti blagoslov, inače se služi »missa de die cum commemoratione missae pro sponso et sponsa« i u njoj se daje blagoslov. Liturgički propisi zabranjuju zavjetnu misu pro sponso et sponsa: dominicis; festis de praecepto; festis I. et II. classis; per octavas Epiphaniae et Pentecostes; feria IV. Cinerum; feriis majoris hebdomadae.

Svečani se blagoslov može dati, ma da su stranke već i dugo živjele u (valjanom) braku i djecu rodile.

Nema mjesta tomu blagoslovu: a) u mješovitom braku; b) u zabranjeno vrijeme (tempus vetitum, sacrum, clausum), izim da ga Ordinarij, bez povrede rubrika, iz primjerenoga razloga dozvoli; c) u drugom braku udovice, ako ga je već u prvom primila.

§ 11. Vlast župnika, svećenika i ispovjednika gledom na oprost od bitne forme i od žen. zabrana i zapreka.

(Codex can. 1043.—1047.).

U određenim slučajevima velike nužde pripada župniku mjesta, svećeniku i ispovjedniku vrlo opsežna vlast gledom na oprost od bitne forme i od ženidbenih zabrana i zapreka.

1. Koji su ti slučajevi velike nužde? Tri su takova slučaja velike nužde.

a) Prvi je slučaj smrtne pogibli, kad stranke žele da sklope ženidbu radi umirenja savjesti ili pozakonjenja djece, a nema vremena, da se oprost ishodi od Ordinarija.

b) Drugi je slučaj, kad se zabrana ili zapreka otkrije (župniku, svećeniku, ispovjedniku) istom u zadnjem času, pošto je već sve pripravljeno za vjenčanje, te se ovo bez pogibli velikoga zla (sablazni, infamije, povrede tajne) ne može da odgodi, dok ne stigne oprost od Ordinarija.

c) Treći je slučaj, kad treba ukrijepiti nevaljanu ženidbu, a bojati se velikog zla (na pr. spolnog općenja nazovisupruga), ako bi se ukrjepljenje moralo da odgodi, dok ne stigne oprost od Ordinarija.

2. Načela ob oprostu u tim slučajevima. a) Za oprost od zabrana i zapreka u tim slučajevima nije potreban posebni uzrok, jer je sama velika nužda dostatan uzrok za oprost.

b) Oprost od ženidbene zapreke sadrži i pozakonjenje djece, izuzevši preljubničku (adultera) i svetogrdnu (sacrilega).

c) Oprost od zabrane mješovite vjere i od zapreke različite vjere ne može se valjano podijeliti, ako stranke ne dadu propisana jamstva.

d) Ne smije se podijeliti oprost, ako postoji ili prijeti sablazan, dok ova nije uklonjena.

e) Oprost, dan u ispovijedi, vrijedi samo za nutarnji sud. Oprost od zapreke ili tajne zabrane (t. j. takove, koja je po svojoj prirodi tajna i ne može se uistinu dokazati na spoljašnjem sudu), dan u nutarnjem sudu izvan ispovijedi, vrijedi i za nutarnji i za spoljašnji sud. Oprost, dan na spoljašnjem sudu, vrijedi za oba suda.

f) Zapreka ili zabrana, koja se otkrije u ispovijedi, oprašta se u ispovijedi. Zapreka ili zabrana, koja se otkrije izvan ispovijedi, oprašta se u nutarnjem sudu izvan ispovijedi, ako je tajna (t. j. takova, koja je po svojoj prirodi tajna i ne može se uistinu dokazati na spoljašnjem sudu), a na spoljašnjem sudu, ako je javna (t. j. takova, koja je ili po svojoj prirodi javna, ili je doduše po svojoj prirodi tajna, ali se može uistinu dokazati na spoljašnjem sudu).

g) Oprost podijeljen u ispovijedi potpada ispovjednoj tajni (sigillum sacramentale), i ne javlja se Ordinariju i ne upisuje nigdje. Oprost podijeljen od tajne zabrane ili zapreke u nutarnjem sudu izvan ispovijedi, ima se prijaviti Ordinariju »sub secreto« u svrhu upisa u tajne matice biskupske kurije.[93] Oprost podijeljen na spoljašnjem sudu valja upisati u župske matice i o njemu obavijestiti Ordinarija; pozakonjenje djece ne upisuje se u župske matice, dok ne stigne nalog od ordinarija.

h) Glede formule, kojom se daje oprost i pozakonjenje djece vd. § 6. br. 3. sl. d).

3. Vlast župnika mjesta. Izraz »župnik mjesta« naznačuje župnika, koji ima župničku vlast nad određenim ograničenim teritorijem, i, po njemu, nad osobama tamo nastanjenima. Pod »župnikom« razumijeva se nesamo župnik u pravom smislu, već i upravitelj župe i upravitelj t. zv. lokalne kapelanije ili ekspoziture. Vlast svoju gledom na oproste može župnik mjesta vršiti nad svojim župljanima svagdje, t. j. ma gdje se nalazio bilo župnik bilo njegov župljanin; nad strancima pak može je vršiti samo onda, kad su ovi u području njegove župe.

[93] Pri tom valja postupati ovako: Sastavi se pismeni izvještaj, u kojem se navodi pravo ime i prezime stranaka, i zabrane i zapreke, od kojih su oproštene. Izvještaj se stavlja u zamot, zalijepi se i zapečati, i providi natpisom »Sub secreto. Na ruke Ordinarija«. Ovaj se omot stavlja u drugi, koji treba zalijepiti i zapečatiti, na njem napisati adresu duhovnog stola i tamo otpremiti poštom).

a) U slučaju smrtne pogibli može župnik mjesta oprostiti za nutarnji i spoljašnji sud od bitne forme. Povrh toga može oprostiti za nutarnji i spoljašnji sud od svake pojedine i svih ženidbenih zabrana i od ženidbenih zapreka čisto crkvenog prava, tajnih i javnih, jednostrukih i mnogostrukih; izuzima se samo zapreka svećeničkog reda i zapreka tazbine u izravnoj lozi iz izvršene ženidbe. Može dakle oprostiti zabranu: a) zavjeta djevičanstva, ne ženiti (udati) se, potpune čistoće, primiti viši red, stupiti u redovnike; c) građanskog srodstva; c) mješovite ženidbe. Može oprostiti zapreku: a) dobi; b) razliku vjere; c) subdjakonatskog i djakonatskog reda; d) svečanog zavjeta; e) otmice; f) zločina; g) krvnog srodstva pobočne loze u $^2/_1$, $^2/_2$, $^2/_3$, $^3/_3$ koljenu; h) tazbine iz neizvršene ženidbe u svim koljenima izravne i pobočne loze, kao i tazbine iz izvršene ženidbe u svim koljenima pobočne loze; i) javne ćudorednosti; j) duhovnog srodstva; k) građanskog srodstva.

b) U slučaju, kad se zabrana ili zapreka otkrije istom u zadnjem času, može župnik mjesta za nutarnji i spoljašnji sud oprostiti od svih gore pod br. 3. sl. a) navedenih zabrana i zapreka, ako su tajne po prilikama. Kad je zabrana ili zapreka tajna po prilikama vd. ovaj Nap. § 6. br. 2. sl. b). Od bitne forme ne može oprostiti.

c) U slučaju, kad treba ukrijepiti nevaljanu ženidbu, može župnik mjesta oprostiti za nutarnji i spoljašnji sud od svih gore pod br. 3. sl. a) navedenih zabrana i zapreka, ako su tajne po prilikama. Od bitne forme ne može oprostiti.

4. Vlast običnog svećenika. Pod »običnim svećenikom« razumijeva se ovdje onaj svećenik, koji nije ni župnik ni Ordinarij mjesta, gdje se ženidba sklapa, niti je od njih propisno ovlašten na prisustvovanje, a prisustvuje u onim izvanrednim slučajevima, kad se ženidba može valjano sklopiti i samo pred dva svjedoka.[94]

a) U slučaju smrtne pogibli može takav svećenik oprostiti za nutarnji i spoljašnji sud od bitne forme i od svih gore pod br. 3. sl. a) navedenih tajnih i javnih zabrana i zapreka.

b) U slučaju, kad se zabrana ili zapreka otkrije istom u zadnjem času, može takav svećenik oprostiti za nutarnji i spoljašnji sud od svih gore pod br. 3. sl. a) navedenih zabrana i zapreka, ako su tajne po prilikama. Od bitne forme ne može oprostiti.

c) U slučaju, kad treba ukrijepiti nevaljanu ženidbu, može takav svećenik oprostiti za nutarnji i spoljašnji sud od svih gore pod br. 3. sl. a) navedenih zabrana i zapreka, ako su tajne po prilikama. Od bitne forme ne može oprostiti.

NB. Zakonik (can. 1044.) ne spominje svećenika, koji je od župnika ili Ordinarija mjesta propisno ovlašten na valjano prisustvovanje; ali nema dvojbe, da i njemu pripada u slučaju smrtne pogibli ista oprosna vlast (što ju ima obični svećenik), ako nije moguće obratiti se za oprost (ni na Ordinarij ni) na župnika.

Oprosna vlast, što je imadu Ordinarij i župnik u rečena 3 izvanredna slučaja, skopčana je s njihovom službom, te je mogu drugima delegirati. Vrlo je probitačno, da župnik svoju oprosnu vlast općenito dade (delegira) kapelanu umah prigodom njegova nastupanja u službu.

5. Vlast ispovjednika. Pod »ispovijednikom« razumijeva se svećenik, koji ima ispovjedničku vlast (redovitu ili delegiranu) nad dotičnom osobom i koji ju zaista i ispovijeda. U slučaju smrtne pogibli ima

[94] Vd. ovaj Nap. § 9. II.

svaki svećenik ispovjedničku vlast nad osobom, koju ispovijeda.[95] Izvan slučaja smrtne pogibli ima delegiranu vlast samo onaj svećenik, koji ju je dobio od Ordinarija mjesta, gdje se ispovijed čini.[96]

a) U slučaju smrtne pogibli može ispovjednik u ispovijedi oprostiti samo za nutarnji sud od bitne forme, i od svih gore pod br. 3. sl. a) navedenih tajnih i javnih zabrana i zapreka.

b) U slučaju, kad se zabrana ili zapreka otkrije istom u zadnjem času, može ispovjednik u ispovijedi oprostiti samo za nutarnji sud od svih gore pod br. 3. sl. a) navedenih zabrana i zapreka, ako su tajne po prilikama. Od bitne forme ne može oprostiti.

c) U slučaju, kad treba ukrijepiti nevaljanu ženidbu, može ispovijednik u ispovijedi oprostiti samo za nutarnji sud od svih gore pod br. 3. sl. a) navedenih zabrana i zapreka, ako su tajne po prilikama.

§ 12. Vrijeme i mjesto sklapanja ženidbe.
(Codex can. 1108.—1109.).

1. Vrijeme. Ženidba se smije sklopiti i običnim vjenčanim blagoslovom blagosloviti u svako doba godine. Kod nas je do sada bilo partikularnim zakonom zabranjeno sklopiti ženidbu u t. zv. »sveto« ili »zabranjeno vrijeme«.[97] Novim Zakonikom otpala je ta zabrana.

Samo je svečani blagoslov zaručnika (benedictio sollemnis pro sponso et sponsa) zabranjen u

[95] Vd. Cod. can. 874. — T. zv. teritorijalni župnik ima redovitu ispovjedničku vlast nad svojim župljanima svagdje, a nad strancima samo u svojoj župi. Vd. Cod. can. 871, § 1. u svezi sa can. 881, § 2.

[96] Vd. Cod. can. 882.

[97] Vd. 59. Nap. za duh. sud.

vrijeme od 1. nedjelje Došašća do Božića uključivo i od Pepelnice do uskrsne nedjelje uključivo. To je t. zv. »tempus sacrum, vetitum, clausum«. Po dosadašnjem pravu sezalo je od 1. nedjelje Došašća do sv. Tri Kralja i od Pepelnice do Bijele Nedjelje.[98]

Ordinariji mjesta mogu iz primjerenog razloga, ne dirajući u liturgične propise, dozvoliti svečani blagoslov zaručnika i u t. zv. zabranjeno vrijeme. Kad tu dozvolu daju, imaju stranke opomenuti, neka se čuvaju prekomjerne vanjske proslave.[99]

2. Mjesto. Čisto se katolička ženidba ima sklopiti u župnoj crkvi, izim da Ordinarij mjesta ili župnik dozvoli sklapanje u drugoj crkvi ili bilo u javnoj bilo u polujavnoj bogomolji (oratorium).

U privatnoj kući može sklapanje dozvoliti samo Ordinarij iz pravednog razloga i samo u pojedinačnom slučaju. U crkvi i bogomolji sjemeništa smije se ženidba sklopiti, ako to Ordinarij dozvoli u slučaju nužde i uz prikladne opreze.

Ženidba između katolika i nekatolika (krštena, nekrštena) ima se sklopiti izvan crkve (bogomolje). Ipak mogu Ordinariji dozvoliti sklapanje takovih ženidbi u crkvi (bogomolji), ako to drže potrebnim, da se zapriječi veće zlo.

Kod nas sadrži oprost od zabrane mješovite vjere ujedno dozvolu sklopiti mješoviti brak u crkvi. Oprost od zapreke razlike vjere ne sadrži dozvole, da se brak u crkvi sklopi, već je za to potrebna posebna izričita dozvola. Nisu li stranke dobile oprost od zabrane mješovite vjere, dotično od zapreke razlike vjere, ne smije župnik (svećenik) uopće njihovoj ženidbi prisustvovati.

[98] Vd. Conc. Trid. sess. 24. de ref. matr. can. 10.

[99] Po dosadašnjem pravu (Conc. Trid. sess. 24. de ref. matr. can. 10.) bila je u t. zv. »sveto vrijeme« zabranjena i bučna proslava; po sadašnjem pravu nije zabranjena već samo nedolična.

§ 13. Upis ženidbe u matice.

(Codex can. 1103.).

1. Unošenje u maticu vjenčanih. Sklopljenu ženidbu valja unijeti u maticu vjenčanih one župe, gdje je ženidba sklopljena. U druge župske matice vjenčanih ne unosi se ženidba.[100] Pri unošenju treba točno ispuniti sve rubrike matice vjenčanih. U rubriku »Opaske« upisuje se oprost od navještaja, zabrana i zapreka. Unošenje vrši župnik mjesta ili njegov zamjenik (kapelan).

Ženidba savjesti (matrimonium conscientiae) ne upisuje se u redovitu t. j. župsku maticu vjenčanih, već u posebnu tajnu, koja se čuva u tajnom arkivu biskupske kurije.[101]

2. Zabilježbe u matici krštenih. Sklopljenu ženidbu valja zabilježiti i u maticu krštenih one župe, u kojoj je krštenje stranaka upisano. U tu svrhu ima župnik mjesta, gdje je ženidba sklopljena, ako nisu obje stranke upisane u njegovoj matici krštenih, obavijestiti o sklopljenoj ženidbi onoga župnika (dotično župnike), u čijoj je matici krštenih stranka upisana. Bude li neposredno šiljanje obavijesti zadavalo poteškoća, ima ju župnik poslati svom Ordinariju, koji će ju otpraviti župniku, u čijoj je matici krštenih dotična stranka upisana.

U slučaju, kad je ženidba valjano sklopljena bez župnika mjesta ili ovlaštenog svećenika,[102] ima se za

[100] Po § 77. Nap. za duh. sud i §§ 20. i 30. zak. za žen. kat. imao bi u slučaju, kad se ženidba sklopi u stranoj župi, onaj vlastiti župnik, koji je ovlastio stranoga župnika na prisustvovanje, sklopljenu ženidbu upisati (bez broja) u svoje matice. Ovaj propis više ne veže, jer pretpostavlja tridentinsko pravo o bitnoj formi, koje je danas dokinuto.

[101] Vd. ovaj Nap. § 2. br. 8.

[102] Vd. ovaj Nap. § 9. II.

unošenje u maticu vjenčanih i zabilježbu u matici krštenih pobrinuti obični svećenik, ako je prisustvovao sklapanju, a inače imaju se za to pobrinuti stranke i svjedoci.

Zabilježba vjenčanja dolazi u rubriku »Opaske« matice krštenih i glasi: »Sklopio (la) ženidbu sa N. N. u N. dana ... mjeseca ... godine ...«.

§ 14. Učinci ženidbe.

(Codex can. 1110.—1117.).

1. Ženidbeni vez. Valjanom ženidbom (matr. in fieri) nastaje među strankama »ženidbeni vez, koji ih pravno spaja u zajednicu. Taj je vez isključiv (vinculum exclusivum), t. j. dok on postoji, ne može nijedan suprug s drugom osobom sklopiti valjane ženidbe. Taj je vez također trajan (vinculum perpetuum), t. j. on postoji dotle, dok su oba supruga na životu.

2. Svrhunaravna milost (gratia supernaturalis). Valjana (čisto) kršćanska ženidba je sakramenat, i daje supruzima svrhunaravnu posvetnu milost (augmentum gratiae sanctificantis) i svrhunaravne djelatne milosti (gratiae supernaturales actuales), koje su im potrebne u ženidbenom staležu.

3. Pravo na spolno općenje. Valjanom ženidbom dobivaju oba supruga jednako pravo na međusobno spolno općenje, prema kojem pravu postoji u drugoj stranci dužnost. Ovo pravo mogu supruzi vršiti od prvog časa ženidbe.[103]

Pravo na spolno općenje je isključivo, t.j. ono pripada samo suprugu naprama suprugu; dužnost spolnog općenja je također isključiva, t. j. ona tereti samo supru-

[103] Nema dakle više dvomjesečnog roka za razmišljanje i odgađanje izvršenja ženidbe. Ispor. op. 38. ovoga Naputka.

ga naprema suprugu. Povreda je stroge pravednosti (laesio justitiae commutativae) kako uskraćivanje ženidbenog duga (debitum conjugale) tako i spolno općenje sa stranom osobom.

4. Dioništvo žene u staležu muža. Valjanom ženidbom dobiva supruga udio u staležu svoga muža u crkveno-pravnom opdručju, izim da je posebnim pravom ustanovljeno inače.

Ovo dioništvo očituje se poglavito u tom, što supruga ima prebivalište i sudilište (forum) svoga muža.[104]

5. Prava i dužnosti supruga, napose naprema djeci. Supruzi su vezani na zajednički život i međusobnu pomoć. Mužu kao glavi zajednice pripada vlast nad ženom (potestas maritalis) i nad djecom (potestas patria).

Oba se roditelja imadu da brinu za vjerski i ćudoredni tjelesni i građanski uzgoj svoje djece; dužni su također da se brinu za njihov materijalni boljak.

6. Zakonitost djece (legitimitas prolis).[105] Zakonito je ono dijete, koje je začeto ili rođeno u valjanom braku; iznimka je za dijete, koje je začeto, nakon što je muž primio viši red ili jedan od supruga učinio valjane svečane zavjete.

Zakonito je također i ono dijete, koje je začeto ili rođeno u mnivanom braku (matrimonium putativum); iznimka je i ovdje za dijete, koje je začeto, nakon što je muž primio viši red i jedan od supruga položio svečane zavjete.

Razumije se po sebi, da je samo ono dijete zakonito, što ga je žena začela s onim muškarcem, koji joj je bio

[104] Vd. Cod. can. 93.

[105] Gledom na zakonitost djece u građanskom području vd. §§ 138., 155.—159. o. g. z.

suprugom ili u času začeća ili u času rođenja, drugim riječima: dijete mora da je začeto od onih osoba, koje su međusobno sklopile dotičnu ženidbu (valjanu, mnivanu).

Zakonitim se smatra (praesumptio juris simplex) ono dijete, koje je rođeno pravodobno, t. j. poslije šestoga mjeseca, otkako je ženidba sklopljena, a prije izminuća desetoga mjeseca, otkako je bračna zajednica prestala (smrću, drugim razrješenjem ženidbenog veza, proglašenjem nevaljanosti ženidbe, sudbenom rastavom od stola i postelje). Predmniva ova gubi snagu, kad se dokaže protivno, t. j. kad se dokaže, da ocem djeteta nije suprug (pravi, mnivani) njegove majke.

Prerano rođenom djetetu, t. j. rođenom iza kako je ženidba sklopljena, a prije izminuća šestog mjeseca, od časa sklapanja, ne može se poreći zakonitost, dok god muž ne prigovori. Prigovori li muž, smatra se dijete nezakonitim, dok se ne dokaže, da mu je on otac.

Prekasno rođeno dijete je nezakonito, ako je rođeno iza desetoga mjeseca, otkako je ženidbeni vez razriješen ili je ženidba proglašena nevaljanom. Dijete rođeno iza desetoga mjeseca, otkako su supruzi sudbeno rastavljeni, smatra se nezakonitim sve dotle, dok se ne dokaže, da mu je ocem rastavljeni suprug.

Dijete pravodobno rođeno ima župnik upisati u maticu krštenih kao zakonito. Isto tako ima kao zakonito upisati prerano rođeno dijete. Naprotiv ima kao nezakonito upisati prekasno rođeno dijete. Bude li kasnije propisanim putem ustanovljeno, da koje unošenje ne odgovara pravnom stanju, odredit će duhovna oblast nužni ispravak i župniku naložiti, da ga u matici provede.

NB. Dijete rođeno u ženidbi, koja je po građanskom pravu valjana, a po crkvenom nevaljana, upisuje se u maticu krštenih tako, da se u rubriku »zakoniti ili

nezakoniti« stavi »zakonit(a) pro foro civili« i ujedno u rubrike »Opaske« stavi »Roditelji sklopili dne... u... civilnu ženidbu«.

Dvoji li župnik, da li je koja građanska ženidba valjana po crkvenom pravu, neka predhodno ostavi rubriku o zakonitosti ili nezakonitosti djeteta praznu i zatraži uputstvo od duhovne oblasti.

7. Pozakonjenje djece (legitimatio prolis).[106] a) Naknadna ženidba. Naknadnom valjanom ženidbom (subsequens matrimonium) roditelja pozakonjuje se dijete, koje je ili začeto ili u utrobi nošeno ili rođeno u vrijeme, kad su njegovi roditelji bili sposobni, da međusobno sklope valjanu ženidbu.

Jednako se naknadnom mnivanom ženidbom (matrimonium putativum) pozakonjuje dijete, koje je ili začeto ili u utrobi nošeno ili rođeno u vrijeme, kad su njegovi roditelji bili sposobni, da međusobno sklope valjanu ženidbu.

Ništa ne odlučuje, da li je ženidba (valjana, mnivana) sada prvi put sklopljena ili ukrijepljena, da li je izvršena ili neizvršena.

Djeca pozakonjena naknadnom ženidbom izjednačena su gledom na kanonske posljedice sa zakonitom djecom, izuzevši kardinalat, episkopat, opatiju i prelaturu »nullius« i službu višeg poglavara u egzemptnom redu.[107]

Župnik nema upisati pozakonjenje u maticu krštenih, dok mu od duhovne oblasti ne stigne nalog.

b) Svečani zavjet (professio sollemnis).

Valjanim svečanim zavjetima pozakonjuje se osoba, koja ih je položila, gledom na redove, crkvene službe i

[106] Gledom na pozakonjenje djece u građanskom području vd. §§ 160.—162. o. g. z. i § 50. zak. za ženidb. kat.

[107] Vd. Cod. can. 232, § 2., n. 1.; can. 333, § 1., n. 1.; can. 320, § 2., can. 984. coll. can. 991, § 3.

nadarbine, izuzevši kardinalat, episkopat, opatiju i prelaturu »nullius«, i službu višeg poglavara u duhovničkom egzemptnom redu.[108]

c) Milost nadležnog crkvenog poglavara. Milošću pape mogu se pozakoniti sva djeca, gledom na sve kanonske posljedice. Iz tenora dotičnog otpisa (rescriptum gratiae) valja ustanoviti: kakova se djeca pozakonjuju i u kojem opsegu. Preljubničku i svetogrdnu djecu (proles adulterina, sacrilega) ne pozakonjuje Sv. Stolica skoro nikada.

Niži od pape mogu pozakoniti, u koliko im to zakon ili posebno ovlaštenje dopušta. Opća vlast oprostiti ženidbene zapreke uključuje vlast — u savezu sa oprostom — pozakoniti djecu, izuzevši preljubničku i svetogrdnu; pače sam oprost od zapreke, podijeljen na osnovu opće vlasti, sadrži u sebi pozakonjenje. Pozakonjenjem preduzetim u svezi sa oprostom od ženidbene zapreke izjednačena su odnosna djeca gledom na kanonske posljedice sa zakonitom, izuzevši kardinalat, episkopat, opatiju i prelaturu nullius, i službu višeg poglavara u duhovničkom egzemptnom redu.[109]

d) Ukrjepljenje ženidbe u korijenu (sanatio matrimonii in radice).[110] Ukrjepljenje ženidbe u korijenu sadrži pozakonjenje. Ovako pozakonjena djeca izjednačena su sa zakonitom gledom na kanonske posljedice, izuzevši kardinalat, episkopat, opatiju i prelaturu »nullius« i službu višega poglavara u egzemptnom duhovničkom redu. (Vd. cit. u op. 107.).

[108] Vd. cit. u op. 107.

[109] Vd. cit. u op. 107.

[110] Vd. ovaj Nap. § 17. II.

§ 15. Razrješenje ženidbe.

(Codex can. 1118.—1127.).

I. Pojam razrješenja. Razrješenje ženidbe (dissolutio vinculi) je čin ili događaj, kojim vez valjane ženidbe prestaje tako, da je po sebi moguća nova valjana ženidba jedne ili obiju stranaka.

II. Uzroci razrješenja. 1. Smrt. Naravnom smrću razrješuje se svaka valjana ženidba bila neizvršena ili izvršena.

Jedino smrću razrješuje se: a) valjana ženidba, što su je međusobno sklopile osobe, koje su obje već u času sklapanja bile krštene, ako je izvršena; b) valjana ženidba, što su je međusobno sklopile osobe, od kojih je u času sklapanja jedna bila krštena a druga nekrštena, ako je izvršena; c) valjana ženidba, što su je međusobno sklopile osobe, koje su obje u času sklapanja bile nekrštene, ako je izvršena nakon krštenja obiju.

2. Svečani zavjeti i oprost Sv. Stolice. Koli svečanim zavjetima toli oprostom Sv. Stolice razrješuje se: a) valjana neizvršena ženidba, što su je međusobno sklopile osobe, koje su obje bile krštene već u času sklapanja; b) valjana nikada izvršena ženidba, u kojoj su sada (t. j. u času promatranja) obje stranke krštene, dok je u času sklapanja samo jedna bila krštena; c) valjana neizvršena ženidba, što ju je sklopila krštena osoba sa nekrštenom, koja je i sada još nekrštena; d) valjana nikada izvršena ženidba, u kojoj je sada jedna stranka krštena, dok u času sklapanja nije bila nijedna krštena.

3. Povlastica vjere (privilegium fidei, Paulinum). Zakonita ženidba (matrimonium legitimum), t. j. valjana ženidba, što su je međusobno sklopile dvije nekrštene osobe, bila neizvršena ili izvršena, razrješuje se u slučaju povlastice vjere.

Ovoj povlastici ima mjesta uz slijedeće uvjete: a) ako je ženidba u nevjerništvu sklopljena, t. j. u času, kad su obje stranke bile nekrštene; b) ako se iza toga jedna pokrsti; c) ako se nekrštena stranka neopravdano krati, da nastavi bračni život sa pokrštenom strankom.

a) Upiti (interpellationes). Pokršteni suprug ne može da se posluži povlasticom vjere i da sklopi novu valjanu ženidbu, a da nisu prije stavljeni na nekrštenu stranku ovi upiti: a) je li voljna da se pokrsti; b) je li barem voljna da u miru i bez uvrede Stvoritelja (sine contumelia Creatoris) nastavi bračni život sa pokrštenim.

Upite treba da stavi Ordinarij, osobno ili po delegatu, sudbeno ili izvansudbeno. Ordinarij može nevjerniku, ako ga za to zamoli, dozvoliti rok za razmišljanje, uz dodatak, da se propust odgovora smatra niječnim odgovorom. Za spoljašnji se sud zahtijeva, da bude utvrđeno iskazom dvojice svjedoka ili drugim zakonitim dokazom, da su upiti propisno izvršeni. Upite treba staviti, nakon što se jedna stranka pokrstila.

Odgovori li nekršteni na oba upita niječno, ili na prvi jesno a na drugi niječno, to može pokršteni sklopiti novi brak, izim da se nekrštena stranka opravdano opire nastavku bračne zajednice; otpor nije opravdan, ako se osniva na razlogu, koji pada u vrijeme prije krštenja.

Što su stranke, nakon krštenja jedne, međusobno spolno općile, ne smeta, da pokršteni sklopi novu ženidbu.

b) Kad nijesu upiti nužni. Dva su takova slučaja: a) u slučaju, kad muž živi u mnogoženstvu, a ne sjeća se, koja mu je žena prva, t. j. zakonita, može on nakon krštenja bez upita sklopiti novu ženidbu s onom od njegovih »žena«, koja se također pokrsti; b) u slučaju, kad muž živi u mnogoženstvu, a nije moguće pitati prvu njegovu ženu, jer se ne da pronaći njeno boravište, može

on nakon krštenja sklopiti bez upita novu ženidbu s onom od njegovih ž e n a, koja se također pokrsti.

c) Oprost od upita. Iz važnih razloga oprašta Sv. Stolica od upita. Ordinariji mogu oprostiti od upita, kad su ovi moralno nemogući, nu treba da prije barem kratkom izvansudbenom istragom ustanove nemogućnost upita.

d) Čas razrješenja. Vez valjane u nevjerništvu sklopljene ženidbe razrješuje se istom onim časom, kad pokršteni sklopi novu valjanu ženidbu sa krštenom osobom. Nakon toga može i nekrštena stranka sklopiti novu valjanu ženidbu.

e) Pravna pogodnost povlastice vjere. Pravo pogoduje povlastici vjere tim, što određuje, da joj imade mjesta i u dvojbenim slučajevima.[111] Isključeni su ipak oni slučajevi, kad je valjanost ženidbe dvojbena stoga, što je ili dvojbeno krštenje jedne i druge stranke ili jedne stranke dvojbeno a druge sigurno.

Spomenuta pogodnost očituje se napose u slučaju, kad je ženidba u nevjerništvu sklopljena dvojbeno valjana. Pokrsti li se u takovoj ženidbi jedna stranka, može sklopiti novu valjanu ženidbu, ma druga stranka i voljna bila pokrstiti se i nastaviti bračnu zajednicu;[112] pokrste li se u takovoj ženidbi obje stranke, može svaka sklopiti valjanu ženidbu, ako nijesu nakon krštenja obiju međusobno spolno općile.[113] Ordinarij ima kratkom sudbenom ili izvansudbenom istragom ustanoviti, da li je u nevjerništvu sklopljena ženidba zaista dvojbeno valjana.

---

[111] Vd. Cod. can. 1014, 1127.

[112] Vd. Congr. S. Off. dd. 8. Jun. 1836. (Collectanea S. Congr. de Prop. Fide, Romae 1893., n. 1332.).

[113] Vd. Congr. S. Off. dd. 18. Aug. 1892. i dd. 28. Maii 1892 (ASS, XXXIX, 640 i XXXI, 641.).

§ 16. Rastava od stola i postelje.

(Codex can. 1128.— 1132.).

1. P o j a m r a s t a v e. Pod rastavom od stola i postelje (separatio conjugum) razumijeva se prekinuće zajedničkog bračnoga života, koje ne dira u sam ženidbeni vez. Zajednički bračni život (communio vitae conjugalis) obuhvaća zajednicu stana, stola i postelje. Supruzi su vezani na zajednički bračni život, izim da postoji pravedan razlog za rastavu.

2. R a z l o z i r a s t a v e. Neki razlozi dostaju za doživotnu rastavu (seperatio perpetua), drugi samo za privremenu rastavu (separatio ad tempus certum vel incertum).

A. R a z l o z i d o ž i v o t n e r a s t a v e. a) P r e l j u b. Radi preljuba jedne stranke ima druga stranka pravo na doživotnu rastavu, ako se nije tomu preljubu privoljela, niti ga prouzročila, niti bilo izrično bilo mučke oprostila, niti ga i sama počinila.

Preljub je mučke oprošten, ako nedužna stranka, saznavši za nj, spolno opći sa svojim ženidbenim drugom. Predmniva se spolno općenje, ako nedužna stranka u roku od 6 mjeseci, otkako je za preljub saznala ne ostavi krivca ili ne podnese tužbe.

Radi sigurnog preljuba može nedužna stranka umah krivca ostaviti, i nije dužna da prije tužbu podnese i presudu sačeka. Nu kako se na spoljašnjem sudu uzima obzir samo na propisno dokazani preljub, probitačno je za nedužnu stranku, da podnese tužbu.

b) V i š i r e d, d o ž i v o t n i r e d o v n i č k i z a v j e t i. Muž, koji je uz privolu svoje žene valjano primio viši red, rastavljen je od nje doživotno, a ona od njega. Isto vrijedi za slučaj, kad koja stranka uz privolu druge valjano položi doživotne redovničke zavjete.

Bez oprosta Sv. Stolice ne smije muž za života svoje žene primiti viši red.[114] Bez oprosta Sv. Stolice ne može muž ni žena za života druge stranke valjano položiti redovničke zavjete.[115]

B. Razlozi privremene rastave. Poglaviti su razlozi privremene rastave: a) pristup u krivovjernu sljedbu; b) uzgajanje djece u nekatoličkoj vjeri; c) zločinačko ili sramotno življenje; d) velika duhovna ili tjelesna pogibelj; e) teški jadi.

U svim ovim i sličnim slučajevima može stranka ostaviti krivca umah, ako je razlog siguran i ako je pogibelj u odvlačenju (periculum in mora). Razumijeva se, da se na spoljašnjem sudu uzima obzir samo na propisno dokazani razlog rastave.

3. Učinci rastave.[116] U slučaju rastave radi preljuba ne mora nedužna stranka nikada više da primi krivca u bračnu zajednicu. Može stoga nedužna stranka, uz oprost Sv. Stolice, bez privole druge stranke primiti viši red ili stupiti u redovnike. Ako to nije učinila, može krivca primiti u bračnu zajednicu ili i pozvati, a krivac mora da se pozivu odazove, izim da je s njenom dozvolom već stupio u stalež, s kojim se ne da spojiti bračni život (t. j. u duhovnički ili redovnički stalež).

U slučaju privremene rastave mora da se bračna zajednica uspostavi, čim otpadne razlog rastave, ako su supruzi bez presude rastavljeni. Ako su pak rastavljeni presudom (privremeno), ne mora nedužna stranka da uspostavi bračnu zajednicu, izim da je ili minulo vrijeme u presudi naznačeno, ili da joj Ordinarij odlukom naloži uspostavu: rečeno za nedužnu stranku vrijedi za obje stranke, kad su obje krive rastavi.

[114] Vd. Cod. can. 987, n. 2.

[115] Cod. can. 542, n. 1.

[116] Gledom na učinak rastave u građanskom području vd. §§ 757.—758. o. g. z. i dvorske dekrete od 5. listopada 1830. i od 4. svibnja 1841.

Djeca se rastavljenih supruga imadu u čisto katoličkom braku uzgajati pri nedužnoj stranci, a u mješovitom braku pri katoličkoj stranci, izim da Ordinarij u ovom ili onom slučaju radi dobra djece odredi drukčije.[117]

§ 17. Ukrjepljenje ženidbe.

(Codex can. 1133.—1141.).

Čin, kojim nevaljana ženidba postaje valjanom, zove se ukrjepljenje (convalidatio). Ovo je dvovrsno: jednostavno (convalidatio simplex) i izvanredno ili u korijenu (sanatio in radice).

I. Jednostavno ukrjepljenje. Jednostavno ukrjepljenje je čin same stranke (stranaka), kojim ženidba, do sada nevaljana, postaje valjanom.

Tri su različna uzroka nevaljanosti ženidbe: manjak u privoli, manjak u osobi (zapreka), manjak u bitnoj formi. Prema različnom uzroku nevaljanosti: različan je i način jednostavnog ukrjepljenja.

1. Ženidba nevaljana radi manjka u privoli. Za jednostavno ukrjepljenje ovakove nevaljane ženidbe potrebno je, da se stranka, koja se do sada nije privoljela, sada privoli.

Ako se dakle svojedobno, t. j. u času sklapanja nije privoljela nijedna, treba da se sada obje privole; ako se svojedobno samo jedna privoljela i u svojoj privoli ustrajala sve do sada, treba da se sada privoli druga stranka; ako se svojedobno samo jedna privoljela i iza toga svoju privolu opozvala, treba da se sada privole obje.

Ako je manjak privole bio čisto nutarnji, t. j. ako je privola izražena, a nije bila dana u duhu, treba da se

[117] S ovim ustanovama nije u skladu § 142. o. g. z., te se njihova provedba, uz zlu volju stranke, može da omete.

sada privoli u duhu. Ako je manjak privole bio čisto izvanjski, t. j. ako je privola dana u duhu, a nije bila izražena, treba je sada izraziti. Ako je manjak privole bio i nutarnji i izvanjski, treba se sada i u duhu privoljeti i privolu izraziti.

Ako je manjak (nutarnji, izvanjski) privole javan, t. j. ako se može na spoljašnjem sudu dokazati, treba da obje stranke očituju sada svoju privolu u propisanoj bitnoj formi. Ako je manjak (nutarnji, izvanjski) tajan, t. j. ako se ne može na spoljašnjem sudu dokazati, treba da stranka, koja se do sada nije privoljela, dotično svoju privolu izrazila, sada to učini na samo i tajno.

2. Ženidba nevaljana poradi manjka u osobi (zapreka). Za jednostavno ukrjepljenje ovakove nevaljane ženidbe potrebno je: a) da je dotične zapreke nestalo (oprostom ili inače); b) da barem jedna stranka znade za zapreku;[118] c) da jedna dotično obje stranke učine novu privolu, već prema tomu, da li samo jedna ili obje znadu za zapreku.

Obnovu privole ne traži narav stvari ili naravno pravo (jus naturae), jer svojedobno dana privola, dok god postoji, po naravi stvari ima snagu, da stvori valjanu ženidbu, te ju po sebi i stvara, kad zapreke više nema.

Obnovu privole traži (čisto) crkveno pravo i to kao uvjet valjanosti. Privola je samo onda nova, ako ju stranka dade, iza kako je saznala za zapreku i nevaljanost ženidbe.

Kad je zapreka javna, imadu obje stranke očitovati novu privolu u propisanoj bitnoj formi. Kad je zapreka tajna i obim strankama poznata, imaju dati novu privolu

[118] Ne zna li nijedna stranka za zapreku, to se ženidba može ukrijepiti samo izvanrednim putem t. j. ukrjepljenjem u korijenu.

na samo i tajno. Kad je zapreka tajna i tek jednoj stranci poznata, ima samo ova dati novu privolu na samo i tajno.

3. Ženidba nevaljana radi manjka bitne forme. Za jednostavno ukrjepljenje ovakove nevaljane ženidbe potrebno je, da stranke sklope novu ženidbu u propisanoj bitnoj formi.

II. Izvanredno ukrjepljenje ili ukrjepljenje u korijenu. 1. Pojam. Ukrjepljenje u korijenu je čin nadležnog crkvenog poglavara, kojim nevaljana ženidba postaje valjanom, te se ujedno njena valjanost prenosi pravnom fikcijom u natrag (u prošlost). Taj je čin uvijek: a) oprost nadležnog crkvenog poglavara od one zakonske ustanove čisto crkvenog prava, koja za ukrjeljenje nevaljane ženidbe propisuje obnovu privole, i b) prenos valjanosti pravnom fikcijom u natrag (u prošlost). Katkada je taj čin povrh toga oprost od čisto crkvene ženidbene zapreke ili bitne forme, a to onda, kad je uzrok nevaljanosti ili ženidbena zapreka, koja još nije otpala, ili manjak u bitnoj formi.

Ovakovo se ukrjepljenje zove »sanatio matrimonii in radice«, jer se njim od ženidbene privole, a ta je korijen ženidbe, uklanja sve ono, što je sputavalo priročenu joj snagu, te ujedno valjanost ženidbe prenosi pravnom fikcijom unatrag do samog korijena ženidbe, t. j. do časa, kad je privola bila dana.

Ukrjepljenje u korijenu može se preduzeti tako, da ili obje stranke znadu za nj, ili samo jedna, ili nijedna.

2. Učinci ukrjepljenja u korijenu. Ukrjepljenjem ženidbe u korijenu postaje ženidba valjanom onim časom, kad je ženidba ukrijepljena (»ex nunc«), t. j. onim časom, kad je podijeljen oprost (od obnove privole, od čisto crkvene zapreke ili od bitne forme). U tom času nema više nijedne od onih spona (čisto crkvene zapreke, čisto crkvenog propisa o bitnoj formi, čisto

crkvenog propisa ob obnovi privole), koje su u prošlosti stezale prirođenu snagu privole i nisu dopuštale, da stvori valjanu ženidbu među strankama, pak ona sada i stvara valjanu ženidbu.

Njime dobiva ženidba ujedno pravne posljedice valjane ženidbe za svu prošlost, t. j. za sve vrijeme, što je proteklo od časa nevaljanog sklapanja (»e x t u n c«) sve do časa ukrjepljenja, izim da crkveni poglavar u pojedinom slučaju odredi drugačije. Ženidba ukrijepljena u korijenu nije dakako u prošlosti bila valjana, niti je u prošlosti imala pravne posljedice valjane ženidbe. Na toj činjenici ne može ništa da promijeni ni crkveni poglavar. Ali on može odrediti i doista određuje, da se ukrijepljena ženidba u crkvenom pravnom području ima s m a t r a t i valjanom od početka, t. j. prosuđivati tako, k a o d a j e (fictio juris) umah od početka bila valjana. Crkva je mogla svojevremeno oprostom ukloniti zapreku ili manjak bitne forme, u kojem događaju bi ženidba bila umah od početka valjana; ukrjepljenjem u korijenu Crkva fingira, da je taj oprost bio podijeljen već u početku, i određuje s tim u svezi, da se ženidba ima smatrati valjanom od početka.

Djeca rođena u nevaljanoj ženidbi, koja je kasnije u korijenu ukrijepljena, izjednačena su u crkveno-pravnom području, nakon ukrjepljenja, posvema sa zakonito rođenom djecom izuzevši gledom na kardinalat, episkopat, opatiju i prelaturu nullius i na službu višega poglavara u duhovničkom egzemptnom redu. Vidi ovaj Naputak, § 14. t. 7. sl. d).

3. Ž e n i d b e, k o j e s e m o g u u k r i j e p i t i u k o r i j e n u. a) U korijenu se može ukrijepiti ženidba, koja je nevaljana ili radi kakove zapreke čisto crkvenoga prava ili radi manjka bitne forme. Pretpostavlja se, da su se svojedobno obje stranke privoljele, i da njihova privola traje još i sada.

b) Ne može se u korijenu ukrijepiti ženidba, koja je nevaljana nesamo radi zapreke čisto crkvenoga prava ili bitne forme, nego i radi manjka privole, dokgod postoji manjak privole. Dogodi li se, da se stranka naknadno privoli, koja se prvobitno nije privoljela, može se ženidba ukrijepiti u korijenu od časa naknadno dane privole, ako druga stranka nije opozvala svoje privole. Isto vrijedi za slučaj, kad se prvobitno nije nijedna u duhu privoljela, a naknadno se privole obje.

c) Ženidbu nevaljanu radi zapreke božanskoga prava Crkva uopće ne ukrijepljuje u korijenu, dakle ni od onoga časa, kad je nestalo zapreke.

4. R a z l o z i u k r j e p l j e n j a u k o r i j e n u. Crkva preduzima ukrjepljenje u korijenu samo iz vrlo važnih razloga. Takovi su razlozi; a) ako je jednostavno ukrjepljenje nemoguće ili vrlo teško; b) ako se bojati smutnje ili drugog velikoga zla u slučaju jednostavnog ukrjepljenja.

5. N a d l e ž n a o b l a s t. Ženidbu može u korijenu ukrijepiti Sv. Stolica i oni niži, koji dobiju za to od nje posebno ovlaštenje.

Naši Ordinariji dobivaju od Sv. Stolice (na pet godina) posebna ovlaštenja, da mogu u korijenu ukrijepiti: a) ženidbe nevaljane poradi zapreke nižeg stepena, ako je nemoguće redovito ukrjepljenje; b) ženidbe sklopljene uz zabranu mješovite vjere ili zapreku razlike vjere pred nekatoličkim dušobrižnikom ili građanskim činovnikom, ako je nemoguće redovito ukrjepljenje i ako nema druge smetnje (zabrane, zapreke) od koje Ordinarij ne može podijeliti oprost ili sanaciju.

§ 18. Druga ženidba.

(Codex can. 1142.—1143.).

1. Valjanost i dopuštenost druge ženidbe. Druga (treća i t. d.) ženidba je valjana, ako je prijašnja ili nevaljana ili već prestala. Druga (treća i t. d.) ženidba je dopuštena, ako je propisno dokazano, da je prijašnja nevaljana ili da je već prestala.

2. Propisani dokaz o nevaljanosti ženidbe. Propisani dokaz o nevaljanosti prijašnje ženidbe daje presuda katoličkog crkvenoga suda. Presude svjetovnoga suda ili crkvenog nekatoličkoga ne daju propisanoga dokaza.

3. Propisani dokaz o prestanku prijašnje ženidbe. Neke ženidbe prestaju (razrješuju se) oprostom Sv. Stolice ili svečanim zavjetima; neke prestaju (u slučaju povlastice vjere) novom valjanom ženidbom; sve prestaju smrću (fizičkom).

A. Oprost Sv. Stolice. Propisani dokaz o tom, da je neizvršena ženidba prestala oprostom Sv. Stolice, daje službena isprava, kojom se podjeljuje taj oprost.

B. Svečani zavjeti. Propisani dokaz o tom, da je neizvršena ženidba prestala svečanim zavjetima, daje službena svjedodžba o učinjenim svečanim zavjetima u svezi sa odlukom nadležne crkvene oblasti, u kojoj se izriče, da je upitna ženidba neizvršena.

C. Povlastica vjere. Propisani dokaz o tom, da imade mjesta ženidbi obraćene stranke za života ženidbenog druga, daje službena izjava duhovne oblasti.

D. Smrt.[119] a) Propisani dokaz o tom, da je ženidba prestala smrću, daje u prvom redu izvadak iz matica

[119] Vd. Instr. Congr. S. Off. a. 1868. ad probandam mortem conjugis.

umrlih. Kako u nas ima i t. zv. »ratnih matica umrlih«,[120] to iznose propisani dokaz o smrti i izvaci iz njih.

Kad se župniku prinese propisno izdani izvadak iz matice umrlih, ne smije uskratiti vjenčanje, izim da imade posebni razlog, da sumnja o smrti dotičnika. U tom događaju mora da stvar prijavi duhovnoj oblasti, i da čeka njenu odluku. Gledom na izvatke iz običnih matica umrlih imati će župnik jedva razloga da sumnja; lakše će se to desiti gledom na izvatke iz t. zv. »ratnih matica umrlih«.

Na osnovi drugih isprava (službenih) o smrti ne smije župnik da preduzme vjenčanje, dok ih ne bude ispitala duhovna oblast i izjavila, da donose propisani dokaz o smrti.

b) Kad nema službenih isprava o smrti, daje propisani dokaz odluka duhovne oblasti, kojom se na temelju iskaza svjedoka, koji su ili sami bili očevici ili su doznali od očevidaca za smrt, ustanovljuje smrt dotičnika.

U današnjim se prilikama dešava često, da će biti nužno ovim putem pribaviti propisani dokaz o smrti. Stoga imadu župnici nastojati, da po mogućnosti saznadu za takove svjedoke i da ih umah prijave duhovnoj oblasti u svrhu preslušanja. Nova se ženidba ne smije da sklopi, dok duhovna oblast ne donese povoljne odluke.

c) Kad nema ni službenih isprava ni svjedoka o samoj činjenici smrti, daje propisani dokaz odluka katoličke duhovne oblasti, kojom se na osnovi okolnosti, koje isključuju razložnu sumnju, dotičnik proglasuje mrtvim s tom posljedicom, da se njegov ženidbeni drug smije ponovno vjenčati. To je t. zv. »praesumpta mors conjugis«.

[120] Vd. naredbu vlade od 26. stud. 1917. br. 30.000. Kako je ova naredba izdana u sporazumu sa duhovnom oblasti: ima ona vrijednost i u crkvenom području.

U današnjim će prilikama biti često nužno, da se ovim putem pribavi propisani dokaz o smrti. Župnici imadu stranku, koja se želi ponovno vjenčati, uputiti na duhovnu oblast, i njoj sa svoje strane prijaviti sve važne okolnosti, za koje su mogli da saznadu. Nova se ženidba ne smije sklopiti, dok duhovna oblast dotičnika ne proglasi mrtvim.

OKRUŽNICA. »Naputak u ženidbenom pravu«, što ga je I. zagrebačka sinoda iz g. 1925. propisala za zagrebačku nadbiskupiju, proglašujem ovim obvezatnim za čitavu đakovačku i srijemsku biskupiju kao i za čitavo područje apoštolske administrature Baranja i Sjev. Slavonija. Rečeni »Naputak u ženidbenom pravu« stupa na snagu dne 1. siječnja 1926. U Đakovu, dne 14. studena 1925. (M. P.) † ANTUN, v. r. biskup, apošt. administrator.

D

SACRA CONGREGATIO DE DISCIPLINA SACRAMENTORUM

INSTRUCTIO

servanda a tribunalibus dioecesanis in pertractandis causis de nullitate matrimoniorum

DECRETUM

Provida Mater Ecclesia, ut matrimonii dignitatem tueretur, animarumque saluti consuleret, constantem adhibuit sollicitudinem sive Constitutionibus sive Instructionibus, regulas inter alia praescribens causas de matrimonii valore respicientes, ne, quod Deus coniunxit, homo separare auderet, vel ex adverso validum idem enuntiaret vinculum nullitate laborans.[1])

[1]) Ante promulgatum Codicem I. C. editae fuerunt Const. Benedicti XIV, Dei miseratione, 3 nov. 1741; Instr. S. C. C., 22 aug. 1840, pro confectione procesus in causis matrimonialibus; Instr. sine data S. C. S. Officii sequenda in conficiendo processu super viri impotentia etc.; Instr. S. C. S. Officii, feria IV, diei 25 iunii 1883; et Instructio Austriaca.

D

SVETA KONGREGACIJA ZA UPRAVLJANJE SAKRAMENATA

NAPUTAK

o postupku kojega se imadu držati dijecezanski sudovi u parnicama o ništavosti braka[1])

DEKRET

Brižna Majka Crkva, da čuva čast braka i vodi brigu oko spasa duša, uvijek je nastojala, da bilo u obliku Konstitucija bilo u obliku Naputaka, pored ostaloga propisuje i pravila, koja se odnose na parnice o valjanosti braka, da se ne bi usudio čovjek da rastavlja ono, što je Bog spojio, ili protivno tome da proglasi valjanom onu bračnu vezu koja je ništava.[2])

[1]) Proglašen u Acta Apostolicae Sedis od 10 IX 1936, br. 10.

[2]) Prije proglašenja Kodeksa kanonskog prava bile su izdane: Konstitucija Benedikta XIV, Dei miseratione, 3 nov. 1741; Naputak Svete Kongregacije Koncila, 22 aug. 1840, o provadjanju postupka u bračnim parnicama; Naputak bez oznake dana Svete Kongregacije Svetog Oficija, kojega se treba držati u provadjanju postupka radi spolne nemoći muža itd.; Naputak Sv. Kongregacije Sv. Oficija od 25 juna 1883; i Naputak Austrijski.

Et quidem hoc editas consilio normas Codex Iuris Canonici opportune perfecit leges statuens in genere de iudiciis et in specie de causis matrimonialibus. Verumtamen rerum usus docuit curiales iudices singulis casibus aptaturos processuales leges, praesertim generales, pluribus in difficultatibus aliquando versari. Unde sacra haec Congregatio, cui proposita est universa legislatio circa disciplinam septem Sacramentorum, plene perpendit pericula quibus, debita in iudicibus deficiente peritia, magnum Sacramentum necnon et Ecclesiae ipsius decus in eiusmodi causis pertractandis exponuntur.

Saepe enim a christianae fidei hostibus callide ac temere Ecclesia impetitur, quasi ipsa divortio viam sternat, dum e contra hisce in causis de validitate vel minus tantum initi matrimonii agitur.

Eapropter, quo citius et securius instruendis dirimendisque iisdem causis prospiciatur, quae frequentius quam antea, in magnis praesertim dioecesibus ac civitatibus, agitantur, huic S. Congregationi nedum opportunum sed necessarium visum est quasdam exarare regulas quibus dioecesani iudices veluti manuducantur ad huiusmodi magni momenti expedienda negotia.

In hisce regulis iudices ipsi et tribunalium administri praecipuos canones de processibus agentes accurate apteque dispositos reperient, necnon brevem facilemque eorundem explanationem, ex iurisprudentia praesertim erutam atque ex Normis S. R. Rotae, quo plenius ipsis iidem Codicis canones, quibus derogatum non est, sint perspecti, eosque expeditius singulis aptare possint matrimonialibus causis.

Attamen animadvertatur oportet eiusmodi regulas insufficientes ad propositum finem evasuras esse, nisi dioecesani iudices sacros canones apprime calleant et forensi experientia bene sint instructi.

I doista ovom nakanom izdate propise primjereno je upotpunio Kodeks kanonskoga prava ustanovljujući zakone općenito o sudovima i posebice o bračnim parnicama. Medjutim je praksa pokazala, da kurijalni suci kod primjene procesualnih zakona, osobito općenitih, katkada padaju u mnoge poteškoće. Radi toga je ova Sveta Kongregacija, kojoj je podložno cjelokupno zakonodavstvo za upravljanje sedam Sakramenata, potpuno ocjenila opasnosti, kojima se, ako suci nemaju potrebite vještine, izvrgava veliki Sakramenat kao i ugled same Crkve pri postupku u ovakvim parnicama.

Često naime neprijatelji kršćanske vjere lukavo i bez ikakvog temelja navaljuju na Crkvu, kao da ona krči put razvodu braka, dok se naprotiv u odnosnim slučajevima radi samo tom, da li je sklopljeni brak valjan ili ne.

Radi toga da bi se postiglo brže i sigurnije postupanje i rješavanje u takvim parnicama, koje se vode sada češće nego prije, naročito u velikim biskupijama i gradovima, ova Sv. Kongregacija smatra ne samo kao primjereno nego kao potrebito, da sastavi neka pravila, kojima će se dijecezanski suci kao rukovoditi pri svršavanju poslova od tako velike važnosti.

U ovim će pravilima i sami suci i drugi sudski službenici naći glavne kanone, koji rade o parnicama, pomnjivo i skladno raspoređene, a također i njihovo kratko i lako razlaganje, uzeto naročito iz pravne nauke i iz pravila o postupku kod S. R. Rote, da im time potpunije budu razumljivi sami kanoni Kodeksa, koji nipošto nisu dokinuti, i da ih uzmognu sigurnije primjenjivati u pojedinim bračnim parnicama.

Ali treba da se upozori da će ova pravila biti nedostatna da se postigne navedena svrha, ako dijecezanski suci ne budu točno poznavali svete kanone i ako ne budu dobro u stvar upućeni sudskim iskustvom.

Hinc S. Sedis mens est, et hoc Rmi locorum Ordinarii probe noscant, ut electi iuvenes, doctorali saltem in iure canonico in hac Alma Urbe laurea decorati, praesertim apud Studium S. R. Rotae, ad processus rite conficiendos atque ad recte iudicandum erudiantur, iustitia ac veritate ducibus.

Quamobrem Emmi ac Rmi Patres Cardinales huius S. C. de desciplina Sacramentorum, in Plenariis Comitiis die 18 Iulii 1936 in Civitate Vaticana habitis, perpensis peritorum virorum votis ceterisque ad rem facientibus maturo ac diligenti examini subiectis, sequentem Revmis locorum Ordinariis dederunt Instructionem, quam omnes dioecesani iudices tum in conficiendis processibus super matrimoniorum nullitate tum in sententiis, ex quocumque nullitatis capite ferendis, servare tenentur.

Sumus autem Dominus Noster Pius divina Providentia Pp. XI, in Audientia diei 24 eiusdem mensis et anni habita ab infrascripto sacrae Congregationis Secretario, hanc Instructionem approbare et Apostolica Auctoritate munire dignatus est, mandavitque ut eadem in *Actorum Apostolicae Sedis commentario officiali*, ederetur ab omnibus, ad quos spectat, rite ac religiose servanda.

NORMAE

TITULUS I

De foro competenti

Art. 1. — § 1. *Causae matrimoniales inter baptizatos iure proprio et exclusivo ad iudicem ecclesiasticum spectant* (can. 1960).

Idem obtinet si una tantum pars sit baptizata.

Stoga je namisao Svete Stolice, a to neka prečasni mjesni Ordinariji dobro shvate, da izabrani mladići, ovjenčani u ovom Svetom Gradu doktorskom čašću barem iz kanonskog prava steknu znanje naročito u Naučnom zavodu S. R. Rote da propisno vode parnice i da ispravno sude, vodjeni pravdom i istinom.

Radi toga Uzoriti i Prečasni Oci Kardinali ove Svete Kongregacije za upravljanje Sakramenata, na plenarnom sastanku održanom dana 18 jula 1936. u Vatikanskom Gradu, ocijenivši mišljenje stručnjaka te zrelo i marljivo ispitavši sve drugo što spada na stvar, dadoše prečasnim mjesnim Ordinarijima ovaj Naputak, kojega su obvezani da održavaju svi dijecezanski suci i pri vođenju postupka o ništavosti braka i pri izricanju presuda s kojega god naslova ništavosti.

Sveti naš Gospodin Pijo božanskom Providnošću Papa XI u Audijenciji dana 24 istog mjeseca i godine održanoj sa potpisanim Sekretarom svete Kongregacije, udostojao se da ovaj Naputak odobri i Apostolskom Vlašću učvrsti, pa je nalažio da se isti izda u *Acta Apostolicae Sedis* službenom glasilu na uredno i vjerno održavanje po svima kojih se tiče.

PRAVILA

NASLOV I

O nadležnom sudu.

Član **1.** — § 1. Bračni sporovi između krštenih lica spadaju pod crkvenoga suca na osnovi vlastitog i isključivog prava (kan. 1960).

Isto važi ako je samo jedna stranka krštena.

§ 2. Causae de effectibus matrimonii mere civilibus, si principaliter agantur, pertinent ad civilem magistratum ad normam can. 1016; sed si incidenter et accessorie, possunt etiam a iudice ecclesiastico ex propria potestate cognosci ac definiri (can. 1916).

§ 3. Causae matrimoniales respicientes vinculum nequeunt dirimi partium seu coniugum transactione, aut compromisso in arbitros, aut iureiurando litis decisorio, sed tantum publica auctoritate per sententiam tribunalis competentis, vel Ordinarii in casibus exceptis (cfr. cann. 1927 § 1; 1930; 1835 n. 1; 1990, et infra art. 226 et seqq.); salvo praescripto sequentis articuli.

In hisce causis aliorum iudicum incompetentia est absoluta.

Art. 2. — § 1. Romani Pontificis dumtaxat ius est iudicandi in quibuslibet causis, ac proinde etiam in matrimonialibus, eos qui supremum tenent populorum principatum, horumque filios ac filias, eosve quibus ius est proxime succedendi in principatum (cfr. can. 1557 § 1 n. 1).

§ 2. Causas ad hos spectantes illa S. Congregatio vel illud Tribunal aut specialis ea Commissio exclusive cognoscet, cui eas toties quoties Summus Pontifex delegaverit (cfr. can. 1962).

3. Idem dicendum de aliis causis matrimonialibus, quas Romanus Pontifex ad suum advocaverit iudicium (cfr. can. 1557 § 3).

§ 4. Ad S. C. C. de disciplina Sacramentorum deferri possunt quaestiones de validitate matrimonii, quas tamen, si accuratiorem disquisitionem aut investigationem exigant, ad tribunal competens ipsa remittit (can. 249 § 3).

§ 2. Sporovi o čisto građanskim posljedicama braka spadaju pod građansku vlast, prema propisu kan. 1016, ako se na ove odnosi glavni spor; ali i crkveni sudac može na osnovi vlastite vlasti o njima rješavati i suditi, ako je spor o njima uzgredno i pripadno u vezi s bračnim sporom (kan. 1961).

§ 3. Bračni sporovi o bračnoj vezi ne mogu se riješiti poravnanjem između stranaka ili bračnih drugova, niti po obranicima, niti odlučnom zakletvom, nego samo po javnoj vlasti putem presude nadležnoga suda, ili Ordinarija u izuzetnim slučajevima (usporedi kan. 1927 § 1, 1930, 1835 n. 1, 1990, i čl. 226 i dalje ovog Naputka); usto se ima održavati propis člana koji slijedi.

U ovim parnicama je nenadležnost drugih sudaca apsolutna.

Član 2. — § 1. Samo Sv. Ocu pripada pravo da sudi u svim parnicama, pa prema tome i u bračnima, onih lica koja su vrhovni glavari države, i njihovih sinova i kćeri, kao i onih koji su neposredni nasljednici u vrhovnom položaju (usporedi kan. 1557 § 1, n. 1).

§ 2. Parnice koje se na njih odnose rješavaće ona Sv. Kongregacija ili onaj Sud ili ona posebna Komisija, koju bude Sv. Otac za svaki pojedini slučaj ovlastio (usporedi kan. 1962).

§ 3. To isto važi o ostalim bračnim parnicama, koje bude Sv. Otac sebi zadržao da ih on presudi (usporedi kan. 1557 § 3).

§ 4. Na Sv. Kongregaciju za upravljanje Sakramenata mogu se podnašati pitanja o valjanosti braka, a ona će ta pitanja, ako zahtijevaju opširnije raspravljanje i istraživanje, predati nadležnom sudu (kan. 249 § 3).

Art. 3. — § 1. In aliis causis matrimonialibus iudex competens est iudex loci in quo matrimonium celebratum est aut in quo pars conventa vel, si una sit acatholica, pars catholica domicilium vel quasi-domicilium habet (can. 1964).

§ 2. Ordinarii nomine non veniunt in hac Instructione neque Vicarius Generalis, quando agitur de ponendis actis iudicialibus (cfr. can. 1573 § 2), neque Superiores religiosi.

Art. 4. — Domicilium et quasi-domicilium acquiruntur et amittuntur ad normam cann. 92—95.

Art. 5. — Si causa proponenda sit coram Ordinario quasi — domicilii, servanda est Instructio H. S. C. diei 23 Decembris 1929 (vide App. II).

Art. 6. — § 1. Uxor, etsi a viro malitiose deserta, eum convenire debet vel coram Ordinario loci in quo matrimonium celebratum est, vel coram Ordinario domicilii vel quasi-domicilii viri ipsius.

Član 3. — § 1. U drugim bračnim sporovima nadležan je onaj sudac na čijem je području sklopljen brak, ili na čijem području tužena stranka ima prebivalište ili nepotpuno prebivalište, ili, ako je jedna stranka nekatolik, na čijem području ima prebivalište ili nepotpuno prebivalište katolička stranka (kan. 1964).

§ 2. Pod imenom Ordinarij u ovom Naputku ne razumjeva se niti Generalni Vikar, kada se radi o vršenju sudskih čina (usporedi kan. 1573 § 2), niti redovnički starješine.

Član 4. — Prebivalište i nepotpuno prebivalište stiču se i gube po propisima kan. 92—95.

Kratki sadržaj:

Kan. 92: Prebivalište (domicilium) se stiče bavljenjem u nekoj župi sa nakanom da se tamo trajno ostane a ne smeta ako bi ga što već prije odanle odazvalo — ili ako je bavljenje faktično trajalo 10 godina (i bez nakane). — Nepotpuno prebivalište (quasi — domicilium) se stiče bavljenjem u nekoj župi sa nakanom da se tamo ostane barem veći dio godine, a ne smeta ako bi što već prije odanle odazvalo, — ili ako se i bez nakane faktično tamo ostane veći dio godine.

kan. 93: Žena, koja nije zakonito rastavljena od muža, nužno zadržava prebivalište svoga muža; duševni bolesnik prebivalište staratelja; maloljetnik prebivalište onoga pod čijom vlašću stoji. — Maloljetnik, koji više nije nedorasao (muški: 14 god., ženske: 12 godina), može da stekne vlastito nepotpuno prebivalište; žena koja nije zakonito rastavljena od muža, može steći vlastito nepotpuno prebivalište; a koja je zakonito rastavljena može steći i vlastito prebivalište.

kan. 95: Prebivalište i nepotpuno prebivalište gubi se odlaskom iz mjesta sa nakanom da se tamo više ne vrati (osim slučajeva navedenih u kan. 93).

Član 5. — Ako treba spor iznijeti pred Ordinarija nepotpunog prebivališta, imaju se održavati propisi Naputka ove kongregacije od 23 XII 1929. (Vidi Dodatak II).

Član 6. — § 1. Žena, makar da ju je muž zlobno napustio, treba da ga tuži ili pred mjesnim Ordinarijem, na čijem je području brak sklopljen, ili pred Ordinarijem muževoga prebivališta ili nepotpunog prebivališta.

§ 2. Uxor, a viro perpetuo aut ad tempus indefinitum separata legitime, i. e. per sententiam iudicialem competentis tribunalis ecclesiastici, vel etiam civilis a S. Sede, vi concordati, recognitam, aut per Ordinarii decretum, non sequitur domicilium viri, ideoque conveniri debet vel coram Ordinario loci in quo nuptiae initae sunt, vel coram Ordinario sui domicilii vel quasi-domicilii.

§ 3. Uxor catholica, etsi a viro non legitime separata, virum acatholicum convenire potest vel coram Ordinario proprii ac distincti quasi-domicilii, vel coram Ordinario domicilii viri (Comm. Pont., 14 Iulii 1922 ad can. 93 et 1964).

Art. 7. — Uxor, a viro non legitime separata, quae proprium quasi-domicilium habeat, conveniri potest etiam coram Ordinario domicilii viri, non autem quasi-domicilii eiusdem viri, nisi in casu quo hic domicilio careat.

Art. 8. — Lite pendente, mutatio domicilii vel quasi-domicilii coniugum competentiam tribunalis, citatione firmatam, minime tollit aut suspendit (cfr. can. 1725 nn. 2, 5).

Art. 9. — Si exceptio proponatur contra tribunalis competentiam, hac de re ipsum tribunal videre debet (cfr. can. 1610 § 1 et artt. 27—29).

Art. 10. — Si inter duo aut plura tribunalia oriatur controversia, quodnam eorum sit competens, servetur praescriptum can. 1612.

§ 2. Prebivalište žene, koja je od muža trajno ili privremeno na neodređeno vrijeme zakonito rastavljena od stola i postelje, tj. sudskom presudom nadležnog crkvenog suda, ili također presudom građanskoga suda priznatom po Sv. Stolici na osnovi konkordata, ili je rastavljena odlukom Ordinarija, — ne ravna se po muževom prebivalištu; zato se tužba proti njoj ima predati ili pred mjesnim Ordinarijem na čijem je području brak sklopljen ili pred Ordinarijem njezinog prebivališta ili nepotpunog prebivališta.

§ 3. Žena katolikinja, iako nije zakonito od muža rastavljena od stola i postelje, može da tuži muža nekatolika ili pred Ordinarijem svog vlastitog i razlučenog nepotpunog prebivališta, ili pred Ordinarijem muževog prebivališta (Interpr. komis., 14 VII 1922. na kan. 93 i 1964).

Vidi Autentično tumačenje kan. 1964.

Član **7.** — Tužba proti ženi, koja nije od muža zakonito rastavljena od stola i postelje, a koja ima vlastito nepotpuno prebivalište, može se predati također pred Ordinarijem muževog prebivališta, ali ne pred Ordinarijem muževog nepotpunog prebivališta, osim u slučaju ako muž uopće nema prebivališta.

Član **8.** — U vrijeme kad parnica teče, promjena prebivališta ili nepotpunog prebivališta bračnih drugova, ni najmanje ne dokida niti obustavlja nadležnost suda, koja je utvrđena pozivom stranaka (usporedi kan. 1725 n. 2, 5).

Član **9.** — Ako se stavi prigovor proti nadležnosti suda, taj isti sud treba da o tom donese rješenje (usporedi kan. 1610 § 1 i čl. 27—29 ovog Naputka).

Član **10.** — Ako nastane sukob o nadležnosti između dva ili više sudova, treba se držati propisa kan. 1612.

Sadržaj kanona 1612: Sukob ima da rješi neposredno viši sud. — Ako jedan i drugi sud ne potpadaju pod isti viši sud, spor će rješiti onaj viši sud, pod koji spada onaj niži sud, pred kojim je predmet bio prije pokrenut.

Art. 11. — Quando eadem causa potest proponi coram duobus vel pluribus tribunalibus aeque competentibus, illi tribunali ius est causam cognoscendi, quod prius citatione reum legitime convenerit (cfr. can. 1568).

Art. 12. — Causae inter partem catholicam et partem acatholicam, sive baptizatam sive non baptizatam, in prima et in altera instantia cognosci possunt a tribunalibus dioecesanis; attamen, si ad Sanctam Sedem delatae fuerint, exclusive competunt ad S. C. S. Officii, quae tamen potest, si ita censeat et casus ferat, causam remittere ad Tribunal S. R. Rotae (cfr. can. 247 § 3 et resp. S. C. S. Officii, 27 Ian. 1928 ad II).

TITULUS II
De tribunali constituendo

Art. 13. — § 1. Reprobata qualibet contraria consuetudine et revocato quolibet contrario privilegio ante Codicem obtento, et firmo praescripto art. 2, causae de vinculo matrimonii tribunali collegiali trium saltem iudicum reservantur (cfr. can. 1576 § 1 n. 1); sententia autem forte prolata contra huiusmodi praescriptum vitio insanabilis nullitatis laborat (cfr. can. 1892 n. 1).

§ 2. In locis tamen missionum causae matrimoniales cognosci possunt iuxta speciales instructiones a competenti S. C. prolatas.

Art. 14. — § 1. Tribunal collegiale collegialiter procedere debet, et ad maiorem suffragiorum partem sententias ferre.

§ 2. Eidem praeest officialis vel viceofficialis, ab Episcopo constitutus ad normam can. 1573, cuius est processum dirigere, et decernere quae pro iustitiae administratione in causa quae agitur necessaria sunt (can. 1577).

Član 11. — Kada se isti spor može iznijeti pred dva ili više sudova, koji su jednako nadležni, onaj sud ima pravo da provede parnicu, koji je prije bio zakonito tuženomu dostavio poziv pred sud. (Usporedi kan. 1568.)

Član 12. — Parnice između stranke katoličke i stranke nekatoličke, bilo krštene bilo nekrštene, u prvom i drugom stepenu mogu riješavati dijecezanski sudovi; ali ako budu iznešene pred Sv. Stolicu, isključivo spadaju u nadležnost Kongregacije Sv. Oficija, koja ipak može predmet otstupiti na rješenje sudištu Sv. Rimske Rote, prema svojem nalaženju i prirodi slučaja, (usporedi kan. 247 § 3 i odgovor S. C. S. Officii od 27 I 1928 ad II).

NASLOV II
O sastavu suda

Član 13. — § 1. Uz dokinuće svakog protivnog običaja i uz opoziv svake protivne ovlastice koja je bila dana prije Kodeksa, te uz održavanje propisa člana 2, — parnice o bračnoj vezi pridržane su za zborni sud, koji se sastoji barem od tri suca (usporedi kan. 1576 § 1 n. 1); ako bi možda bila izrečena presuda protivno ovom propisu, ona je nepopravljivo ništava (usporedi kan. 1892 n. 1).

§ 2. U misijonskim mjestima mogu se ipak raspravljati bračne parnice prema posebnim napucima izdanima od nadležne Sv. Kongregacije.

Član 14. — § 1. Zborni sud treba da postupa u vijeću, i da presude izriče većinom glasova.

§ 2. Sudu pretsjeda starješina suda (oficijal) ili zamjenik starješine (podoficijal), imenovan po biskupu u smislu propisa kan. 1573; a on ima da upravlja postupkom, i da odluči šta je potrebito pri primjeni pravde u spornom slučaju (kan. 1577).

§ 3. Quamvis Episcopus possit eidem tribunali praeesse, valde expedit ne id faciat, nisi speciales causae id exigant (cfr. can. 1578).

§ 4. Duo alii iudices ad collegiale tribunal constituendum eligendi sunt inter iudices synodales, quos designare potest, sed per turnum, etiam officialis, qui cum potestate ordinaria iudicandi absque ulla causarum reservatione ad normam can. 1573 §§ 1—2 electus fuerit, nisi Episcopus aliter in singulis casibus statuerit (cfr. can. 1576 § 3; Comm. Pont., 28 Iulii 1932).

Art. 15. — § 1. Constituendus est ab Episcopo stabiliter aut pro singulis causis matrimonialibus designandus defensor vinculi, cuius praesentia in evolutione processus semper requiritur.

§ 2. Vinculi defensore non citato, acta irrita sunt, nisi ipse, etsi non citatus, revera interfuerit. Si vero ille, licet legitime citatus, aliquibus actibus non interfuerit, acta quidem valent, verum postea ipsius examini subiicienda omnino sunt, ut ea omnia sive voce sive scriptis possit animadvertere et proponere, quae necessaria aut opportuna iudicaverit (cfr. can. 1587).

Art. 16. — § 1. Promotor iustitiae intervenire debet cum ipse matrimonium accusat, et ubi de lege processuali tutanda agitur. Hoc in casu interventus promotoris iustitiae decernitur ab Episcopo vel a collegio sive e x o f f i c i o, sive ad instantiam ipsius promotoris iustitiae, vel defensoris vinculi, vel partium.

§ 2. Eodem modo constituitur ac defensor vinculi, et eodem modo citari et intervenire debet (cfr. can. 1587).

§ 3. Premda može Biskup pretsjedati sudu, veoma se preporuča da to ne čini, osim ako to traže posebni razlozi (usporedi kan. 1578).

§ 4. Daljnja dva suca, koja sačinjavaju sudsko vijeće, treba izabrati izmedju sinodalnih sudaca, a njih može odrediti, i to naizmjence, takodjer starješina suda (oficijal), koji je postavljen sa redovnom sudačkom vlašću i od čijega suđenja nisu nikakve parnice izuzete, u smislu propisa kan. 1573 §§ 1—2, osim ako Biskup u pojedinim slučajevima štogod drugo ne odredi (usporedi kan. 1576 § 3; tumačenje Interpr. komisije od 28 VII 1932).

Član 15. — § 1. Biskup će imenovati stalnog branioca bračne veze ili će imenovati branioca za pojedine bračne parnice, a njegova je prisutnost tečajem postupka uvijek potrebita.

§ 2. Ako se ne pozove branilac bračne veze, parnični čini su ništavi, osim ako im je branilac i bez poziva uistinu prisustvovao. Ako pak branilac, premda je uredno pozvan, nije prisustvovao nekim činima, oni doduše važe ali se moraju bezuvjetno naknadno podvrgnuti njegovom ispitivanju, da bi mogao bilo usmeno bilo pismeno staviti sve one primjedbe i predloge, koji mu se budu činili potrebitim ili primjerenim (kan. 1587).

Član 16. — § 1. Pravobranilac mora da sudjeluje kada je on podnio tužbu, i kada je to potrebito radi zaštite zakona u postupku. U potonjem slučaju sudjelovanje branioca određuje Biskup ili sudsko vijeće bilo po službenoj dužnosti bilo po traženju samog pravobranioca, ili branioca bračne veze, ili stranaka.

§ 2. Na isti način ga se postavlja kao i branioca bračne veze, na isti način ga se pozivlje i na isti način treba da sudjeluje (usp. kan. 1587).

Art. 17. — **Cuilibet processui interesse oportet notarium, qui actuarii officio fungatur; adeo ut nulla habeantur acta, si actuarii manu non fuerint exarata, vel saltem ab eo subscripta** (can. 1585 § 1). Quare antequam tribunal causam cognoscere incipiat, eiusdem praeses debet in actuarium assumere unum e notariis legitime constitutis ad normam can. 373, nisi Ordinarius aliquem pro peculiari causa designare censeat (cfr. can. 1585 § 2).

Art. 18. — § 1. **Ad acta tribunalis intimanda, nisi alia sit probata tribunalis consuetudo, constituantur cursores sive pro omnibus causis sive pro causa peculiari; item apparitores ad sententias ac decreta tribunalis, eo committente, exsecutioni mandanda. Eadem persona utroque officio defungi potest** (can. 1591).

§ 2. **Laici ipsi sint, nisi prudentia in aliqua causa suadeat ut ecclesiastici ad id muneris assumantur; quod vero ad eorum nominationem, suspensionem et revocationem attinet, eaedem serventur regulae quae pro notariis canone 373 statutae sunt** (can. 1592).

§ 3. **Acta quae hi confecerint, publicam fidem faciunt** (can. 1593).

Art. 19. — § 1. Tum iudicibus tum promotori iustitiae et defensori vinculi, tum actuario, sicut et cursori atque apparitori, ab Episcopo per decretum, de quo in actis mentio fieri debet, dari possunt substituti, sive ab initio sive decursu processus, qui eorum vices gerant, si et quando illi, qui primo loco electi fuerant, impediantur.

Član 17. — U svakoj parnici treba da sudjeluje bilježnik, koji će vršiti dužnost zapisničara; tako da će biti ništavi parnični spisi, ako nisu sačinjeni rukom bilježnika ili barem ako ih nije potpisao (kan. 1585 § 1). Radi toga treba da pretsjednik suda, prije nego što sud bude počeo raspravljati o sporu uzme kao zapisničara jednoga od bilježnika, propisno postavljenih u smislu kan. 373, osim ako se Ordinarij odluči da koga drugoga odredi kao zapisničara za neki posebni slučaj (usp. kan. 1585 § 2).

Član 18. — § 1. Za dostavu sudskih rješenja, osim ako ne postoji kakav drugačiji valjani sudski običaj, neka se postave dostavljači bilo za sve predmete bilo za pojedini predmet, isto tako neka se postave sudski izvršioci, koji će po nalogu suda provesti izvršenje sudskih presuda i odluka. Isto lice može obavljati obadvije službe (kan. 1591).

§ 2. Neka se za te službe imenuju svjetovnjaci, osim ako u nekom slučaju razboritost zahtijeva da se za tu službu uzmu crkvena lica; što se tiče njihovog imenovanja, svrgnuća od službe i opoziva, neka se održavaju ista pravila, koja su ustanovita u kan. 373 za bilježnike (kan. 1592).

§ 3. Izvještaji, koje sastave dostavljači i sudski izvršioci imadu dokaznu moć javnih isprava (kan. 1593).

Član 19. — § 1. I sucima i pravobraniocu i braniocu bračne veze i zapisničaru i dostavljaču i izvršiocu, može Biskup dekretom, kojeg treba u spisima spomenuti, postaviti zamjenike, ili već u početku postupka ili tečajem postupka, koji će ih zamjenjivati, ako i kada budu zapriječeni oni koji su prvo imenovani.

§ 2. Curandum est ut iidem iudices causam et cognoscant et definiant: quod si iudex substitutus partem habuerit in sententia aliqua incidentali, ipse processum absolvat.

§ 3. Tribunalis praeses et ipse potest designare actuario adiutorem, qui eum coadiuvet in actis scribendis, transumptis conficiendis, documentis inter se conferendis.

Art. 20. — Excepto Episcopo, qui per se potestatem iduiciariam exerceat, omnes qui tribunal constituunt aut eidem opem ferunt, iusiurandum de officio rite et fideliter implendo, coram Episcopo, si agatur de officiali, pro aliis vero coram Ordinario vel coram iudice a quo electi sunt, vel coram viro ecclesiastico ab alterutro delegato, praestare debent: idque ab initio suscepti officii, si sint stabiles, aut antequam causa agi coeperit, si pro peculiari causa sint constituti, aut antequam suo munere fungi incipiant, si, causa pendente, suffecti sint ad normam art. 19 (cfr. can. 1621 § 1).

Art. 21. — Attenta harum causarum gravitate necnon difficultate, tum quoad leges procedurales servandas, tum quoad intrinsecum causae meritum, Episcoporum est, graviter onerata eorum conscientia, caute et diligenter seligere sacerdotes, quorum prudentia et probitas sit omni exceptione maior, quique laurea vel saltem licentia in iure canonico sint praediti, sin minus scientia et experientia iuridica vere polleant.

Art. 22. — § 1. Tribunalis collegialis praeses debet unum de iudicibus collegii ponentem seu relatorem designare qui in coetu iudicum de causa referat et sententiam in scriptis latine redigat; et ipsi idem praeses potest alium ex iusta causa substituere (can. 1584).

§ 2. Treba se pobrinuti da isti suci spor i vode i presude: ako je sudac zamjenik sudjelovao kod koje međutomne presude, neka on ostane i do kraja parnice.

§ 3. Pretsjednik suda može i sam odrediti pomoćnika zapisničaru, koji će ga pomagati kod pisanja zapisnika, otpravljanja prepisa, ovjerivanja isprava.

Član 20. — Osim Biskupa, koji sam lično vrši sudačku vlast, svi koji sačinjavaju sud ili mu pomažu moraju položiti zakletvu, da će službu propisno i vjerno vršiti, — i to starješina suda (oficijal) pred Biskupom, a ostali pred Ordinarijem ili pred sucem, koji ih je izabrao, ili pred crkvenim licem, koje je kojega od njih odredilo: i to u početku preuzete službe, ako su stalni, ili prije nego što se započne parnica, ako su postavljeni za neku naročitu parnicu ili prije nego počnu vršiti svoju dužnost, ako su tečajem parnice postavljeni kao zamjenici po propisu člana 19 (usp. kan. 1621 § 1).

Član 21. — Budući da su ove parnice važne i teške, i obzirom na zakonske propise o postupku koje treba održavati i obzirom na unutarnji predmet spora, dužnost je Biskupa, pod teškom odgovornošću u savjesti, da brižljivo i pomnjivo izabiru svećenike, kojih je razboritost i čestitost van svakoga prigovora, a koji su doktori ili barem licencijati iz kanonskog prava, ili najmanje da uistinu raspolažu pravnim znanjem i iskustvom.

Član 22. — § 1. Pretsjednik zbornog suda ima da odredi jednoga od sudaca zbora za izvjestioca, koji će u vijeću sudaca izvješćivati o predmetu i pismeno u latinskom jeziku izraditi presudu; pretsjednik može iz pravednog razloga da izvjestiocu postavi zamjenika (kan. 1584).

§ 2. Ipsemet praeses ponentis seu relatoris munere, assentiente tribunali, defungi potest.

Art. 23. — § 1. Episcopus unum aut plures auditores seu actorum instructores, sive stabiliter, sive pro certa causa, constituere potest. Officialis tantum pro certa causa id peragere potest, nisi Episcopus iam providerit (cfr. can. 1580).

§ 2. Auditores, quantum fieri potest, deligantur ex iudicibus synodalibus (cfr. can. 1581).

Art. 24. — Auditorum est testes citare et audire aliaque acta iudicialia instruere secundum tenorem mandati, non autem sententiam definitivam ferre (can. 1582).

Art. 25. — Auditor in quovis litis momento ab officio removeri potest ab eo qui eundem elegit, iusta tamen de causa, et citra partium praeiudicium (can. 1583).

Art. 26. — Nomina iudicum, auditoris et tribunalis ministrorum debent statim partibus notificari, ut exceptiones, si casus ferat, proponere valeant: idem servari debet si forte fiat eorundem substitutio.

Art. 27. — § 1. Exceptio incompetentiae relativae proponenda et cognoscenda est ante litis contestationem (cfr. can. 1628 § 1). Exceptio autem incompetentiae absolutae tribunalis a partibus opponi potest in quovis statu et gradu causae (cfr. can. 1628 § 2).

§ 2. Tribunal quovis in stadio causae se absolute incompetens agnoscens, suam incompetentiam declarare tenetur (can. 1611).

§ 3. Exceptiones suspicionis proponendae et cognoscendae sunt ante litis contestationem, nisi postea primum emerserint, aut pars iureiurando affirmet eas tunc tantum sibi innotuisse (cfr. can. 1628 § 1).

§ 2. I sam pretsjednik može, uz pristanak suda, da vrši službu izvjestioca.

Član 23. — § 1. Biskup može da postavi jednoga ili više istražnih sudaca, bilo stalno, bilo za određeni spor. Starješina suda (oficijal) može da to učini samo za određeni spor, ako to nije već Biskup učinio.

§ 2. Istražne suce treba, koliko je to moguće, izabrati između sinodalnih sudaca (usp. kan. 1581).

Član 24. — Zadaća je istražnih sudaca, da pozivaju i preslušavaju svjedoke, te da vrše druge sudske čine prema sadržini naloga, ali ne da donose konačnu presudu (kan. 1582).

Član 25. — Onaj, ko je imenovao istražnog suca, može ga u svakom stanju parnice smjeniti sa dužnosti, ali za to mora postojati pravedni razlog i ne smije biti na štetu stranaka (kan. 1583).

Član 26. — Strankama treba odmah objaviti imena sudaca, istražnog suca i ostalih sudskih lica, da stranke uzmognu, prema slučaju, staviti svoje prigovore: to isto treba učiniti ako im se možda postavi zamjenik.

Član 27. — § 1. Prigovor relativne nenadležnosti treba staviti i riješiti prije utvrđenja spora (kan. 1628 § 1). Prigovor pak apsolutne nenadležnosti suda stranke mogu da stave u svakom stanju i stepenu parnice (usp. kan. 1628 § 2).

§ 2. Kada sud u bilo kojem stanju parnice pronađe da je apsolutno nenadležan, obvezan je da se proglasi nenadležnim (kan. 1611).

§ 3. Prigovore zbog sumnjivosti treba staviti i riješiti prije utvrđenja spora, osim ako su tek poslije nastali, ili ako stranka zakletvom potvrdi da je tek iza toga za njih saznala (usp. kan. 1628 § 1).

Art. 28. — § 1. In casu exceptionis de incompetentia relativa, si tribunal se competens pronuntiet, eius decisio non admittit appellationem.

§ 2. Quod si tribunal se incompetens declaret, pars, quae se gravatam reputat, potest intra decem dierum spatium appellationem ad superius tribunal interponere (can. 1610 §§ 2, 3).

Art. 29. — Contra tribunalis decisionem, quae incompetentiam absolutam admittat aut reiiciat, datur appellatio intra decem dies ad superius tribunal.

Art. 30. — § 1. Iudices cognoscendam ne suscipiant causam, in qua ratione consanguinitatis vel affinitatis in quolibet gradu lineae rectae et in primo et secundo gradu lineae collateralis, vel ratione tutelae vel curatelae, intimae vitae consuetudinis, magnae simultatis, vel lucri faciendi aut damni vitandi, aliquid ipsorum intersit, vel in qua antea advocatum aut procuratorem egerint.

§ 2. In iisdem rerum adiunctis ab officio suo abstinere debent iustitiae promotor et defensor vinculi (can. 1613).

Art. 31. — § 1. Cum iudex a parte recusatur ut suspectus, haec exceptio, si proponatur contra collegium vel maiorem delegatorum iudicum partem, definienda est a delegante; si contra unum vel alterum ex pluribus iudicibus delegatis, etsi collegii praesidem, a ceteris iudicibus delegatis et non suspectis; si contra officialem, ab Episcopo; si contra auditorem, ab eo qui illum designavit (cfr. can. 1614 § 1).

Član 28. — § 1. U slučaju prigovora relativne nenadležnosti, ako se sud proglasi nadležnim, nije dopušten priziv proti tom rješenju.

§ 2. Ako se pak sud proglasi nenadležnim, može stranka, koja se smatra time povrijeđenom, u roku od 10 dana uložiti priziv na viši sud. (kan. 1610 §§ 2, 3).

Član 29. — Protiv rješenja suda kojim se uvažava ili odbija apsolutna nenadležnost, može se u roku od deset dana uložiti priziv na viši sud.

Član 30. — § 1. Suci neka se ne primaju rješavanja parnice, u kojoj su kakogod bilo interesirani zbog krvnog srodstva ili tazbine u kojemgod koljenu upravne loze ili u prvom i drugom koljenu pobočne loze, ili zbog štitništva ili skrpstva, zbog prijateljskog društvenog saobraćaja, zbog mržnje, zbog koristi ili štete, ili u kojoj su ranije vršili službu advokata ili punomoćnika.

§ 2. U istim takvim prilikama treba da ne vrše svoju službu pravobranilac ni branilac bračne veze (kan. 1613).

Član 31. — § 1. Kada koja stranka otklanja suca kao sumnjiva, ako se prigovor odnosi proti postavljenom sudskom vijeću ili većem dijelu postavljenih sudaca, prigovor će riješiti ono lice koje ih je postavilo; ako se prigovor odnosi proti jednoga ili drugoga između više postavljenih sudaca, pa makar i proti pretsjedniku vijeća, prigovor će rješiti ostali postavljeni suci kojima sumnjivost nije prigovorena; ako se prigovor odnosi na starješinu suda, prigovor će rješiti Biskup; ako se prigovor odnosi na istražnog suca, rješiće prigovor ono lice koje ga je postavilo (kan. 1614 § 1).

§ 2. Si ipsemet Ordinarius sit iudex et contra ipsum exceptio suspicionis opponatur, vel abstineat a iudicando vel quaestionem suspicionis definiendam committat iudici immediate superiori (can. 1614 § 2), seu iudici appellationis.

§ 3. Si exceptio suspicionis opponatur contra promotorem iustitiae, defensorem vinculi aut alios tribunalis administros, de hac exceptione videt tribunalis praeses (can. 1614 § 3).

Art. 32. — § 1. Si quis iudicum vel etiam omnes iudices, qui tribunal collegiale constituunt, suspecti declarentur, personae mutari debent, non vero iudicii gradus (cfr. can. 1615 § 1).

§ 2. Ordinarii autem est in locum iudicum qui suspecti declarati sunt, alios a suspicione immunes subrogare (can. 1615 § 2).

§ 3. Quod si ipsemet Ordinarius declaratus fuerit suspectus, idem peragat iudex immediate superior (can. 1615 § 3), seu iudex appellationis.

Art. 33. — Exceptio suspicionis expeditissime definienda est, auditis partibus, promotore iustitiae, si intersit, et vinculi defensore, nec in ipsos suspicio cadat (cfr. can. 1616), exclusa appellatione ad normam can. 1880 n. 7.

TITULUS III

De iure accusandi matrimonium

Art. 34. — Tribunal colegiale nullam causam matrimonialem cognoscere vel definire potest, nisi regularis accusatio vel iure facta petitio praecesserit (can. 1970).

§ 2. Ako je sucem sam Ordinarij i ako se proti njemu stavi prigovor sumnjivosti, neka odustane od suđenja ili neka povjeri rješenje pitanja o sumnjivosti neposredno višem sucu (kan. 1614 § 2), ili sucu drugog stepena.

§ 3. Ako se stavi prigovor sumnjivosti proti pravobraniocu, braniocu bračne veze ili proti drugim sudskim zvaničnicima, o tom će prigovoru rješiti pretsjednik suda (kan. 1614 § 3).

Član 32. — § 1. Ako koji od sudaca ili svi suci, koji sačinjavaju zborni sud, budu proglašeni za sumnjive, treba izmijeniti lica, ali ne stepen suda (usp. kan. 1615 § 1).

§ 2. Na Ordinarija spada da namjesto sudaca, koji su proglašeni sumnjivima, postavi druge proti kojima nema prigovora (kan. 1615 § 2).

§ 3. Ako je sam Ordinarij proglašen sumnjivim, isto tako ima da postupa neposredni viši sudac (kan. 1615 § 3), ili sudac drugog stepena.

Član 33. — Prigovor sumnjivosti treba veoma hitno rješiti, pošto se preslušaju stranke, pravobranilac, ako sudjeluje, i branilac bračne veze, ako i sami nisu pod prigovorom sumnjivosti (usp. kan. 1616); proti rješenju nije dopušten priziv u smislu kan. 1880 st. 7.

NASLOV III

O pravu na tužbu u bračnim parnicama.

Član 34. — Zborni sud ne može suditi ni rješiti nijedan bračni spor bez redovne tužbe ili propisne molbe (kan. 1970).

Art. 35. — § 1. Habiles ad accusandum sunt:

1° Coniuges, nisi ipsi fuerint impedimenti causa;

2° Promotor iustitiae, in impedimentis natura sua publicis, iure proprio (Comm. Pont. 17 Iulii 1933 ad IV) et absque praevia denuntiatione; praevia autem denuntiatione in aliis impedimentis, si iure actionem instituendi ad obtinendam declarationem nullitatis sui matrimonii denuncians careat, salvo tamen praescripto art. 38 et 39.

§ 2. Reliqui omnes, etsi consanguinei, non habent ius accusandi matrimonium, sed tantum nullitatem matrimonii Ordinario vel promotori iustitiae denuntiandi (cfr. can. 1971).

§ 3. Itidem actoris partes agere nequeunt in causis matrimonialibus acatholici sive baptizati sive non baptizati; si quidem autem speciales occurrant rationes ad eosdem admittendos, recurrendum est in singulis casibus ad S. C. S. Officii (cfr. responsionem S. C. S. O., diei 27 ianuarii 1928).

Član 35. — § 1. Ovlašteni su na tužbu:

1) bračni drugovi, osim ako su sami bili uzrokom bračne smetnje;

2) pravobranilac, gdje su smetnje po svojoj prirodi javne, vlastitim pravom (Tumačenje Interpr. komis. od 17 VII 1933. pod IV) i bez potrebe da mu to kogod prije dojavi; kod ostalih je smetnja ovlašten da podnese tužbu pošto mu se podnese prijava, ako prijavilac nema ovlaštenja da pokrene parnicu za proglašenje braka ništavim, — pri tome se ipak ima držati propisa čl. 38 i 39.

§ 2. Niko drugi pa niti rođaci, nisu ovlašteni da podnesu tužbu nego jedino imadu pravo da dojave Ordinariju ili pravobraniocu da je brak ništav (usp. kan. 1971).

§ 3. Isto tako ne mogu biti tužiocima u bračnim parnicama nekatolici bilo kršteni bilo nekršteni; a ako bi postojali posebni razlozi da ih se pripusti, treba se obratiti u svakom pojedinom slučaju na Kongregaciju Sv. Oficija (usp. odgovor te kongregacije od 27 I 1928.)

Djakovački Ordinarij dobio je reskriptom S. Congreg. S. Officii, 19. apr. 1936 nr. Protoc. 175 m) 1936 na obrazloženu molbu ovaj trajni fakultet:

»Attentis ac perdurantibus peculiaribus loci circumstantiis, benigne conceditur Ordinario Bosnien, et Sirmien, ut acatholicos tamquam actores in suo Tribunali dioecesano admittere valeat in omnibus causis circa matrimonia mixta in facie Ecclesiae inita. In causis tamen nullitatis, a sententia ab isto Tribunali in prima instantia prolata, appellatio interponenda erit penes Sanctum Officium. Quoad matrimonia extra Ecclesiam inita, recurrendum in singulis casibus nisi agatur de causis in quibus procedendum sit ad normam canonum 1990-92«.

»Uvaživši trajne posebne mjesne prilike, milostivo se dozvoljava Ordinariju Bosanskom i Srijemskom da može pripustiti nekatolike kao tužioce u svom biskupijskom sudu u svim sporovima o mješovitim brakovima sklopljenima u (katoličkoj) Crkvi. Ali u parnicama o ništavosti braka proti presudi, koju je izrekao taj sud u prvom stepenu, ima se priziv uložiti na Sv. Oficij. Glede brakova sklopljenih izvan Crkve u svakom pojedinom slučaju ima se obratiti (na kongregaciju Sv. Oficija), osim kada se radi o slučajevima u kojima treba postupati po propisu kanona 1990-92«. (Vidi Glasnik biskupije bosanske i srijemske, br. 22-1936).

Art. 36. — Iis in dioecesibus in quibus officia promotoris iustitae et vinculi defensoris eadem in persona cumulantur (cfr. can. 1588), si causa a promotore iustitiae instituatur, alia persona in vinculi defensorem deputanda erit.

Art. 37. — § 1. Coniux inhabilis est ad accusandum matrimonium, si fuit ipse causa culpabilis sive impedimenti sive nullitatis matrimonii.

§ 2. Qui causam impedimenti honestam et licitam apposuit, habilis est ad accusandum matrimonium.

§ 3. Habilis est ad accusandum matrimonium coniux qui metum aut coactionem passus est.

§ 4. Qui inhabilis est ad accusandum suum matrimonium, denunciare potest eiusdem matrimonii nullitatem vel Ordinario vel promotori iustitiae tribunalis competentis (cfr. can. 1971 § 2 et Comm. Pont., 12 Martii 1929; 17 Febr. 1930 et 17 Iulii 1933, ad I, II, III).

Art. 38. — § 1. Ubi agitur de denuntiatione nullitatis a coniuge vel coniugibus facta, quia alteruter vel ambo

a) positivo voluntatis actu excluserunt matrimonium ipsum, aut omne ius ad coniugalem actum, aut essentialem aliquam matrimonii proprietatem; vel

b) condicionem apposuere contra matrimonii substantiam,

promotor iustitiae matrimonium ne accuset, sed coniugem vel coniuges pro viribus moneat ut suae conscientiae consulant, et, si fieri possit, causam impedimenti auferant, e. g. per novum consensum rite praestandum.

Član 36. — U onim biskupijama, u kojima isto lice vrši službu pravobranioca i branioca bračne veze (usp. kan. 1588), ako pravobranilac zametne postupak, treba odrediti drugo lice za branioca bračne veze.

Član 37. — § 1. Nema ovlaštenja na tužbu onaj bračni drug, koji je sam svojom krivnjom prouzrokovao bilo zapreku bilo ništavost braka.

§ 2. Onaj bračni drug, koji je stavio pošten i dopušten uzrok bračne smetnje, ovlašten je na tužbu.

§ 3. Ovlašten je na tužbu onaj bračni drug, koji je bio pod utjecajem straha ili sile.

§ 4. Ko nema ovlaštenja da sam podnese tužbu radi ništavosti svoga braka, može ništavost prijaviti Ordinariju ili pravobraniocu kod nadležnog suda (usp. kan. 1971 § 2 i tumačenje Interpr. komis. od 12 III 1929., 17 II 1930. i 17 VII 1933. od I, II, III).

Član 38. — § 1. Kada su jedan ili obadva bračna druga prijavili ništavost braka, jer su jedan od njih ili obadvoje:

a) pozitivnim činom volje isključili sam brak, ili svako pravo na bračni čin, ili koje bitno svojstvo braka; ili

b) postavili uvjet protiv bitnosti braka,

neka pravobranilac ne podnaša tužbe nego neka bračnoga druga ili bračne drugove najozbiljnije opomene da porade oko umirenja svoje savjesti i da, ako može biti, uklone uzrok bračne smetnje, n. pr. novom propisnom izjavom pristanka na brak.

§ 2. Si tamen matrimonii adserta nullitas publica evaserit et scandalum revera adsit, denuncians autem resipiscentiae signa, Ordinarii iudicio, revera dederit; itemque denunciata nullitatis causa argumentis nitatur, sive in facto sive in iure, ita certis et validis, ut probabilis omnino sit ipsius matrimonii nullitas, tunc promotori iustitae ius et officium est denunciatum matrimonium rite accusandi.

Art. 39. — Si vero matrimonii nullitas a coniuge vel a coniugibus denunciatur, qui causa culpabilis fuerint sive impedimenti sive nullitatis matrimonii, exceptis casibus de quibus in art. praecedenti, promotor iustitae accusationem ne instituat, nisi haec tria concurrant:

a) de impedimento agatur quod publicum evaserit, quodque argumentis nitatur, sive in facto sive in iure, ita certis et validis, ut de eiusdem impedimenti existentia et vi serio dubitari non possit;

b) bonum publicum, scandali nempe amotio, Ordinarii iudicio, id revera postulet;

c) fieri nequeat ut, cessato impedimetno, matrimonium rite ineatur.

Art. 40. — Ordinarius, etsi nullitatis denuntiatio sibi facta fuerit, accusationem numquam ipse instituat, sed rem deferat promotori iustitiae sui tribunalis, qui iuxta superius dicta procedat.

Art. 41. — § 1. Denunciationes scripto exhibitae, quarum auctores personaliter interrogari nequeant, ut sufficiens causa instituendi processus, in peculiaribus tantum rerum adiunctis, Ordinarii iudicio, haberi possunt; praehabitis tamen opportunis aptisque investigationibus.

§ 2. Ako je pak navedena ništavost braka postala javnom i ako uistinu postoji smutnja, pa ako je prijavilac po sudu Ordinarija uistinu pokazao znakove da se je pokajao; a uz to kada se prijavljeni uzrok ništavosti oslanja, bilo glede činjeničnog bilo glede pravnog stanja, na tako sigurne i valjane dokaze, da je potpunoma vjerovatna ništavost samoga braka, onda pravobranilac ima i pravo i dužnost da uredno podnese tužbu na ništavost prijavljenoga braka.

Član 39. — Kada pak dojavi ništavost braka bračni drug ili bračni drugovi, koji su svojom krivnjom prouzročili bilo zapreku bilo ništavost braka, izuzevši one slučajeve o kojima je riječ u prednjem članu, neka pravobranilac ne podnaša tužbe, osim ako postoje ova tri uslova:

a) da se radi o smetnji, koja je postala javnom i koja se oslanja na dokaze bilo glede činjeničnog stanja bilo glede pravnog stanja, tako sigurne i jake, da se ne može ozbiljno sumnjati o opstojnosti i učinku dotične smetnje;

b) da to doista zahtijeva javno dobro, naime uklonjenje smutnje, po mišljenju Ordinarija;

c) da je nemoguće, da se brak propisno sklopi pošto prestane smetnja.

Član 40. — Ordinarij, iako je ništavost braka bila njemu dojavita, neka nikada sam ne podnaša tužbe, nego neka stvar preda pravobraniocu svoga suda, koji će postupati prema gore rečenom.

Član 41. — § 1. Prismene prijave, kojih se sastavljači ne mogu lično preslušati, samo u posebnim prilikama, po Ordinarijevom mišljenju, mogu da budu dostatni uzrok da se zametne postupak; ali pri tom treba da se unaprijed obave primjereni i prikladni izvidi.

§ 2. Nulla ratio habenda est tum denunciationum anonymarum, nisi positivas et graves facti probationes indicent, tum denunciationum non anonymarum, quando ius accusandi coniugibus competit, neque de impedimentis agitur natura sua publicis (cfr. art. 35 § 1, n. 2).

§ 3. Si quae denunciatio ab aliis facta probationes contineat, ex quibus matrimonii nullitas probabilis appareat, Ordinarii vel promotoris iustitiae erit investigare, interrogatis caute et secreto denunciatoribus, utrum locus sit accusationi *ex officio*, ad normam art. 38 et 39, an vero dispensationi ad matrimonium revalidandum.

§ 4. Promotoris iustitiae est ab accusatione recedere si postea sibi constiterit, factam accusationem sustineri non posse vel in iure vel in facto.

Art. 42. — *Matrimonium, quod, utroque coniuge vivente, non fuerit accusatum, post mortem alterutrius vel utriusque coniugis ita praesumitur validum fuisse, ut contra hanc praesumptionem non admittatur probatio, nisi incidenter oriatur quaestio* (can. 1972).

TITULUS IV

De procuratoribus et advocatis

Art. 43. — § 1. Quamvis pars per seipsam agere et respondere possit in iudicio, expedit tamen ut habeat advocatum, vel a se electum vel a praeside datum, iuxta normas quae sequuntur.

§ 2. Praeses, audito iudicum collegio, potest etiam alium advocatum designare, si casus ferat, veluti in casibus negligentiae advocati a parte delecti (cfr. can. 1655 § 2).

§ 2. Ne treba uvažiti niti nepotpisane prijave osim ako navode pozitivne i teške dokaze o činjenici, niti treba uvažiti potpisane prijave kada pravo na tužbu pripada bračnim drugovima, a ne radi se o smetnjama koje su po svojoj prirodi javne (usp. čl. 35. § 1, n. 2).

§ 3. Ako ko drugi podnese prijavu koja sadržaje dokaze, iz kojih se vidi da je ništavost braka vjerovatna, zadaća je Ordinarija ili pravobranioca da istraže, nakon što oprezno i tajno ispitaju prijavitelje, da li je na mjestu da se tužba podnese po zvaničnoj dužnosti, prema propisima čl. 38 i 39, ili da se dade oprost i tako brak osnaži.

§ 4. Dužnost je pravobranioca da odustane od tužbe, ako poslije ustanovi da se tužba ne će moći održati bilo s pravne bilo s činjenične strane.

Član 42. — Za brak, proti kojemu nije bila podnešena tužba za života obadvaju bračnih drugova, poslije smrti jednoga ili oboje bračnih drugova tako se pravno pretpostavlja da je bio valjan, da se proti ovoj pretpostavci ne dopušta dokaz, osim kada se o tom ima uzgredno rješavati (kan. 1972).

NASLOV IV

O punomoćnicima i advokatima

Clan **43.** — § 1. Premda stranka može sama da tuži i da se brani pred sudom, ipak je bolje da ima advokata, bilo da ga sama izabere bilo da joj ga dade pretsjednik, prema propisima što slijede.

§ 2. Pretsjednik, nakon saslušanja sudskog vijeća može, prema slučaju, odrediti također drugog advokata, primjerice u slučajevima nemarnosti advokata kojeg si je stranka izabrala (usp. kan. 1655 § 2).

§ 3. Si uterque coniux nullitatis declarationem petat, sufficit si alteruter advocatum constituat, nisi altera pars suum proprium constituere velit, aut praeses id opportunum duxerit.

§ 4. Pars conventa, quae matrimonii nullitatem oppugnet, constituere potest advocatum, quamvis adsit vinculi defensor qui pro vinculo certare debet, cui ipsa pars argumenta et probationes suppeditare valet.

Art. 44. § 1. Pars constituere quoque potest procuratorem ab advocato distinctum.

§ 2. Procuratoris est, partem repraesentare, libellos aut recursus cuiuscumque generis tribunali exhibere; quae vero spectant ad defensionem semper advocato reservantur.

Art. 45. — Licet actor vel conventus procuratorem aut advocatum constituerit, semper tamen tenetur in iudicio ipsemet adesse ad praescriptum iuris vel indicis (can. 1647).

Art. 46. — Causa a promotore iustitiae instituta ad normam artt. 35 § 1 n. 2, 38 et 39, coniux, cui ius non est accusandi matrimonium, advocatum sibi constituere potest; sed, promotore iustitiae accusationem revocante vel a lata sententia non appellante, advocati eiusdem officium cessat.

Art. 47. — § 1. Unicum quisque potest eligere procuratorem, qui nequit alium sibimet substituere, nisi expressa facultas eidem facta fuerit (can. 1656 § 1).

§ 2. Quod si, iusta causa suadente et annuente praeside, plures ab eodem deputentur, hi ita constituantur, ut detur inter ipsos locus praeventioni (can. 1656 § 2).

§ 3. Ako obadva bračna druga traže, da se brak proglasi ništavim, dostatno je ako kojigod od bračnih drugova postavi advokata, osim ako druga stranka hoće da postavi svog vlastitog ili ako pretsjednik drži da je to korisno.

§ 4. Tužena stranka, koja pobija ništavost braka, može da postavi advokata, premda prisustvuje branilac bračne veze koji mora da brani vezu i kojemu može i sama ta stranka da pribavlja dokaze i dokazala.

Član 44. — § 1. Stranka može također postaviti punomoćnika različitog od advokata.

§ 2. Zadaća je punomoćnika da stranku zastupa, da podnaša sudu tužbe ili žalbe kojegod vrste; ali što se odnosi na obranu uvijek je pridržano za advokata.

Član 45. — Iako je tužilac ili tuženi postavio punomoćnika ili advokata, ipak je uvijek obvezan da lično pristupi sudu kad to propisuje pravni propis ili odredi sudac (kan. 1647).

Član 46. — Kada parnicu zametne pravobranilac prema propisu člana 35 § 1 st. 2, 38 i 39, bračni drug, koji nema prava na tužbu, može da si postavi advokata; ali, kada pravobranilac opozove tužbu ili kada ne podnese priziva proti presudi, prestaje služba tog advokata.

Član 47. — § 1. Svako si može izabrati samo jednog punomoćnika, a on si ne može postaviti zamjenika, osim ako je na to izričito ovlašten (kan. 1656 § 1).

§ 2. Ako stranka, kada to pravedni razlog zahtijeva i kad na to pristane pretsjednik, postavi više punomoćnika, ovi treba da su tako postavljeni, da među njima postoji red prvenstva (kan. 1656 § 2).

§ 3. Advocati, firmo art. 46, plures simul constitui queunt (can. 1656 § 3).

§ 4. Procurator, nisi aliud praeses indulgeat ob peculiara adiuncta, in ipsa civitate ubi est tribunal, vel in loco propinquo, residere debet.

Art. 48. — § 1. Procurator et advocatus esse debent catholici, aetate maiores et honestate ac religionis fama praestantes; acatholicus non admittatur nisi per exceptionem et ex necessitate (cfr. can. 1657 § 1).

§ 2. Advocatus sit oportet praetera doctor saltem in iure canonico (cfr. can. 1657 § 2) et per triennium tirocinium laudabiliter exercuerit; quod valde optandum est ut fecerit apud Tribunal S. R. Rotae.

§ 3. Procurator sit oportet in iure canonico saltem prolyta et per annum tirocinium, de quo in § 2, laudabiliter expleverit.

§ 4. Procurator et advocatus, ut ad sua munera exercenda admittantur, indigent approbatione Ordinarii, quae aut generalis sit ad omnes causas, aut specialis pro certa causa (cfr. can. 1658 § 2). Advocati autem S. Consistorii vel in albo S. R. Rotae admissi hac approbatione non indigent, cum ius habeant patrocinium exercendi in quibuslibet dioecesanis tribunalibus, nisi Episcopus gravi de causa eos prohibuerit, quo in casu datur recursus ad S. C. de disciplina Sacramentorum.

Art. 49. — § 1. Procurator a praeside ne admittatur nisi prius apud tribunal deposuerit speciale mandatum ad lites scriptum, etiam in calce libelli vel citationis, mandantis subscriptione munitum, et locum, diem, mensem et annum referens, dummodo subscriptio a parocho vel a Curia recognita sit (cfr. can. 1659 § 1).

§ 3. Stranka može istovremeno postaviti više advokata, ali i pri tom ostaje na snazi čl. 46. (kan. 1656 § 3).

§ 4. Punomoćnik treba da ima mjesto svog stanovanja u istom gradu gdje se sud nalazi, ili u okolici, osim ako pretsjednik radi posebnih prilika drugo dopusti.

Član 48. — § 1. Punomoćnik i advokat treba da su katolici, punoljetni, te na dobrom glasu u čestitosti i u vjerskom obziru; nekatolik neka se ne pripušta osim izuzetno i u nuždi (usp. kan. 1657 § 1).

§ 2. Advokat treba osim toga da bude doktor barem kanonskog prava (usp. kan. 1657 § 2) i da je kroz tri godine uspješno proveo u vježbi; a veoma je poželjno da je to bilo kod sudišta S. R. Rote.

§ 3. Punomoćnik treba da ima barem prve ispite u kanonskom pravu i da je uspješno proveo jednu godinu u vježbi, kako je rečeno u §-u 2.

§ 4. Punomoćnik i advokat, da ih se pripusti da vrše svoju službu, trebaju odobrenje Ordinarija, a ovo treba da bude ili općenito za sve parnice, ili posebno za određenu parnicu (usp. kan. 1658 § 2). Advokati pak S. Konzistorija ili oni koji su uvršteni u listini S. R. Rote ne trebaju toga odobrenja, budući da imadu pravo zastupanja u svakom dijecezanskom sudu, osim ako im to Biskup zabrani radi važnog razloga, a u tom slučaju mogu se žaliti Sv. Kongregaciji za Sakramente.

Član 49. — § 1. Pretsjednik neka ne pripusti punomoćnika, osim ako on sudu prije predloži pismenu posebnu parničnu punomoć, ili napisanu na kraju tužbe ili pozivnice, potpisanu po vlastodavcu, sa oznakom mjesta, dana, mjeseca i godine, ali potpis treba da je ovjeren od župnika ili od biskupske kurije. (Usp. kan. 1659 § 1).

§ 2. Quod si mandans scribere nesciat, hoc ipsum ex scriptura constet necesse est, et parochus vel notarius Curiae vel duo testes, quorum subscriptiones sint a parocho vel a Curia recognitae, loco mandantis, mandatum subsignent (cfr. can. 1659 § 2).

§ 3. *Mandatum procuratoris asservari debet in actis causae* (can. 1660).

§ 4. *Advocatus, ut causae patrocinium suscipiat, habeat necesse est a parte vel* a praeside (cfr. art. 43) *commissionem ad instar mandati procuratorii, de qua in actis constare debet* (can. 1661).

Art. 50. — Nisi speciale mandatum habuerit, procurator non potest renuntiare actioni, instantiae vel actis iudicialibus, et generatim ea agere pro quibus ius requirit mandatum speciale (cfr. can. 1662).

Art. 51. — Tum procurator tum advocatus possunt a tribunali, dato decreto, repelli, sive *ex officio* sive ad instantiam partis, iusta tamen et gravi de causa (cfr. can. 1663), salvo iure recursus ad Episcopum.

Art. 52. — § 1. *Advocati et procuratores possunt ab eo, quo constituti sunt, removeri, salva obligatione solvendi honoraria ipsis debita; verum ut remotio efectum sortiatur, necesse est ut ipsis intimetur, et, si lis iam contestata fuerit,* praeses *et adversa pars certiores facti sint de remotione* (can. 1664 § 1).

§ 2. Mandatum exspirat causa per sententiam definitivam decisa, salvo iure et officio interponendae appellationis inter decendium, nisi mandans renuat (cfr. can. 1664 § 2).

§ 2. Kada vlastodavac ne zna pisati, nužno je da je to spomenuto u punomoći, i da umjesto vlastodavca potpišu punomoć župnik ili bilježnik kurije ili dva svjedoka, čije potpise je ovjerio župnik ili kurija (usp. kan. 1659 § 2).

§ 3. Punomoć punomoćnika treba sačuvati u parničnim spisima (kan. 1660).

§ 4. Advokat da preuzme zastupanje spora, mora imati ovlaštenje u obliku punomoći za punomoćnika izdano od stranke ili od pretsjednika (usp. čl. 43) i o tome se mora u spisima učiniti zabilješka (kan 1661).

Član 50. — Ako za to nema posebne punomoći, punomoćnik ne može da odustane od tužbe, od daljnjeg postupka ni od sudskih čina, i uopće ne može da izvršuje ono za što pravni propisi traže posebnu punomoć (usp. kan. 1662).

Član 51. — I punomoćnika i advokata može sud ukloniti bilo po službenoj dužnosti bilo na traženje stranke, ali iz pravednog razloga (usp. kan. 1663); — o tome se ima izdati odluka s pravom žalbe na Biskupa.

Član 52. — § 1. Onaj ko je ovlastio advokate i punomoćnike, može ih i ukloniti, ali je obvezan da im plati dugovanu nagradu; — da uklanjanje ima učinak, potrebito je da o tom budu obavješteni, i, ako je spor već utvrđen, ima se uklanjanje saopćiti pretsjedniku i protustranci (kan. 1664 § 1).

§ 2. Punomoć utrnjuje kada predmet bude rješen konačnom presudom, ali ostaje pravo i dužnost da se uloži priziv unutar roka od 10 dana, osim ako se vlastodavac tomu usprotivi. (Usp. kan. 1664 § 2).

Art. 53. — § 1. Episcopi est publici iuris facere indicem seu album, in quo adnotentur advocati et procuratores apud suum tribunal admissi. In albo expressa mentio fiat de iure, quod habent ad normam art. 48 § 4, patrocinium exercendi, tum advocati S. Consistorii, tum advocati a S. R. Rota approbati.

§ 2. Advocati in albo inscripti tenentur, de mandato praesidis tribunalis, gratuitum patrocinium, aut gratuitam assistentiam praebere iis quibus hoc beneficium tribunal concesserit (cfr. artt. 237-240).

Art. 54. — Advocati et procuratores vetantur:

1⁰ sibi de immodico emolumento pacisci: quod si fecerint, pactio nulla est et poenae imponendae erunt, de quibus in can. 1665 § 2;

2⁰ ob dona, pollicitationes aliamve causam prodere officium, sub poenis, de quibus in can. 1666;

3⁰ renunciare mandato, lite pendente, sine iusta causa a praeside probanda.

TITULUS V

De libello causae introductorio

Art. 55. — § 1. Illi tantum causam de nullitate matrimonii introducere possunt, qui accusandi matrimonium iure pollent, ad normam regularum, quae in Titulo III traditae sunt.

§ 2. Qui matrimonium accusare vult, debet libellum competenti tribunali exhibere, in quo obiectum controversiae proponatur et ministerium iudicis expostuletur ad matrimonii nullitatem declarandam (cfr. can. 1706).

Član 53. — § 1. Biskup ima javno da obznani popis ili listinu, u kojoj će biti označeni advokati i punomoćnici, koji su připušteni kod njegovog suda. U popisu treba da izričito bude označeno pravo zastupanja što ga u smislu čl. 48 § 4 imadu i advokati S. Konzistorija i advokati koji su odobreni kod S. R. Rote.

§ 2. Advokati koji su upisani u listini, obvezani su da na nalog pretsjednika suda besplatno zastupaju, ili da besplatno daju pravne savjete onima kojima je sud tu blagodat podijelio (usp. čl. 237—240).

Član 54. — Zabranjuje se advokatima i punomoćnicima:

1. da ugovore pretjerano visoku nagradu: ako to učine, pogodba je ništava i treba ih kazniti kaznama navedenim u kan. 1665 § 2;

2. da se iznevjere svojoj službi radi darova, obećanja ili drugog razloga, pod kaznom propisanom u kan. 1666;

3. da otkažu zastupanje, dok teče parnica, bez pravednog razloga koji treba da pretsjednik odobri.

NASLOV V

O tužbi kojom se pokreće parnica

Član 55. — § 1. Samo oni mogu pokrenuti parnicu o ništavosti braka, koji imadu pravo na tužbu, prema propisu pravila što su navedena u III naslovu.

§ 2. Ko hoće da tuži na ništavost braka, mora da podnese tužbu nadležnom sudu, u kojoj treba da se izloži predmet spora i postavi zahtjev na sud da proglasi brak ništavim (usp. kan. 1706.).

Art. 56.) — Si actor scribere nesciat, aut legitime impediatur quominus libellum exhibeat, potest oretenus suam petitionem coram tribunali proponere. Quo in casu officialis actuarium iubeat actum in scriptis redigere; scriptum vero legendum est actori et ab eo probandum signo crucis per se apposito in testimonium approbationis, de cuius signi sensu notarius testetur (cfr. can. 1707 §§ 1, 3).

Art. 57. — Libellus ita conficiendus est:

1° exprimatur tribunal coram quo causa erit introducenda, v. g. coram tribunali ordinario ecclesiastico dioecesis N.;

2° indicetur petitio; nempe ut matrimonium declaretur nullum, et quidem ob hoc vel illud caput, ex gr. ob impotentiam, ob metum etc., vel ob plura, si plura sint nullitatis capita;

3° exponatur, generatim saltem, quo iure innititur actor ad comprobanda ea quae allegantur et asseruntur. Non est necesse, nec expedit, ut conficiatur accurata et longa argumentorum enucleatio, nam haec pertinent ad probationis et defensionis periodos; sufficit ut appareat haud temere fuisse petitionem exhibitam;

4° afferri etiam debent ea quae pertinent ad partium domicilium vel quasi-domicilium, nec non ad actualem earundem commorationem, ita ut tribunal videre possit de propria competentia;

5° libellus debet subscribi ab actore vel, si iam fuerit nominatus, ab eius procuratore, salvo praescripto art, 56, appositis die, mense et anno, necnon loco in quo actor vel eius procurator habitant aut residere se dixerint, actorum recipiendorum gratia (cfr. can. 1708).

Član 56. — Ako tužilac ne zna pisati, ili je zapriječen razlogom, koji zakon priznaje, da preda pismenu tužbu, može usmeno staviti svoj zahtjev kod suda. U tom će slučaju starješina suda naložiti zapisničaru da o tom sastavi zapisnik; zapisnik treba pročitati tužiocu, a on treba da ga potvrdi znakom križa, koji će znak sam načiniti i time zasvjedočiti svoje odobrenje, a bilježnik će na spisu zasvjedočiti značenje toga znaka (usp. kan. 1707 §§ 1, 3).

Član 57. — Tužbu treba ovako sastaviti:

1. treba imenovati sud, kod kojeg će se parnica pokrenuti, n. pr. kod redovnog crkvenog suda biskupije N.;

2. treba označiti tužbeni zahtjev; naime da se brak proglasi ništavim, i to radi kojega uzroka ništavosti, n. pr. radi nemoći, radi straha itd., ili radi više razloga ništavosti ako ih ima više;

3. treba izložiti barem u glavnom, na koje se pravne propise oslanja tužilac u dokaz onoga što navodi i tvrdi. Nije potrebno, a nije ni zgodno, da sačini podrobno i široko razlaganje dokaza, jer to spada na parnične otsjeke o dokazivanju i obrani; dostatno je, da se vidi da zahtjev nije obijesno postavljen;

4. mora se navesti ono što se odnosi na prebivalište ili nepotpuno prebivalište stranaka, kao i gdje se sada stranke nalaze, tako da sud može rješiti da li je nadležan;

5. pismenu tužbu treba da potpiše tužilac ili njegov punomoćnik, ako je već bio imenovan, osim slučaja propisanoga u članu 56, nadalje se ima označiti dan, mjesec i godina, kao i mjesto u kojem stanuje tužilac ili njegov punomoćnik, ili mjesto za koje su naveli da će se tamo nalaziti u svrhu dostave spisa (usp. kan. 1708).

Art. 58. — Officialis curare debet ut constet de personae, quae matrimonium accusat, identitate, iuxta Instructionem huius S. C. diei 27 Martii 1929 (vide App. I).

Art. 59. — Si proponatur probatio per instrumenta seu documenta, haec una cum libello tradantur, quantum firei potest; si per testes, eorum nomina et domicilium indicentur (cfr. can. 1761 § 1), designatis urbe, via et numero domus, et si per praesumptiones, indicentur saltem in genere facta seu indicia, unde illae eruuntur. Nihil tamen impedit quominus actor ulteriores probationes in iudicii cursu afferat.

Art. 60. — Libello addantur mandatum procuratoris (si non fuerit iam traditum), commissio advocati ad instar mandati procuratorii et exemplar authenticum celebrati matrimonii integre transcriptum.

TITULUS VI

De libelli admissione vel reiectione

Art. 61. — Tribunal, postquam viderit et rem esse suae competentiae et actori legitimam personam esse standi in iudicio, debet quantocius libellum aut admittere aut reiicere, adiectis in hoc altero casu reiectionis causis (can. 1709 § 1).

Art. 62. — Si tribunalis collegialis decreto libellus reiectus fuerit ob vitia quae emendari possunt, actor novum libellum rite confectum potest eidem tribunali denuo exhibere; quod si tribunal emendatum libellum reiecerit, novae reiectionis rationes exponere debet (can. 1709 § 2).

Član 58. — Na starješinu suda spada, da se ustanovi istovjetnost lica koje podnaša tužbu na ništavost braka, prema Naputku ove Kongregacije — od 27 III 1929 (vidi Dodatak I).

Član 59. — Kada se nudi dokaz dokaznicama ili ispravama, treba ih predati zajedno sa tužbom, ukoliko to može da bude; kada se nudi dokaz svjedocima, treba označiti njihova imena i prebivalište uz naznaku grada, ulice i kućnog broja (usp. kan. 1761, § 1), a kada pretpostavkama treba navesti barem u glavnom činjenice ili podozrenja iz kojih slijede. Ipak ništa ne smeta da tužilac pruži daljnja dokazala tečajem postupka.

Član 60. — Tužbi treba priložiti punomoć za punomoćnika (ako već nije predana), ovlaštenje za advokata u obliku punomoći i ovjereni prepis vjenčanice u obliku potpunog izvatka iz matice vjenčanih.

NASLOV VI

O primanju ili odbijanju tužbe

Član 61. — Sud, pošto ustanovi i da je nadležan i da tužilac ima parničnu sposobnost, treba da što prije ili primi ili odbije tužbu, a u ovom drugom slučaju treba da obrazloži zašto odbija tužbu (kan. 1709 § 1.)

Član 62. — Ako zborni sud odlukom odbije tužbu radi grešaka koje se mogu ispraviti, tužilac može da ponovno podnese istomu sudu novu tužbu ispravno sastavljenu, pa ako sud odbije ispravljenu tužbu, ima da iznese nove razloge radi kojih je odbija (kan. 1709 § 2).

Art. 63. — Libello acceptato, tribunal, instante promotore iustitiae vel *ex officio*, coniugum separationem, si adhuc forte convivant, et grave scandalum, Ordinarii iudicio, adsit, indicere debet.

Art. 64. — Si factum, quo accusatio nititur, licet undequaque verum, matrimonio tamen irritando impar omnino foret, vel, quamvis factum matrimonium foret quidem irritaturum, assertionis vero falsitas sit in aperto, libellus, decreto tribunalis collegialis reiiciatur.

Art. 65. § 1. Quod si impedimentum in ius adductum tale sit, ut, quomodocumque veritas rei se habeat, consensus coniugis sufficiat ad illud removendum, officialis rem deferat Ordinario qui, pro sua conscientia et pro rerum et personarum adiunctis, parocho coniugum aliive sacerdoti iniungat, ut admonitionibus opportunis partem matrimonium impugnantem inducat ad illud, consensus renovatione, convalidandum.

§ 2. Si coniux convalidationi consentiat, Ordinarius dispensationem, qua opus sit, ipse, si poterit, tribuet, vel a S. Sede obtinebit, satagens ut convalidatio peragatur remoto omni scandalo aut rumore.

Art. 66. — § 1. *Adversus libelli reiectionem integrum semper est parti intra tempus utile decem dierum recursum interponere ad superius tribunal; a quo, auditis parte et vinculi defensore, quaestio reiectionis expeditissime definienda est* (can. 1709 § 3), exclusa appellatione ad normam canonis 1880 n. 7.

§ 2. Si tribunal superius libellum admittat, causa remittenda est pro eius definitione ad tribunal *a quo*.

Član 63. — Ako se tužba primi, sud treba da, po traženju pravobranioca ili po službenoj dužnosti, odredi rastavu bračnih drugova, ako možda još zajedno žive, i ako postoji po sudu Ordinarijevom velika smutnja.

Član 64. — Ako bi činjenica, na kojoj se temelji tužba, iako je ona u svakom pogledu istinita, bila potpuno nedostatna da učini brak nevaljanim, ili makar bi navedena činjenica prouzrokovala ništavost braka, ali je očito da je tvrđenje lažno, treba da zborni sud odlukom odbije tužbu.

Član 65. — § 1. Ako je smetnja, koja je predmetom parničkog spora, takva da je dostatan pristanak bračnoga druga da se smetnja ukloni, bez obzira da li smetnja uistinu postoji ili ne, neka starješina suda predmet otstupi Ordinariju, koji će po svojoj savjesti i prema stvarnim i ličnim okolnostima naložiti župniku bračnih drugova ili kojem drugom svećeniku da nagovori prikladnim opomenama stranku, koja pobija valjanost braka, da brak osnaži ponovljenjem pristanka.

§ 2. Ako bračni drug pristane na osnaženje, neka Ordinarij podijeli oprost, ako je oprost potreban i ako ga može Ordinarij dati, ili neka pribavi oprost od Sv. Stolice, i neka nastoji da se osnaženje izvrši bez svake smutnje ili uzbune.

Član 66. — § 1. Proti odbijanju tužbe stranka ima uvijek pravo da u korisnom roku od 10 dana uloži žalbu na viši sud; a viši sud ima da saslušavši stranku i branioca veze najhitnije riješi pitanje o odbijanju tužbe (kan. 1709 § 3); po propisu panona 1880 n. 7. nije dopušten daljnji priziv.

§ 2. Ako viši sud primi tužbu, spor se ima vratiti prvom sudu da rješava.

Art. 67. — Si tribunal continuo mense ab exhibito decretum non ediderit quo libellum admittit vel reiicit, ad normam art. 61, pars cuius interest instare potest ut tribunal suo munere fungatur; quod si nihilominus tribunal sileat, lapsis quinque diebus a facta instantia, poterit recursum ad Ordinarium loci, si ipse iudex non sit, vel ad superius tribunal interponere ut vel iudices ad definiendam causam adigantur, vel alii iudices in eorum locum subrogentur (can 1710).

TITULUS VII

De officio iudicum et tribunalis ministrorum post causam per libelli acceptationem rite introductam

Art. 68. — § 1. Praesidis officium est: dirigendi processum et decernendi quae pro iustitiae administratione in causa necessaria sunt (art. 14 § 2); designandi relatorem seu ponentem causae (art. 22); cognoscendi exceptionem suspicionis contra tribunalis administros (rat. 31 § 3); praecipiendi ut in nonnullis casibus defensio typis imprimatur una cum documentis principalibus (art. 179 § 2); moderandi nimiam defensionum extensionem, nisi de hoc peculiari tribunalis lege sit cautum (art 182); constituendi diem et horam, quibus iudices ad deliberandum de sententia proferenda conveniant (art. 185); ducendi moderatam discussionem ad rem habendam (art. 198 § 3), et omnes iudicio assistentes, qui a reverentia et obedientia tribunali debita graviter desciverint, ad officium reducendi (cfr. can. 1640 § 2).

Član 67. — Ako sud kroz punih mjesec dana od predane tužbe ne izda odluku, kojom tužbu prima ili odbija prema propisu čl. 61, stranka koje se to tiče može zatražiti da sud vrši svoju dužnost; ako usprkos toga sud ne ureduje, može stranka nakon izminuća roka od pet dana računajući od podnešenoga traženja uložiti žalbu na mjesnog Ordinarija, ako on sam nije sudac, ili na viši sud, da se ili prisili suce da predmet uzmu u rad ili da se na njihovo mjesto postave drugi suci (kan. 1710).

NASLOV VII

O službi sudaca i sudskih službenika nakon što je parnica pokrenuta primanjem tužbe

Član 68. — § 1. Pretsjednikova je dužnost: da ravna postupkom i da odlučuje šta je u parnici nužno za primjenu pravde (čl. 14 § 2); da odredi izvjestioca u parnici (čl. 22); da rješava o prigovorima sumnjivosti protiv sudskih službenika (čl. 31 § 3); da odredi da se u nekim slučajevima otštampa obrana zajedno sa glavnim ispravama (čl. 179 § 2); da ograniči pretjeranu opširnost obrane, osim ako je glede toga štogod određeno u poslovniku suda (čl. 182); da odredi dan i čas kada će se suci sastati da vijećaju o presudi koju imadu da izreknu (čl. 185); da ravna kratkim pretresom o stvari (čl. 198 § 3), i da pozove na dužnost sve koji prisustvuju suđenju, a teško su povrijedili poštovanje i poslušnost koja se sudu duguje (usp. kan. 1640 § 2).

§ 2. Idem insuper potest, nisi collegium aliquid sibi reservaverit: litis contestationem peragere, terminos statuere ad probationes afferendas atque ad defensiones exhibendas, testes inobedientes coërcere et, si casus ferat, mulctare, probationes admittere ante litis contestationem in casibus de quibus in canone 1730, testium indemnitatem atque impensas taxare, peritos eligere, eorum iusiurandum excipere, necnon expensas atque honoraria definire, exhibitionem documentorum imponere, designare advocatum *ex officio*, declarare litem contestatam, causam conclusam, instantiam peremptam esse aut eidem renuntiatum, etc.

§ 3. Praeses quoque potest, nisi adsit instructor ad normam art. 23, ea peragere quae ad causae instructionem pertinent.

Art. 69. — Adversus actus praesidis vel instructoris recursus patet ad collegium, cuius est decretum vel sententiam interlocutoriam edere, audito vinculi defensore et, si adsit, promotore iustitiae (cfr. Tit. XI).

Art. 70. — § 1. *Defensoris vinculi est:*

1º *Examini partium, testium et peritorum adesse; exhibere iudici interrogatoria clausa et obsignata, in actu examinis a iudice aperienda, et partibus aut testibus proponenda; novas interrogationes, ab examine emergentes, iudici suggerere;*

2º *Articulos a partibus propositos perpendere, eisque, quatenus opus sit, contradicere; documenta a partibus exhibita recognoscere;*

3º *Animadversiones contra matrimonii nullitatem ac probationes pro validitate matrimonii scribere et allegare, eaque omnia deducere, quae ad matrimonium tuendum utilia censuerit* (can. 1968).

§ 2. On osim toga može, osim ako si je sudsko vijeće štogod od toga samo pridržalo: utvrditi spor, odrediti rokove u kojima se imadu pružiti dokazi i podnijeti obrana, postupati protiv neposlušnih svjedoka i prema prilikama kazniti ih, dopustiti provađanje dokaza prije utvrđenja spora u slučajevima o kojima se govori u kanonu 1730, obrediti otštetu i troškove svjedoka, izabrati vještake, zaklinjati ih, ustanoviti njihove troškove i nagrade, nalagati da se predlože isprave, odrediti advokata po službenoj dužnosti, izjaviti da je spor utvrđen, postupak zaključen, obustavljen ili da se od postupka odustalo itd.

§ 3. Pretsjednik također može, osim ako je postavljen istražni sudac po propisu čl. 23, izvršivati ono što se odnosi na istražni postupak.

Čl. 69. — Protiv odredaba pretsjednika ili istražnoga suca može se uložiti žalba na sudsko vijeće, a vijeće ima da izda odluku ili međutimnu presudu, pošto presluša branioca bračne veze i, ako sudjeluje, pravobranioca (usp. Naslov XI).

Čl. 70. — § 1. Dužnost je branioca bračne veze:

1. Da prisustvuje preslušanju stranaka, svjedoka i vještaka; da preda sucu zatvorena i zapečaćena pitanja, koja će sudac otvoriti pri samom činu ispitivanja te ih postaviti strankama i svjedocima; da preko suca postavlja nova pitanja koja se pojave tečajem ispitivanja;

2. da ispituje članke što ih stranke predlože, i da im se protivi ako je potrebno; da ispituje isprave koje stranke prilože;

3. Da piše i podnosi primjedbe protiv ništavosti braka i dokaze za valjanost braka, te da navede sve što mu se učini korisnim za obranu braka (kan. 1968).

§ 2. Defensor vinculi curet ut interrogatoria proponantur omnino recte concinnata, quaeque ad rem faciant, attento nullitatis capite de quo agitur, facta eidem facultate articulos a patronis propositos reformandi, quod facere non omittat praesertim si suggestivi videantur, ita tamen ne supprimat quae necessaria et opportuna sint ad plenam rei veritatem dignoscendam; documenta, a partibus exhibita, recognoscat, aliaque, si opus sit, ex officio expetat.

Art. 71. — § 1. Defensori vinculi ius esto::

1° Semper et quolibet momento acta processus, etsi nondum publicati, invisere; novos terminos ad scripta perficienda flagitare, prudenti praesidis arbitrio prorogandos;

2° De omnibus probationibus vel allegationibus ita certiorem fieri, ut contradicendi facultate uti possit;

3° Petere ut alii testes inducantur vel iidem iterum examini subiiciantur, processu etiam absoluto vel publicato, novasque animadversiones edere;

4° Exigere ut alia acta, quae ipse suggesserit, conficiantur, nisi tribunal unanimi suffragio dissentiat (can. 1969).

§ 2. Quando promotor iustitiae matrimonium accusat, ipse quoque proponere debet vinculi defensori articulos pro interrogatoriis deferendis partibus, testibus ac peritis. Horum articulorum necessariam rationem habere debet vinculi defensor, dempta ei facultate variandi, in conficiendis articulis seu positionibus ad normam art. 70 § 1 nn. 1, 2, quae sunt dein clausa instructori tradenda.

§ 2. Branilac bračne veze ima se brinuti da se upitni članci predlože potpuno ispravno sastavljeni i da se na stvar odnose, — s obzirom na uzrok ništavosti o kojemu se radi, i u tu svrhu treba da mu se pruži mogućnost da ispravi članke, koje sastave zastupnici stranaka, a to neka ne propusti da učini ako upiti mogu zavađati, ali ipak tako da ne ukloni ono što je nužno i prikladno da se razabere potpuna istinitost stvari; ima provjeriti isprave koje stranke predlože i zatražiti po službenoj dužnosti daljnje isprave ako je to potrebito.

Član 71. — § 1. Branilac bračne veze ima pravo:

1. Da uvijek i u svakom stanju parnice pregleda spise, iako dokazni postupak još i nije objavljen; da zatraži nove rokove za podnašanje pismenih podnesaka, koje će rokove pretsjednik produljiti prema svom razboritom prosuđenju;

2. Da bude obaviješten o svim dokaznim sretstvima ili očitovanjima tako da bude u mogućnosti da im prigovori;

3. Da postavlja zahtjev da se pozovu daljnji svjedoci ili da se već preslušani svjedoci ponovno preslušaju, a to može da učini i nakon zaključenog ili objavljenog dokaznog postupka, te da podnaša nove prigovore.

4. Da zahtijeva da se provedu i drugi parnični čini, koje je on predložio, osim ako je sud jednoglasno tome protivan (kan. 1969).

§ 2. Kada pravobranilac tuži na nevaljanost braka, i on mora predložiti braniocu bračne veze upitne članke za stranke, svjedoke i vještake. O ovim člancima treba da branilac bračne veze, nemajući prava da ih ispravlja, ima dužni obzir pri sastavljanju svojih članaka po propisu čl. 70 § 1 n. 1, 2, koje onda ima da zapečaćene preda istražnom sucu.

Art. 72. — Defensor vinculi potest, et, si casus ferat, id facere ne omittat, opportunas exquirere notitias, praesertim a vinculi defensore illius dioecesis ubi matrimonium initum fuit, itemque exquirere a parocho, cui ius assistendi matrimonio fuit, authenticum exemplar investigationum ante matrimonii celebrationem peractarum, et interrogationum quas hic, ad normam iuris, nupturientibus detulit.

Art. 73. — Actuarii est omnia diligenter et fideliter conscribere; acta caute, ordinate et religiose colligere et servare; curare ne acta, praecipue secreto custodienda, ad extraneos deveniant: de omnibus fidem facere et omnia cum praeside subsignare; rite digestum habere librum causarum, seu *protocollum*; positiones conficere; adstare quoties iusiurandum de iure praestatur; citationes subscribere easque, denunciatas, adnotare; interesse processus instructioni ac disputationi; fidelitatem exemplarium cum autographo declarare; rescripta, decreta, decisiones curare, ut ad exsecutionem mandentur; partem sententiae dispositivam partibus significare; sententiarum autographa subsignare et de earum exemplaribus fidem facere.

TITULUS VIII
De citatione necnon de litis contestatione et contumacia

Art. 74. — § 1. *Libello vel orali petitione admissa, locus est vocationi in ius seu citationi alterius partis* (can. 1711 § 1) nec non defensoris vinculi ad litem contestandam: quae, instante actore, vel etiam *ex officio*, fieri potest.

§ 2. *Quod si partes litigantes sponte coram iudice se sistant ad causam agendam, opus non est citatione, sed actuarius significet in actis partes sponte sua iudicio adfuisse* (can. 1711 § 2).

Član 72. — Branilac bračne veze može, a prema prilikama slučaja, neka to ne propusti, da zatraži prikladne podatke, naročito od branioca bračne veze one biskupije gdje je brak bio sklopljen, isto tako da zatraži od župnika, koji je po pravu prisustvovao kod sklapanja braka, ovjereni prepis spisa o izvidima izvršenima prije vjenčanja, i o pitanjima što ih je, prema pravnim propisima postavio vjerenicima.

Čl. 73. — Zapisničareva je dužnost da sve pomnjivo i točno napiše; da spise sabere i čuva brižljivo, uredno i vjerno; da se brine da ne bi spisi, osobito oni koji se moraju tajno čuvati, dospjeli u strane ruke; da sve što treba ovjerava i da sve s pretsjednikom supotpiše; da ima uredno vođeni parnični dnevnik ili uručbeni zapisnik; da sastavlja dokazne članke; da prisustvuje kadgod se polaže zakletva; da potpiše pozivnice i da zabilježi da su pozivi izvršeni; da prisustvuje istražnom postupku i pretresu; da potvrdi vjernost prepisa sa izvornikom; da se pobrine oko izvršenja otpisa, odluka i rješidaba; da saopći strankama dispozitivni dio presude; da supotpiše izvorne primjerke presuda i da ovjeri njihove prepise.

NASLOV VIII
O pozivanju, o utvrđivanju spora i ogluhi

Član 74. — § 1. Pošto se pismena tužba ili usmeno traženje primi, ima se pred sud pozvati druga stranka i branioc bračne veze, u svrhu utvrđivanja spora: koje se izvršuje po traženju tužitelja ili također po službenoj dužnosti.

§ 2. Ako obadvije parnične stranke bez poziva pristupe pred suca da pokrenu spor, pozivanje nije potrebno, ali zapisničar neka zabilježi u spisima da su stranke bez poziva pristupile sudu (kan. 1711 § 2).

§ 3. Citatio debet etiam actori denunciari ut, statuta die et hora, ipse quoque coram iudice se sistat (cfr. can. 1712 § 3).

§ 4. Si reus vel actor procuratorem legitime constituerit, ad normam art. 44 § 1, citatio procuratori fieri potest; itidem et advocato, qui, procuratoris defectu, eius impleat partes.

Art. 75. — Si causa instituatur agente *ex officio* promotore iustitiae, ambo coniuges citandi sunt.

Art. 76. — § 1. *Citatio denuntietur per schedam, quae praeceptum iudicis parti conventae factum ad comparendum exprimat, id est a quo iudice, ob quam causam saltem verbis generalibus indicatam, quo actore, reus, nomine et cognomine rite designatus, conveniatur; necnon locum, et tempus, idest annum, mensem, diem et horam ad comparendum praefixam perspicue indicet.*

§ 2. *Citatio, sigillo tribunalis munita, subscribenda est a praeside vel ab eius auditore et a notario* (can. 1715).

Art. 77. — Si pars conventa rationis usu sit destituta, vel minus firmae mentis, citatio tutori vel curatori denuncianda est.

Art. 78. — § 1. Ubi tutor vel curator a civili auctoritate constitutus adest, hic ordinarie admittatur, nisi peculiares rationes Ordinario aliud suadeant (cfr. can. 1651).

§ 2. Si tutor vel curator non est a civili auctoritate constitutus, vel, etsi constitutus, ab Ordinario non fuit admissus, eiusdem Ordinarii erit eum designare.

§ 3. O pozivu treba obavijestiti i tužioca, da i on može doći pred suca u određeni dan i sat (kan. 1712 § 3).

§ 4. Ako je tuženi ili tužilac propisno postavio punomoćnika, u smislu čl. 44 § 1, može se pozvati punomoćnik; isto tako i advokat, koji neka u pomanjkanju punomoćnika, vrši njegov posao.

Čl. 75. — Ako je parnica zametnuta na traženje pravobranioca po službenoj dužnosti, treba pozvati obadva bračna druga.

Član 76. — § 1. Pozivanje saopćuje se pozivnicom, koja treba da sadrži sučev nalog tuženoj stranci da dođe pred sud, to jest u njoj treba da je naznačeno pred kojega suca treba tuženi da dođe, barem općenito treba da je naveden predmet parnice, kao i rođena i porodična imena tužioca i tuženoga; nadalje treba da bude jasno označeno mjesto i vrijeme, to jest godina, mjesec, dan i sat, u koji je određeno ročište.

§ 2. Na pozivnici treba da bude pečat suda i da ju potpiše pretsjednik ili istražni sudac, i bilježnik (kan. 1715).

Čl. 77. — Ako tužena stranka nema porabe razuma ili je slaboumna, poziv treba dostaviti štitniku ili skrbniku.

Čl. 78. — § 1. Kada postoji štitnik ili skrbnik, kojeg je građanska vlast postavila, njih treba redovno pripustiti, osim ako posebni razlozi upućuju Ordinarija na drugo (usp. kan. 1651).

§ 2. Ako građanska vlast nije postavila štitnika ili skrbnika, ili ga je postavila, ali ga Ordinarij nije pripustio, treba da ga Ordinarij imenuje.

§ 3. In curatore constituendo ab Ordinario procedendum est iuris ordine servato, audita altera parte, necnon vinculi defensore.

Art. 79. — § 1. Citationis scheda, si fieri poterit, per Curiae cursorem tradenda est ipsi convento ubicumque is invenitur.

§ 2. Ad hoc cursor etiam fines alterius dioecesis ingredi potest, si praeses id expedire censuerit et eidem cursori mandaverit.

§ 3. Si cursor personam conventam non invenerit in loco ubi commoratur, relinquere poterit citatoriam schedam alicui de eius familia aut famulatu, si hic eam recipere paratus sit ac spondeat se reo convento quamprimum schedam acceptam traditurum; (quo in casu optandum est ut scheda tradatur clausa) sin minus eam ad praesidem referat, ut transmittatur ad normam can 1719, 1720 (can. 1717; cfr. art. 80, 83).

Art. 80. — Si ob distantiam vel aliam causam dificulter per cursorem tradi possit reo convento scheda citatoria, poterit iussu praesidis transmitti per tabellarios publicos, dummodo commendata et cum syngrapha receptionis, vel alio modo qui secundum locorum leges et conditiones tutissimus sit (can. 1719).

Art. 81. — § 1. Cursor schedam traditam subsignet, die et hora traditionis adnotata, et tribunali relationem scriptam faciat de persona cui traditio facta est. Curet etiam ut schedae acceptilatio, si fieri potest, a citato subsignetur (cfr. can. 1721 §§ 1, 2).

§ 3. Kada Ordinarij postavlja skrbnika, treba postupati držeći se pravnog reda i preslušati protustranku i branioca bračne veze.

Čl. 79. — § 1. Pozivnicu treba da tuženom dostavi, ako to može da bude, sudski dostavljač gdjegod se tuženi nalazio.

§ 2. U tu svrhu može dostavljač preći i u drugu biskupiju, ako pretsjednik pronađe, da tako treba postupati i ako to naloži dostavljaču.

§ 3. Ako dostavljač ne pronađe tuženoga na mjestu gdje stanuje, može da ostavi pozivnicu komu od njegove porodice ili posluge, ako je taj spreman da pozivnicu primi i ako obeća da će čim prije predati tuženomu primljenu pozivnicu; (poželjno je da se u takvom slučaju pozivnica preda zatvoreno) inače neka pozivnicu vrati pretsjedniku da ju otpravi u smislu propisa kan. 1719, 1720 (kan. 1717; usp. čl. 80, 83).

Član 80. — Ako se radi udaljenosti ili kojeg drugog razloga ne može tuženomu dostaviti pozivnicu po dostavljaču, može se na nalog pretsjednikov poslati putem javne dostave, ali preporučeno s povratnicom, ili na drugi način koji je najsigurniji prema mjesnim zakonima i prilikama (kan. 1719).

Član 81. — § 1. Dostavljač će se potpisati na predanoj pozivnici i naznačiće na njoj dan i sat predaje, i sudu će pismeno izvijestiti kojem je licu predao. Neka također nastoji, da pozvani potpisom potvrdi primitak pozivnice, ako je to moguće (usp. kan. 1721 §§ 1, 2).

§ 2. Quod si citatus receptionem schedae recuset, eam cursor tribunali remittat, a se subsignatam, die, hora et causa recusationis adnotata (cfr. can. 1721 § 4).

Art. 82. — Qui citationem recipere recuset, legitime citatus habetur (cfr. can. 1718).

Art. 83. — Quoties, diligenti inquisitione peracta, adhuc ignoretur ubi degat pars citanda, sive reus sit sive etiam ipse actor, locus est citationi per edictum, quae fit affigendo per cursorem ad fores Curiae schedam citationis ad modum edicti, per tempus prudenti praesidis arbitrio determinandum, et in aliqua publica ephemeride inserendo; quodsi utrumque fieri nequeat, alterutrum sufficit (cfr. can. 1720).

Art. 84. — Si scheda citatoria non referat quae in art. 76 praescribuntur aut non fuerit legitime intimata, nullius momenti sunt citatio tum acta processus (can. 1723).

Art. 85. — Cum citatio legitime peracta fuerit, res desinit esse integra, firmatur tribunalis iurisdictio et lis pendere incipit (cfr. can. 1725 nn. 1, 2 et 5).

Art. 86. — Quaelibet citatio est peremptoria (can. 1714). Praesidis autem arbitrio relinquitur eam iterare, praesretim si ex rationabili causa dubitandum sit utrum citatio pervenerit ad manus citati necne.

Art. 87. — Obiectum seu materia iudicii constituitur ipsa litis contestatione, seu formali conventi contradictione petitioni actoris, facta animo litigandi coram iudice (can. 1726).

§ 2. Ako pozvani odbije da primi pozivnicu, dostavljač će je vratiti sudu, potpisaće ju i zabilježiti dan, sat i razlog odbijanja (usp. kan. 1721 § 4).

Član 82. — Ko odbije primitak poziva, smatra se da je propisno pozvan (usp. kan. 1718).

Član 83. — Kadgod se, nakon marljivog traženja još uvijek ne zna gdje se nalazi pozvana stranka, bilo tuženi ili također i sam tužilac, ima se poziv izvršiti izrokom, a to biva tako, da dostavljač pričvrsti pozivnicu na vrata kurije u obliku izročnog poziva, kroz vrijeme koje će pretsjednik razborito opredijeliti, i da se uvrsti u kojem javnom časopisu; a ako ne može da bude jedno i drugo, dostatno je jedno ili drugo (usp. kan. 1720).

Član 84. — Ako pozivnica ne sadržaje ono što je propisano u članu 76 ili ako nije bila propisno dostavita, ništavi su i poziv i parnični čini (kan. 1723).

Član 85. — Kada je poziv ispravno izvršen, stvar je pokrenuta, nadležnost suda postaje utvrđenom i parnica je u tečaju (usp. kan. 1725, n. 1, 2 i 5).

Član 86. — Svaki je poziv peremptoran. Ali ostavlja se rasuđenju pretsjednikovom da poziv opetuje, osobito ako se može razložno sumnjati da li je poziv stigao u ruke pozvanoga lica ili ne.

Član 87. — Sadržaj ili predmet sudovanja određen je utvrđivanjem spora, ili formalnim tuženikovim protivljenjem traženju tužioca, učinjenim pred sucem u nakani parničenja (kan. 1726).

Art. 88. — Contestatio fit per dubii concordationem coram praeside et semper discutiendum erit dubium: an constet de matrimonii nullitate, ob caput vel capita recensita, in casu.

Art. 89. — § 1. Reo citato et neque per se neque per legitimum procuratorem comparente, et aliam quam incompetentiae excusationem allegante, praeses de eadem admittenda vel reiicienda, audito vinculi defensore, iudicabit, et decisionem parti non comparenti denuntiabit scripto, ad normam art. 79 et seqq., praefixo termino peremptorio ad comparendum, si praeses ipse excusationem non admiserit.

§ 2. Si reus primo citatus siluerit, aut denuntiationi praedictae non responderit intra praefixum tempus, praeses, postquam legitime constiterit citationem ad eum pervenisse, nec ullam non comparendi legitimam causam fuisse allatam, eum, audito vinculi defensore, declarabit contumacem; et, declaratione contumaciae in actis relata, dubium statuatur, actore postulante.

§ 3. Dubium statim parti contumaci notum fiat, ut quas velit possit proponere exceptiones et a contumacia se purgare.

§ 4. Si reus, vel personaliter vel per epistulam, declaraverit sese remittere iustitiae tribunalis, dubii concordatio fiat eidemque significetur, ut in paragrapho praecedenti.

Art. 90. — Contumacia in quovis litis momento usque ad sententiae definitionem purgari potest. Purgata autem contumacia, pars contumax, nisi velit causam in eo statu acceptare ad quem pervenerit, expensas alteri parti reficere debet.

Član 88. — Utvrđivanje spora biva tako da se pred pretsjednikom uskladi sporno pitanje, a uvijek se mora uzeti spornim pitanje: da li postoji ništavost braka u ovom slučaju, radi navedenog ili navedenih uzroka.

Član 89. — § 1. Kada je tuženik pozvan, a ne pristupi niti lično niti po punomoćniku, i kada je naveo drugu ispriku, a ne prigovor da sud nije nadležan, pretsjednik će saslušati branioca bračne veze i odlučiti da li se ta isprika uvažuje ili odbacuje, pa će pismeno obavijestiti o rješenju stranku koja nije bila pristupila, prema propisu člana 79 i daljnjih; ako ne uvaži ispriku, odrediće neprekoračivi rok, u kojem ima stranka da pristupi sudu.

§ 2. Ako se tuženi bez isprike nije odazvao na prvi poziv ili ako se nije u određenom roku odazvao gore navedenom drugom pozivu, pretsjednik će ustanoviti, da je tuženi propisno pozvan i da nije naveo nikakvog zakonskog razloga za izostanak, zatim će saslušati branioca bračne veze i proglasiće tuženoga oglušnikom; u spise će se zabilježiti da je proglašena ogluha te će se sporno pitanje utvrditi po traženju tužiteljevom.

§ 3. Sporno pitanje će se odmah saopćiti stranci oglušniku, da uzmogne, ako hoće, staviti prigovore i riješiti se ogluhe.

§ 4. Ako tuženi, bilo lično bilo pismeno izjavi da se podvrgava pravednosti suda, neka se sastavi sporno pitanje i njemu saopći kako je rečeno u prednjem paragrafu.

Član 90. — Ogluhe se može oglušnik rješiti u svakom času parnice sve dok ne bude presuda izrečena. Oglušnik pošto se je riješio ogluhe, ako ne će da preuzme parnicu u onom stanju, do kojega je stigla, mora protustranci naknaditi troškove.

Art. 91. — § 1. Si actor, ad litem contestandam, neque per se, neque per legitimum procuratorem comparuerit, iterum, instante convento, cum comminatione contumaciae citandus est: quod si nec altera vice comparuerit, nisi reus instet pro matrimonii nullitate, causa a praeside deserta declarabitur (cfr. cann. 1849, 1850 § 1).

§ 2. Permittitur tamen iustitiae promotori instantiam facere suam, eamque prosequi quoties publicum bonum, scandali nempe amotio, id, Episcopi iudicio, postulare videatur (cfr. 1850 § 2).

Art. 92. — § 1. Dubiorum formula, vel partibus consentientibus, semper a praeside probanda est (cfr. can. 1729 § 2).

§ 2. Partibus de dubiorum formula dissentientibus, collegium *ex officio* formulam praefiniet (cfr. can. 1729 § 3).

TITULUS IX

De probationibus

Art. 93. — *Non indigent probatione:*

1º *Facta notaria, ad normam can.* 2197 nn. 2, 3;

2º *Quae ab ipsa lege praesumuntur* (can. 1747 nn. 1, 2).

Art. 94. — *Onus probandi incumbit ei qui asserit* (can. 1748 § 1).

Art. 95. — § 1. Probationes, quae ad moras iudicio nectendas postulari videantur, praeses ne admittat.

Član 91. — § 1. Ako tužilac niti lično niti po punomoćniku ne pristupi utvrđivanju spora, po traženju tuženoga, pozvaće se ponovno pod prijetnjom ogluhe: a ako ni drugiput ne dođe, pretsjednik će proglasiti da je od parnice odustao (usp. kan. 1849, 1850 § 1), osim ako tuženi stavi zahtjev da se brak proglasi ništavim.

§ 2. Dopušteno je ipak pravobraniocu, da on preuzme parnicu i da je nastavi, kadgod se, po sudu Biskupovom, vidi da to traži opće dobro, naime da bi se uklonila smutnja (usp. kan. 1850 § 2).

Član 92. — § 1. Stavak spornih pitanja, iako su stranke sporazumne, uvijek treba da odobri pretsjednik (usp. kan. 1729 § 2).

§ 2. Kada stranke nisu sporazumne o stavku spornih pitanja, sudsko će vijeće po službenoj dužnosti stavak složiti (usp. kan. 1729 § 3).

NASLOV IX

O dokazima

Član 93. — Ne treba dokazivati:

1. Notorne činjenice, po propisu kan. 2197 st. 2, 3;

2. Ono što sam zakon pretpostavlja (kan. 1747 st. 1, 2).

Član 94. — Teret dokazivanja spada na onoga koji postavlja tvrdnju (kan. 1748 § 1).

Član 95. — § 1. Pretsjednik neka ne pripusti dokazala, za koja se vidi, da se predlažu s nakanom zatezati parnicu.

§ 2. Si probationes petantur, quae processus evolutionem nimis protrahant, ut examen testis longe dissiti, aut cuius domicilium nescitur, vel cognitio documenti quod cito haberi non potest, praesidis est, auditis partibus et vinculi defensore, perpendere utrum requisitae probationes admittendae sint: eas tamen admittat, si necessariae videantur, et ceterae dificiant aut satis non sint (cfr. can. 1749); quod si renuat, patet recursus ad collegium.

CAPUT I

Generalia de probationibus

Art. 96. — § 1. Antequam praeses vel instructor vel auditor — (quae quidem personae hic et in sequentibus articulis huius tituli indiscriminatim accipiuntur) — procedat ad examen cuiuspiam in ius vocati, sive partis sive testis sive periti, exquirat ab eo iusiurandum de veritate tota et sola dicenda, tacto sacro Evangeliorum libro, vel, si de sacerdote agatur, tactó pectore. Quod si citatus suas attestationes sub iureiurando reddere renuat, et instructor censeat eas fore utiles ad veritatem detegendam, potest easdem excipere, facta tamen in actis mentione de iurisiurandi recusatione, eiusque causa.

§ 2. Iusiurandum praestituros instructor, prout casus ferat, commonefaciat de iurisiurandi sanctitate, deque gravissimo delicto periurii, necnon, quatenus prudentia id suadeat, de poenis, praesertim spiritualibus, in periuros (cfr. can. 1743 § 3).

§ 2. Ako se predlažu dokazala, koja previše otežu razvitak postupka, kao ispitivanje svjedoka koji se nalazi u dalekim krajevima, ili čije je prebivalište nepoznato, ili uvid u ispravu koju se ne može brzo dobaviti, — zadaća je pretsjednikova, pošto sasluša stranke i branioca bračne veze, da prosudi da li treba provađati predložene dokaze: ali neka ih ipak provede, ako se vidi, da su nužni, i kad drugih nema ili kad nisu dostatni (usp. kan. 1749); ako predlog odbije, može se uložiti žalba na sudsko vijeće.

GLAVA I

Općenito o dokazima

Član 96. — § 1. Prije nego što pretsjednik ili istražni sudac ili preslušni sudac — (ova će se lica u ovom i u daljnjim člancima ovog naslova uzimati zamjenično u oba naziva) pređe na ispitivanje lica pozvanoga pred sud, bilo stranke bilo svjedoka bilo vještaka, zahtjevaće od njega da se zakune da će govoriti potpunu istinu i samo istinu, dotaknuvši rukom sv. Evangjelje, ili, ako se radi o svećeniku, da ruku metne na prsa. Ako pozvani odbije, da dade svoj iskaz pod zakletvom, a istražni sudac bude mišljenja da je taj iskaz koristan za pronalazak istine, može ga preslušati, ali će u spisima navesti da je odbio zakletvu i zašto.

§ 2. Istražni sudac će one, koji treba da se zakunu, prema slučaju, upozoriti na svetost zakletve i o veoma teškom krivičnom djelu krive zakletve, kao i, ukoliko to drži razboritim, o kaznama, osobito duhovnim, proti krivokletnicima (usp. kan. 1743 § 3).

Art. 97. — Nemo ad deponendum admittatur, qui propriam identitatem legitimo documento non comprobaverit ad normam art. 58, nisi aliunde instructori aut alicui ex iudicibus aut defensori vinculi aut actuario de eadem identitate certo constet, quod in actis referatur.

Art. 98. — § 1. Personae autem, de quibus in canone 1770 § 2, eximuntur ab obligatione examini sese subiiciendi in ipsa tribunalis sede, earumque examen perficitur ad normam citati canonis.

§ 2. Pro personis quae in aliena dioecesi commorantur, ius est partibus, ipsis personis consentientibus, petendi ut ad sedem tribunalis accedant.

Art. 99. — § 1. Interrogationes proponendae cuivis, sive coniugi sive testi sive perito, aliae sunt generales, aliae particulares seu speciales, idest circa obiectum causae.

§ 2. Generales faciendae sunt omnes et singulae in depositionis initio, neque necessarium est easdem iterare, si quis iterum veniat ad deponendum. Eaedem ordinantur ad inquirendum de generalibus poersonae adiunctis, de eius origine, aetate, religione, conditione, domicilio (urbe, paroecia, via et numero domus), de necessitudine aut relationibus cum partibus in causa, praesertim an sit alterutrius consanguinea vel affinis.

§ 3. Posteriores ordinantur ad eruendam veritatem circa factum unde pendere dicitur matrimonii nullitas; et varietati causarum vel impedimentorum aptandae sunt (cfr. can. 1774).

Art. 100. — Sciscitandum est a testibus unde et quomodo ea quae asserunt habeant cognita (cfr. ib): an nempe de visu aut propria experientia, an de auditu a videntibus, an de auditu auditus, an ex fama etc. et praesertim quo definito tempore.

Član 97. — Niko se ne će pripustiti na iskaz, ko nije dokazao svoju ličnu istovjetnost propisnom ispravom po propisu člana 58, osim ako je na drugi način istražni sudac ili ko drugi od sudaca ili branilac bračne veze ili zapisničar sigurno ustanovio istovjetnost, i to treba u zapisniku ubilježiti.

Član 98. — § 1. Lica, o kojima se govori u kanonu 1770 § 2, izuzeta su od dužnosti da ih se preslušava u samom uredu suda, i njihovo preslušanje treba obaviti po propisu navedenog kanona.

§ 2. Stranke imadu pravo da traže da se u sjedištu suda preslušaju lica koja borave u drugoj biskupiji kada su ta lica s time sporazumna.

Član 99. — § 1. Pitanja, koja treba komu postaviti, bilo bračnom drugu bilo svjedoku bilo vještaku, jedna su općenita a druga posebna, to jest o predmetu spora.

§ 2. Općenita pitanja sva i pojedina treba postaviti na početku iskaza, a ne treba ih opetovati, kada se koga ponovno preslušava. Ona smjeraju na to da se ustanove općenite prilike lica, odakle je, koliko je staro, koje je vjere, zanimanja, gdje prebiva (grad, župa, ulica i kućni broj), da li je u kakvoj vezi ili odnosu prema parničnim strankama, naročito da li je u srotstvu ili tazbini sa kojim od njih.

§ 3. Potonja pitanja treba usmjeriti na to, da se pronađe istina glede činjenice, za koju se tvrdi, da o njoj ovisi ništavost braka; ta pitanja treba prilagoditi različnosti slučajeva ili bračnih smetnja (kan. 1774).

Član 100. — Svjedoke treba ispitati odakle i na koji im je načini poznato ono što tvrde (usp. isti kanon): naime da li znadu iz viđenja ili iz vlastitog iskustva, da li su čuli od onih koji su vidjeli, ili su čuli od onih koji su čuli, da li to znadu iz javnog govorkanja itd. i naročito da označe točno vrijeme kada je to bilo.

Art. 101. — Interrogationes, tum generales tum particulares, fiant semper ab instructore, non ab alio nec a defensore quidem vinculi. Instructor autem illas interrogationes particulares prius deferat parti aut testi aut perito, quas sibi defensor vinculi, ad normam art. 70 § 1 n. 1, clausas tradiderit immediate ante examen. Iisdem et aliis, quas in examinis decursu defensor vinculi vel partes, si, annuente instructore ad normam art. 128, adsint, parti aut testi deferre postulaverint et ipse instructor admiserit, hic potest novas adiicere ex officio, quoties id necessarium aut utile putaverit ad veritatem eruendam vel accuratius exponendam (cfr. can. 1742 § 1); actuarius vero praemittat tunc in actis: ex officio, et addat propositam quaestionem.

Art. 102. — Interrogationes breves sunto, non plura simul complectentes, non captiosae, non subdolae, non suggerentes responsionem, remotae a cuiusvis offensione et pertinentes ad causam quae agitur (can. 1775). Debent insuper esse interrogandi intelligentiae accomodatae et vulgari sermone expressae.

Art. 103. — § 1. Partes, testes et periti:

a) nunquam praemoneantur de interrogationibus, quae ipsis sunt deferendae;

b) responsiones reddant semper oretenus, neque ipsis licet ex scripto recitare (cfr. cann. 1776 § 1-1777).

§ 2. Partis, testis et periti responsio ex continenti redigenda est scripto ab actuario, non solum quod ad substantiam spectat, sed etiam, si id instructori videbitur necessarium vel opportunum, aut partes, testes, periti id postulent, quod attinet ad editi testimonii verba (cfr. can. 1778).

Član **101.** — Pitanja i općenita i posebna neka uvijek postavlja istražni sudac, a ne ko drugi, pa niti branilac bračne veze. Istražni sudac pak neka najprije stavi stranci ili svjedoku ili vještaku ona posebna pitanja, koja mu je branilac bračne veze, u smislu propisa čl. 70 § 1, st. 1, zapečaćena predao. Ovim i drugim pitanjima, koja bi branilac ili stranke, ako su prisutne dopuštenjem istražnog suca prema odredbi čl. 128, tražile da se, po odobrenju istražnog suca, stave stranci ili svjedoku, može istražni sudac dodati i daljnja pitanja po službenoj dužnosti, kadgod bude mislio, da je to nužno ili korisno, da se pronađe ili da se istina ispravnije prikaže (usp. kan. 1742 § 1); zapisničar ima onda da najprije pripiše: po službenoj dužnosti i tada navede postavito pitanje.

Član **102.** — Pitanja treba da su kratka, da u jednom pitanju ne bude više činjenica, da nisu podvaljiva ili zlonamjerna, niti tako sastavljena da nametljivo sadrže i odgovor, da nisu uvredljiva ni za koga, i moraju se odnositi na predmet (kan. 1775). Moraju osim toga biti primjerena naobrazbi onoga koga se pita i izražena u narodnom jeziku.

Član **103.** — § 1. Stranke, svjedoci i vještaci:

a) nikada se ne smiju unaprijed upozoriti na pitanja, koja će im biti postavljena;

b) odgovore imadu uvijek dati usmeno, i nije im dozvoljeno da ih čitaju iz pismenog sastavka (usp. kan. 1776 § 1 — 1777).

§ 2. Zapisničar treba da odmah zabilježi odgovor stranke, svjedoka i vještaka, i to ne samo bitnost odgovora, nego, ako se to učini istražnom sucu nužno ili prikladno, ili ako to traže stranke, svjedoci, vještaci (usp. kan. 1778), također i doslovne riječi iskaza.

Art. 104. — § 1. Parti, testi et perito, absoluto interrogatorio, debent legi responsiones, quas actuarius scripto redegerit, data iisdem facultate addendi, supprimendi, corrigendi, variandi.

§ 2. Cum autem ipsi responderint se nihil amplius habere quod addant, supprimant, corrigant aut mutent, iusiurandum emittant de *veritate dictorum et de secreto servando* usque ad processus publicationem, imo etiam perpetuo ad normam can. 1623 § 3: deinde depositioni immediate subscribere iubeantur, et post eos subscribant defensor vinculi, promotor iustitiae, si adfuerit, instructor et actuarius (cfr. cann. 1769, 1780).

Art. 105. — § 1. In conficiendis actis, seu in relatione scriptis redigenda de iis quae fiunt aut decernuntur in sessionibus tribunalis, lingua latina adhibeatur; citationes vero, iusiurandum a partibus, testibus et peritis praestandum, horum responsiones, necnon relationes et vota peritorum, lingua vernacula exprimi debent.

§ 2. Appelatione facta ad Apostolicam Sedem, acta et documenta, quae lingua latina, italica aut gallica exarata non sint, in unam ex iis linguis authenticae et fideliter vertantur, ad normam canonis 1644 § 2. Si ad versionem faciendam interpres foret adhibendus, is a tribunali, audito vinculi defensore, eligatur, eique, sicuti aliis tribunalis ministris, duplex iusiurandum erit deferendum, nempe de munere fideliter obeundo et de secreto servando.

§ 3. Una cum versione, et firmo praescripto can. 1644 § 3, acta et documenta in exemplari authentico transmittantur in fasciculum religata et cum eorum indice; originalia autem tantum si a Tribunali S. Sedis requirantur et adhibitis opportunis cautelis.

§ 4. In casu autem appellationis ad aliud tribunal superius, serventur praescripta can. 1644.

Član 104. — § 1. Nakon dovršenog ispitivanja, treba stranci, svjedoku i vještaku pročitati odgovore, kako ih je zapisničar zabilježio, i dati im mogućnost da dodadu, ispuste, isprave i izmijene.

§ 2. Kad oni odgovore da nemaju više ništa da dodadu, ispuste, isprave ili izmijene, treba da se zakunu, da su istinu govorili i da će tajnu čuvati sve do objavljivanja parnice, dapače u smislu propisa kan. 1623 § 3 i vječito: zatim imadu neposredno iza napisanog iskaza da se potpišu, a poslije njih imadu da potpišu branilac bračne veze, pravobranilac, ako je sudjelovao, istražni sudac i zapisničar (usp. kan. 1769, 1780).

Čl. 105. — § 1. Treba se služiti latinskim jezikom pri sastavljanju zapisnika ili pismenog izvješća o onome što se zbiva ili odlučuje u sjednicama suda; a za pozive, zakletve stranaka, svjedoka i vještaka, njihove odgovore, kao i izvještaje i mišljenja vještaka ima se upotrijebiti narodni jezik.

§ 2. Prigodom priziva na Apostolsku Stolicu, treba spise i isprave, koje nisu sačinjene u latinskom, talijanskom ili francuskom jeziku, vjerovno i točno prevesti na jedan od ovih jezika, po propisu kan. 1644 § 2. Ako je potreban tumač, da sačini prijevod, sud će ga, pošto sasluša branioca bračne veze, izabrati, a on ima, kao i drugi službenici suda, da položi dvostruku zakletvu, naime da će dužnost vjerno izvršiti i tajnu čuvati.

§ 3. Zajedno sa prijevodom, održavajući propis kan. 1644 § 3, treba poslati spise i isprave u ovjerenom prepisu, složene u spisak i s kazalom; izvorne spise treba poslati samo onda ako ih sudište Svete Stolice zatraži, a pri tom treba primijeniti potrebiti oprez.

§ 4. Kada priziv ide na koje drugo više sudište, treba održati propise kan. 1644.

§ 5. In causis in quibus pars, quae ad S. Sedem provocat, ad patrocinium gratuitum iam admissa fuerit, versio actorum fit ex officio a tribunali coram quo acta ipsa exarata sunt.

Art. 106. — § 1. Processus in sessiones dividitur: hinc interrogatio partis, excussio testis vel periti, aut quilibet actus iudicialis, qui expleri nequeat unica sessione, completur in altera.

§ 2. Si vero agatur de interrogatione partis, testis vel periti, praescripto articuli sequentis in singulis sessionibus standum est.

Art. 107. — § 1. Partes, testes et periti poterunt, durante inquisitione, altera parte aut defensore vinculi id postulantibus, vel idipsum statuente tribunali ex officio, sed audito vinculi defensore, denuo ad examen vocari, vel circa ea, quae testati sunt, vel circa nova facta vel questiones ex processu emergentes.

§ 2. Quoties id expostuletur a partibus, tribunalis est suo decreto, audito vinculi defensore, eiusmodi postulationem reiirece vel admittere: cauto tamen, si eam admittat, ut omnis collusionis aut corruptelae periculum absit (cfr. can. 1781).

§ 3. Cum pars vel testis vel peritus iterum interrogatur, eadem serventur, congrua congruis referendo, quae de eorum examine praescribuntur.

Art. 108. — Si cui actui processuali interveniat persona linguae loci ignara, et instructor liguam huius personae propriam non intelligat, adhibeatur interpres iuratus, ab instructore designatus, partibus et vinculi defensore auditis, ut si velint ligitimam contra eum exceptionem proponere possint.

§ 5. U onim parnicama, u kojima je stranci, koja priziva na Svetu Stolicu, već priznato siromaško pravo, prevađanje treba da se svrši po službenoj dužnosti od onoga suda, kod kojega su spisi sačinjeni.

Član 106. — § 1. Sudsko postupanje se dijeli na sjednice: radi toga se preslušavanje stranke, ispitivanje svjedoka ili vještaka, ili izvršenje kojegagod sudskog čina, kad se ne može svršiti u jednoj sjednici, ima nastaviti u drugoj sjednici.

§ 2. Ako se radi o preslušanju stranke, svjedoka ili vještaka, treba za svaku sjednicu održavati odredbu člana koji slijedi.

Član 107. — § 1. Stranke, svjedoci i vještaci, tečajem istražnog postupka, kada to traži druga stranka ili branilac veze, ili kada to odredi sud po službenoj dužnosti, — pošto se o tom sasluša branilac bračne veze, mogu biti ponovno pozvani na preslušanje bilo o onom, o čem su već svjedočili, bilo o novim činjenicama i pitanjima, koja su se u postupku pojavila.

§ 2. Kada to stranke zatraže, stvar je suda, da, saslušavši branioca bračne veze, ovakav zahtjev odlukom odbaci ili primi, ali treba da pazi, ako udovolji zahtjevu, da ne bude opasnosti od prevarnih dogovora ili podmićivanja (usp. kan. 1781).

§ 3. Kada se ponovno preslušava stranka ili svjedok ili vještak, treba primjereno slučaju sve opet održavati, što je propisano za njihovo preslušavanje.

Član 108. — Ako kod kojeg parničnog čina sudjeluje lice, koje ne poznaje mjesnog narodnog jezika, a istražni sudac ne poznaje jezika toga lica, neka se upotrebi zakleti tumač, kojeg će imenovati istražni sudac, ali prije toga će saslušati stranke i branioca bračne veze, da uzmognu, ako hoće, da proti tumaču stave prigovore.

Art. 109 — Pro testium et peritorum citatione, ea serventur, quae de partium citatione in Tit. VIII constituta sunt.

CAPUT II

De partium depositione

Art. 110. — Lite contestata, instructor partes interroget, delato, ipsis iureiurando ad normam can. 1744, ab actore incipiendo, nisi gravis ratio aliud suadeat.

Art. 111. — Iudici legitime interroganti partes respondere tenentur et fateri veritatem, nisi agatur de delicto ab ipsis commisso (can. 1743 § 1).

Art. 112. — Si pars legitime interrogata respondere recuset, quanti facienda sit haec recusatio, iudicis est aestimare (cfr. can. 1743 § 2).

Art 113. — § 1. Pars, quae matrimonium accusaverit, primo interroganda est. Absoluta interrogatione, libellus parti ipsi perlegatur atque ab eadem quaeratur, utrum in singulis partibus eundem confiremt necne. Alter coniux similiter interrogetur; et dein eidem perlegatur actoris libellus, et interrogetur an accusationi se opponat necne.

§ 2. Si utraque pars matrimonium accusaverit, aut pars conventa responderit se nihil opponere accusationi, instructor, etiam *ex officio*, caute inquirat de rationibus ob quas ambae in accusatione concordent aut non dissentiant.

§ 3. Itidem, quum ex coniugum responsione oriatur collusionis suspicio, veritas subtilius perquirenda est etiam, si opus fuerit, per testes *ex officio* inducendos.

Član **109.** — Za pozivanje svjedoka i vještaka, treba održavati ono što je propisano u naslovu VIII za pozivanje stranaka.

GLAVA II

O saslušanju stranaka

Član **110.** — Nakon što se tuženi upusti u parnicu istražni sudac će preslušati stranke pod zakletvom prema propisu kanona 1744 i počeće sa tužiocem, osim ako važni razlog upućuje na drugačiji postupak.

Član **111.** — Na propisna pitanja sučeva stranke su dužne da odgovaraju i da istinu iskažu osim ako se radi o krivičnom djelu koje su one učinile (kan. 1743 § 1).

Član **112.** — Ako stranka ne će da odgovara na propisno postavljena pitanja, sudac ima da ocjeni kakvu važnost ima ovo uskraćenje odgovora (usp. kan. 1743 § 2).

Član **113.** — § 1. Najprije treba preslušati stranku koja tuži na nevaljanost braka. Kada se završi ispitivanje, treba istoj stranci pročitati tužbu i upitati ju, da li ostaje kod tužbe u pojedinim njenim dijelovima ili ne. Na sličan način će se preslušati i drugi bračni drug; zatim će mu se pročitati tužiočeva tužba i upitati da li se protivi tužbi ili ne.

§ 2. Ako su obadvije stranke podnijele tužbu na nevaljanost braka, ili ako tužena stranka odgovori da ništa nema protiv tužbe, istražni sudac neka, već i po službenoj dužnosti, oprezno istraži razloge zašto se obadvije stranke slažu sa tužbom odnosno zašto se ne razilaze.

§ 3. Isto tako, kada iz odgovora bračnih drugova nastane sumnja o prevarnom dogovoru, ima se dublje istraživati istina, dapače, ako bude potrebno, i po svjedocima koji će se pozvati po službenoj dužnosti.

Art. 114. — § 1. Coniux post examen invitari potest ut quaestiones, si quas adhuc habeat, proponat, super quibus alter coniux examinandus sit.

§ 2. Parti, quae secundo loco interrogatur, si eius responsiones graviter discrepent a responsionibus alterius partis, instructor, ad instantiam defensoris vinculi vel etiam e x o f f i c i o, proponat interrogationes ad diluendas difficultates et dubitationes, facta vel minus mentione coniugis contradicentis, prout casus ferat et prudentia suggerat. Imo, si opus sit, vocet iterum alterum coniugem, cui descrepantiam opponat, et, si casus ferat, ambo coniuges inter se c o n f e r a n t u r.

Art. 115. — Si actor non compareat, serventur normae in art. 91 praefinitae. Reo non comparente, instructoris erit, audito defensore vinculi, perpendere, utrum renovanda sit citatio, an aliis modis opportunis utendum sit, veluti interventu personae amicitia coniunctae et auctoritate gravis, quae ad comparendum eum inducat. Quod si comparere renuat, collegii erit decernere utrum contumax declarandus sit, an ut frangatur eius resistentia poenis canonicis sit plectendus (cfr. can. 1849 coll. cum can. 1845).

Art 116. — Confessio extraiudicialis coniugis, quae adversus matrimonii valorem pugnet, prolata ante matrimonium contractum, vel post matrimonium, sed tempore non suspecto, probationis adminiculum constituit a iudice recte aestimandum.

Art. 117. — Depositio iudicialis coniugum non est apta ad probationem contra valorem matrimonii constituendam.

Član 114. — § 1. Pošto je preslušan jedan bračni drug, može ga se pozvati, da predloži pitanja, ako još kakvih imade, o kojima će se ispitati drugi bračni drug.

§ 2. Stranci, koja se po redu druga preslušava, ako se njezini odgovori jako razilaze od odgovora prve stranke, istražni sudac će, po traženju branioca bračne veze ili i po službenoj dužnosti, postavljati pitanja da se razjasne teškoće i sumnje, a pri tom će spomenuti ili propustiti da spomene drugog bračnog druga, koji je protuslovno iskazao, već prema prilikama slučaja i kako ga bude njegova razboritost upućivala. Dapače, ako je potrebno, ponovno će pozvati drugog bračnog druga, i njemu će prikazati razmimoilaženje, i prema prilikama suočiti obadva bračna druga.

Član 115. — Ako tužilac ne pristupi, treba se držati propisa navedenih u članu 91. Ako tuženi ne pristupi, biće zadaća istražnog suca da po saslušanju branioca bračne veze prosudi, da li treba poziv ponoviti, ili se treba poslužiti drugim prikladnim načinom, primjerice da posreduje koje lice, s kojim je tuženi u prijateljskoj vezi i koje ima veliki ugled, a koji će ga nagovoriti da pristupi. Ako pak odbije da pristupi, sudsko vijeće će odlučiti da li se ima proti njemu postupati radi ogluhe, ili ga treba udariti kanonskim kaznama da se skrši njegov otpor (usp. kan. 1849 u vezi sa kan. 1845).

Član 116. — Izvansudsko priznanje bračnog druga, koje govori proti valjanosti braka, kada je izjavito prije sklapanja braka, ili poslije braka, ali u vrijeme u koje nije mogao biti pod sumnjom, — važi kao dokazno pomagalo koje ima sudac da ispravno ocijeni.

Član 117. — Izjava bračnih drugova pred sudom nije sposobna da služi kao dokazalo proti valjanosti braka.

CAPUT III

De probatione per testes

Art. 118. — Omnes possunt esse testes, nisi expresse a iure repellantur vel in totum vel ex parte (can. 1756).

Art. 119. — § 1. Ut non idonei repelluntur a testimonio ferendo impuberes et mente debiles.

§ 2. Ut suspecti:

1° Excommunicati, periurii, infames, post sententiam declaratoriam vel condemnatoriam;

2° Qui ita abiectis sunt moribus ut fide digni non habeantur;

3° Publici gravesque partis inimici.

§ 3. Ut incapaces:

1° Qui partes sunt in causa, aut partium vice funguntur, veluti tutor in causa pupilli, iudex eiusve assistentes, advocatus aliique qui partibus in eadem causa assistunt vel astiterunt;

2° Sacerdotes, quod attinet ad ea omnia quae ipsis ex confessione sacramentali innotuerunt, etsi a vinculi sigillo soluti sint; imo audita a quovis et quoquo modo occasione confessionis ne ut indicium quidem veritatis recipi possunt;

GLAVA III

O dokazu po svjedocima

Član 118. — Svi mogu biti svjedoci, osim onih koje pravni propisi izričito isključuju od svjedočenja, bilo potpuno bilo djelomice (kan. 1756).

Član 119. — § 1. Kao neprikladni ne pripuštaju se da svjedoče nedorasli i slaboumni.

§ 2. Kao sumnjivi:

1. Izopćenici, krivokletnici, beščasni, — pošto je izrečena deklaratorna ili kondemnatorna presuda;

2. Koji su tako niskog moralnog vladanja da ne zaslužuju vjere;

3. Koji su sa strankom u javnom i teškom neprijateljstvu.

§ 3. Kao nesposobni:

1. Same parnične stranke, ili zastupnici stranaka, primjerice štitnik u parnici svog štićenika, sudac i njegovi pomoćnici, advokati i ostali koji u istoj parnici zastupaju parnične stranke ili su ih zastupali.

2. Svećenici glede svega što im je poznato iz sakramentalne ispovjedi, makar bili oslobođeni pečata šutnje; dapače ako je kogod bilo na koji način što čuo prigodom sakramentalne ispovjedi, ne može se to primiti niti kao podozrenje istinitosti;

3° Coniux in causa sui coniugis, consanguineus et affinis in causa consanguinei vel affinis, in quolibet gradu lineae rectae et in primo gradu collateralis, nisi agatur de causis quae ad statum civilem aut religiosum personae spectant, cuius notitia aliunde haberi nequeat, et bonum publicum exigat ut habeatur (can. 1757); salvo preaescripto art. 122 et 137.

Art. 120. — Non idonei et suspecti audiri poterunt ex decreto iudicis, quo id expedire declaretur; sed eorum testimonium valebit tantummodo ut indicium et probationis adminiculum, et generatim iniurati audiantur (can. 1758).

Art. 121. — § 1. Testes iudici legitime interroganti respondere et veritatem fateri debent.

§ 2. Salvo praescripto art. 119 § 3 n. 2, ab hac obligatione eximuntur:

1° Parochi aliique sacerdotes quod attinet ad ea quae ipsis manifestata sunt ratione sacri ministerii extra sacramentalem confessionem; civitatum magistratus, medici, obstetrices, advocati, notarii aliique qui ad secretum officii etiam ratione praestiti consilii tenentur, quod attinet ad negotia huic secreto obnoxia; nisi ab iis quorum interest secreti lege solvantur et deponere se posse prudenter censeant;

3. Bračni drug u parnici svog bračnog druga; rođak po srotstvu ili tazbini u parnici svoga rođaka po srotstvu ili tazbini u svim koljenima upravne i u prvom koljenu pobočne loze, osim ako se radi o parnicama koje se tiču građanskog ili redovničkog staleža stranke, i o tom se inače ne može crpsti znanja, a opće dobro traži da se sazna (kan. 1757); ali važe propisi članova 122 i 137.

Član 120. — Neprikladni i sumnjivi mogu se preslušati po odluci suca, kojom će izjaviti da je to od koristi, ali će njihov iskaz važiti samo kao podozrenje i kao dokazno pomagalo, a takvi će se svjedoci u glavnom preslušavati bez zakletve (kan. 1758).

Član 121. — § 1. Svjedoci moraju odgovarati i istinu govoriti sucu, kad ih on zakonito pita.

§ 2. Ne dirajući u propis člana 119 § 3 st. 2 oslobođavaju se od ove dužnosti:

1. Župnici i drugi svećenici o onome što im je obzirom na njihovu službu saopćeno izvan sakramentalne ispovjedi; državni činovnici, liječnici, primalje, advokati, bilježnici i ostali koji su, također u pogledu danoga savjeta, vezani na tajnu, i to glede onoga na što se odnosi službena tajna; osim ako ih razriješe dužnosti čuvanja tajne oni, na koje to spada i ako sami razborito misle da mogu iskazivati.

2° Qui ex testificatione sua sibi vel consanguineis vel affinibus in quolibet gradu lineae rectae et in primo gradu lineae collateralis, infamiam, periculosas vexationes, aliave mala valde gravia obventura timent.

§ 3. Testes iudici legitime interroganti scienter falsum affirmantes aut verum occultantes puniantur ad normam can 1743 § 3; eademque poena mulctentur omnes, qui testem vel peritum donis, pollicitationibus aut alio quovis modo inducere praesumpserint ad falsum testimonium dicendum aut ad veritatem occultandam (can. 1755).

Art 122. — In causis matrimonialibus, consanguinei et affines de quibus in art. 119 § 3 n. 3, habentur testes habiles in causis suorum propinquorum (can. 1974).

Art. 123. — § 1. Testes induci possunt ab actore vel a reo convento vel a vinculi defensore, vel a promotore iustitiae, si causae intersit (cfr. can. 1759 §§ 1, 2). Induci vero debent ab instructore vel ab ipso collegio ex officio, si quocumque modo opportunum censeatur ad probationes complendas (cfr. can. 1619 § 2).

§ 2. Iudici ius et obligatio est nimiam multitudinem testium refrenandi (can. 1762). Id praesertim caveatur ab instructore, dato decreto, quando inducuntur pro re, quae directe ad probationem non pertinet vel cum eadem haud necessario connexa sit: et generatim quando inducunutr ad moras nectendas vel alteri parti damnum inferendum, aut quando causa paucioribus sufficienter instructa habeatur.

2. Oni, koji se boje, da bi njihovo svjedočanstvo moglo nanijeti sramotu, pogibeljne progone, ili kakvo drugo veoma veliko zlo, njima samima ili njihovim rođacima po srotstvu ili po tazbini u kojemgod koljenu upravne loze i u prvom koljenu pobočne loze.

§ 3. Svjedoci, koji svijesno iskazuju neistinu ili zataje istinu, kad ih sudac zakonito pita, kazniće se po propisu kan. 1743 § 3; istom će se kaznom kazniti svi oni koji darovima, obećanjima ili ma na koji način nastoje nagovoriti svjedoka ili vještaka, da lažno iskaže ili da zataji istinu (kan. 1755).

Član 122. — U bračnim parnicama rođaci po krvnom srotstvu i po tazbini, o kojima se govori u čl. 119 § 3, n. 3, jesu sposobni svjedoci u parnicama svoje rodbine (kan. 1974).

Član 123. — § 1. Svjedoke mogu predložiti tužilac ili tuženi ili branilac bračne veze ili pravobranilac, ako sudjeluje u parnici (usp. kan. 1759 §§ 1, 2). Istražni sudac ili samo sudsko vijeće treba da i po službenoj dužnosti pozove svjedoke, kada zbog kakvog bilo razloga budu držali za zgodno da se dokazi nadopune (usp. kan. 1619 § 2).

§ 2. Sučevo je pravo i dužnost da ograniči odviše veliki broj svjedoka (kan. 1762). Na to neka osobito pazi istražni sudac, i neka o tom izda odluku, kada se predlažu svjedoci za stvar, koja ne spada izravno na dokazivanje ili kada s njim nije u nužnoj vezi: i uopće kada se svjedoci predlažu da se time zategne parnica ili da se drugoj stranci nanese šteta, ili kada je predmet dostatno izviđen sa manje svjedoka.

Art. 124. — Testes, qui sponte se exhibent ad testificandum, arbitrio instructoris admitti vel repelli possunt. Sunt tamen omnio repellendi si comparere videantur ut moras causae nectant vel iustitiae et veritati quoquo modo officiant (cfr. can. 1760).

Art. 125. — § 1. Quicumque probationem per testes postulant, debent tribunali indicare eorum nomina, paternitatem, si opus fuerit, et domicilium cum designatione urbis, viae et numeri domus, et insuper exhibere positiones seu articulos super quibus testes sunt interrogandi (cfr. can. 1761 § 1).

§ 2. Positiones seu articuli, quos partes exhibuerint, vinculi defensori tradantur, qui, iuxta art. 70 § 1 n. 2, de iis rationem habeat in conficiendo interrogatorio testibus proponendo, aut saltem in actu examinis iuxta art. 101.

Art. 126. — § 1. Testium nomina parti, cuius interest, a tribunali tempestive nota fieri debent, ut ipsa exceptionem, si velit, testis reprobatoriam opponere possit.

§ 2. Si haec notificatio, gravi de causa prudenti instructoris iudicio aestimanda, vel instante vinculi defensore, ante testium examen non expediat, saltem ante testificationum publicationem facienda est (cfr. can. 1763).

Art. 127. — § 1. Testis rite citatus parere debet aut causam suae absentiae iudici notam facere.

Član 124. — Svjedoke, koji su se od svoje volje ponudili da svjedoče, sudac može po svom razboru da pripusti ili odbije. No treba ih svakako odbiti, ako se vidi, da su se pojavili zato da odugovlače parnicu ili da na kakavgod način naškode pravdi i istini (usp. kan. 1760).

Član 125. — § 1. Kogod predlaže dokaz po svjedocima treba da sudu navede njihova imena, imena njihovih roditelja, ako je potrebno, i prebivalište sa oznakom grada, ulice i kućnog broja, i osim toga treba da preda dokazne članke o kojima treba svjedoke ispitati (usp. kan. 1761 § 1).

§ 2. Dokazne članke, koje budu stranke predložile, treba predati braniocu bračne veze, koji će ih prema čl. 70 § 1 n. 2, uzeti u obzir kod sastava svojih pitanja na svjedoke, ili barem kod samog čina ispitivanja prema čl. 101.

Član 126. — § 1. Imena svjedoka ima sud pravovremeno priopćiti protustranci, da ona, ako hoće, može staviti svjedoku prigovor, kojim ga otklanja.

§ 2. Ako istražni sudac iz važnih razloga razborito misli da nije prikladno da se imena svjedoka saopće protustranci prije nego što svjedoci budu preslušani, — ili ako takav prijedlog stavi branilac bračne veze, — imadu se onda saopćiti protustranci barem prije objavljivanja svjedočkih iskaza (usp. kan. 1763).

Član 127. — § 1. Svjedok, kada je uredno pozvan, mora da pristupi ili da sucu saopći razlog svojeg izostanka.

§ 2. Testis inobediens, qui nempe sine legitima causa non comparuit, aut, etsi comparuit, renuit respondere vel iusiurandum praestare vel attestationi subscribere, a iudice potest congruis poenis coerceri et insuper mulctari pro rata damni quod ex eius inobedientia partibus obveniat (can. 1766)

§ 3. Testi, si id postulat, debetur indemnitas taxanda ad normam can. 1787 § 2.

Art. 128. — Regulariter examini testium neque partes neque earum procuratores aut advocati assistere possunt. Fit tamen facultas per modum exceptionis instructori vel partes vel earum procuratores aut advocatos admittendi, si causae adiuncta pro suo prudenti arbitrio id suadere videantur.

Art. 129. — Testium responsiones iuxta articulos propositos in actis a notario, dictante instructore, sed salvo praescripto art. 103 § 2, integre et fidelissime consignandae sunt, ita nempe ut nihil praetermittatur quod in iudicium influere possit. Caveatur, igitur, tum excessive diffusa relatio, tum, praecipue, nimia brevitas, ita ut evitentur monosyllabicae responsiones.

Art. 130. — § 1. Potest semper instructor, si id exigat necessitas impediendi ne gravia oriantur dissidia, neve testes gravi alicui periculo obiiciantur, procuratores et advocatos iureiurando adstringere de secreto servando.

§ 2. Neposlušnog svjedoka, naime onog koji je izostao bez zakonitog razloga, ili, koji je pristupio, ali ne će da odgovara ili da se zakune ili da potpiše iskaz, sudac može da prisili primjerenom kaznom i osim toga da ga oglobi prema iznosu štete, koja radi njegove neposlušnosti nastaje strankama (kan. 1766.).

§ 3. Svjedoku, ako to traži, treba dati otštetu i odmjeriti ju po propisu kan. 1787 § 2.

Član **128.** — U pravilu ne mogu stranke niti njihovi punomoćnici i advokati da budu prisutni kod ispitivanja svjedoka. Ipak je istražni sudac ovlašten da iznimice pripusti ili stranke ili njihove punomoćnike ili advokate, ako to po njegovom razboritom mišljenju preporučaju okolnosti predmeta.

Član **129.** — Odgovore svjedoka prema predloženim dokaznim člancima bilježnik će zabilježiti u zapisniku, po diktatu istražnog suca, održavajući propis člana 103 § 2, potpuno i najtačnije, tako naime da se ništa ne ispusti što bi moglo utjecati na sud. Stoga se treba kloniti i pretjerano opširnog bilježenja, a isto tako, naročito, pretjerane kratkoće, tako da se izbjegavaju odgovori s jednom riječi.

Član **130.** — § 1. Istražni sudac može uvijek, — ako je to potrebno, da se spriječi kako ne bi nastali veliki razdori ili svjedoci izložili kakvoj velikoj opasnosti, — zakletvom obvezati punomoćnike i advokate da čuvaju tajnu.

§ 2. Si testis suam fecerit depositionem ea lege, ne suum nomen manifestetur alterutri parti vel neutri, et instructor censuerit hanc legem esse gravi ratione innixam, illi fas est delegare duas aut tres personas, quarum causa nihil intersit, omni exceptione maiores, et parti vel partibus, quantum fieri potest, non suspectas, quibus significetur testis nomen ut inquirant an ipse fidem mereatur.

Art. 131. — § 1. Reprobatio testium fieri debat intra triduum post eorum nomina significata, nisi locorum distantia, arbitrio instructoris, longiorem terminum requirat. Serius facta non admittitur, nisi pars probet aut saltem iureiurando confirmet non antea defectum sibi innotuisse (cfr. can. 1764 § 4).

§ 2. Nisi causa reprobationis testis sit ab ipso iure determinata, instructor parti reprobanti ad probationem afferendam brevem praefigat terminum, et deinde procedat ut in causis incidentibus ad normam Tit. XI.

§ 3. Quod si reprobatio non sit statim et facile probanda, eius discussio in finem litis est reservanda: interim vero testis audiendus est (cfr. can. 1764 § 5).

§ 4. Futiles aut dilatorias reprobationis petitiones illico instructor suo decreto reiiciat.

Art. 132. — § 1. Pars renunciare potest testi a se producto, salvo iure alterius partis et defensoris vinculi, ut ipse testis ad testificandum evocetur (cfr. can. 1759 § 4).

§ 2. Ako je svjedok iskazivao pod uslovom, da se njegovo ime ne saopći jednoj ili nijednoj stranci, a istražni sudac drži da je ovaj uslov osnovan važnim razlogom, ima on pravo da odredi dva ili tri lica, kojih se spor ništa ne tiče, i kojima se ne može ništa prigovoriti, a nisu sumnjiva strankama, pa će se tim licima saopćiti ime svjedoka, da izvide, da li on zaslužuje, da mu se vjeruje.

Član **131.** — § 1. Protiv svjedoka treba staviti prigovore radi otklona u roku od tri dana pošto su njihova imena saopćena, osim ako, po mišljenju istražnog suca, treba dati dulji rok radi udaljenosti mjesta. Ne će se primiti prigovore protiv svjedoka, kada su kasnije učinjeni, osim ako stranka dokaže ili barem zakletvom potvrdi, da prije nije saznala za manjkavost svjedoka (usp. kan. 1764 § 4).

§ 2. Izuzevši one slučajeve gdje je prigovor za otklon svjedoka već u samim pravnim propisima točno određen, istražni sudac će odrediti kratak rok stranki, koja traži otklon, da dokaže navedeni razlog otklona, a zatim će postupati kao i u drugim uzgrednim sporovima prema propisu XI-og naslova.

§ 3. Ako se razlog za otklon ne može odmah i lako dokazati, raspravljanje o otklonu ima se ostaviti za svršetak parnice: a međutim treba svjedoka preslušati (usp. kan. 1764 § 5).

§ 4. Prigovore za otklon, ako su obijesni ili podnešeni s nakanom da samo zatežu parnicu, neka istražni sudac smjesta odlukom odbaci.

Član **132.** — § 1. Stranka se može odreći svjedoka, kojega je sama predložila, ali druga stranka i branilac bračne veze ima pravo tražiti, da se taj svjedok ipak pozove na svjedočenje (usp. kan. 1759 § 4).

§ 2. Ex causa, quae postea supervenerit, potest etiam pars testem a se productum reprobare.

Art. 133. — Instructoris est decernere, audito vinculi defensore, an sit locus collationi testium sive inter se sive cum partibus ad normam can. 1772 § 2.

Art. 134. — Absoluto testium examine, nisi instructori aut vinculi defensori videantur alii esse testes ex officio vocandi aut aliae probationes exquirendae, acta decreto praesidis rite publicentur (cfr. art. 175).

Art. 135. — § 1. Post evulgatas testificationes, testes iam auditi denuo super iisdem articulis ne interrogentur, neque novi testes admittantur, nisi caute et ex gravi ratione et in quolibet casu omni fraudis et subornationis periculo remoto, altera parte audita, et requisito voto promotoris iustitiae, si iudicio intersit, et defensoris vinculi, quae omnia iudex decreto suo definiat (cfr. can. 1786).

§ 2. Verum, si ex inquisitione emerserint facta, quae partes ignorare poterant, facultas eisdem relinquitur vel testes excussos iterum ad testificandum evocandi vel alios inducendi.

Art. 136. — § 1. Quod attinet ad aestimandam testimoniorum fidem, standum est praescripto can. 1789, 1790, 1791.

§ 2. Quando agitur de circumsatantia ex qua valor matrimonii dependet, diligentius inquiratur in testium honestatem, quae periurii suspicionem removeat.

§ 2. Iz razloga, koji poslije nastupi, može također staviti prigovor radi otklona svjedoka i ona stranka, koja ga je predložila.

Čl. 133. — Istražni sudac ima da odluči, nakon što sasluša branioca bračne veze, da li treba izvršiti suočenje svjedoka sa drugim svjedocima ili sa strankama, prema propisu kan. 1772 § 2.

Član 134. — Pošto su svjedoci preslušani, osim ako istražni sudac ili branilac bračne veze drže da treba po službenoj dužnosti saslušati daljnje svjedoke ili pribaviti daljnja dokazala, odlukom pretsjednika spisi će se propisno objaviti (usp. čl. 175).

Član 135. — § 1. Pošto su već objavljeni iskazi svjedoka, neka se ponovno na iste dokazne članke ne preslušavaju, a neka se ne pripuštaju ni novi svjedoci; to se jedino može učiniti s oprezom i kada za to postoji važni razlog a u svakom slučaju treba da je uklonjena pogibao od kakve varke i neurednosti, te pošto se presluša protustranka i zatraži mišljenje pravobranioca, ako sudjeluje, i branioca bračne veze; sve će to sudac svojom odlukom odrediti. (usp. kan. 1786).

§ 2. Međutim ako se iz istrage pojave činjenice, koje su strankama mogle ranije biti nepoznate, ostavlja se strankama pravo tražiti ili da se ponovno pozovu na preslušanje već preslušani svjedoci ili da predlože nove svjedoke.

Član 136. — § 1. Što se tiče ocjenjivanja vjerodostojnosti svjedoka, treba se držati propisa kan. 1789, 1790, 1791.

§ 2. Kada se radi o okolnosti, o kojoj ovisi valjanost braka, neka se što pomnjivije istraži čestitost svjedoka, koja ne dopušta sumnje o krivoj zakletvi.

§ 3. Quod coniuges contra testem aliquem nihil excipiant, rationem id sane per se non suppeditat ut habeatur fide digna eius depositio contra matrimonium directa.

Art. 137. — In causis impotentiae vel inconsummationis, nisi de impotentia vel inconsummatione aliunde certo constet, debet uterque coniux testes, qui septimae manus audiunt, inducere, sanguine aut affinitate sibi coniunctos, sin minus vicinos bonae famae, aut alioquin de re edoctos, qui iurare possint de ipsorum coniugum probitate, et praesertim de veracitate circa rem in controversiam deductam; quibus iudex ad normam can. 1759, § 3 alios testes potest ex officio adiungere (can. 1975 § 1).

Art. 138. — § 1. De omnibus testibus exquiratur ex officio testimonium religiositatis, probitatis et credibilitatis; et eo maior ipsis fides adiicienda est, quo potiora habeantur documenta de requisitis bonae fidei.

§ 2. Testimonia huiusmodi omnia sunt publicanda, nisi de quibusdam ex ipsis, ad gravia damna vitanda attento eorum tenore, collegium aliud decernat (cfr. art. 130 § 1).

CAPUT IV

De peritis

Art. 139. — In causis impotentiae et defectus consensus ob amentiam requirendum est suffragium peritorum (cfr. cann. 1976—1982).

§ 3. To što bračni drugovi ništa ne prigovaraju nekom svjedoku, samo po sebi nipošto nije dostatno da se njegov iskaz, koji govori proti braku, smatra vjere dostojnim.

Član 137. — U sporovima poradi spolne nemoći ili neizvršenja braka, osim ako nije nemoć ili neizvršenje na drugi način sigurno utvrđeno, treba da obadva bračna druga predlože svjedoke, nazvane svjedoci sedme ruke, koji su s njima u rodbini po krvi ili po tazbini, a ako to ne, onda takve, koji su im susjedi dobrog glasa, odnosno i takove svjedoke koji inače za stvar znadu, a koji mogu da se zakunu na čestitost samih bračnih drugova, a osobito na njihovu istinoljubivost u odnosu na stvar koja je predmetom spora; uz ove može sudac prema propisu kan. 1759 § 3, po službenoj dužnosti da presluša daljnje svjedoke (kan. 1975 § 1).

Član 138. — § 1. O svim svjedocima neka se po službenoj dužnosti zatraži uvjerenje o njihovoj religioznosti, poštenju i vjeredostojnosti; i tim im se ima više vjerovati čim postoje jači dokazi da zaslužuju vjeru.

§ 2. Sva ova uvjerenja treba objaviti, osim ako za neke od njih sudsko vijeće drugačije odluči, da bi se uklonile teške štete s obzirom na njihovu sadržinu. (usp. čl. 130 § 1).

GLAVA IV

O vještacima

Član 139. — U parnicama radi spolne nemoći i radi pomanjkanja pristanka na brak zbog duševne bolesti, mora se zatražiti mišljenje vještaka (usp. kan. 1976 do 1982).

Art. 140. — § 1. In aliis causis peritorum sententia est exquirenda, quoties iudicium est faciendum, quod peculiarem in aliqua arte requirat peritiam: e. g. si de cuius scripti authenticitate inquirendum sit (cfr. can. 1792).

§ 2. An, in casu de quo in § 1, peritiae locus esse debeat, instructor decernet sive una ex partibus postulante sive ex officio, audito in quocumque casu vinculi defensore. Partibus dissentientibus, instructor rem collegio deferat.

Art. 141. — Periti designandi sunt, audito vinculi defensore, a praeside, cuius est eorum numerum praefinire (cfr. can. 1793); salvo praescripto art. 150.

Art. 142. — § 1. Ad periti munus deligantur qui non tantum idoneitatis testimonium a competenti magistratu obtinuerunt, sed etiam qui artis suae experientia sint insignes et religionis atque honestatis laude commendati.

§ 2. Qui a testimonio ferendo excluduntur ad normam art. 119, ne ad peritorum quidem officium assumi poterunt (can. 1795 § 2).

§ 3. Excluduntur quoque a periti munere qui quemlibet cum alterutra parte necessitudinis nexum habeant.

Art. 143. — In causis impotentiae vel amentiae excluduntur quoque a periti munere qui coniugem privatim inspexerunt; hi autem in casu impotentiae possunt (cfr. can. 1978), in casu amentiae debent (cfr. can. 1982), induci uti testes.

Član 140. — § 1. U drugim parnicama treba tražiti mišljenje vještaka, kadgod treba prosuditi o nečem, što traži posebnu vještinu u kakvoj struci: n. pr. treba istražiti da li je neki rukopis pravi (usp. kan. 1792).

§ 2. Da li u slučaju, o kojem se govori u § 1, treba tražiti vještačenje, istražni sudac će odlučiti bilo po traženju koje od stranaka, bilo po službenoj dužnosti, ali u svakom slučaju treba da sasluša branioca bračne veze. Ako se stranke tome protive, neka istražni sudac iznese stvar pred sudsko vijeće.

Član 141. — Pretsjednik će imenovati vještake, pošto sasluša branioca bračne veze; na pretsjednika spada i da odredi broj vještaka (usp. kan. 1793); ali ima se držati propisa člana 150.

Član 142. — § 1. Za službu vještaka treba izabirati one, koji ne samo imadu uvjerenje o sposobnosti izdano po nadležnoj vlasti, nego koji su povrh toga na glasu radi iskustva u svojoj struci, i koje preporučuje dobar glas o njihovom vjerskom značaju i poštenju.

§ 2. Koji su isključeni od svjedočanstva prema propisu čl. 119., ne mogu se uzeti niti za službu vještaka (kan. 1795 § 2).

§ 3. Isključeni su od službe vještaka i oni koji su sa bilo kojom strankom u kakvoj naročitoj vezi.

Čl. 143. — U parnicama radi spolne nemoći ili radi duševne bolesti isključeni su od službe vještaka oni, koji su bračnoga druga privatno pregledali; ali u slučaju spolne nemoći njih se može (usp. kan. 1978), a u slučaju duševne bolesti njih se mora (usp. kan. 1982) preslušati kao svjedoke.

Art. 144. — Si periti ante peritiam exaratam, aut suspecti evaserint, aut eos muneri obeundo impares esse compertum fuerit, a praeside substituendi erunt, ad normam art. 141.

Art. 145. — Periti possunt ab utraque vel ab alterutra parte recusari, si de partium studio sint suspecti (cfr. can. 1796 § 1). In quolibet casu praeses suo decreto edicat utrum sit admittenda recusatio necne et, recusatione admissa, in locum periti recusati alium sufficiat ad normam art. 141 (cfr. can. 1796 § 2).

Art. 146. — Periti iusiurandum de officio fideliter adimplendo et de secreto servando praestare debent coram praeside, citatis partibus et vinculi defensore.

Art. 147. — § 1. Instructor decreto suo definiat, auditis partibus et defensore vinculi, omnia et singula capita circa quae peritorum opera versari debet (cfr. can. 1799 § 1): ut puta, utrum amentia sit habitualis, an fuerit transitoria et an lucida admiserit intervalla; utrum impotentia sit absoluta an tantum relativa, utrum instrumentalis an functionalis, utrum antecedens an subsequens matrimonium, utrum perpetua an sanabilis sine gravi vitae periculo.

§ 2. Peritis, ut iudicium suum recte facere possint, omnia causae acta, quae instructori necessaria aut opportuna videantur, remittenda sunt.

§ 3. Partibus fas est quaestiones proponere, de quibus, nisi instructor, audito vinculi defensore, ex iusta causa eas reiiciendas censuerit, periti, in peritia conficienda, rationem habere debent.

Član 144. — Ako su vještaci prije svršenog vještačenja postali sumnjivi, ili ako se je ustanovilo da nisu dorasli da vrše tu službu, pretsjednik će ih izmijeniti, prema propisu kan. 141.

Član 145. — Vještake mogu otkloniti obadvije stranke ili jedna stranka, ako su po mišljenju stranaka sumnjivi (usporedi kan. 1796 § 1). U svakom slučaju će pretsjednik svojom odlukom izreći da li se prihvaća otklon ili ne prihvaća, a ako otklon prihvati, na mjesto otklonjenoga vještaka postaviće drugoga po propisu člana 141 (usp. kan. 1796 § 2).

Član 146. — Vještaci moraju da pred pretsjednikom polože zakletvu da će službu vjerno ispuniti i čuvati tajnu; na polaganje zakletve treba pozvati stranke i branioca bračne veze.

Član 147. — § 1. Istražni sudac će u odluci odrediti, nakon što presluša stranke i branioca bračne veze, sve i pojedine tačke oko kojih treba da se kreće rad vještaka (usp. kan. 1799 § 1): primjerice da li je duševna bolest trajna ili je bila prolazna i da li je dopuštala postojanje »svjetlih trenutaka«; da li je spolna nemoć apsolutna ili samo relativna, da li je organska ili funkcijonalna, da li je postojala prije sklopljenoga braka ili je poslije nastala, da li je neprolazna ili je izlječiva bez teške opasnosti za život.

§ 2. Vještacima treba predati sve parnične spise, za koje istražni sudac bude držao da će im biti potrebni i od koristi da uzmognu ispravno sastaviti svoje mišljenje.

§ 3. Stranke imadu pravo da predlože pitanja, koja će vještaci uzeti u obzir pri vještačenju, osim ako istražni sudac pošto sasluša branioca bračne veze bude držao, da ih iz pravednog razloga treba odbaciti.

§ 4. Praefigatur quoque ab instructore tempus intra quod examen est perficiendum et votum proferendum: quod tempus ab ipso instructore ex rationabili causa, partibus auditis, prorogari potest (cfr. can. 1799 § 2).

Art. 148. — § 1. Periti examen singillatim et seorsim exsequi debent; alter alteri examinis exitum ne pandat; votum suum in scriptis uterque proferat; in relatione, propria manu subscripta, perspicue quisque indicet qua via et ratione in explendo munere sibi demandato processerit, et quibus potissimis argumentis conclusiones prolatae nitantur (cfr. can. 1802).

§ 2. Praeses decernere poterit, ex peculiari ratione, ut examen a peritis collegialiter exsequatur. Quo in casu peritorum discrimina, si quae adsint, in relatione, datis rationibus, adnotentur (cfr. ib.).

Art. 149. — Si agatur de cuius scripti authenticitate investiganda, standum est dispositioni can. 1800.

Art. 150. — In causis impotentiae:

1° ad inspiciendum virum duo medici deputentur, qui monendi sunt ut honestis tantum mediis utantur ad impotentiam cognoscendam;

2° ad inspiciendam mulierem deputentur duae mulieres, si adsint, quae in arte medica laurea doctorali et experientia sint praeditae, vel, ex mulieris consensu aut ex decisione collegii, duo medici, sin minus duae obstetrices vere peritae. Corporalis mulieris inspectio fieri debet regulis christianae modestiae plene servatis et adstante semper honesta matrona ex officio designanda (cfr. can. 1979).

§ 4. Istražni sudac će odrediti rok, u kojem treba da vještaci izvrše ispitivanje i sačine svoje mišljenje: iz razložitog uzroka može istražni sudac, pošto sasluša stranke, taj rok produžiti (usp. kan. 1799 § 2).

Član **148.** — § 1. Vještaci moraju svoje izviđanje izvršiti pojedinačno i svaki za se; jedan neka ne saopći drugome nalaz svoga istraživanja; svaki od njih neka predloži pismeno svoje mišljenje; u izvješću, koje će vlastoručno potpisati, neka svaki jasno naznači kojim je putem i načinom postupao pri ispunjavanju povjerene mu dužnosti, te na kojim se glavnim razlozima osnivaju zaključci što ih je iznio (usp. kan. 1802).

§ 2. Pretsjednik može odrediti, iz posebnog razloga, da vještaci skupno provedu ispitivanje. U tom slučaju treba da se u izvješću označi i obrazloži (usp. isti kanon) njihovo razmimoilaženje, ako takovo postoji.

Član **149.** — Ako se radi o tom da se istraži izvornost kakvoga rukopisa, treba se držati propisa kan. 1800.

Član **150.** — U slučajevima spolne nemoći:

1. za pregledavanje muškarca treba odrediti dva liječnika, a njih treba opomenuti da se služe samo ćudoredno dopuštenim sretstvima da ustanove spolnu nemoć;

2. za pregledavanje ženskinja treba odrediti dvije žene, koje su doktorice medicine i iskusne, ako su takve pri ruci, ili po pristanku žene ili po odluci sudskog vijeća dva liječnika, ili ako to ne ide, onda dvije primalje koje su doista vješte. Pregledavanje tijela žene treba da se izvrši uz održavanje pravila kršćanske čednosti i uvijek treba da je prisutna jedna čestita gospođa, koju će sud po službenoj dužnosti odrediti (usp. kan. 1979).

Art. 151. — In causis amentiae unus vel, pro casus gravitate, duo medici deputentur, qui in scientia psychiatrica peculiariter sint versati, cauto tamen ut excludantur qui sanam (catholicam) doctrinam hac in re non profiteantur.

Art. 152. — Exhibitis relationibus, instructoris erit peritos vocare, ut singillatim suas conclusiones recognoscant et iuramento confirment et quaestionibus a vinculi defensore opportune concinnatis respondeant.

Art. 153. — Si periti inter se discrepent, praeses alium, quem vocant peritiorem, designare poterit ad normam art. 141, qui suum votum proferat atque confirmet ad normam art. 148 et 152.

Art. 154. — § 1. Tribunal non tenetur sequi peritorum iudicium, etsi eorum conclusiones sint concordes, sed cetera quoque causae adiuncta attente perpendat (cfr. can. 1804 § 1).

§ 2. Tribunal debet in rationibus decidendi exprimere, quibus motum argumentis peritorum conclusiones vel admiserit vel reiecerit (cfr. can. 1804 § 2).

CAPUT V

De probatione per instrumenta seu documenta

Art. 155. — In quolibet iudicii genere admittitur probatio per documenta tum publica tum privata (can. 1812).

Art. 156. — § 1. Praecipua documenta publica ecclesiastica haec sunt:

Član 151. — U slučajevima duševne bolesti treba imenovati jednoga ili, prema težini slučaja, dva liječnika, koji su naročito upućeni u psihijatrijsku znanost, a pri tome treba paziti da se ne pripuste takovi koji se u ovoj stvari ne drže zdrave (katoličke) nauke.

Član 152. — Pošto su izvješća predana, zadaća je istražnog suca da pozove vještake, da pojedinačno ponovno odobre svoje zaključke i da ih zakletvom potvrde, te da odgovore na pitanja, koja je branilac bračne veze u tu svrhu sačinio.

Član 153. — Ako se vještaci međusobno razilaze, pretsjednik može prema propisu člana 141 imenovati drugoga, kojega se naziva vještijim, a taj će svoje mišljenje iznijeti i potvrditi po propisu člana 148 i 152.

Član 154. — § 1. Sud nije obavezan da se drži mišljenja vještaka, iako su njihovi zaključci saglasni, nego treba da pažljivo ispita i ostalo što je u parnici utvrđeno.

§ 2. Sud treba da u obrazloženju svoje odluke navede, na temelju kakvih je razloga primio ili odbacio zaključke vještaka (usp. kan. 1804 § 2).

GLAVA V

O dokazivanju putem dokaznica ili isprava

Član 155. — U svakoj vrsti sudovanja pripušta se dokaz ispravama i javnima i privatnima (kan. 1812).

Član 156. — § 1. Najglavnije javne crkvene isprave jesu ove:

1° Acta Summi Pontificis et Curiae Romanae et Ordinariorum in exercitio suorum munerum authentica forma exarata, itemque attestationes authenticae de iisdem actibus datae ab illis vel eorum notariis;

2° Instrumenta a notariis ecclesiasticis confecta;

3° Acta iudicialia ecclesiastica;

4° Inscriptiones baptismi, confirmationis, ordinationis, professionis religiosae, matrimonii, mortis, quae habentur in regestis Curiae vel paroeciae, vel religionis, et attestationes scriptae ex iisdem desumptae et a parochis, vel Ordinariis, vel notariis ecclesiasticis confectae aut earum exemplaria authentica.

§ 2. Documenta publica civilia ea sunt quae secundum uniuscuiusque loci leges talia iure censentur.

§ 3. Litterae, contractus, testamenta et scripta quaelibet a privatis confecta, privatorum documentorum numero habentur (can. 1813).

Art. 157. — Documenta, quibus probatur baptismus vel ordo receptus, mors, professio religiosa, matrimonium, cognatio spiritualis, dispensatio ab impedimento canonico, debent esse ecclesiastica, idest confecta a legitima auctoritate ecclesiastica ad normam art. 156 §1, n. 4.

Art. 158. — Utriusque generis documenta nisi partes sponte exhibeant, tribunalis est auctoritate sua perquirere, et de iis partes vel testes in examine interrogare.

1. Spisi koje su u vršenju svoje službe u vjerovnom obliku izdali Sv. Otac Papa, Rimska Kurija ili Ordinariji, kao i vjerovne potvrde o takovim spisima izdane od njih ili od njihovih bilježnika;

2. Dokaznice sačinjene po crkvenim bilježnicima;

3. Spisi crkvenih sudova;

4. Zabilježbe o krštenju, krizmi, ređenju, redovničkim zavjetima, vjenčanju, smrti, koje se nalaze u maticama Kurije ili župe ili redovničke družbe i pismena uvjerenja sačinjena na temelju matica po župnicima, ili po Ordinarijima ili po crkvenim bilježnicima, ili ovjereni prepisi istih.

§ 2. Građanske javne isprave jesu one, koje kao takve smatra pravo prema zakonima svakog pojedinog kraja.

§ 3. Pisma, ugovori, oporuke i sastavci svake vrste, koje su sačinili privatnici, ubrajaju se među privatne isprave (kan. 1813).

Član 157. — Isprave, kojima se dokazuje krštenje ili primljeni red, smrt, redovnički zavjet, brak, duhovno srodstvo, oprost od kanonske zapreke, treba da su crkvene, to jest sačinjene od zakonite crkvene vlasti prema propisu čl. 156 § 1, st. 4.

Član 158. — Ako same stranke nisu doprinijele isprave, sud ima pravo da na osnovi svoje vlasti sam zatraži isprave jedne i druge vrste, i da prigodom preslušanja po njima ispituje stranke ili svjedoke.

Art. 159. — § 1. Documenta vim probandi in iudicio non habent, ideoque admitti nequeunt, nisi originalia sint aut in exemplari authentico exhibita, et penes tribunalis cancellariam deposita (cfr. can. 1819).

§ 2. Ut exemplar habeatur authenticum, oportet sit manuscriptum, firmatum subscriptione eorum qui archivis, ubi exstant originalia, sunt praepositi, vel notarii ecclesiastici, et sigillo munitum.

§ 3. Pro documentis publicis civilibus exemplar habetur authenticum, dummodo sit ea forma descriptum, quam civiles leges praefiniunt.

Art. 160. — *Documenta in forma authentica sunt exhibenda et in iudicio deponenda, ut a iudice et ab adversario examinari possint* (can. 1820).

Art. 161. — Documenta, penes tribunalis cancellariam deposita, ab actuario in ipso cancellariae loco custodiantur, et ibidem a partibus, defensore vinculi et ab ipsis iudicibus expendantur.

Art. 162. — § 1. Si quod dubium oriatur circa alicuius documenti exemplaris authenticitatem, aut a parte vel ab eo cuius interest aliqua exceptio opponatur, servetur praescriptum can. 1821.

§ 2. Si dubium aut exceptio versetur circa documenti veritatem, quaestio incidens proponatur etiam *ex officio*, vocatis et iudicialiter examinatis iis omnibus, quibus documenti origo et veritas nota esse praesumitur.

Art. 163. — § 1. Inter documenta privata non exigui ponderis esse possunt, praecipue in causis de vi et metu et de conditione, epistulae quas vel sponsi ante matrimonium, vel coniuges postea, sed tempore non suspecto, sibi invicem vel aliis dederint; dummodo de earum authenticitate et de tempore quo exaratae sint aperte constet.

Član 159. — § 1. Isprave nemaju dokazne snage pred sudom, i ne mogu se pripustiti, osim ako su predane u izvorniku ili u ovjerovljenom prepisu i ako su položene u kancelariji suda (usp. kan. 1819).

§ 2. Da se prepis smatra ovjerenim, potrebno je, da je rukom prepisan, i da su ga svojim potpisom potvrdili predstojnici arhiva, gdje se čuvaju izvornici, ili crkveni bilježnici i da su utisnuli svoj pečat.

§ 3. Za javne građanske isprave smatraju se ovjereni otpravci, ako su sačinjeni u onom obliku, koji propisuju građanski zakoni.

Član 160. — Isprave treba u vjerovnom obliku sudu predati i kod suda ih položiti, da ih uzmogne sudac i protustranka ocijeniti.

Član 161. — Isprave, koje su predane u uredovnici suda, ima zapisničar čuvati u samim prostorijama uredovnice i tamo ih imadu pregledavati stranke, branilac bračne veze i sami suci.

Član 162. — § 1. Ako nastane kakva dvojba o vjerovnosti prepisa neke isprave, ili ako stranka ili koje interesirano lice štogod prigovori, treba se držati propisa kan. 1821.

§ 2. Ako se sumnja ili prigovor odnosi na istinitost isprave, neka se također i po službenoj dužnosti predloži uzgredno pitanje, i pozovu i sudbeno ispitaju svi oni, za koje se drži da poznaju podrijetlo i istinitost isprave.

Član 163. — § 1. Među privatnim ispravama mogu da imadu ne malu važnost, osobito u parnicama radi sile i straha i zbog uvjeta, pisma koja su vjerenici jedno drugomu ili drugim licima pisali prije sklopljenoga braka, ili bračni drugovi poslije, ali u vrijeme kada još nisu mogli biti pod sumnjom; samo ako je sigurno ustanovito njihova vjerovnost i vrijeme kada su pisana.

§ 2. Instructor has epistulas opportune exquirat, partes vel testes monendo, ut, si quas habeant, eas tribunali exhibeant. Quae vero ab una parte proferuntur, ab alia recognosci debent.

Art. 164. — Epistulae sicut alia documenta privata illud pondus habent, quod ex circumstantiis et praesertim ex tempore quo redactae fuerint aestimandum est.

Art. 165. — Litterae, quas vocant anonymas, aliaque cuiuscumque generis anonyma documenta per se ne tamquam indicium quidem haberi possunt; nisi facta referant quae et quatenus aliunde comprobari possint.

Art. 166. — Si quid ex documento excerptum proferatur, quamvis in forma authentica redactum, tum altera pars, tum vinculi defensor, tum instructor *ex officio* ius habent postulandi ut integrum documentum, sive in originali sive in exemplari authentico, exhibeatur.

Art. 167. — § 1. Quoties pars documentum tradere recuset, quod ipsa fertur possidere atque aliquod pondus in causa habere praesumitur, instructoris erit, ad instantiam partis vel *ex officio*, audito vinculi defensore, per decretum statuere an et quomodo exhibitio facienda sit.

§ 2. Parte adhuc exhibitionem recusante, instrutor rem deferat collegio, cuius erit perpendere quanti sit facienda haec recusatio.

§ 3. Parte vero negante se documentum possidere, instructor eam ad negationem iureiurando firmandam invitare potest.

§ 2. Istražni sudac neka prema prilikama zatraži takova pisma, upozorujući stranke i svjedoke da ovakova pisma, ako ih imadu, predadu sudu. Pisma, koja jedna stranka predloži, ima protustranka da pregleda.

Član **164.** — Pisma, kao i druge privatne isprave, imadu onu snagu, kakvu im treba pripisivati na osnovi okolnosti a osobito na osnovi vremena u kojem su sačinjena.

Član **165.** — Pisma, koja su nepotpisana, i druge nepotpisane isprave kojegod vrste ne mogu same za sebe da posluže niti kao osnov podozrenja; osim ako napominju takve činjenice, koje se i ukoliko se mogu također drugim putem dokazati.

Član **166.** — Ako se priloži samo djelomični izvadak iz koje isprave, makar bio sačinjen u vjerovnom obliku, i protustranka i branilac bračne veze i istražni sudac po službenoj dužnosti imaju pravo da zahtijevaju, da se preda sudu potpuna isprava bilo u izvorniku bilo u vjerovnom prepisu.

Član **167.** — § 1. Kadgod stranka odbije da preda ispravu, za koju sama veli da ju posjeduje, a drži se da ta isprava ima neku važnost za parnicu, zadaća je istražnog suca, po traženju stranke ili po službenoj dužnosti, pošto presluša branioca bračne veze, da odlukom odredi da li treba i kako treba predati ispravu.

§ 2. Ako stranka i nakon toga odbije da preda ispravu, istražni sudac će izvijestiti sudsko vijeće, a ono će ocijeniti kakvo značenje treba pridati ovom odbijanju.

§ 3. Kada pak stranka odriče da posjeduje ispravu, istražni sudac ju može pozvati da svoje odricanje potvrdi zakletvom.

Art. 168. — Si civile vinculum per divortium est solutum aut nullum declaratum, instructor curet, ut partes tum petitionem in foro civili oblatam, tum sententiam a magistratu datam exhibeant, atque, si casus ferat, etiam civilis causae acta.

Art. 169. — Circa vim et fidem instrumentorum serventur dispositiones cann. 1814, 1816, 1817, 1818.

CAPUT VI

De indiciis seu praesumptionibus

Art. 170. — § 1. Praesumptio est rei incertae probabilis coniectura; eaque alia est iuris, quae ab ipsa lege statuitur; alia hominis, quae a iudice coniicitur.

§ 2. Praesumptio iuris alia est iuris simpliciter, alia iuris et de iure (can. 1825).

Art. 171. — Matrimonium gaudet favore iuris; quare in dubio standum est pro valore matrimonii, donec contrarium probetur, salvo praescripto can 1127 (can. 1014).

Art. 172. — Dubium sive iuris sive facti, quod faveat matrimonio, debet esse prudens, seu probabili fundamento nixum, ut praesumptioni pro matrimonii valore locus sit.

Art. 173. — Praesumptiones, quae non statuuntur a iure, iudex ne coniiciat, nisi ex facto certo et determinato, quod cum eo, de quo controversia est, directe cohaereat (can. 1828).

Član **168.** — Ako je građanska bračna veza razriješena razvodom ili je proglašena ništavom, istražni sudac će nastojati, da stranke doprinesu i tužbu podnešenu građanskoj vlasti, kao i presudu građanskog suda i povrh toga, prema slučaju, i spise građanske parnice.

Član **169.** — Što se tiče snage i vjerodostojnosti isprava treba se držati propisa kan. 1814, 1816, 1817, 1818.

GLAVA VI

O indicijima ili pretpostavkama

Član **170.** — § 1. Pretpostavka je razboriti zaključak o opstojnosti činjenice koja je nepoznata; jedne su pravne pretpostavke koje sam zakon postavlja; druge su ljudske pretpostavke koje si sudac sačinjava.

§ 2. Pravne pretpostavke jedne su pravno oborive, a druge su pravno neoborive. (kan. 1825).

Član **171.** — Brak stoji pod osobitom zaštitom prava; radi toga se u slučaju sumnje mora smatrati brak valjanim, doklegod se protivno ne dokaže, ne dirajući u propis kanona 1127 (kan. 1014).

Član **172.** — Sumnja bilo pravna bilo činjenična, koja govori za valjanost braka, treba da je razborita, to jest utemeljena na vjerovatnoj osnovi, da se pretpostavka može primijeniti u korist valjanosti braka.

Član **173.** — Pretpostavke, koje ne postavlja pravo, neka sudac ne stvara, nego samo na temelju činjenice koja je sigurna i određena, i koja je u izravnoj vezi sa onim što je sporno (kan. 1828).

Art. 174. — Praesumptionibus h o m i n i s est potissimum locus in causis, quae spectant ad consensus defectum. Ad eas constabiliendas instructoris est curare, ut circumstantiae proferantur in lucem, quae matrimonium praecesserunt, comitatae vel secutae sunt.

TITULUS X

De processus publicatione, de conclusione in causa et de causae discussione

CAPUT I

De publicatione processus

Art. 175. — § 1. Perpensis a defensore vinculi, a iudice instructore et a praeside probationibus hinc inde adductis, facienda est actorum omnium communicatio inter partes.

§ 2. Haec facultas communicationis fit decreto praesidis, quo partibus earumque advocatis ipse concedit potestatem inspiciendi testificationes ceterasque omnes probationes quae in actis reperiuntur, quaeque secreta permanserant, et petendi actorum exemplar (cfr. cann. 1858, 1859).

§ 3. Eodem decreto praeses tempus utile praestituat, intra quod partes et defensor vinculi possint exhibere documenta, exponere argumenta, quibus allatae ab ipsis probationes et impugnationes roborentur, explicentur, compleantur.

§ 4. Fas adhuc est partibus novos testes inducere, verum tantummodo ad normam art. 135.

Art. 176. — Elapso praestituto tempore vel etiam prius, si defensor vinculi et partes tribunali declaraverint se nihil aliud exhibendum habere, deveniatur ad conclusionem in causa (cfr. cann. 1984 § 2, 1860).

Član 174. — Ljudskim pretpostavkama ima najviše mjesta u parnicama, koje se odnose na manjak u pristanku na brak. Da bi se one mogle utvrditi, istražni sudac treba da nastoji, da se rasvijetle okolnosti koje su se zbivale prije braka, prigodom sklapanja braka i poslije toga.

NASLOV X

O objavljivanju postupka, zaključku postupka i pretresu

GLAVA I

O objavljivanju postupka

Član 175. — § 1. Pošto su branilac bračne veze, istražni sudac i pretsjednik proučili dokaze, koji su po traženju bilo s koje strane provedeni, ima se strankama dati uvid u sve spise.

§ 2. Ovo dopuštenje uvida u spise biva tako da pretsjednik izda odluku, kojom on daje ovlaštenje strankama i njihovim advokatima, da pregledaju iskaze svjedoka i sve druge dokaze što se u spisima nalaze, koji su se do sada u tajnosti držali, i da zatraže prepis spisa (usp. kan. 1858, 1859).

§ 3. U istoj će odluci pretsjednik odrediti korisni rok, u kojem mogu stranke i branilac bračne veze doprinijeti isprave, izložiti dokaze, kojima će dosadanje njihovo dokazivanje i pobijanje pojačati, razjasniti, popuniti.

§ 4. Osim toga stranke imadu još i sada pravo da predlože nove svjedoke, ali samo prema propisu člana 135.

Član 176. — Kada protekne naznačeno vrijeme, a i prije, ako branilac bračne veze i stranke sudu izjave, da nemaju ništa više dodati, pristupiće se zaključku postupka (usp. kan. 1984 § 2, 1860).

CAPUT II

De conclusione in causa

Art. 177. — § 1. Conclusio in causa fit decreto praesidis, quo declaratur fuisse satisfactum praescripto praecedentis articuli ideoque causam satis instructam haberi.

§ 2. Caveat tamen praeses ne decretum conclusionis in causa edat, si quid adhuc putet esse exquirendum, ut causa satis instructa habeatur. Quo in casu, audito defensore vinculi, iubeat ea suppleri quae desint.

Art. 178. — § 1. Etiam post conclusionem in causa admittuntur in his causis novae probationes, praesertim si afferantur documenta ex novo reperta, aut producantur testes, qui ob legitimum impedimentum non potuerunt induci tempore utili (cfr. can. 1861 § 1 et art 135).

§ 2. Si praeses probationes admittendas censeat, id decreto statuat; quod si renuat, patet recursus ad collegium.

§ 3. Collectis novis probationibus, ab instructore moneantur partes et vinculi defensor eisque praestituatur congruum tempus, ut probationes ipsas perpendere et impugnare possint; aliter iudicium est nullius momenti (cfr. can. 1861 § 2).

CAPUT III

De causae discussione

Art. 179. — § 1. Edito decreto conclusionis in causa, praeses terminum praefiniat partibus vel earum patronis, necnon promotori iustitiae, si ipse matrimonium accusavit, ad defensiones suas sive allegationes tradendas (cfr. can. 1862 § 1).

GLAVA II

O zaključku postupka

Član **177.** — § 1. Zaključak postupka biva odlukom pretsjednika, kojom se izjavljuje da je udovoljeno propisu prednjega člana i da je prema tome spor dostatno istražen (izviđen).

§ 2. Pretsjednik neka pazi, da ne izda odluku o zaključku postupka, ako misli da se ima još štogod izviđati, da se spor može smatrati dostatno istraženim. U tom slučaju pošto sasluša branioca bračne veze, odrediće da se popuni ono što manjka.

Član **178.** — § 1. I poslije zaključenja postupka još se dopuštaju u ovim parnicama nova dokazala, osobito ako se prilažu novopronađene isprave ili se navode svjedoci, koji nisu mogli biti predloženi u određenom roku radi kakove zakonite smetnje (usp. kan. 1861 § 1 i čl. 135).

§ 2. Ako pretsjednik misli, da treba pripustiti ova dokazala, neka o tom izda odluku; ako odbije, može se uložiti žalba na sudsko vijeće.

§ 3. Kada nova dokazala budu sakupljena, istražni sudac će na to upozoriti stranke i branioca bračne veze, pa će im dati primjereni rok, da mogu dokazala proučiti i pobijati; inače je sudovanje ništavo (usp. kan. 1861 § 2).

GLAVA III

O pretresu u parnici

Član **179.** — § 1. Pošto je izdana odluka o zaključku postupka, pretsjednik će odrediti rok strankama ili njihovim zastupnicima, kao i pravobraniocu, ako je on podnio tužbu, da predadu svoju obranu ili svoja očitovanja (usp. kan. 1862 § 1).

§ 2. Defensio, ab advocato subsignata, praesidi exhibenda est, eiusque, de licentia ipsius praesidis scripto apponenda in calce scripturae, tot exemplaria conficienda quot sunt necessaria.

§ 3. Praeses iubere potest ut exemplaria, typis exarentur.

§ 4. Licet advocato, una cum defensione, exemplar exhibere allegationum et potiorum documentorum.

§ 5. Defensiones uti supra exhibitae statim distribuendae sunt, una cum exemplaribus documentorum, cura tribunalis, ne causae definitio perniciosam patiatur moram.

Art. 180. — § 1. Recepta partium defensione, vinculi defensor intra terminum a praeside designandum suas animadversiones exhibeat.

§ 2. Partes, necnon promotor iustitiae si adsit, ius habent animadversionibus respondendi intra terminum decem dierum.

§ 3. Vinculi defensor, accepta responsione, et ipse, intra decendium, eodem respondendi iure, si velit, uti potest.

§ 4. Respondendi ius semel tantum partibus esto, nisi praesidi, gravi ex causa, iterum videatur concedendum. Concessio vero uni parti facta, alteri quoque facta censebitur.

Art. 181. — Termini pro animadversionibus, defensionibus aut responsionibus exhibendis possunt rationabili de causa prorogari a praeside. Possunt etiam, omnibus consentientibus, iidem termini coarctari (cfr. can. 1862 § 2).

Art. 182. — Praeses nimiam defensionum extensionem etiam praefixo paginarum numero, si id expedire iudicaverit, moderari potest; ordinarie non excedatur numerus viginti paginarum in defensione et decem in responsione (cfr. can. 1864).

§ 2. Obranu, potpisanu po advokatu treba uručiti pretsjedniku i od nje, po dopuštenju pretsjednika pribilježenom pri kraju podneska, treba sačiniti u toliko prepisa koliko je potrebno.

§ 3. Pretsjednik može odrediti da ovi prepisi budu štampani.

§ 4. Slobodno je da advokat zajedno sa obranom uruči i prepise ranijih očitovanja i važnijih isprava.

§ 5. Pošto su obrane na gore rečeni način predane, sud će se pobrinuti, da se odmah porazdijele zajedno s prepisima isprava, da se završetak parnice štetno ne zategne.

Član 180. — § 1. Branilac bračne veze, pošto primi obrane stranaka, treba da preda svoje primjedbe u roku koji će mu pretsjednik označiti.

§ 2. Stranke, a tako isto i pravobranilac, ako sudjeluje u parnici, imadu pravo da na te primjedbe odgovore u roku od deset dana.

§ 3. Branilac bračne veze pošto primi odgovor može, ako hoće, da se posluži istim pravom da protuodgovori u roku od deset dana.

§ 4. Pravo na odgovor pripada strankama samo jedamput, osim ako pretsjednik, iz važnog razloga, drži da treba dopustiti i drugotnicu. Ako se to jednoj strani dopusti, smatra se da je to i drugoj strani dopušteno.

Član 181. — Pretsjednik može iz razboritog razloga produljiti određene rokove za predaju primjedaba, obrane ili odgovora. Ovi se rokovi mogu i skratiti, ako svi na to pristanu (usp. kan. 1862 § 2).

Član 182. — Pretsjednik može ograničiti pretjeranu opširnost obrane, ako misli da je to potrebno, također i tako da propiše broj stranica; redovno neka broj stranica kod obrane ne bude veći od dvadeset stranica a kod odgovora deset stranica (usp. kan. 1864).

Art. 183. — § 1. Semper defensori vinculi ius sit ut ultimus audiatur.

§ 2. Si defensor vinculi intra decem dies (cfr. art. 180 § 3) nil responderit, praesumitur nil habere deducendum, et ad ulteriora procedere licet (cfr. can 1984).

Art. 184. — Curet quoque praeses, sive ex officio sive ad instantiam partis vel defensoris vinculi aut, si intersit, promotoris iustitae, ne exemplaria, vel typis non edita, ubi causae natura id exigat, ad extraneorum manus perveniant, peculiari lege de hoc partibus earunque advocatis et procuratoribus districte per decretum imposita.

Art. 185. — Iudicii dies et hora, nisi antea fuerint praefinitae, a praeside destinandae et partibus significandae sunt, ita tamen ut inter ultimam defensionem et iudicii diem decendium saltem intercedat.

Art. 186. — § 1. Praesidi fas est, vel ex officio vel defensore vinculi vel alterutra parte instante, oralem quoque causae discussionem admittere.

§ 2. Discussio oralis post ultimam exhibitam responsionem expetenda est: in omni casu intra septem dies ante tempus praefinitum pro causae definitione.

§ 3. Pars, quae petit oralem discussionem, articulos seu capita proponat de quibus discusio facienda est.

§ 4. Praesidi advigilandum est, ne discussio oralis moderatae disputationis terminos excedat, neve inutiliter repetantur ea de quibus in defensionibus atque responsionibus actum est.

§ 5 Orali discussioni assistet notarius, ut, si praeses praecipiat, aut vinculi defensor vel pars postulet et praeses consentiat, possit de disceptatis, confessis vel conclusis scripto ad tramitem iuris ex continenti referre (cfr. can. 1866).

Član **183.** — § 1. Branilac bračne veze ima uvijek pravo da se posljednji očituje.

§ 2. Ako branilac bračne veze ništa ne odgovori u roku od deset dana (usp. čl. 180 § 3), pretpostavlja se, da on nema ništa da izjavi, i može se preći na daljnje postupanje (usp. kan. 1984).

Član **184.** — Neka se pretsjednik pobrine, ili po službenoj dužnosti ili po traženju stranke ili branioca bračne veze ili pravobranioca, ako sudjeluje, da prepisi i kada nisu štampom umnoženi, gdje to traži priroda stvari, ne dođu u tuđe ruke, — i na to neka odlukom naročito obaveže stranke i njihove advokate i punomoćnike.

Član **185.** — Dan i sat suđenja, ako već nije prije označen, pretsjednik će odrediti i strankama saopćiti, ali tako da između posljednje obrane i dana suđenja postoji razmak barem od deset dana.

Član **186.** — § 1. Pretsjednik ima pravo, da po službenoj dužnosti ili po traženju branioca bračne veze ili koje od stranaka dozvoli usmeni pretres spora.

§ 2. Zamoliti za usmeni pretres treba poslije posljednjeg predanog odgovora: u svakom slučaju unutar roka od sedam dana prije vremena koje je određeno za presuđenje spora.

§ 3. Stranka, koja moli za usmeni pretres, ima da predloži članke ili pitanja, o kojima će se pretresati.

§ 4. Pretsjednik ima da nadgleda, da usmeni pretres ne prekorači međe umjerenog raspravljanja, i neka se beskorisno ne opetuje ono, o čemu se je radilo u obranama i odgovorima.

§ 5. Usmenom pretresu neka prisustvuje bilježnik, da, ako naloži pretsjednik, ili traži branilac bračne veze ili stranka a pretsjednik dopusti, da može odmah propisno pribilježiti ono što je raspravito, priznato ili zaključeno (usp. kan. 1866).

TITULUS XI

De causis incidentibus

Art. 187. — Causa incidens habetur, quoties, incepto saltem per citationem iudicio, ab una ex partibus aut a promotore iustitiae, si iudicio intersit, vel vinculi defensore, questio proponitur quae, tametsi libello, quo lis introducitur, non contineatur expresse, nihilominus ita ad causam pertinet ut resolvi plerumque debeat ante quaestionem principalem (can. 1837).

Art. 188 — § 1. Parti legitime instanti instructor satis facere tenetur per decretum.

§ 2. A quocumque instructoris decreto pars cuius interest ad collegium recurrere potest, ut quaestio incidens instituatur. Recursus tamen intra decem dierum spatium a decreti notificatione instituendus erit, secus partes decreto acquievisse censentur.

§ 3. Recursus instructori, a quo decretum prodiit, est exhibendus; qui tamen, nisi decretum a se factum revocandum censuerit, illum tribuanali sine mora deferre debet.

Art. 189 — § 1. Exorta quaestione incidenti, collegium, auditis altera parte et vinculi defensore, necnon, si intersit, promotore iustitiae, ante omnia perpendere debet, an quaestio nexum habeat cum causa principali, simulque an aliquo probabili fundamento nitatur.

NASLOV XI

O uzgrednim sporovima

Član 187. — Uzgredni spor postoji, kadgod, — pošto je postupak započeo barem pozivom, — koja stranka ili pravobranilac, ako sudjeluje, ili branilac bračne veze, predloži pitanje koje je, — iako se ne nalazi izričito u tužbi kojom se je parnica pokrenula, — ipak u takvoj vezi sa sporom da ga obično treba riješiti prije glavnog pitanja (kan. 1837).

Član 188. — § 1. Istražni sudac je obvezan da riješi odlukom takav zahtjev stranke, kada ga ona propisnim načinom stavi.

§ 2. Proti svakoj odluci istražnog suca može nezadovoljna stranka uložiti žalbu na sudsko vijeće da se riješi kao uzgredni spor. Žalbu valja ipak podnijeti u roku od deset dana od dana kada je odluka saopćena, inače se smatra da su se stranke s odlukom zadovoljile.

§ 3. Žalba se mora predati istražnom sucu koji je izdao odluku; a on ju mora bez otezanja dostaviti sudu, osim ako se riješi da promijeni svoju odluku.

Član. 189. — § 1. Kada se pokrene uzgredni spor, sudsko će vijeće saslušati drugu stranku i branioca bračne veze kao i pravobranioca, ako sudjeluje, pa prije svega prosuditi, da li je pitanje u vezi sa glavnim sporom i ujedno da li se osniva na kojem vjerovatnom temelju.

§ 2. Quae duo si concurrant, collegium vel questionem incidentem admittat, vel, si iudicet eam necessario non esse resolvendam ante sententiam definitivam, decernat, ut de ea habeatur ratio die propositionis causae. Si autem duo simul non concurrant, collegium recursum reiiciat (cfr. can. 1839).

Art. 190. — § 1. Quaestione incidenti admissa, collegium, audita altera parte et vinculi defesore, necnon promotore iustitiae, si intersit, ante omnia statuat, utrum solvedna sit, attenta eius natura et gravitate, servata forma iudicii per interlocutoriam sententiam, an, non servata forma iudicii, per merum decretum (cfr. can. 1840 § 1); quae collegii decisio inappellabilis est.

§ 2. Collegium, ad instantiam partis aut ex officio, interventum promotoris iustitiae, si processui iam non intersit, exquirere debet, si constiterit bonum publicum in discrimen vocari; exquirere autem potest, si quaestionis incidentalis natura vel defficultas id consulat.

Art. 191. — Si quaestio incidens per sententiam solvi debeat, concordentur dubia, et eae serventur regulae quae de causa principali statutae sunt, exceptis terminis, qui statuantur brevissimi (cfr. can. 1840 § 2).

Art. 192. — § 1. Si quaestio incidens solvenda sit per decretum, partibus et vinculi defensori terminus assignandus est, in quo suas rationes afferant per breve scriptum seu memoriale.

§ 2. Collegii est decernere utrum facultas memoriali respondendi, quam partes et vinculi defensor postulaverint, concedenda sit brevissimo termino statuto, an potius discussio oralis ad normam art. 186.

§ 2. Ako postoji jedno i drugo, sudsko će vijeće ili dopustiti rješavanje uzgrednog pitanja ili će odlučiti, da će se riješiti zajedno s glavnim sporom, ako bude držalo da nije nužno da se to uzgredno pitanje rješava prije konačne presude. Ako jedno i drugo istovremeno ne postoji, sudsko će vijeće žalbu odbiti (usp. kan. 1839).

Član 190. — § 1. Ako se dopusti rješavanje uzgrednog pitanja, sudsko će vijeće preslušati protustranku i branioca bračne veze kao i pravobranioca, ako sudjeluje, te će prije svega odrediti da li se ima riješiti uzgredno pitanje, uzevši u obzir njegovu prirodu i važnost, u redovnom sudskom postupku međupresudom, ili bez takvog postupka, običnom odlukom (usp. kan. 1840 § 1); proti ovom rješenju sudskog vijeća ne može se uložiti priziv.

§ 2. Sudsko vijeće, po traženju stranke ili po službenoj dužnosti, mora da zatraži saradnju pravobranioca, ako već do sada nije sudjelovao, ako je utvrđeno, da je po srijedi opće dobro; a može da zatraži ako na to upućuje priroda ili teškoća uzgrednog pitanja.

Član 191. — Ako treba riješiti sporno pitanje presudom, treba postaviti sporne tačke i držati se pravila, koja su propisana za glavni spor, osim rokova koje treba odrediti na najkraće vrijeme (usp. kan. 1840 § 2).

Član 192. — § 1. Ako se ima riješiti uzgredno pitanje odlukom, treba strankama i braniocu bračne veze označiti rok, u kojem će iznijeti svoje razloge pismenim podneskom ili zabilješkom.

§ 2. Sudsko vijeće će da riješi, da li treba udovoljiti traženju stranke i branioca bračne veze, da im se dopusti da pismeno odgovore na zabilješku u određenom posve kratkom roku ili da li je bolje, da se izvrši usmeni pretres prema odredbama čl. 186.

Art. 193. — In decreto quo collegium quaestionem incidentem definit, rationes quibus nititur in iure et in facto breviter exponantur (cfr. can. 1840 § 3).

Art. 194. — Quaestio incidens et causa principalis, si casus ferat, una eademque sententia super merito definiri possunt.

Art. 195. — Antequam finiatur causa principalis, collegium interlocutoriam sententiam potest, iusta intercedente causa, corrigere aut revocare sive ex se, auditis partibus, sive ad instantiam unius partis audita altera parte, et requisito semper voto promotoris iustitiae, si adsit, et defensoris vinculi (can. 1841).

TITULUS XII

De pronunciatione sententiae

Art. 196. — § 1. Legitima pronunciatio qua iudex causam a litigantibus propositam et iudiciali modo pertractatam definit, sententia est: eaque interlocutoria dicitur, si dirimat incidentem causam; definitiva, si principalem.

§ 2. Ceterae iudicis pronuntiationes decreta vocantur (can. 1868).

Art. 197. — § 1. Ad pronuntiationem cuiuslibet sententiae requiritur in iudicis animo moralis certitudo circa rem sententia definiendam.

§ 2. Hanc certitudinem iudex haurire debet ex actis et probatis.

Član 193. — U odluci, kojom sudsko vijeće rješava uzgredno pitanje, treba ukratko izložiti razloge, na kojima se odluka osniva s pravne i činjenične strane (usp. kan. 1840 § 3).

Član 194. — Prema slučaju, može se u jednoj te istoj konačnoj presudi riješiti i uzgredno pitanje i glavni spor.

Član 195. — Prije nego što riješi glavni spor sudsko vijeće može ispraviti ili opozvati međupresudu, ako postoji pravedni razlog, pošto presluša stranke, na temelju svoje vlastite pobude, — ili po traženju koje stranke, ali onda će preslušati drugu stranku i osim toga je uvijek nužno da sasluša mišljenje pravobranioca, ako sudjeluje u postupku, i branioca bračne veze (kan. 1841).

NASLOV XII

O izricanju presude

Član 196. — § 1. Presuda je zakonita izreka, kojom sudac rješava spor, koji su parnične stranke iznijele i koji je sudskim načinom raspravljen; ona se naziva međupresuda, ako rješava uzgredni spor; konačna presuda ako rješava glavni spor.

§ 2. Ostala rješenja sučeva nazivaju se odluke (kan. 1868).

Član 197. — § 1. Za izricanje bilo koje presude traži se, da u duši sučevoj postoji moralna sigurnost o predmetu koji treba da presudi.

§ 2. Ovu sigurnost treba sudac da crpi iz spisa i dokazala.

§ 3. Probationes autem aestimare iudex debet ex sua conscientia, nisi lex aliquid expresse statuat de efficacia alicuius probationis (can. 1869 §§ 1, 2, 3).

§ 4. Iudex qui eam certitudinem post diligens causae examen efformare sibi non potuit, pronuntiet: non constare de matrimonii nullitate in casu (cfr. can. 1869 § 4).

Art. 198. — § 1. Expleta causae disceptatione, die et hora a praeside ad normam art. 185 statutis, conveniant soli iudices, remotis quibusvis tribunalis administris, in ipsa tribunalis sede, nisi peculiaris causa alium locum suadeat, ad proferendam sententiam (cfr. cann. 1870, 1871 § 1).

§ 2. Singuli iudices scriptas afferent conclusiones suas in merito causae, et rationes tam in facto quam in iure, quibus ad conclusiones suas venerit: quae conclusiones actis causae adiungantur secreto servandae.

§ 3. Prolatis ex ordine, secundum praecedentiam, ita tamen ut semper a causae ponente seu relatore initium fiat, singulorum conclusionibus, habeatur moderata discussio sub tribunalis praesidis ductu, praesertim ut constabiliatur quid statuendum sit in parte dispositiva sententiae.

§ 4. In discussione autem fas unicuique est a pristina sua conclusione recedere, rationibus tamen breviter significatis in eodem voto scripto.

§ 3. Dokaze pak treba da ocjenjuje po svojoj savjesti, osim ako zakon štogod izričito propisuje o snazi kojeg dokazala (kan. 1869 §§ 1, 2, 3).

§ 4. Sudac, koji poslije pomnjivog ispitivanja spornog predmeta nije mogao da postigne tu sigurnost, ima da izrekne: nije utvrđena ništavost braka u ovom slučaju (usp. kan. 1869 § 4).

Član 198. — § 1. Pošto je raspravljanje predmeta dovršeno, suci će se sastati dana i sata, koji će odrediti pretsjednik prema propisu člana 185, da izreknu presudu (usp. kan. 1870, 1871 § 1) u sjedištu samoga suda, osim ako naročiti razlog upućuje na to, da to bude na drugom mjestu, — a prije toga se imadu otstraniti svi sudski službenici.

§ 2. Pojedini suci će donijeti napisano svoje riješenje o spornom predmetu s razlozima i s činjenične i s pravne strane zbog kojih su došli do svoga rješenja: ova rješenja moraju se priklopiti spisima parnice i tajno čuvati.

§ 3. Po redu, prema ličnom prvenstvu, treba iznijeti rješenja pojedinih sudaca, ali ipak tako da će se uvijek početi od izvjestioca, a zatim će se pod ravnanjem pretsjednika suda provesti umjerena rasprava, naročito da se utvrdi što će se izreći u dispozitivnom dijelu presude.

§ 4. U raspravi svaki sudac ima pravo da otstupi od svog prijašnjeg rješenja, no tada će razloge za to ukratko pribilježiti u istom svom napisanom mišljenju.

§ 5. Quod si iudices in prima discussione ad hanc sententiam devenire aut nolint aut nequeant, differri poterit decisio ad novum conventum (can. 1871 §§ 2-5), dato rescripto: »resolutio dabitur in proximo«. Haec dilatio tamen ultra hebdomadam comperendinari non debet (ib.).

§ 6. Constabilita decisione, ponens eam scribit sub forma responsionis affirmativae vel negativae ad propositum dubium, eamque subscribit una cum aliis iudicibus et unit fasciculo actorum.

Art. 199. — Causae decisionem notarius protocollo addictus partibus oretenus communicare valet, eiusdemque decisionis exemplar, si petatur, tradere, dummodo collegium decisionem secreto servandam esse non decreverit usque ad formalem sententiae publicationem: quo in casu id ponens suo decreto statuat. Haec communicatio nullam vim habet quoad decursum temporis pro appellatione interponenda.

Art. 200. — § 1. Sententia quam primum edenda est, non ultra mensem a die qua causa definita est, nisi collegium gravi ex ratione longius tempus praestituerit.

§ 2. Sententia latino idiomate exaranda est a ponente, nisi forte alii ex iudicibus in discussione hoc munus, iusta aliqua de causa, commissum sit.

§ 3. Sententia debet continere rationes seu motiva quae dicuntur, tam in facto quam in iure, quibus dispositiva sententiae pars innititur et statuere de litis expensis (can. 1873 § 1 nn. 3°, 4°).

§ 5. Ako suci u prvom raspravljanju neće ili ne mogu da dođu do takve presude, može se odgoditi rješenje do novog sastanka (kan. 1871 §§ 2—5), s otpisom: »riješiće se na slijedećoj sjednici«. Ova odgoda ne smije trajati dulje od nedjelje dana (isti kanon).

§ 6. Pošto je utvrđeno riješenje, izvjestilac će ga pribilježiti u obliku odgovora potvrdnog ili odrečnog na postavljeno sporno pitanje, i potpisati ga zajedno s ostalim sucima i priklopiti spisima.

Član 199. — Bilježnik koji vodi uručbeni zapisnik, ovlašten je da usmeno saopći strankama riješenje parnice, i, ako se to traži, izda im prepis, osim ako je sudsko vijeće zaključilo, da se riješenje ima čuvati kao tajno sve do formalnog proglašenja presude: a u tom slučaju treba da izvjestilac to odredi svojom odlukom. Ovo saopćenje nema nikakve važnosti pri računanju proteklog vremena za priziv.

Član 200. — § 1. Presudu treba što prije izdati, ne kasnije od mjesec dana računajući od dana kada je predmet riješen, osim ako je sudsko vijeće radi važnog razloga odredilo dulje vrijeme.

§ 2. Izvjestilac ima da izradi presudu u latinskom jeziku, osim ako se možda ta dužnost povjeri u samoj raspravi iz pravednog razloga kojem drugom sucu.

§ 3. Presuda mora sadržavati razloge ili obrazloženje, kako u činjeničnom tako i u pravnom pogledu na koje se oslanja dispozitivni dio presude, i mora sadržavati odredbu o parničnim troškovima (kan. 1873 § 1 n. 3, 4).

§ 4. Motiva ab extensore desumantur ex iis quae singuli iudices in discussione attulerunt, nisi ab ipsa iudicum maiore parte praefinitum fuerit quaenam sint motiva proferenda (ib. § 2); haec omnia vero distincte, ordinate et breviter exponenda sunt.

§ 5. Sententia singulorum iudicum examini subiicienda est pro eorum aprobatione et subsignatione.

Art. 201. — § 1. Si collegium censeat nullitatem matrimonii nondum ex deductis probari, autumat autem per suppletivam instructoriam probari posse, pronunciare debet: dilata et compleantur acta vel: coadiuventur probationes.

§ 2. Instructiones pro inquisitione suppletiva, audito defensore vinculi, secreto dandae sunt.

Art. 202. — § 1. Sententia ferri debet, divino Nomine ab initio semper invocato.

§ 2. Dein exprimat oportet ex ordine qui sit iudex aut tribunal; qui sit actor, reus, procurator, advocatus, nominibus et domicilio rite designatis, promotor iustitiae, defensor vinculi, si partem in iudicio habuerint.

§ 3. Referre postea debet breviter facti speciem cum partium conclusionibus.

§ 4. Hisce subsequatur pars dispositiva sententiae, praemissis rationibus quibus innititur.

§ 5. Claudatur cum indicatione diei et loci in quibus exarata est et cum subscriptione omnium iudicum et notarii (can. 1874).

§ 6. Addatur insuper decretum exsecutorium (cfr. can. 1918).

§ 4. Onaj ko izrađuje presudu preuzeće obrazloženje iz onoga, što su pojedini suci na raspravi iznašali, osim ako su suci u većini sami odredili kakvo će se obrazloženje donijeti (isti kanon § 2); ali ovo sve treba izložiti jasno, sređeno i kratko.

§ 5. Osudu treba dati na ispitivanje svakom pojedinom sucu, da je odobri i potpiše.

Član 201. — § 1. Ako sudsko vijeće drži, da još nije dokazana ništavost braka iz onoga što je iznešeno, ali da bi se mogla dokazati, kad bi se istraga popunila, treba da izrekne: odgađa se i spisi se imadu nadopuniti, ili: neka se pojačaju dokazi.

§ 2. Upute za nadopunjenje istražnog postupka treba dati tajno, pošto se sasluša branioca bračne veze.

Član 202. — § 1. Presudu treba izreći tako da se uvijek na početku iste zazove Božje Ime.

§ 2. Zatim osuda treba da označi po redu ko je sudac ili sud; ko je tužilac, tuženi, punomoćnik, advokat, uz urednu oznaku imena i prebivališta, pravobranilac, branilac bračne veze, ako su u postupku sudjelovali.

§ 3. Zatim treba ukratko izložiti spor činjenično sa izjavama stranaka.

§ 4. Iza ovoga ima da slijedi dispozitivni dio presude, pred kojim se imadu navesti razlozi na koje se oslanja.

§ 5. Presuda se ima zaključiti s oznakom dana i mjesta, kada i gdje je izdana i sa potpisima svih sudaca i bilježnika (kan. 1874).

§ 6. Osim toga treba dodati odluku o izvršenju (usp. kan. 1918).

Art. 203. — § 1. Vota iudicum actis causae adiungi non debent, neque ad tribunal appellationis sunt transmittenda, sed in speciali archivo secreto servanda, saltem per decennium. Quo elapso fas erit ea comburere.

§ 2. Inviolabile etiam secretum est servandum de discussione quae in tribunali ante ferendam sententiam habetur, itemque de suffragiis et opinionibus ibidem prolatis.

Art. 204. — § 1. Publicatio sententiae fieri potest tribus modis, vel citando partes ad audiendam sententiae lectionem sollemniter factam a iudice pro tribunali sedente; vel partibus denuntiando sententiam esse penes cancellariam tribunalis, unaque facultatem ipsis fieri eandem legendi et eiusdem exemplar petendi; vel tandem, ubi usus viget, sententiae exemplar transmittendo ad partes per publicos tabellarios ad normam can. 1719 (can. 1877).

§ 2. Sententia simul eademque ratione vinculi defensori et promotori iustitiae, si partem in iudicio habuerit, semper notificari debet; ita pariter notificari debet reo convento contumaci.

§ 3. Si pars procuratorem habuerit, huic notificari poterit sententia.

§ 4. A die notitiae publicationis sententiae decurrit decendium pro appellatione.

Art. 205. — § 1. Sententia definitiva, eaque valida, etsi iudices unanimiter consentiant, retractari non potest.

Član 203. — § 1. Mišljenja sudaca u predmetu presude ne treba priklopiti parničnim spisima niti ih poslati prizivnom sudu, nego ih treba čuvati tajno u posebnom arhivu, barem kroz deset godina. Kada to vrijeme protekne, mogu se spaliti.

§ 2. Ima se čuvati nepovredivo tajna o vijećanju, što se održi u sudu prije nego što se donese presuda, a isto tako o glasovanju i o iznešenim mišljenjima.

Član 204. — § 1. Proglašenje presude može da bude na tri načina, ili tako da se pozovu stranke da saslušaju svečano čitanu presudu po sucu u sudačkoj službi ili tako da se strankama saopći da se presuda nalazi u uredovnici suda i da im se ujedno dade ovlaštenje da tamo presudu pročitaju i da zatraže prepis (otpravak) presude; ili konačno, gdje običaj postoji, da se strankama pošalje prepis presude javnom dostavom po propisu kan. 1719 (kan. 1877).

§ 2. Istovremeno i na isti način treba saopćiti presudu braniocu bračne veze i pravobraniocu, ako je u postupku sudjelovao; tako isto treba da se dostavi tuženomu, koji je proglašen oglušnikom.

§ 3. Ako je stranka imala punomoćnika, može se njemu saopćiti presuda.

§ 4. Od dana saopćenja presude teče rok od 10 dana za priziv.

Član 205. — § 1. Valjana konačna presuda ne može se povući, iako bi suci jednoglasno bili složni.

§ 2. Attamen si error materialis inciderit in textu sententiae sive in transcribenda parte dispositiva sive in aliquo facto referendo, sententia ipsa, postquam effecta fuerit eius notificatio, corrigi potest vel ad instantiam unius partis, auditis tamen altera parte et vinculi defensore, vel etiam *ex officio*, auditis partibus et vinculi defensore.

§ 3. Altera parte aut vinculi defensore obstantibus, petitio per quaestionem incidentem definienda est (cfr. can. 1878).

Art. 206. — § 1. Si causa de nullitate matrimonii agitata fuerit ex capite impotentiae, et ex actis et probatis, tribunalis iudicio, non impotentiae sed nondum consummati matrimonii emerserit probatio, tunc, accedente petitione unius vel utriusque coniugis pro Apostolica dispensatione imploranda, acta omnia, una cum voto tribunalis ipsius, argumentis firmato sive in iure sive, praesertim, in facto, quo, exclusa impotentia, accusati matrimonii inconsummatio probata retinetur, transmittantur ad S. Congregationem de disciplina Sacramentorum, quae iis uti poterit ad sententiam super rato et non consummato ferendam (cfr. can. 1963 § 2).

Quod si, collegii iudicio, probationes de non secuta matrimonii consummatione, hactenus collectae, habeantur non sufficientes iuxta Regulas a praefata S. C. die 7 Maii 1923 datas (cfr. A. A. S., a. 1923, pp. 392 seqq.), eaedem a praeside vel instructore compleantur, et acta dein plene instructa ad S. C. remittantur, una cum voto scripto Episcopi et animadversionibus defensoris vinculi (cfr. dictas Regulas n. 3 § 2 et n. 98).

§ 2. Ali ipak, ako bi se uvukla stvarna greška u sastavak presude bilo pri prepisivanju dispozitivnog dijela bilo u navađanju koje činjenice, može se presuda, i nakon što je proglašena, ispraviti ili po traženju jedne stranke, ali pošto se sasluša druga stranka i branilac bračne veze, ili također po službenoj dužnosti, pošto se saslušaju stranke i branilac bračne veze.

§ 3. Ako se ispravku protivi koja stranka ili branilac bračne veze, traženje ispravka treba riješiti kao uzgredni spor (usp. kan. 1878).

Član 206. — § 1. Ako se vodio spor o ništavosti braka poradi spolne nemoći, pa ako na temelju spisa i dokaza, po mišljenju suda, nije dokazana nemoć nego je dokazano neizvršenje braka, tada se na molbu jednoga ili obadvaju bračnih drugova za Apostolski oprost, moraju svi spisi, zajedno s mišljenjem samoga suda, utvrđenim dokazima kako s pravne strane tako naročito s činjenične strane, ukoliko sadrži uz isključenje nemoći dokaze za neizvršenje braka — poslati sv. Kongregaciji za Sakramente, koja se tim spisima može poslužiti da donese presudu o tvrdom i neizvršenom braku (usp. kan. 1963 § 2).

Ako, po mišljenju suda, dokazi o neizvršenom braku, što su do sada bili sakupljeni, nijesu dostatni po Pravilima izdatima po istoj Kongregaciji 7 V 1923. (usp. A. A. S., god. 1923, str. 392 i sl.), treba da pretsjednik ili istražni sudac dokaze popuni, a zatim treba spise s potpunom istragom poslati istoj Kongregaciji, zajedno s pismenim mišljenjem Biskupovim i s primjedbama branioca bračne veze (usp. spomenuta Pravila n. 3 § 2 i n. 98).

§ 2. Quatenus vero agatur de alio nullitatis capite (ex. gr. de defectu consensus, de vi et metu, etc.) et, collegii iudicio, matrimonii nullitas evinci non possit, sed *incidenter* dubium valde probabile emerserit de non secuta matrimonii consummatione, tunc integrum est alterutri vel utrique parti libellum porrigere Romano Pontifici, pro despensatione a matrimonio rato et non consummato; et praesidi vel instructori ius est causam instruendi iuxta normas in Regulis ipsis determinatas. Dein autem acta omnia, una cum voto Episcopi et animadversionibus de quibus supra, mittantur ad S. C. (cfr. ib. n. 4).

TITULUS XIII
De iuris remediis contra sententiam

CAPUT I
De querela nullitatis

Art. 207. — *Sententia vitio insanabilis nullitatis laborat, quando:*

1° *Lata est a tribunali absolute incompetenti vel a non legitimo iudicum numero contra praescriptum can.* 1576, § 1;

2° *Lata est inter partes, quarum altera saltem non habet personam standi in iudicio;*

3° *Quis nomine alterius egit sine legitimo mandato* (can. 1892).

Art. 208. — *Nullitas de qua in art.* 207 *proponi potest per modum exceptionis in perpetuum, per modum vero actionis coram* tribunali quod *sententiam tulit intra triginta annos a die publicationis sententiae* (can. 1893).

§ 2. Kada se pako radi o drugom uzroku ništavosti braka (npr. o pomanjkanju pristanka, o sili i strahu, itd.) i, po mišljenju suda, ne može se dokazati ništavost braka, ali se uzgredno pojavila veoma vjerovatna sumnja da brak nije izvršen, onda jedna stranka ili obadvije stranke imadu pravo da podnesu molbu Sv. Ocu Papi za oprost od braka tvrdoga i neizvršenoga; a pretsjednik ili istražni sudac imaju pravo da provedu postupak prema propisima sadržanima u spomenutim Pravilima. Nakon toga imadu se istoj Kongregaciji poslati svi spisi zajedno s mišljenjem Biskupovim i s primjedbama o kojima je bila riječ gore (usp. ista Pravila br. 4).

NASLOV XIII
O pravnim lijekovima proti presudi

GLAVA I
O žalbi zbog ništavosti

Član 207. — Presuda ima grešku nepopravljive ništavosti, kada:

1. ju je izrekao apsolutno nenadležni sud ili protuzakoniti broj sudaca proti propisu kan. 1576 § 1;

2. je izrečena među strankama, od kojih makar jedna nema parnične sposobnosti;

3. je neko radio u tuđe ime bez zakonite punomoći (kan. 1892).

Član 208. — Ništavost, o kojoj se govori u članu 207, može se iznijeti u obliku prigovora uvijek, a u obliku žalbe pred sudom, koji je izrekao presudu, u vremenu od trideset godina od dana proglašenja presude (kan. 1893).

Art. 209. — Sententia vitio sanabilis nullitatis laborat, quando:

1° Legitima defuit citatio;

2° Motivis seu rationibus decidendi est destituta;

3° Subscriptionibus caret iure praescriptis;

4° Non refert indicationem anni, mensis, diei et loci quo prolata fuit (can. 1894).

Art. 210. — Querela nullitatis, in casibus de quibus in art. 209, proponi potest vel una cum appellatione, intra decendium, tribunali superioris instantiae, vel seorsim et unice qua querela intra tres menses a die publicationis sententiae coram tribunali quod sententiam tulit (cfr. can. 1895).

Art. 211. — § 1. Querelam nullitatis interponere possunt nedum partes, quae se gravatas putant, sed etiam promotor iustitiae, si iudicio interfuerit, et defensor vinculi.

§ 2. Imo ipsum tribunal potest ex officio sententiam nullam a se latam retractare et emendare intra terminos ad agendum supra statutos (can. 1897).

§ 3. Quod si intra statutos terminos nec querela nullitatis interposita fuerit neque sententia emendata, nullitas, quae sanabilis sit, censetur sanata.

§ 4. Si pars vereatur ne collegium, quod sententiam, querela nullitatis impugnatam, tulit, praeoccupatum animum habeat et proinde illud suspectum merito existimet, exigere potest ut, in eadem iudicii sede, alii iudices subrogentur (cfr. can. 1896).

Član 209. — Presuda ima popravljivu grešku ništavosti, kada:

1. nije bilo zakonskog poziva;

2. nema obrazloženja;

3. manjkaju potpisi, koji bi se po propisima morali nalaziti;

4. ne označuje godine, mjeseca, dana i mjesta, kada je i gdje je izrečena (kan. 1894).

Član 210. — Žalbu zbog ništavosti, u slučajevima o kojima se govori u članu 209, može se uložiti zajedno sa prizivom, u roku od deset dana, sudu višeg stepena, — ili zasebice i jedino kao žalbu u roku od tri mjeseca od dana proglašenja presude, kod suda koji je presudu izrekao (usp. kan. 1895).

Član 211. — § 1. Žalbu radi ništavosti mogu podnijeti ne samo stranke, koje se osjećaju povrijeđenima, nego također i pravobranilac, ako je u parnici sudjelovao, i branilac bračne veze.

§ 2. Štaviše i sam sud može po službenoj dužnosti ništavu presudu, koju je izrekao, ponovno uzeti u postupak i ispraviti u rokovima koji su gore određeni za postupanje.

§ 3. Ako u određenim rokovima nije bila uložena niti žalba radi ništavosti, niti presuda ispravljena, smatra se da je popravljena ona ništavost koja se može popraviti.

§ 4. Ako se stranka boji, da ono sudsko vijeće, koje je bilo izreklo presudu pobijanu žalbom radi ništavosti, neće moći biti nepristrano, i radi toga ga opravdano drži za sumnjivo, može moliti, da ga kod istoga sudišta, zamijene drugi suci (usp. kan. 1896).

CAPUT II

De appellatione

Art. 212. — § 1. Pars, quae sententia se gravatam censet, necnon promotor iustitiae, si causae interfuerit, ius habent appellandi, idest provocandi a tribunali, quod sententiam tulit, ad superius tribunal (cfr. can. 1879).

§ 2. Defensor autem vinculi a prima sententia, matrimonii nullitatem declarante, ad superius tribunal provocare tenetur intra legitimum tempus; quod si facere negligat, auctoritate praesidis compellendus est (cfr. can. 1986).

§ 3. Appellatio a vinculi defensore interposita prodest et parti, quae pro matrimonii validitate stat, salvo illi iure proprio appellandi; appellatio e contra a parte interposita vinculi defensorem non relevat ab obligatione appellandi.

Art. 213. — In gradu appellationis eodem modo et ratione ac in prima instantia (Tit. II) tribunal constituatur, eodemque modo et ratione (Tit. VII-XIII) procedatur, non omissis citationibus et dubii concordatione.

Art. 214. — § 1. A sententia interlocutoria vel a decreto interlocutorio (Tit. XI) ad superius tribunal appellari potest tunc tantum quando habent vim definitivae (cfr. can. 1880 n. 6).

§ 2. Sententia vel decretum tunc censentur habere vim definitivae, quum gravamen inferant, quod non potest per definitivam sententiam reparari: ut puta si probationes, quae in iudicium ferendum vere influere possunt, sententia vel decretum admittere recusent.

GLAVA II

O prizivu

Član 212. — § 1. Stranka, koja se osjeća povrijeđena presudom, kao i pravobranilac, ako je u parnici sudjelovao, imadu pravo priziva, to jest da se prizovu od suda, koji je presudu izrekao, na viši sud (usp. kan. 1879).

§ 2. Branilac bračne veze štaviše obavezan je da proti presudi prvog stepena, kojom se izriče ništavost braka, uloži priziv na više sudište, u zakonitom roku; ako propusti da to učini, pretsjednik ima da ga na to prinudi svojom vlašću (usp. kan. 1986).

§ 3. Priziv, koji uloži branilac bračne veze, koristi i onoj stranci, koja brani valjanost braka, ali stranka ima pravo da također i sama uloži priziv; ali obratno, ako stranka uloži priziv, nije time branilac bračne veze oslobođen dužnosti da se i on prizove.

Član 213. — U prizivnom stepenu ima se sud sastaviti na posve isti način kao što u prvom stepenu (Naslov II), i ima se provesti postupak na posve isti način (Naslov VII—XIII), — ne smiju se propustiti ni pozivanja ni utvrđivanja spornog pitanja.

Član 214. — § 1. Proti međupresudi ili proti međutimnoj odluci (Naslov XI) može se uložiti priziv na viši sud samo onda, kad imadu snagu konačnog rješenja (usp. kan. 1880 n. 6).

§ 2. Smatra se da presuda ili odluka onda ima snagu konačnog rješenja, kada proti njoj ima zamjerka, koja se ne može popraviti konačnom presudom: kao što biva kada presuda ili odluka neće da pripusti provađanje dokaza, koji bi doista mogli da utječu na pravorijek.

Art. 215. — § 1. Appellatio intra spatium decem dierum facienda est et intra mensum prosequenda ad normam canonum 1881, 1882, 1883, 1884.

§ 2. Si quaestio oriatur de iure appellandi, de ea videat tribunal appellationis.

Art. 216. — § 1. Tum defensor vinculi tum partes possunt, omisso medio, si id expedire iudicent in causis praesertim magni momenti, ad S. R. Rotam, vel, in casu de quo in art. 12, ad tribunal S. Officii appellare.

§ 2. Si appellantium alteruter ad praefata tribunalia Sanctae Sedis provocet, coram tribunalibus istis appellatio exclusive prosequenda est.

§ 3. Ita pariter parti, quae ad tribunal appellationis dioecesanum tempore utili provocavit, ius est petendi ut de sua appellatione videat S. R. Rota, vel, in casu art. 12, tribunal S. Officii, nisi tamen a tribunali appellationis dioecesano citationes iam legitime factae fuerint (cfr. art. 85). Itidem dicendum de vinculi defensore.

Art. 217. — § 1. Cum sententiae in causis matrimonialibus numquam transeant in rem iudicatam, causae ipsae retractari poterunt coram tribunali superiori, non exceptis casibus in quibus appellatio defuerit vel deserta aut perempta fuerit.

§ 2. Sed ex duplici sententia conformi in his causis consequitur ut ulterior propositio non debeat admitti, nisi novis prolatis iisdemque gravibus argumentis vel documentis (cfr. cann. 1903, 1989).

§ 3. Talia argumenta vel documenta non requiritur ut sint gravissima, multoque minus decretoria, hoc est quae peremptorie exigant contrariam decisionem; eorunque pondus pro causae revisione a tribunali tertiae instantiae aestimandum est, audito vinculi defensore.

Član 215. — § 1. Priziv treba uložiti u roku od deset dana i izvesti ga u daljnjem roku od mjesec dana prema propisu kan. 1881, 1882, 1883, 1884.

§ 2. Ako nastane sporno pitanje o pravu na priziv, o tom će pitanju rješavati prizivni sud.

Član 216. — § 1. I branilac bračne veze i stranke mogu, prelazeći redovni prizivni sud, ako im se čini da je tako bolje, osobito u sporovima od velike važnosti, podnijeti priziv na S. R. Rotu, ili, u slučaju o kojem se govori u članu 12, na sudište S. Oficija.

§ 2. Ako se bilo samo jedan od prizivalaca prizove na navedena sudišta Sv. Stolice, ima se izvoditi prizivanje isključivo pred tim sudištima.

§ 3. Isto tako ima pravo stranka, koja se je prizvala na dijecezanski prizivni sud, da traži da njezin priziv riješi S. R. Rota, ili, u slučaju člana 12, sudište S. Oficija, osim ako je dijecezanski prizivni sud propisno već dostavio pozive (usp. čl. 85). Isto važi i za branioca bračne veze.

Član 217. — § 1. Budući da presude u bračnim sporovima nikada ne dobivaju konačne pravne moći, isti se sporovi mogu ponovno pokrenuti pred višim sudom da preispita, i u slučajevima kada priziv nije uložen, ili se od njega odustalo ili je prizivni postupak obustavljen.

§ 2. No kada se postignu dvije saglasne presude, slijedi iz toga, da se ne smije dopustiti daljnje postupanje, osim ako su iznešeni novi i to jaki dokazi ili isprave (usp. kan. 1903, 1989).

§ 3. Ne traži se, da su takvi dokazi ili isprave naročito jaki, a još manje se traži da su od presudne važnosti, to jest takvi da bezuslovno traže protivno rješenje; sudište trećega stepena prosudiće njihovu važnost za previd parnice, pošto sasluša branioca bračne veze.

Art. 218. — § 1. Causa matrimonialis ab uno tribunali iudicata, ab alio tribunali eiusdem gradus iterum iudicari nunquam potest, etiamsi praesto sint nova argumenta vel documenta, sed de ea videre potest iterum tantummodo tribunal superioris instantiae, praevia appellatione (Comm. Pont., 16 Iunii 1931).

§ 2. Praefata dispositio ita intelligatur, ut locum habeat si agatur revera de eadem causa, hoc est, propter idem matrimonium et ob idem nullitatis caput.

Art. 219. — § 1. Si, lite pendente, aliud nullitatis caput afferatur, decernendum est utrum illud admitti debeat iuxta ordinarias normas competentiae; eoque admisso, serventur reliquae regulae pro causae instructione.

§ 2. Si vero novum hoc nullitatis caput afferatur in gradu appellationis, illudque, nemine contradicente, a collegio admittatur, de eo iudicandum est tamquam in prima instantia.

Art. 220. — Post secundam sententiam, quae matrimonii nullitatem confirmaverit, si defensor vinculi in gradu appellationis pro sua conscientia non crediderit esse appellandum, ius coniugibus est, decem diebus a sententiae denuntiatione elapsis, novas nuptias contrahendi (can. 1987).

Art. 221. — § 1. Si post alteram sententiam pro nullitate matrimonii vinculi defensor iudicet, pro sua conscientia, ad tertiam provocare instantiam, ad normam art. 213 agendum est.

§ 2. Vinculi autem defensor ulterioris istius instantiae interpositam appellationem pro sua conscientia prosequi vel deserere potest.

Član 218. — § 1. Bračni spor, koji je jedan sud presudio, nikada ne može da ponovno presudi drugi sud istoga stepena, iako postoje novi dokazi ili isprave, nego taj spor može da ponovno presuđuje samo sud višeg stepena, na osnovi priziva (Interpretacij. komisija, 16 VI 1931).

§ 2. Ovaj se propis ima tako razumjeti, da ga se ima primijeniti samo kada se radi o posve istom sporu, to jest, o istom braku i o istom uzroku ništavosti.

Član 219. — § 1. Ako se, dok parnica teče, iznese drugi uzrok ništavosti, treba odlučiti da li ga treba pripustiti po propisima o redovnoj nadležnosti; ako se pripusti, moraju se održavati sve odredbe parničnog postupka.

§ 2. Ako se ovaj novi uzrok ništavosti navede u prizivnom stepenu, i ako ga vijeće pripusti, jer nije bilo prigovora ni s koje strane, treba o njemu presuditi kao da se sudi u prvom stepenu.

Član 220. — Poslije druge presude, koja je potvrdila ništavost braka, ako branilac bračne veze kod suda drugog stepena po svojoj savjesti nije smatrao da bi trebalo dalje prizivati, bračni drugovi imadu pravo, da po izminuću deset dana od proglašenja presude sklope novi brak (kan. 1987).

Član 221. — § 1. Ako se poslije druge presude, kojom se proglašuje ništavost braka, branilac bračne veze riješi po svojoj savjesti da uloži priziv na treći stepen, treba postupati po propisu člana 213.

§ 2. Branilac bračne veze kod ovog daljnjeg stepena može po svojoj savjesti da prihvati i izvede uloženi priziv ili da od njega odustane.

§ 3. In casu autem desertionis, partibus ius est ad novas nuptias convolare, habita notificatione decreti quo collegium statuerit appellationem desertam (cfr. can. 1886), vel peremptam (cfr. cann. 1736, 1737) habendam esse.

Art. 222. — § 1. Si ex authenticis documentis constet, pendente causa et sententia nondum prolata, mortuum esse alterutrum coniugum, acta reponantur in archivo, et ad decisionem ne deveniatur nisi alter coniux aut defuncti heres instent gravibus de causis, ut puta ad prolem forsan ex attentato matrimonio natam legitimandam vel ad hereditatem consequendam (cfr. can. 1972). Hisce in casibus appellationem interponere et prosequi iidem possunt.

§ 2. Vinculi autem defensori, mortuo alterutro vel utroque coniuge, neque officium neque ius est appellationem inetrponendi vel prosequendi, de qua in can. 1986.

Art. 223. — Si alteruter vel uterque coniux post primam vel duplicem conformem sententiam affirmativam pro nullitate, a qua appellatum sit, matrimonium attentaverit, collegii erit decernere, ex officio vel instante vinculi defensore, inhibitionem exercitii iuris, ad tramitem can. 1672 § 3, usque ad definitivam sententiam.

TITULUS XIV

De iis quae fieri debent post declaratam matrimonii nullitatem

Art. 224. — Post duplicem sententiam pro nullitate matrimonii partibus denuntiatam iuxta praescriptum art. 204 § 1 et intra decem dies a defensore vinculi non appellatam, praeses tenetur eam notificare Ordinario loci, ubi matrimonium celebratum fuit (cfr. cann. 1987, 1988).

§ 3. U slučaju odustanka imaju stranke pravo da stupe u novi brak, pošto budu obaviještene o odluci, kojom je vijeće ustanovilo da se je od priziva odustalo (usp. kan. 1886) ili da se prizivni postupak ima smatrati obustavljenim (usp. kan. 1736, 1737).

Član 222. — § 1. Ako se iz vjerovnih isprava utvrdi, dok još parnica teče i dok presuda još nije izrečena, da je umro koji od bračnih drugova, spise treba uložiti u arhiv, i ne smije se o sporu presuditi, osim ako to zahtijeva drugi bračni drug ili pokojnikov nasljednik iz važnih razloga, kao što je pozakonjenje djece, koja su se rodila iz braka, pri čijem su sklapanju obadvije stranke znale da postoji zapreka valjanosti braka, ili postignuće nasljedstva (usp. kan. 1972). U ovim slučajevima ovi isti mogu uložiti i izvesti priziv.

§ 2. Branilac bračne veze nema ni dužnosti ni prava, kada umre jedan ili obadva bračna druga, da uloži ili izvede priziv, o kojem se govori u kan. 1986.

Član 223. — Ako jedan ili obadva bračna druga poslije prve ili poslije druge saglasne presude za ništavost braka, dok su još pod prizivom, protupropisno sklope novi brak, vijeće ima da izda odluku po službenoj dužnosti ili po traženju branioca bračne veze, kojom im se zabranjuje izvršivanje prava u braku u smislu kan. 1672 § 3, sve do konačne presude.

NASLOV XIV

O onom što treba da se izvrši pošto je proglašena ništavost braka

Član 224. — Pošto je druga presuda na ništavost braka saopćena strankama prema propisu člana 204 § 1, a protiv nje branilac bračne veze nije u roku od 10 dana uložio priziv, pretsjednik ima da je dostavi Ordinariju mjesta, gdje je vjenčanje bilo izvršeno. (usp. kan. 1987, 1988).

Art. 225. — § 1. Ordinarius loci praedicti obligatione adstringitur iniungendi quantocius rectori paroeciae, ubi matrimonii celebratio est paroecialibus regestis consignata, ut de sententia nullitatis ac de vetitis forsan statutis, ex. gr. in causis impotentiae, in iis faciat mentionem necnon in baptizatorum regesto, si in ea paroecia uterque vel alteruter coniux fuerit baptizatus.

§ 2. Rector autem paroeciae tenetur sententiam nullitatis ac vetita forte statuta statim adnotare in praedictis regestis et, si uterque vel alteruter coniux alibi baptizatus fuit, parochum vel parochos loci baptismi collati monere de prolata nullitatis sententia, ac de vetitis forte statutis, ut haec in renatorum libro ipsi adnotent, necnon de iis a se peractis certiorem quam primum reddere proprium Ordinarium.

TITULUS XV

De modo procedendi in casibus exceptis

Art. 226. — Quoties agatur de casu excepto ad normam can. 1990, officialis, auditis coniugibus, si comparuerint, et perpensis rebus, videat an de impedimenti exsistentia seu de nullitatis causa ex certo et authentico documento, quod nulli contradictioni vel exceptioni obnoxium sit, constet. De quo si sibi videatur constare, necnon pari certitudine vel alio legitimo modo (Comm. Pont., 16 Aprilis 1931, ad I) appareat dispensationen concessam non fuisse, rem Ordinario deferat.

Član 225. — § 1. Ordinarij navedenoga mjesta obavezan je, da što prije dade nalog župniku mjesta, da je vjenčanje upisano u župske matice vjenčanih, da učini zabilježbu o presudi na ništavost braka i o zabranama, koje su možda postavljene, n. pr. u slučaju nemoći, a isto tako da to zabilježi u maticama krštenih, ako su u toj župi bila krštena obadva ili jedan bračni drug.

§ 2. Upravitelj župe je obavezan da odmah učini zabilježbu u navedenim maticama o presudi na ništavost braka i o zabranama koje su možda postavljene i da, ako su obadva ili jedan od bračnih drugova kršteni gdje drugdje, upozori župnika ili župnike krsnoga mjesta na izrečenu presudu na ništavost i na možda postavljene zabrane, da oni to ubilježe u maticama krštenih, te da o učinjenom što prije izvijeste vlastitog Ordinarija.

NASLOV XV

O postupku u izuzetnim slučajevima

Član 226. — Kadgod se radi o izuzetnom slučaju prema propisu kanona 1990 starješina suda će, pošto sasluša bračne drugove ako su pristupili, i prouči predmet, razvidjeti da li je na osnovi sigurne i vjerovne isprave, proti kojoj ne može da bude nikakvog protivljenja ili prigovora, utvrđena opstojnost bračne zapreke ili uzrok ništavosti. Ako drži, da je to utvrđeno, i ako je na temelju jednake sigurnosti ili na drugi zakoniti način očito, da nije bio podijeljen oprost (Interpretacijska komisija 16 IV 1931, na I), otstupiće stvar Ordinariju.

Art. 227. — § 1. Ordinarius, iudicem agens, citatis semper partibus iisque auditis, voto etiam exquisito defensoris vinculi necnon promotoris iustitiae, si iste matrimonium accusaverit vel ipsum Ordinarius audire censuerit, potest iuxta suum prudens iudicium matrimonii nullitatem sententia declarare, rationibus breviter adductis in iure et in facto.

§ 2. Quod si Ordinarius iudicaverit non omnia concurrere quae requiruntur vi canonis 1990, ut de nullitate matrimonii tamquam de casu excepto ipse agere queat, causam remittat ad tribunal diocesanum, quod per viam ordinariam procedat, ad normam Tituli V et seqq.

Art. 228. Ordinario absente aut impedito, sententia, de qua in articulo praecedenti, datur ab officiali de mandato speciali Ordinarii.

Art. 229. — § 1. Adversus istam Ordinarii aut officialis sententiam, nullitatis matrimonii declaratoriam, defensor vinculi, ad normam can. 1991, idest, si prudenter existimaverit impedimentum non esse certum aut dispensationem super eodem probabiliter intercessisse, provocare tenetur ad tribunal secundae instantiae, cui acta sunt transmittenda, quodque scripto monendum est agi de casu excepto vi can. 1990.

§ 2. Idem ius competit sive promotori iustitiae, si interfuerit, sive parti, quae praefata sententia se gravatam senserit.

Art. 230. — Tribunal secundae instantiae definiat, eodem modo ac in art. 227, utrum sententia sit confirmanda, an potius procedendum sit ad ordinarium tramitem iuris; quo in casu acta remittat ad tribunal primae instantiae (cfr. can. 1992).

Član 227. — § 1. Ordinarij, vršeći sudačku službu, pošto uvijek najprije pozove i presluša stranke, te zatraži mišljenje branioca bračne veze kao i mišljenje pravobranioca, ako je on podnio tužbu na nevaljanost braka, ili ako Ordinarij bude držao da treba saslušati pravobranioca, može prema svojem razboritom prosuđenju izreći presudu, kojom proglašuje da je brak ništav i ukratko će navesti razloge s činjenične i pravne strane.

§ 2. Ako Ordinarij bude rasudio, da se ne stiče sve što je nužno po sili kanona 1990, da bi on mogao sam provesti postupak o ništavosti braka u izuzetnom slučaju, on će predmet vratiti dijecezanskom sudu, koji ima da postupa redovnim putem, po propisu Naslova V i daljnjih.

Član 228. — Kada je Ordinarij otsutan ili spriječen, presudu, o kojoj se govori u prednjem članu, izriče starješina suda ali je potrebno posebno ovlaštenje Ordinarijevo.

Član 229. — § 1. Proti ovoj presudi Ordinarija ili starješine suda, kojom se proglašuje da je brak ništav, branilac bračne veze, po propisu kanona 1991, to jest, ako razborito drži da zapreka nije sigurna ili da je glede nje vjerovatno bio podijeljen oprost, obavezan je da prizove na sud drugog stepena, kojemu treba poslati spise i pismeno ga upozoriti da se radi o izuzetnom slučaju iz kanona 1990.

§ 2. Isto to pravo pripada kako pravobraniocu, ako je sudjelovao, tako i stranci ako bi smatrala da je povrijeđena spomenutom presudom.

Član 230. — Sud drugog stepena će riješiti, na isti način kao što je navedeno u članu 227, da li treba presudu potvrditi, ili radije treba postupati po redovnom pravnom postupku; u tom će slučaju povratiti spise sudu prvog stepena. (usp. kan 1992).

Art. 231. — § 1. Si quis certo tenebatur ad canonicam formam celebrationis matrimonii, et tantum civile matrimonium contraxit, vel coram ministro acatholico matrimonium inivit, aut si apostatae a fide catholica in apostasia civiliter vel ritu alieno se iunxerunt, ad hoc ut constet de horum statu libero, neque iudiciales sollemnitates requiruntur, neque interventus defensoris vinculi: sed hi casus solvendi sunt ab Ordinario ipso, vel a parocho, consulto Ordinario, in praevia investigatione ad matrimonii celebrationem, de qua in can 1019 sqq.

§ 2. Si quod dubium supersit de recensitis conditionibus in § 1, quaestio ordinarii processus tramite definienda est.

TITULUS XVI

De expensis iudicialibus et de gratuito patrocinio aut expensarum iudicialium reductione

Art. 232. — Partes adigi debent ad aliquid solvendum, titulo expensarum iudicialium, nisi ab hoc onere eximantur ex concessione gratuiti patrocinii (cfr. can. 1908).

Art. 233. — Quodlibet tribunal habeat taxarum notulam ac regulam, a Concilio provinciali vel conventu Episcoporum exaratam, in qua praefiniatur quid a partibus solvendum sit pro singulis actis iudicialibus et quae sit retributio pro advocatorum et procuratorum opera a partibus solvenda; quae mercedis mensura pro versionibus et transcriptionibus; pro his examinandis et fide facienda de earum fidelitate; itemque pro exscribendis ex archivo documentis (cfr. can. 1909 § 1).

Art. 234. — Curet autem tribunal:

1º ne expensae iudiciales nimis augeantur ex actis non necessariis aut inutilibus;

Član 231. — § 1. Ako je neko sigurno bio obavezan da se drži kanonskog oblika sklapanja braka, a sklopio je samo građanski brak, ili je stupio u brak pred nekatoličkim vjerskim službenikom, ili kada su se otpadnici od katoličke vjere u otpadništvu vjenčali građanski ili nekatoličkim obredom, u tu svrhu da se ustanovi njihovo slobodno stanje, ne traži se niti redovni sudski postupak, niti sudjelovanje branioca bračne veze: nego takove slučajeve treba da riješi sam Ordinarij ili župnik, nakon što zatraži uputu od Ordinarija, prigodom izviđaja prije sklapanja braka, prema kan. 1019 i daljnjima.

§ 2. Ako ostane kakova sumnja o tom da li su ispunjeni navedeni uslovi u §-u 1, pitanje treba riješiti u redovnom postupku.

NASLOV XVI

O sudskim troškovima i o siromaškom pravu ili sniženju sudskih troškova

Član 232. — Stranke treba pritegnuti na to da nešto plate s naslova sudskih troškova, osim ako su od tog tereta oslobođene priznanjem siromaškog prava (usp. kan. 1908).

Član 233. — Svaki sud treba da ima pristojbenicu i pravilnik izrađen od pokrajinskog Sabora ili od sastanka Biskupa, u kojoj će biti propisano što imadu stranke da naplate za pojedine sudske čine i kakvu nagradu imadu da plate za rad advokata i punomoćnika; koji je iznos naplate za prijevode i prepise; za njihovo ispitivanje i ovjeravanje; isto tako za prepise isprava iz arhiva (usp. kan. 1909 § 1).

Član 234. — Sud neka nastoji:

1. da se sudski troškovi previše ne povećavaju radi nepotrebnih i nekorisnih čina;

2º ne partes plus aequo graventur peritorum honorariis et expensis, quae a praeside taxanda erunt, iuxta consuetudinem in foro civili habitam pro similibus interventionibus;

3º ne procuratores et advocati alia emolumenta pro honorariis et expensis a partibus exquirant, nisi quae tabulis in tribunali exsistentibus probata sunt, ita ut, si pars id postulet, quaenam sint emolumenta solvenda praeses suo decreto definiat.

Art. 235. — § 1. Ut prospiciatur expensis iudicialibus, peritorum honorariis, si peritiae fiat locus, necnon testium indemnitati, praeses decernere potest ut congrua pecunia deponatur in arca tribunalis: quae sane pecunia, lite pendente, si id praesidi videatur, augenda erit.

§ 2. Quamvis haec pecunia ab actore deponi soleat, si tamen altera pars causae interveniat, praesidis erit statuere an et qua mensura depositum etiam ab altera parte faciendum sit.

§ 3. Parti renuenti terminus peremtorius ad pecuniam deponendam praefigi potest.

Art. 236. — § 1. Collegii est statuere in sententia definitiva, utrum expensae ab uno actore, an vero etiam ab altera parte sint solvendae, quoties causae interfuerit, et solutionis proportionem inter unam alteramque partem praefinire.

§ 2. Habenda autem est ratio paupertatis partis victae ad effectum expensarum compensationis decernendae.

§ 3. A pronuntiatione circa expensas non datur distincta appellatio; sed pars quae se gravatam putat, oppositionem intra decem dies facere potest coram eodem iudice: qui de hac re cognoscere denuo poterit, et taxationem emendare ac moderari (can. 1913 § 1).

2. da stranke ne budu opterećene više nego što je pravedno s nagradama i troškovima vještaka, koje ima pretsjednik da odredi prema običajima, koji postoje kod građanskih sudova za slične poslove;

3. da punomoćnici i advokati ne zahtijevaju od stranaka drugih naplata za nagrade i izdatke, nego samo one, koje su odobrene pristojbenicom što kod suda postoji, tako da će pretsjednik, ako to stranka zahtijeva, svojom odlukom odrediti koliko se ima platiti.

Član 235. — § 1. Da se osiguraju sudski troškovi, nagrade vještaka, ako se ima izvršiti vještačenje, kao i pristojbe svjedoka, pretsjednik može odrediti, da se primjerena svota novca položi u sudsku blagajnu, a dakako da se ovaj iznos, tečajem parnice, ako to pretsjednik pronađe potrebnim, ima povisiti.

§ 2. Premda ovu svotu obično polaže tužilac, pretsjednik ima pravo, kada se druga stranka pridruži parničnom zahtjevu, da odredi da li i koju svotu ima također i druga stranka da položi.

§ 3. Stranci, koja ne udovolji, može se odrediti neprekoračivi rok, u kojem mora novac položiti.

Član 236. — § 1. Vijeće ima da odredi u konačnoj presudi, da li troškove ima podmiriti jedino tužilac ili također i druga stranka, ukoliko je u parnici traženju pristupila, i da odluči omjer plaćanja između jedne i druge stranke.

§ 2. Treba uzeti u obzir siromaštvo podlegle stranke na taj način, da se odredi prebijanje troškova.

§ 3. Proti izreci o troškovima ne može se uložiti zasebni priziv; ali stranka, koja drži da je povrijeđena, može u roku od deset dana prigovoriti pred istim sucem: ovaj može stvar ponovno ispitati, obređenje ispraviti i sniziti (kan. 1913 § 1)

§ 4. Appellatio a sententia circa causam principalem secumfert appellationem a pronuntiatione circa expensas (ib. § 2).

Art. 237. — § 1. Actori, si constet de eius vera paupertate necnon de boni iuris fumo, gratuitum patrocinium a collegio concedendum est, advocato a praeside designato. Idque obtinere poterit pars conventa, quoties gravissimis de causis opportunum illud concedere collegium iudicaverit.

§ 2. Si pars non sit omnino pauper, sed impar ordinariis litis expensis ferendis, eorum deminutionem obtinere poterit, advocato tamen semper ex officio designato.

Art. 238. — § 1. Qui exemptionem ab expensis iudicialibus vel earum deminutionem assequi vult, praesidi libellum tradere debet, adiunctis documentis, quibus quae sit eius oeconomica conditio perspicue demonstret: simulque probare debet se, in lite agenda, non futilem neque temerariam causam agere.

§ 2. Praeses exquirat, ante concessionem gratuiti patrocinii vel expensarum deminutionem, votum promotoris iustitiae et vinculi defensoris, ad eosdem transmissis libello et documentis, et, si necessarium ducat, alias notitias etiam secretas percontetur (cfr. can. 1915).

Art. 239. — Si concessa exemptione totali vel partiali ab expensis iudicialibus, appareat postea in decursu processus, vel ex actis causae vel ex novis documentis, non adesse assertam paupertatem aut praesumptum bonum ius, collegium, vel ex officio vel ad instantiam defensoris vinculi aut promotoris iustitiae, exemptionem vel deminutionem revocare debet.

§ 4. Priziv proti presudi u glavnoj stvari jest ujedno i priziv proti izreci o troškovima (isti kan., § 2).

Član 237. — § 1. Tužiocu, ako se ustanovi da je uistinu siromašan kao i to da se ne parniči iz obijesti, vijeće će priznati besplatnu pravnu zaštitu, i pretsjednik će mu dodijeliti advokata. To može da postigne i tužena stranka, kadgod sudsko vijeće bude držalo da je na temelju veoma teških razloga primjereno, da joj se to prizna.

§ 2. Ako stranka nije sasvim siromašna, ali nije u stanju da snosi redovne troškove parnice, moći će da dobije smanjenje troškova, ali advokat će uvijek biti dodijeljen u takvom slučaju po službenoj dužnosti.

Član 238. — § 1. Ko hoće da postigne oslobođenje od sudskih troškova ili njihovo sniženje, treba da preda molbu pretsjedniku sa priloženim ispravama, kojima će točno prikazati svoje imovinsko stanje: ujedno treba da dokaže, da se ne parniči obijesno niti lakoumno.

§ 2. Prije nego što se prizna siromaško pravo ili sniženje troškova, pretsjednik će saslušati pravobranioca i branioca bračne veze i u tu svrhu im poslati molbu i isprave, te će, ako drži da je to nužno, pribaviti dalnje podatke pa i tajno (usp. kan. 1915).

Član 239. — Kada se nakon potpunog ili djelomičnog oslobođenja od sudskih troškova, pokaže poslije tečajem postupka, ili iz parničnih spisa ili iz novih isprava, da ne postoji navedeno siromaštvo ili pretpostavka da parničenje nije obijesno, vijeće treba po službenoj dužnosti ili po traženju branioca bračne veze ili pravobranioca, da opozove oslobođenje ili smanjenje.

Art. 240. — § 1. Advocatus ad gratuitum patrocinium designatus ab hoc explendo munere se subducere nequit, nisi ex causa praesidi probata; secus a praeside congrua poena plecti potest, quam etiam ad suspensionem ab officio collegium producere valet (cfr. can. 1916 § 1).

§ 2. Si autem advocatus munus suum debita diligentia non adimpleat, a praeside ad illius observantiam revocabitur, sive *ex officio*, sive ad instantiam defensoris vinculi aut, si causae intersit, promotoris iustitiae.

Datum Romae, ex aedibus Sacrae Congregationis de disciplina Sacramentorum, die 15 Augusti anno 1936.

D. Card. JORIO, *Praefectus*.

F. BRACCI, *Secretarius*.

MEMORANDUM

In mentem RR. *Ordinariorum locorum revocatur observantia praescriptionum, quae continentur in Litteris* H. S. C. *diei* 1 *Iunii* 1932, *in Alleg.* III *relatis, praesertim quod attinet ad notitias* quotannis *ad hanc eandem.* S. *Congregationem transmittendas circa causas matrimoniales in suis tribunalibus agitatas.*

Član 240. — § 1. Advokat, koji je dodijeljen za besplatno zastupanje, ne može se oteti ispunjenju ove dužnosti, osim iz razloga koje pretsjednik odobri; inače može pretsjednik protiv njega izreći primjerenu kaznu, koju vijeće može pooštriti do suspenzije od službe (usp. kan. 1916 § 1).

§ 2. Ako advokat svoju službu ne ispunjava sa dužnom pomnjivošću, pretsjednik će ga opomenuti na dužnost, bilo po zvaničnoj dužnosti, bilo po traženju branioca bračne veze, ili pravobranioca, ako sudjeluje.

Dano u Rimu, iz doma Sv. Kongregacije za upravljanje Sakramenata, dana 15 augusta 1936.

D. Kard. JORIO, *prefekt*

F. BRACCI, *sekretar*

UPOZORENJE

Potsjećaju se Prečasni mjesni Ordinariji na održavanje propisa, koji su sadržani u Pismu ove Svete Kongregacije od 1 juna 1932, priloženom kao dodatak III, osobito što se tiče izvješća, koja treba svake godine slati ovoj istoj Svetoj Kongregaciji o bračnim parnicama, koje su vođene u njihovim sudovima.

APPENDIX

I

NORMAE OBSERVANDAE IN PROCESSIBUS SUPER MATRIMONIO RATO ET NON CONSUMMATO PRAECAVENDAM DOLOSAM PERSONARUM SUBSTITUTIONEM

In processibus conficiendis super matrimonio rato et non consummato aliquando malo fato evenire potest, quod quis coram tribunali ad deponendum, aut ad se subiiciendum peritorum examini physicorum sistens, alteram personam in ius vocatam, aut quomodolibet in processu partem habentem, dolo substituat. Praesertim in magnis urbibus, ob tam facilem et frequentem de uno in alium locum transmigrationem, hoc facinus est praecavendum.

Haec Sacra Congregatio proinde de sanctitate tanti Sacramenti sollicita, et ne iudicialis inquisitio ad fraudes potius texendas, quam ad veritatem dignoscendam inserviat, in huiusmodi processibus has normas servandas esse decrevit.

I. — § 1. Officiales huiusmodi causis instruendis praepositi in processus instructione de identitate personarum, quae in tribunali sistunt, et in primis oratoris partisque conventae, diligenter inquirant; et ad hoc expostulent appositum documentum a potestate ecclesiastica aut civili rite confectum, in originali aut in authentico exemplari in actis asservandum.

§ 2. Authenticum exemplar, si singulas personarum notas in huiusmodi documentis signari solitas referre non valeat, ut puta imaginem arte photographica expressam, eas tamen sedulo referat, quae unam personam ab alia non aequivoce distinguant.

DODATAK

I

PRAVILA KOJIH SE TREBA DRŽATI U PARNICAMA O TVRDOM I NEIZVRŠENOM BRAKU DA BI SE OTKLONILA PREVARNA ZAMJENA LICA

U provađanju postupka o tvrdom i neizvršenom braku katkada se po nesreći može dogoditi, da neko prevarno zamijeni koje drugo lice, koje je u sud pozvano ili na kojigod način sudjeluje u postupku, time što mjesto njega dođe sudu na preslušanje ili na liječnički pregled. Osobito se u velikim gradovima, radi tako lake i česte seobe iz jednog mjesta u drugo, treba očuvati od ovog zlodjela.

Ova Sveta Kongregacija u brizi za svetost tako velikog Sakramenta i u brizi da sudski istražni postupak ne posluži više za izvađanje prevara nego li za ustanovljenje istine, odlučila je stoga da se u takvim parnicama ima držati ovih pravila.

I — § 1. Starješine suda, koji upravljaju ovakvim parnicama, neka pri provađanju postupka marljivo istraže istovjetnost lica, koja dolaze pred sud, a naročito molioca i tužene stranke; i u tu svrhu neka traže prikladnu ispravu, propisno izdanu od crkvene ili građanske vlasti, koju treba u spisima sačuvati u izvorniku ili u ovjerenom prepisu.

§ 2. Ovjereni prepis, ako ne može da sadrži pojedine oznake koje se obično nalaze u takvim ispravama, primjerice fotografski izrađenu sliku, neka ipak pomnjivo opiše oznake po kojima se jedna osoba nezamjenjivo razlikuje od druge.

§ 3. Quod si huiusmodi documentum haberi non possit, per alia aequipollentia documenta, vel per testes, in tuto ponatur personarum identitas; et huiusmodi documenta aut attestationes in actis pariter serventur.

§ 4. Si vero iudex instructor aut vinculi defensor aut actuarius probe noscant oratorem seu oratricem aut partem conventam, praetermisso apposito documento identitatis, de certa qua pollent notitia ipsorum in actis fidem faciant.

II. — In iudiciali cotinuanda inquisitione eaedem cautelae serventur quoad testium personas et peritorum quoque, seu obstetricum.

III. — Huiusmodi cautelas studiosius, prouti qualitas personarum expostulat, observare oportet, quoties aut orator, aut pars conventa, aut testes, aut periti ex commissione rogatoria apud aliam Curiam excutiendi sint.

IV. — § 1. Quoties orator vel pars conventa physicum experimentum subire debeat, documenta de personae identitate iam in actis asservata, aut eorum exemplaria dentur peritis aut obstetricibus, ut ipsis bene explorata sit persona examini subiicienda.

§ 2. Quoties periti, obstetrices aut matrona, respective, quodam in examine partem habentes, personam explorandam personaliter cognoscant, adeo ut sit supervacaneum praefata documenta transmittere, de hac circumstantia in actis fides fiat.

§ 3. Peracto examine, dum peritis aut obstetricibus consueta interrogatoria fiunt, ad comparendum coram tribunali citetur etiam persona examini subiecta, ut de personae identitate interrogationes ei appositae fiant.

§ 3. Ako se ne može imati takova isprava, neka se istovjetnost osobe na čistac izvede po drugim jednako vrijednim ispravama ili po svjedocima; a ovakove isprave ili zasvjedočenja treba isto tako sačuvati u spisima.

§ 4. Kada pak istražni sudac ili branilac bračne veze ili bilježnik točno pozna molioca ili moliteljicu ili tuženu stranku, a ne postoji prikladna isprava o istovjetnosti, neka u spisima zasvjedoče da točno poznaju ta lica.

II. — U nastavku sudskog istražnog postupka treba primijeniti iste opreze u pogledu osobe svjedoka, a također i vještaka ili primalje.

III. — Treba sve opreze još pomnjivije primijeniti, kako to bude kakvoća osobe zahtijevala, kadgod se imadu zamolnim putem kod druge biskupske Kurije preslušati ili molilac, ili tužena stranka, ili svjedoci ili vještaci.

IV. — § 1. Kadgod treba da se molilac ili tužena stranka podvrgne tjelesnom pregledu, imadu se isprave o istovjetnosti koje se već čuvaju u spisima, ili njihovi prepisi, predati vještacima ili primaljama, da im bude pouzdano sigurno lice koje se ima podvrgnuti pregledu.

§ 2. Kadgod vještaci, primalje ili gospođa, odnosno oni koji pri nekom pregledu sudjeluju, lično poznaju lice koje treba pregledati, tako da je suvišno slati navedene isprave, onda treba tu okolnost u spisima utvrditi.

§ 3. Nakon obavljenoga pregleda, kada se na vještake ili primalje postavljaju uobičajena pitanja, ima se pred sud pozvati također i ono pregledano lice, da se postave pitanja o njegovoj istovjetnosti.

§ 4. Quod si persona comparere nolit aut non possit, de identitate ipsius experimento submissae aeque fiant interrogationes habita ratione tum peritorum relationis, tum documentorum, quae ad hunc finem transmissa fuere, ut dictum est in § 1.

V. — Huiusmodi cautelae severius, prout casus feret, erunt observandae, si experiumentum habeatur apud aliam Curiam ex mandato rogatorio.

VI. — Fieri potest quod nonnullis omissis cautelis, vel iisdem non rite observatis, aut non satis proficientibus, substitutio personae dolosa accidat et detegatur, idque contingat:

1º processu adhuc durante;

2º clauso processu sed nondum Romam transmisso;

3º processu iam Romam transmisso.

1º. — § 1. Processu adhuc durante, iudex inquirat an orator seu oratrix aut pars conventa substitutionem procuraverit; et si hanc pars oratrix comparaverit, et conventa non se opponat, audito vinculi defensore, decernat partem oratricem iure decidisse instantiam ulterius producendi, et hoc apposito decreto declaret, in actis asservando.

§ 2. Si pars conventa se opponat, iudex, aeque audito vinculi defensore, statuat utrum et quibus adhibitis diligentiis sit ulterius procedendum.

§ 3. Quod si pars conventa sibi comparaverit dolosam substitutionem, iudex, audito oratore seu oratrice et vinculi defensore, edicat quid in casu praestandum sit ad fraudis effectus penitus removendos, et factorum veritatem stabiliendam, attentis omnibus causae circumstantiis.

§ 4. Kada to lice neće ili ne može da pristupi, svejedno treba postaviti pitanja o istovjetnosti lica koje je pregledano, i pri tom paziti i na izvješće vještaka i na isprave, koje su u tu svrhu bile poslane, kao što je to rečeno u § 1.

V. — Ovaj se oprez ima strožije održavati, prema prilikama i slučaju, kada se pregled obavlja zamolnim putem kod druge Kurije.

VI. — Može se dogoditi, kada se nekoji oprezi propuste, ili kada ih se uredno ne drži, ili kada nisu bili dosta uspješni, prevarna zamjena lica i da se to otkrije, i to:

1.º dok još postupak teče;

2.º kada je postupak zaključen ali još nije u Rim poslan;

3.º kad je već u Rim poslan.

1º. — § 1. Dok još postupak teče, neka sudac istraži da li su molilac ili moliteljica proizveli zamjenu; pa ako ju je izvela stranka koja je podnijela molbu, sudac će, u slučaju kada se tome ne protivi tužena stranka, nakon preslušanja branioca bračne veze, riješiti da je stranka, koja moli, izgubila pravo, da postupak nastavi i o tome će izdati primjerenu odluku, koja se ima u spisima čuvati.

§ 2. Ako se tužena stranka tome protivi, sudac će isto tako preslušati branioca bračne veze i odrediti, da li će se dalje postupati i uz kakve opreze.

§ 3. Ako si je tužena stranka pribavila prevarnu zamjenu, sudac će, nakon što presluša molioca odnosno moliteljicu i branioca bračne veze, odlučiti što se u ovom slučaju ima učiniti, da se potpunoma uklone posljedice prevare i da se utvrdi istinitost činjenica, uzevši u obzir sve okolnosti spora.

§ 4. Si pars oratrix et conventa in dolosan substitutionem conspiraverint, processualem inquisitionem haud ulterius procedere posse declaret et decernat iudex, eidemque finem imponat.

§ 5. Parti oratrici, quae facti poenitens se excuset, et novis adductis argumentis petat ad ulteriora procedi, iudex instructor, re collata cum defensore vinculi, habita ratione praecipue novarum deductionum, et alterius fraudis omni excluso periculo, poterit annuere, decernendo ulteriorem instructionis prosecutionem.

§ 6. Si substitutio dolo facta sit non a parte oratrice aut conventa, sed ab alia persona, iudex statuat, accedente defensoris vinculi consilio, quomodo fraudis efectibus consuli possit, ne veritas aliarum attestationum, aut totus processus labefactetur.

2°. — § 1. Detecta dolosa substitutione, et clauso iam processu, at Romam nondum transmisso, Ordinarius, audito iudice instructore et defensore vinculi, statuat utrum ex dolosa substitutione sua vi destituatur integer processus, aut tantum ex quadam parte; et utrum expediat per actorum supplementum occurrere dolosae substitutionis vitio.

§ 2. Casu quo dolosa substitutio acciderit ad impetendam oratoris aut oratricis intentionem, adeo ut eandem magis confirmari praesumi liceat, Ordinarius in transmittendis actis Romam, rem distincte explicet et declaret.

§ 3. At non semel expediens erit, servatis servandis, ut acta processus ulterius compleantur, ad facta clarius explicanda.

3° Quoties detegatur dolosa substitutio, processu iam Romam transmisso, Ordinarius satagat illico ad hanc Sacram Congregationem transmittere suas animadversiones, audito iudice instructore et vinculi defensore, re-

§ 4. Ako su molilac i tuženi sporazumno postupali pri prevarnoj zamjeni, sudac će izjaviti i odlučiti, da se istražni postupak više ne može nastaviti, i zaključiće ga.

§ 5. Ako se molilac pokaje i ispriča, te na temelju doprinešenih novih dokaza zamoli, da se nastavi postupak, istražni sudac može na to privoljeti nakon što o tom sasluša branioca bračne veze, imajući osobito obzir na nove navode i na to da li je daljnja varka potpuno isključena, — i riješiti da se daljnji istražni postupak nastavlja.

§ 6. Ako prevarnu zamjenu nije učinio ni molilac ni tužena stranka, nego neko drugo lice, neka sudac, uz savjetovanje s braniocem bračne veze, odredi, kako da se izluče učinci prevare, kako ne bi štetno utjecali na istinitost drugih zasvjedočenja ili na cijeli postupak.

2°. — § 1. Kada se otkrije prevarna zamjena nakon što je postupak već zaključen, ali dok još spisi nisu u Rim poslani, Ordinarij će, nakon saslušanja istražnog suca i branioca bračne veze, odrediti, da li postupak radi prevarne zamjene gubi svoju snagu u cijelosti ili samo djelomično; kao i da li treba popunjenjem spisa ukloniti manjkavost, koja je nastala zbog prevarne zamjene.

§ 2. U slučaju gdje se prevarna zamjena zbila u svrhu, da se pobija namjera molioca ili moliteljice, tako da se može uzeti da je ona time još više utvrđena, — Ordinarij će prigodom odaslanja spisa u Rim stvar potanko izložiti i razjasniti.

§ 3. No redovno će biti uputno, držeći se onoga što je prema slučaju potrebno, da se spisi popune u tu svrhu da bi se činjenice što bolje objasnile.

3°. — Kada se prevarna zamjena otkrije nakon što su spisi već poslani u Rim, neka se Ordinarij mjesta pobrine, da ovoj Svetoj Kongregaciji pošalje svoje primjedbe te saslušavši istražnog suca i branioca bračne

ferens singulas circumstantias facti, et praesumptam causam fraudis et occasionem.

VII. — Ad compescendum huiusmodi facinus, iudices instructores et Ordinarii prae oculis habeant praescripta canonum 1743 § 3; 1775 § 3 et 2362 eaque applicent, congrua congruis referentes.

In his edendis normis, mens est huius Sacrae Congregationis, ut haec censeantur quid unum efficere cum Regulis editis die 7 Maii 1923; quae iam uberes fructus attulerunt in processuum instructione super matrimonio rato et non consummato, atque maiores in posterum allaturas esse sperare fas est, si istae exactius in usum forensem traducantur et intimius perspiciatur earumdem intentio, quae plurimum in partium ac testium bona fide fundatur; haec autem asseritur et confirmatur per iusiurandum, quo in praestando, maxime partes exploratum et sibi firme persuasum habere debent, tantummodo veritati obsequendum esse, ne animabus suis, et forte filiis, malum pene irreparabile inferant. Hoc sedulo iudex explicare et inculcare numquam praetermittat.

Cum porro Emmi ac Revmi Patres Cardinales Sacrae Congregationi de disciplina Sacramentorum praepositi, praefatas normas maturo examini subiecissent, in plenariis Comitiis diei 23 Martii c. a. easdem probarunt et publici iuris fieri, si ita SSmo placuerit, rescripserunt. SSmus autem D. N. Pius Papa XI, in Audientia die 27 Martii 1929 habita ab infrascripto Secretario S. C., haec omnia adprobare et confirmare dignatus est.

Datum Romae, ex aedibus eiusdem Sacrae Congregationis, die 27 Martii 1929.

✠ M. Card. LEGA, Episcopus Tusculanus, Praefectus.
L. ✠ S. D. Jorio, Secretarius.

veze izvijesti o pojedinim okolnostima čina kao i o predmnijevanom razlogu i povodu varke.

VII. — Da bi se spriječilo ovakvo zlodjelo, neka istražni suci i Ordinariji imadu pred očima propise kanona 1743 § 3; 1775 § 3 i 2362 i neka ih primijene, prema prilikama i slučaju.

Pri izdavanju ovih pravila, namisao je ove Svete Kongregacije, da sačinjavaju jednu cijelost sa Pravilima izdanima 7 Maja 1923; a ta su Pravila već donijela obilne plodove pri provađanju postupka o braku tvrdom i neizvršenom, pa je opravdano nadati se, da će kasnije još veće plodove donašati, ako ih se bude u sudsku praksu što tačnije uvelo i ako se bude što dublje gledalo na njihovu namjeru koja se ponajviše temelji na ispravnosti stranaka i svjedoka; ova se pako ispravnost ustanovljuje i potvrđuje zakletvom, a kod polaganja zakletve stranke treba da su nepokolebivo i čvrsto uvjerene, da treba da idu samo za istinom, da ne bi svojim dušama, možda i djeci, nanijeli gotovo nepopravljivo zlo. Neka sudac nikada ne propusti da o ovom marljivo tumači i temeljito poučava.

Pošto su nadalje Uzoriti i Prečasni Oci Kardinali, koji stoje na čelu Svetoj Kongregaciji za upravljanje Sakramenata, ova pravila podvrgnuli zrelom ispitivanju, odobrili su ih na plenarnom sastanku dana 23 marta ove godine i propisali da ih se objavi, ako to bude po volji Sv. Ocu Papi.

Sveti pak Naš Gospodin Pijo Papa XI, u Audijenciji dana 27 marta 1929 održanoj sa potpisanim tajnikom ove Svete Kongregacije udostojao se, da sve ovo odobri i potvrdi.

Dano u Rimu, iz doma iste Svete Kongregacije, dana 27 marta 1929.

✠ M. Kard. LEGA, biskup Tuskulanski, prefekt
(Pečat) D. JORIO, sekretar

II

INSTRUCTIO DE COMPETENTIA IUDICIS IN CAUSIS MATRIMONIALIBUS RATIONE QUASI-DOMICILII.

In tam effrena divortiorum cupiditate hodie invalescente, quae efficit ut apud omnes fere gentes funestissima vigeat lex civibus tribuens facultatem coniugale vinculum abrumpendi quasi pro lubitu aut saltem non gravibus, et quod peius est, ex industria et fraude confectis causis, consecutum est, ipsos catholicos coniuges facile abripi desiderio nuptias dissolvendi quum matrimoniale consortium ipsis non eam attulerit felicitatem et pacem, quam sensibus nimio indulgentes sibi spoponderant.

Verum Ecclesia Christi quamcumque respuit divortii facultatem, quia quod Deus coniunxit homini separare non licet; at abiudicare non poterat ius fidelibus instituendi iudicia, quibus comprobare intendant initum matrimonium nullius esse valoris ob aliquod inhaerens coniugali foederi impedimentum dirimens; verumtamen maxime interest iudiciales cognitiones de exsistentia impedimenti fieri, servatis adamussim normis a iure statutis. Experientia docuit non semel, malo fato, coniuges magis suae libidini quam veritati studentes, satagere causam institui in loco quasi-domicilii, quod sibi facile comparant, posthabito loco domicilii aut matrimonialis contractus.

Etsi in causis matrimonialibus titulus competentiae iudicis, ratione quasi-domicilii iuridicus sit, ad normam can. 1964, tamen nemo est qui non videat pericula quibus idem obnoxius evadat: nedum quia, deficiente animo aut sufficienti causa ad quasi-domicilium acquirendum, prout ius requirit, fraudis occasio commode praebetur ad eiusdem titulum fictum seu putativum assequendum; sed maxime quia, translato iudicio apud iudi-

II

NAPUTAK O NADLEŽNOSTI SUCA U BRAČNIM PARNICAMA NA TEMELJU NEPOTPUNOG PREBIVALIŠTA

U tako neobuzdanoj i danas sve više porasloj težnji za razvodima brakova, koja ima taj učinak, da gotovo kod svih naroda važi veoma poguban zakon, koji daje građanima mogućnost, da prekinu bračnu vezu po miloj volji ili barem bez važnih razloga, i što je još gore, iz razloga izmišljenih i lažnih, uslijedilo je, da se i sami katolički bračni drugovi lako zanesu željom da razriješe ženidbe, kada im bračna zajednica nije donijela onu sreću i mir, koje su si bili zamislili oslanjajući se previše na sjetilnost.

Doista crkva Hristova zabacuje svaku mogućnost razvoda, jer što je Bog svezao nije dopušteno da čovjek rastavlja; ali ne može se odreći pravo vjernicima, da zametnu sud, kojim nastoje da dokažu da je sklopljena ženidba bez ikakove valjanosti, jer joj je smetala koja bračna zapreka; no bez sumnje je veoma važno da sudovi prosuđuju o opstojnosti zapreke, držeći se točno odredaba što ih pravo propisuje. Iskustvo je ne jedamput poučilo, na nesreću, da su bračni drugovi, brinući se više za svoju požudu nego za istinu, poduzeli da parnicu pokrenu u mjestu nepotpunog prebivališta, koje si lako pribave, izbjegavajući mjesto prebivališta ili mjesto bračnoga ugovora.

Iako je u bračnim parnicama naslov nadležnosti suca iz razloga nepotpunog prebivališta pravno osnovan, prema propisu kan. 1964, ipak nema nikoga ko ne bi vidio pogibli kojima je taj sudac izložen: ne samo, što se, kada nema ni nakane ni dostatnoga razloga za sticanje nepotpunog prebivališta, kao što to pravo zahtijeva, lako pruža prevarna zgoda da se nađe izmišljeni i prividni razlog nepotpunog prebivališta, nego najviše

ces rerum et personarum ignaros, facilis aperitur aditus fraudibus et improbitati tum coniugum, adversus sanctitatem et contra unitatem matrimonii christiani coniurantium, tum etiam eorum qui lucrum tantum inhiantes, ipsos coniuges edocent de modo quo causam instaurare debent, atque de exitu causae solliciti, non de veritate factorum, testes comparant et instruunt, ut ea deponant et confirment quae optatis conspirent.

Ad eiusmodi tam lugenda incommoda praecavenda, Sacra haec Congregatio, cui vigilantia et tutela disciplinae Sacramentorum commissae sunt, in plenariis Comitiis habitis die 13 Decembris 1929, in Civitate Vaticana, sequentem dedit Instructionem, cui Officiales curiarum aliique ecclesiastici iudices in causis matrimonialibus titulo quasi-domicilii competentes, ob rei peculiarem gravitatem, fidelissime parere debebunt.

I. — Antequam Officialis uniuscuiusque curiae libellum admittat introductionis causae nullitatis matrimonii ob competentiam ex titulo quasi-domicilii advenarum, praesertim exterae alicuius nationis, causae delibatio, assistente sacri vinculi Defensore, facienda est super his, qui sequuntur, articulis.

1. An titulus quasi-domicilii, ob quem causae nullitatis matrimonii, coram ipsius triunali introductio petitur, iuridico fundamento innitatur, seu canonice acquisitus haberi debeat.

2. An et quaenam adducantur rationes, quibus innixi coniuges, causam praedictam inire desiderant extra locum domicilii vel contractus.

3. Quodnam sit causae nullitatis caput pro matrimonio impetendo.

zato jer se zbog toga, što se sudovanje prenosi pred suce, kojima nisu poznate stvari i lica, i tako lakše otvori prilaz prevarama i nečestitosti, kako bračnih drugova, koji sporazumno rade proti svetosti i jedinstvu kršćanskog braka, tako i onih, koji jedino pohlepno idu za dobitkom pa poučavaju iste bračne drugove o načinu kako treba da vode parnicu, te vodeći brigu samo za uspjeh parnice, a ne za istinitost činjenica, dobavljaju svjedoke i poučavaju ih, da ono iskažu i potvrde što se slaže s njihovim željama.

Da se predusretne tako žalosnim neprilikama, ova je Sveta Kongregacija, kojoj je povjeren nadzor i zaštita nad upravom Sakramenata, u punom sastanku održanom dana 13 decembra 1929, u Vatikanskom Gradu, izdala ovaj Naputak, kojega će se morati radi osobite važnosti stvari najvjernije držati Starješine sudova i ostali crkveni suci nadležni u bračnim parnicama s naslova nepotpunog prebivališta.

I. — Prije, nego starješina kojegagod suda primi tužbu, kojom se započinje parnica radi ništavosti braka, s naslova nepotpunog prebivališta pridošlica, osobito koje strane narodnosti, ima se, uz sudjelovanje Branioca svete bračne veze, parnični predmet prosuditi prema člancima što slijede.

1. Da li je naslov nepotpunog prebivališta, zbog kojeg se pokreće parnica na ništavost braka kod njegovoga suda, osnovan na pravnom temelju, to jest da li treba smatrati da je kanonski stečen.

2. Da li se i kakvi se razlozi navode, zbog kojih bračni drugovi žele zametnuti spomenutu parnicu izvan mjesta prebivališta ili mjesta gdje je brak sklopljen.

3. Na temelju kojega se razloga ništavosti pobija brak.

4. Quaenam probationes et documenta a partibus facilius ibi adduci queant, quum ipsae tam longe distent a loco domicilii aut contractus.

5. Informationes super veritate precum seu libelli, et super adductis probationibus exposcere oportebit ab Ordinario curiae domicilii et contractus; ita ut antequam huiusmodi informationes habeantur et sufficientes censeantur, ad ulteriora procedere minime fas sit. Quod si praefatus Ordinarius asserat coniuges sibi comparare intendisse forum ex quasi-domicilio, ad insidias veritati struendas, quamobrem causam sibi avocare postulet, super hoc potissimum erit inquirendum, utrum nempe conveniens sit Ordinarii petitioni assentire.

II. — In huiusmodi praeiudiciali inquisitione sacri vinculi Defensoris est ad normam iuris communis canonum 1968, 1969, 1984:

1. Opportunas interrogationes facere super praedictis articulis.

2. Responsiones partium aut exhibita documenta perpendere, et super his suas peragere animadversiones, et petere ut aliquis testis audiatur, aut aliae informationes exquirantur prouti casus ferat.

III. — Quamvis in eiusmodi causa incidentali praeiudiciali vinculi Defensor praecipuas partes agat — adeo ut asserere liceat, quae hac Instructione praecavere intendimus incommoda, evitari posse, si vinculi Defensor suum officium diligenter expleat — nihilominus Officialis curiae, cui causa defertur titulo quasi-domicilii, erit causam incidentem moderari et instruere et ea decernere quae incidentem quaestionem ad aequam definitionem perducant ad normam canonum 1837-1841.

IV. — 1. Proinde Officialis satagat in ius vocare coniuges, aut etiam testes ad instantiam partium vel

4. Koje bi dokaze i isprave stranke lakše mogle pribaviti ondje, obzirom na to što su tako udaljene od mjesta prebivališta ili mjesta gdje je brak sklopljen.

5. O istinitosti molbe ili tužbe, i o ponuđenim dokazalima, trebaće zatražiti upute, od Ordinarija suda nadležnoga prema prebivalištu i mjestu gdje je brak sklopljen; tako da nipošto nije dopušteno prijeći na daljnji postupak prije nego takve upute budu primljene i budu smatrane za dostatne.

Ako spomenuti Ordinarij ustvrdi, da su bračni drugovi imali namjeru pribaviti si podsudnost nepotpunog prebivališta da izigraju istinu, i ako radi toga zahtjeva, da se spor njemu podvrgne, to treba naročito razvidjeti, naime da li bi trebalo da se udovolji traženju Ordinarija.

II. — Pri ovim prethodnim izviđajima zadaća je Branioca svete veze po propisu općega prava u kanonima 1968, 1969, 1984:

1. Da sastavi prikladna pitanja za gornja izviđanja.

2. Da ispita odgovore stranaka ili ponuđene dokaze, i sačini svoje primjedbe o njima, i traži da se koji svjedok presluša, ili izvrše drugi izvidi, kako već bude odgovaralo pojedinom slučaju.

III. — Iako u takvom uzgrednom prethodnom sporu Branilac veze ima najvažniju ulogu — tako da je slobodno ustvrditi, da se mogu izbjeći neprilike koje kanimo ovim Naputkom ukloniti, ako Branilac veze marljivo ispunjuje svoju dužnost — ipak će biti zadaća Starješine suda, pred kojeg se isnosi spor s naslova nepotpunog prebivališta, da uzgrednim sporom upravlja i vodi i da određuje ono što će dovesti uzgredni spor do pravičnog riješenja po propisu kanona 1837—1841.

IV. — 1. Stoga neka Starješina suda poradi oko toga da pozove pred sud bračne drugove, ili također i svje-

Defensoris vinculi, seu ex officio adductos, eosque interrogationibus submittere, adhibitis interrogationum formulis a vinculi Defensore ad normam iuris concinnatis.

2. Officialis autem erit rem ita moderari, ne nimii testes adducantur, neque instrumenta aut documenta ad rem stricte non facientia exhibeantur; secus quaestio, suapte natura praeiudicialis et expedito processu definienda, nimis implicata evaderet et difficilioris solutionis, atque ita fraudibus et malitiis aperiretur aditus.

3. Quare quoties Officiali videatur quaestio satis instructa probationibus et deductionibus, audito Defensore vinculi, decernat causae praeiudicialis instructionem esse clausam.

4. De in omnibus perpensis quae deducta sunt, et acceptis vinculi Defensoris animadversionibus, et attente consideratis Ordinarii domicilii et contractus informationibus, maxime si hi expetant causam a se avocari, decretum ipse edat quo, causam vel attribuat iudici quasi-domicilii, vel iudici domicilii aut contractus.

5. Si huic decreto vinculi Defensor non acquiescit et petit causam nullitatis deferri iudici domicilii aut contractus, exarare idem debet animadversiones, quibus suam oppositionem congruis argumentis sustentet.

6. Integrum est partibus vel harum alterutri se opponere iudicis decreto, et ad hoc exhibere suas deductiones aut documenta.

7. His sedulo perpensis, Officialis curiae vi can. 1841 potest suum decretum corrigere aut revocare.

8. Si iudex omnibus perpensis persistat in suo decreto, idemque confirmet, quaestio incidentalis deferenda erit per recursum Defensoris vinculi ad hanc Sacram Congregationem pro definitione.

doke, koje su predložile stranke ili Branilac veze ili koji su pozvani po službenoj dužnosti, te da ih podvrgne ispitivanju, služeći se upitnim člancima što ih je Branilac veze sastavio po pravnim propisima.

2. Zadaća Starješine suda će pak biti, da stvar tako vodi, da se ne preslušava previše svjedoka, niti da se ne podnašaju dokaznice i isprave koje strogo ne spadaju na stvar; inače će pitanje, koje je po svojoj prirodi prethodno i imalo bi se kratkim postupkom riješiti, postati previše zapleteno i teško za rješenje, pa bi se tako otvorio put za varke i lukavosti.

3. Radi toga kadgod se Starješini bude činilo, da je pitanje dostatno izviđeno dokazima i izjavama, pošto sasluša branioca veze, neka odluči da je zaključena istraga o prethodnom predmetu.

4. Pošto ocijeni sve što je iznešeno i primi primjedbe Branioca veze, i pažljivo promotri upute Ordinarija prebivališta i mjesta gdje je brak bio sklopljen, naročito ako oni traže, da oni rasprave spor, — onda neka izda svoju odluku, kojom parnicu dodjeljuje ili sucu nepotpunog prebivališta ili sucu prebivališta ili sucu mjesta u kojem je brak sklopljen.

5. Ako se Branilac veze ne slaže sa ovom odlukom i traži da se parnica o ništavosti preda sucu prebivališta ili bračnog ugovora, on mora sačiniti primjedbe, na kojima primjerenim dokazima temelji svoje protivno stajalište.

6. Slobodno je strankama ili pojedinoj od njih da se protive odluci sučevoj, te da za to iznesu svoje izvode ili dokaze.

7. Pošto ovo brižno ocijeni Starješina suda može po sili kanona 1841 svoju odluku ispraviti ili opozvati.

8. Ako sudac, nakon što je sve prosudio, ostane kod svoje odluke i nju potvrdi, uzgredno pitanje ima se na žalbu Branioca veze podnijeti ovoj Svetoj Kongregaciji da ga riješi.

V. — 1. Quoties autem quaestio de nullitate definita sit apud iudicem quasi-domicilii, et huiusmodi competentiam haec Sacra Congregatio suo rescripto non probaverit, in secunda instantia Defensor vinculi debet in primis ad examen adducere acta praeiudicialis instantiae de competentia circa quasi-domicilium, et si censeat rem non bene fuisse definitam, ad hanc Sacram Congregationem rem deferat.

2. Si causa de nullitate, ad curiam primae instantiae, vi quasi-domcilii partis conventae, delata sit antequam edita fuerit haec Instructio, Defensoris vinculi erit huiusmodi quaestionem de competentia delibare, et ea omnia advertere et deducere, quae in Domino sibi magis expedire videantur, pro gravitate sui officii, et quaestionem ad hanc Sacram Congregationem deferre, si suspicio non spernenda adsit, fraudem, dolum aut saltem errorem in perpendendo isto titulo competentiae non defuisse.

3. Idem ius et officium est Defensoris vinculi in tertia et ulteriore instantia.

Praesentem Instructionem in Audientia diei 22 Decembris an. 1929 SSmus Dnus Noster Pius divina Providentia Pp. XI, audita relatione infrascripti Secretarii Sacrae Congregationis ratam habere et adprobare dignatus est, eamque exsecutioni in omnibus curiis dioecesanis, Archiepiscoporum et Episcoporum onerata conscientia, mandari iussit: quibuscumque contrariis minime obstantibus.

Datum Romae, ex aedibus Sacrae Congregationis de disciplina Sacramentorum, die 23 Decembris 1929.

✠ M. Card. LEGA, Episcopus Tusculanus, Praefectus.

L. ✠ S. D. Jorio, Secretarius.

V. — 1. Kadgod je pitanje o ništavosti riješio sudac nepotpunog prebivališta, a ova Sveta Kongregacija svojim otpisom nije odobrila ovakovu nadležnost, Branilac veze drugog stepena mora ponajprije preispitati spise prethodnog stepena o nadležnosti u odnosu na nepotpuno prebivalište, i ako drži, da stvar nije bila dobro riješena, neka stvar podnese ovoj Svetoj Kongregaciji.

2. Ako je spor o ništavosti bio podnešen sudu prvog stepena na osnovi nepotpunog prebivališta tužene stranke, prije nego što je izdan ovaj Naputak, biće zadaća Branioca veze da prosudi ovakvo pitanje o nadležnosti, te da pazi i izvede sve ono, što mu se u Gospodu više bude činilo prema važnosti svoje službe da valja izvršiti, — te pitanje podnijeti ovoj Svetoj Kongregaciji onda, kada postoji temeljita sumnja da je bilo prevare, lukavstva ili barem zablude pri prosuđivanju toga naslova nadležnosti.

3. Isto pravo i dužnost ima Branilac veze u trećem i daljnijm stepenima.

Ovaj naputak u Audijenciji dana 22 Decembra god. 1929 Njegova Svetost Pijo božanskom Providnošću Papa XI, pošto je saslušao izvješće potpisanog Tajnika Svete Kongregacije, udostojao se potvrditi i odobriti, te je naložio da se preda na izvršivanje u svim biskupijskim sudovima, pod odgovornošću u savjesti Nadbiskupa i Biskupa bez obzira na bilo kakve protivne odredbe.

Dano u Rimu, iz doma Svete Kongregacije za upravljanje Sakramenata, dana 23 Decembra 1929.

✠ M. Kard. LEGA, biskup Tuskulanski, prefekt

(Pečat) D. JORIO, sekretar

LITTERAE AD EXCELLENTISSIMOS ARCHIEPISCOPOS, EPISCOPOS ATQUE LOCORUM ORDINARIOS DE RELATIONE CAUSARUM MATRIMONIALIUM QUOTANNIS SACRAE CONGREGATIONI DE DISCIPLINA SACRAMENTORORUM MITTENDA.

In Plenariis Comitiis die 27 februarii labentis anni habitis in Civitate Vaticana, examini EE. Patrum delata fuerunt responsa, quae hucusque ad hanc S. Congregationem pervenerant, ab Exmis Episcopis ceterisque locorum Ordinariis aut directe aut per Nuntios vel Delegatos Apostolicos data, quae tractationem causarum matrimonialium apud Tribunalia ecclesiastica respiciunt. Prouti postulabat gravitas omnino peculiaris huius negotii, res maturo examini amplaeque discussioni subiecta est, atque omnibus rite perpensis, iisdem EE. Patribus opportunum visum est, quae infra recensentur, decernere:

I. Exmi Episcopi et reliqui locorum Ordinarii quotannis, idne ab anno 1933 initium sumentes, mense ianuario anni insequentis ad hanc S. Congregationem aut directe, aut per Nuntios vel Delegatos Apostolicos pro regionibus ubi hi sunt constituti, renuntiare tenentur:

1. Nomina Officialis, iudicum, S. Vinculi defensoris, actuarii atque advocatorum Tribunali suae cuique Curiae addictorum, pro causarum matrimonialium tractatione et definitione, relatis quoque academicis cuiusque, quibus praefulgent, studiorum gradibus seu titulis vel saltem reddito testimonio de eorumdem prudentia atque canonica peritia;

PISMO PREUZVIŠENIM NADBISKUPIMA, BISKUPIMA I MJESNIM ORDINARIJIMA O IZVJEŠĆIMA GLEDE BRAČNIH PARNICA KOJA SE IMAJU SVAKE GODINE SLATI SVETOJ KOGREGACIJI ZA UPRAVLJANJE SAKRAMENTIMA.

U punoj sjednici dana 27 fabruara ove godine održanoj u Vatikanskom Gradu, bili su predloženi ispitivanju Uzoritih Otaca odgovori, koji su dosad stigli ovoj S. Kongregaciji od Preuzvišenih Biskupa i drugih mjesnih Ordinarija ili izravno ili preko Nuncija ili Apostolskih Delegata, a koji se odgovori odnose na raspravljanje bračnih parnica kod crkvenih Sudova. Kao što je to zahtijevala važnost ovoga posve osebujnog posla, stvar je bila podvrgnuta zrelom ispitivanju i opširnoj raspravi, pa pošto je sve valjano razviđeno, isti su Uzoriti Oci riješili da kao prikladno propišu ovo, što se niže navodi:

I. Preuzvišeni Biskupi i drugi mjesni Ordinariji obavezani su da izvijeste svake godine, počevši od godine 1933, u mjesecu januaru novonastupile godine ovoj Svetoj Kongregaciji, ili izravno ili preko Nuncija ili Apostolskih delegata za krajeve gdje su ovi postavljeni:

1. Imena starješine suda, sudaca, Branioca svete Veze, bilježnika i advokata pridijeljenih Sudu njihovih Kurija za raspravljanje i rješavanje bračnih parnica, — uz podjedno izvješće o akademskim naučnim stepenima ili naslovima svakoga od njih ili barem o dobivenom zasvjedočenju u pogledu njihovog znanja i kanonske spreme;

2. Quaenam pecuniae summa apud S. Tribunal deponenda a partibus postuletur, necnon taxarum notulam atque emolumentorum, quae pro unaquaque causa persolvi solent, haud exceptis advocatorum honorariis, et, quatenus casus ferat, peritorum; et insimul quomodo fuerit consultum pauperum gratuito patrocinio ad normam cc. 1908-1916;

3. Numerum causarum matrimonialium, quae vel introductae vel adhuc pendent vel iam fuerunt definitae tum in prima tum in secunda instantia, pro unaquaque significando: a) diem, mensem et annum ipsius introductionis atque resolutionis pro utraque instantia; b) nullitatis caput; c) competentiae titulum; d) exitum nullitati vel favorabilem vel adversum, tum in prima cum in altera instantia, et, si eventus petitioni actoris adriserit faustus, etiam caput, e pluribus forte adductis, propter quod fuit sententia prolata; e) quomodo suum obierit munus S. Vinculi defensor et utrum partes vel earum alterutra advocati aut procuratoris patrocinio usae sint;

4. Numerum denique supplicum libellorum eiusce generis causarum, qui, utpote habiti solido fundamento destituti, inde a limine sunt reiecti.

II. Quo latius compleantur notitiae iam ab hac Sacra Congregatione receptae pro anteactis annis 1928 et 1929, quod ad easdem causas attinet, Exmi Praesules non didignentur ad eamdem Sacram Congregationem transmittere, per Exmos Nuntios vel Delegatos Apostolicos, si in regione sint constituti, secus directe, intra trimestre a die prima ianuarii anni 1933 supputandum, relationes causarum matrimonialium, quae fuerunt agitatae in Tribunalibus suae cuiusque Curiae intra triennium 1930—1932, quaeque amplectantur oportet omnes notitias praecedenti capite, sub nn. 1), 2), 3), a-c, 4), expetitas.

2. Koji se iznos novca traži od stranaka da polože kod Suda, kao i popis taksa i troškova, koji se običaju plaćati za svaku pojedinu parnicu, neispustivši niti nagrade advokata i, prema slučaju, vještaka, i ujedno kako je bilo zadovoljavano pravu siromašnih po propisu kanona 1908—1916;

3. Broj bračnih parnica, koje su ili pokrenute ili su još u tečaju ili su već bile riješene kako u prvom tako i u drugom stepenu, označivši za svaku pojedinu od njih:

a) dan, mjesec i godinu kad je započela i kad je riješena u oba stepena; b) razlog ništavosti; c) naslov nadležnosti; d) da li je udovoljen ili je odbit tužbovni zahtjev za proglašenje braka ništavim, kako u prvom tako i u drugom stepenu, te, — ako se parnica povoljno svršila za tužioca, — također i razlog, i razloge ako ih je bilo više, radi kojih je presuda bila izrečena; e) kako je svoju dužnost vršio Branilac svete Veze i da li su se stranke ili koja od njih poslužile zastupanjem advokata ili punomoćnika;

4. Napokon broj molbi, tužbi i sličnih predmeta koji su odmah bili odbiti bez postupka, jer nisu imali valjanog temelja.

II. — Da bi se što opširnije popunili iskazi, koje je ova Sveta Kongregacija već primila za godine 1928 i 1929, što se tih parnica tiče, neka Preuzvišeni Biskupi ne propuste poslati istoj Svetoj Kongregaciji, preko Preuzvišenih Nuncija ili Apostolskih Delegata, ako su u dotičnoj zemlji postavljeni, inače izravno, u roku od tri mjeseca računajući od dana prvog januara godine 1933, izvješće o bračnim parnicama, koje su bile raspravljene u Sudovima njihovih Kurija za trogodište 1930—1932, a to izvješće treba da sadrži sve podatke zahtijevane u prednjoj glavi pod brojevima 1), 2), 3, a—c), 4.

III. Quod si fieri contingat ut, spectata parvitate Dioecesis et praesertim inopia sacerdotum, aliquis Exmus Episcopus locive Ordinarius prohibeatur quominus ecclesiasticum Tribunal constituat quod suo munere congruenter, uti expostulat peculiaris causarum matrimonialium gravitas et tanti Sacramenti religio, perfungi valeat, Ipse, prudenter secum pensato harum rerum discrimine maximoque momento, minime vereatur, etiam in levamen conscientiae suae, huiusmodi loci vel personarum angustiam ad hanc Sacram Congregationem significare, ut Ipsa huiusmodi necessitati, saltem ad tempus, prospicere possit, competentiam Tribunalis deferendo alii Curiae ecclesiasticae Provinciae vel Regionis, quae tali oneri sustinendo ob peritiores officiales ceterosque administros aptior evadat.

IV. Cuius incommodi enunciata provisio aeque valere censenda est pro iis Curiis suffraganeis et metropolitanis, quae ad normam quoque can. 1594 § 3, probante Apostolica Sede, appellationis sedes fuerunt constitutae, si in iis reperiantur rerum adiunctis ut, praeter causarum primae instantiae, etiam secundae instantiae pondus ferre non valeant. Quo in causa peculiarem Curiam, eamque Metropolitanam, si haberi posssit, pro appellatione designent, eaque, quatenus necessariis instructa conditionibus comperiatur, a S. Sede adprobabitur, incolumi tamen semper iure appellationis ad S. R. Rotam iuxta praescriptum can. 1599.

V. Praefatae relationes in examen assumenter in hoc S. Dicasterio a quodam peculiarii RR. PP. Consultorum coetu apud idipsum instituendo, qui praeterea idonea remedia, pro casuum necessitate, excogitabit et suggeret, haud praetermissa, quatenus opportunitas expostulet, inspectione per Visitatores Apostolicos ab Exmis Nuntiis vel Delegatis Apostolicis, probante Sede Apo-

III. Ako bi se slučilo s obzirom na to, što mu je Biskupija malena i osobito radi nestašice svećenika, da je gdjekoji Preuzvišeni Biskup ili Ordinarij mjesta spriječen da osnuje crkveni Sud koji bi dolično svojoj službi mogao uredovati kako to traži posebna važnost bračnih parnica i duboko poštovanje tako velikog Sakramenta, neka se On pošto je razborito prosudio prilike i veliku važnost ove stvari, ni najmanje ne susteže, također i radi umirenja svoje savjeti, da saopći ovoj Svetoj Kongregaciji malobrojnost takvog mjesta ili osoba, da Ona ovakvoj potrebi, makar privremeno, uzmogne udovoljiti time, što će sudsku nadležnost prenijeti na neku drugu Kuriju crkvene Pokrajine ili Kraja, koja se pokazuje kao prikladnija da taj teret snosi jer ima spremnije suce i ostale službenike.

IV. Ovakovo rješavanje ove poteškoće ima se smatrati da jednako važi i za druge Kurije sufraganske i metropolitanske, koje su po propisu kan. 1594 § 3, uz odobrenje Apostolske Stolice određene također kao prizivna sudišta, ako se nalaze u takvim prilikama da uz parnice prvoga stepena, ne mogu da snose teret drugog sudskog stepena. U tom slučaju neka predlože za rješavanje priziva određenu Kuriju i to Metropolitansku, ako je to moguće, a nju će, ukoliko se pokaže da je snabdjevena potrebnim preduvjetima, Sveta Stolica potvrditi, ali dakako ipak uvijek ostaje netaknuto pravo priziva na S. R. Rotu prema propisu kan. 1599.

V. Ove izvještaje ispitivaće posebno jedno vijeće Prečasnih Otaca Konzultora u ovom S. Uredu koje će se pri njemu osnovati, a koje će između ostaloga, iznalaziti i odrediti, prema potrebi slučajeva, prikladne mjere protiv neurednostima, pa ako treba neće propustiti ni nadziranja od strane Apostolskih Vizitatora, koje će postaviti Preuzvišeni Nunciji ili Apostolski Delegati, uz odobrenje

stolica, vel ab H. S. C. designatos peragenda, ut de visu conspiciant utrum Tribunalia ecclesiastica recte, ut decet, officium suum expleant et moderentur.

VI. Ne supra relatae praescriptiones immoderatae atque praeposterae videantur, Exmi Episcopi momentum gravitatemque causarum matrimonialium secum ipsi perpendant, quae proinde non solum quam maxima peritia, sollerti cura ac diligenti investigatione sunt pertractandae ne inviolabile matrimoniale vinculum in discrimine ponatur, verum etiam intra temporis intervallum canone 1630 praefinitum rite apsolvendae cum non semel succurendum sit, de rigore iustitiae, abnormi familiarum statui et conditioni, etiam sub respectu patrimonialium bonorum, quaeque semper detrimento esse possunt conscientiarum tranquillitati et animarum saluti.

Haec ideo remedia ab EE. PP. in memorata Plenaria Congregatione proposita circa tractationem causarum matrimonialium cum infrascriptus Secretarius huius S. C. Beatissimo Patri Pio divina Providentia Papae XI in Audientia diei 2 martii 1932 significasset, Eadem Sanctitas Sua, attente pespectis huius magni negotii materia atque consectariis maximi momenti inde promanantibus, eadem rata habere atque comprobare quoad omnia, supremo Auctoritatis Suae oraculo, dignata est insimul praecipiendo ut Exmis Archiepiscopis, Episcopis ceterisque locorum Ordinariis communicentur ab iisdem sedulo ac religiose exsecutioni demandanda.

Datum Romae, ex aedibus S. Congregationis de disciplina Sacramentorum, die 1 mensis iulii anni 1932.

✠ M. Card. LEGA, Episcopus Tusculanus, Praefectus.

L. ✠ S. D. Jorio, Secretarius.

Apostolske Stolice, ili koje će označiti Ova S. Kongregacija da lično pregledaju da li crkveni Sudovi ispravno, kako dolikuje, svoju službu ispunjavaju i vrše.

VI. Da se gore navedeni propisi ne bi činili neumjerenim i napakim, neka Preuzvišeni Biskupi sami prosude od kakve su odlučne važnosti bračne parnice, pa ih zato treba voditi ne samo što većom vještinom, umješnom brigom i marljivim izvidima, da se ne bi nepovrediva bračna veza stavljala na kocku, — nego ih također treba uredno svršavati unutar vremenskog razmaka propisanog u kanonu 1630, budući da stroga pravičnost zahtijeva, da se ne jedamput mora priteći u pomoć nenormalnom porodičnom stanju i prilikama, također u odnosu na imovinske porodične prilike, jer baš one mogu da budu na propast miru savjesti i spasenju duša.

Kada je pak potpisani Tajnik ove Svete Kongregacije ove mjere, što su ih Uzoriti Oci u navedenom punom Sastanku predložili, saopćio Svetom Ocu Piju po božanskoj Providnosti Papi XI u svojoj Audijenciji dana 2 marta 1932, Ista Njegova Svetost, pošto je pažljivo promotrila predmet ovog velikog posla i posljedice od najveće važnosti što odatle proističu, udostojala se da ih potvrdi i odobri glede svega, najvišom odredbom Svoje Vlasti, — podjedno naređujući da se saopće Preuzvišenim Nadbiskupima, Biskupima i ostalim mjesnim Ordinarijima i njima povjeri da se marno i vjerno izvršuju.

Dano u Rimu, iz doma S. Kongregacije za upravljanje Sakramentima dana 1 mjeseca jula godine 1932.

✠ M. Kard. LEGA, biskup Tuskulanski, prefekt

(Pečat) D. JORIO, sekretar

E

INSTRUCTIO CARD. LAMBRUSCHINI

Instructio Cardinalis Lambruschini ad Primatem, Archiepiscopos et Episcopos in Hung. Regno.

.........Quod autem attinet ad connubiorum istorum coram Acahtolico ministro, seu non servata Conc. Tridentini forma, celebrationem: erit omnino Sacrorum Praesulum ac Parochorum studiosissime instare, atque in caritate Dei et patientia Christi partem Catholicam hortari ac monere, ut illam nimirum a tanti scandali turpitudine, quantum possint, absterreant. Siquidem vero huiusmodi ipsorum monitis atque hortamentis nihil, quod absit, proficientibus, mixta matrimonia ea ratione fuerint inita; inspectis tam praeteritis, quam praesentibus locorum, de quibus sermo est, peculiaribus circumstantiis, erunt ab Episcopis et Parochis prudenter dissimulanda, et, quamvis illicita, pro validis habenda.

Datum Romae die 30. April. 1841.

A. Card. Lambruschini.

E

NAPUTAK KARD. LAMBRUSCHINI

Naputak kardinala Lambruschini primasu, nadbiskupima i biskupima u kraljevini Ugarskoj od 30 aprila 1841

(Ispušteno)... Što se tiče sklapanja tih (mješovitih) brakova pred nekatoličkim vjerskim službenikom, to jest bez održavanja oblika Tridentinskog Sabora: dužnost je biskupa i župnika, da veoma marljivo nastoje i u ljubavi Božjoj i strpljivosti Hristovoj upozoravaju i opominju katoličku stranku, da ju svakako, kolikogod budu mogli, odvrate od sramotnosti takve smutnje. Ako ovakve njihove opomene i upozorenja ne bi, što ne dao Bog, ništa koristile, pa bi se sklopili mješoviti brakovi na navedeni način, biskupi i župnici uvaživši i prijašnje i sadanje posebne prilike mjesta, o kojima se govori, razborito neka se ne osvrću na takve brakove, pa premda su nedopušteni, imadu se smatrati za valjane... (ostalo ispušteno).

U Rimu, 30 aprila. 1841.

A. Kard. Lambruschini.

F

NE TEMERE

DECRETUM

De sponsalibus et matrimonio iussu et auctoritate ss. D. N. Pii Papae X. a S. Congregatione Concilii editum.

Ne temere inirentur clandestina coniugia, quae Dei Ecclesia iustissimis de causis semper detestata est atque prohibuit, provide cavit Tridentinum Concillium, c a p. 1, S e s s. XXIV d e r e f o r m. m a t r i m. edicens: »Qui aliter quam praesente parocho vel alio sacerdote de ipsius parochi seu Ordinarii licentia et duobus vel tribus testibus matrimonium contrahere attentabunt, eos Sancta Synodus ad sic contrahendum omnino inhabiles reddit, et huiusmodi contractus irritos et nullos esse decernit«.

Sed cum idem Sacrum Concilium praecepisset, ut tale decretum publicaretur in singulis paroeciis, nec vim haberet nisi iis in locis ubi esset promulgatum; accidit ut plura loca, in quibus publicatio illa facta non fuit, beneficio tridentinae legis caruerint, hodieque careant, et haesitationibus atque incommodis veteris disciplinae adhuc obnoxia maneant.

F

NE TEMERE[1]

DEKRET

o zarukama i braku po odredbi i u ime Nj. Svetosti Pija Pape X izdan po Sv. Kongregaciji Koncila

Da se lakomisleno ne sklapaju potajni brakovi, što je Crkva Božja iz najpravednijih razloga uvijek osuđivala i zabranjivala, brižljivo je tome stao na put Tridentinski Sabor, g l a v a 1. S j e d n i c a X X I V o r e f o r m i b r a k a izričući: »Ko drugačije nego u prisutnosti župnika ili drugog svećenika s dopuštenjem istoga župnika ili Ordinarija i dvojice ili trojice svjedoka pokuša sklopiti brak, njih Sveti Sinod čini potpuno nesposobnima da tako sklope i određuje da su ovakvi ugovori nevaljani i ništavi«.

Ali budući da je isti Sveti Sabor propisao, da se taj dekret ima proglasiti u svakoj pojedinoj župi, i da nema snage osim u onim mjestima, gdje je bio proglašen; dogodilo se da su mnoga mjesta, u kojima ono proglašenje nije izvršeno, bila lišena koristi tridentinskog zakona, i da su još danas lišena, te da su još i danas ostala podvržena nesigurnosti i neprilikama starih uredaba.

---

[1]) Acta S. Sedis XL (1907) 525 ss.

Verum nec ubi viguit nova lex, sublata est omnis difficultas. Saepe namque gravis exstitit dubitatio in decernenda persona parochi, quo praesente matrimonium sit contrahendum. Statuit quidem canonica disciplina, proprium parochum eum intelligi debere, cuius in paroecia domicilium sit, aut quasi domicilium alterutrius contrahentis. Verum quia nonnunquam difficile est iudicare, certo ne constet de quasi domicilo, haud pauca matrimonia fuerunt obiecta periculo ne nulla essent: multa quoque, sive inscitia hominum sive fraude, illegitima prorus atque irrita deprehensa sunt.

Haec dudum deplorata, eo crebrius accidere nostra aetate videmus, quo facilius ac celerius commeatus cum gentibus, etiam disiunctissimis, perficiuntur. Quamobrem sapientibus viris ac doctissimis visum est experide ut mutatio aliqua induceretur in iure circa formam celebrandi connubii. Complures etiam sacrorum Antistites omni ex parte terrarum, praesertim e celebrioribus civitatibus, ubi gravior appareret necessitas supplices ad id preces Apostolicae Sedi admoverunt.

Flagitatum simul est ab Episcopis, tum Europae plerisque, tum aliarum regionum, ut incommodis occurreretur, quae ex sponsalibus, idest mutuis promissionibus futuri matrimonii privatim initis, derivantur. Docuit enim experientia satis, quae secum pericula ferant eiusmodi sponsalia: primum quidem incitamenta peccandi causamque cur inexpertae puellae decipiantur; postea dissidia ac lites inextricabiles.

His rerum adiunctis permotus SSmus D. N. Pius PP. X. pro ea quam gerit omnium Ecclesiarum sollicitudine, cupiens ad memorata damna et pericula removenda temperatione aliqua uti, commisit S. Congregationi Concilii ut de hac re videret, et quae opportuna aestimaret, Sibi proponeret.

Dapače niti tamo gdje je važio novi zakon nije bila uklonjena svaka poteškoća. Često je naime nastala sumnja, kada je trebalo odrediti ličnost župnika, u čijoj se prisutnosti ima sklopiti brak. Riješila je doduše Kanonska nauka, da pod vlastitim župnikom treba razumjeti onoga župnika, u čijoj župi ima barem jedna od ugovornih stranaka prebivalište ili nepotpuno prebivalište. No jer je katkada teško prosuditi, da li je zaista po srijedi nepotpuno prebivalište, nije malo brakova bilo izvrženo pogibli da budu ništavi: i mnogi su bilo radi neobaviještenosti ljudi, bilo radi prevare, pronađeni kao potpuno nezakoniti i nevaljani.

Ovo, na što se poodavno žalilo, tim češće vidimo da se događa u naše doba, u kojemu se lakše i brže vrši promet i između naroda međusobno vrlo udaljenih. Radi toga su držali muževi veoma mudri i veoma učeni, da je potrebno da se uvede neka promjena u pravu o obliku sklapanja braka. Također su i mnogi Biskupi iz svih krajeva svijeta, naročito iz glavnijih gradova, u kojima je nužda veća, podnijeli ponizne molbe u tom cilju Apostolskoj Stolici.

Silno su ujedno navaljivali Biskupi najvećeg dijela Evrope a i iz drugih krajeva, da se stane na put neprilikama, koje nastaju iz zaruka, to jest dvostranog obećanja budućeg braka kada se privatno sklapaju. Iskustvo je naime dostatno pokazalo, kakve pogibli sobom donašaju takove zaruke: najprije pobudu za grijeh i prigodu za prevaru neiskusnih djevojaka; zatim razdor i zamršene parnice.

Njegova Svetost Pijo Papa X potaknut ovim prilikama u brizi što ju ima za sve Crkve htijući primijeniti neku mjeru, kojom bi se uklonile spomenute štete i pogibli, povjerio je S. Kongregaciji Koncila da ovu stvar prouči i da Mu predloži ono što joj se bude učinilo kao prikladno.

Voluit etiam votum audire Consilii ad ius canonicum in unum redigendum constituti, nec non Emorum Cardinalium qui pro eodem codice parando speciali commissione delecti sunt: a quibus, quemadmodum et a S. Congregatione Concilii, conventus in eum finem saepius habiti sunt. Omnium autem sententiis obtentis, SSmus Dominus S. Congregationi Concilii mandavit, ut decretum ederet quo leges a Se, ex certa scientia et matura deliberatione probatae, continerentur, quibus sponsalium et matrimonii disciplina in posterum regeretur, eorumque celebratio expedita, certa atque ordinata fieret.

In executionem itaque Apostolici mandati S. Concilii Congregatio praesentibus litteris constituit atque decernit ea quae sequuntur.

De sponsalibus.

I. — Ea tantum sponsalia habentur valida et canonicos sortiuntur effectus, quae contracta fuerint per scripturam subsignatam a partibus et vel a parocho, aut a loci Ordinario, vel saltem a duobus testibus.

Quod si utraque vel alterutra pars scribere nesciat, id in ipsa scriptura adnotetur; et alius testis addatur, qui cum parocho, aut loci Ordinario, vel duobus testibus, de quibus supra, scripturam subsignet.

II. — Nomine parochi hic et in sequentibus articulis venit non solum qui legitime praeest paroeciae canonice erectae; sed in regionibus, ubi paroeciae canonice erectae non sunt, etiam sacerdos cui in aliquo definito territorio cura animarum legitime commissa est, et parocho aequiparatur; et in missionibus, ubi territoria necdum perfecte divisa sunt, omnis sacerdos a missionis Moderatore ad animarum curam in aliqua statione universaliter deputatus.

Htio je povrh toga da čuje mišljenje Vijeća osnovanoga za kodifikaciju kanonskog prava, a isto tako i mišljenje Uzoritih Kardinala, koji su izabrani u posebni odbor za sastav toga zakonika: ovi su, kao što i S. Kongregacija Koncila u tu svrhu često održali sastanke. Pošto su bila skupljena sva mišljenja, Njegova Svetost je naložila S. Kongregaciji Koncila da sačini dekret, u kojem bi bili sadržani zakoni po Njemu odobreni na temelju sigurnog znanja i zrele odluke, a po kojima bi se zakonima u buduće ravnalo postupanje sa zarukama i brakom, i njihovo sklapanje postalo nesmetanim, sigurnim i uređenim.

U izvršenju dakle Apostolskog naloga S. Kongregacija Koncila u ovom pismu ustanovljuje i određuje ono što slijedi.

O zarukama

I. — Samo su one zaruke valjane i stiču kanonske posljedice, koje su sklopljene pismenom ispravom potpisanom po strankama i ili po župniku, ili po mjesnom Ordinariju, ili barem po dvojici svjedoka.

Ako obadvije stranke ili jedna od njih ne zna pisati, ima se to navesti u samoj ispravi; te nadodati još jednog svjedoka, koji će sa župnikom, ili Ordinarijem mjesta, ili dvojicom svjedoka, o kojima je gore riječ, potpisati ispravu.

II.. — Pod imenom župnika ovdje i u daljnjim člancima dolazi ne samo onaj koji zakonito stoji na čelu župe kanonski osnovane; nego u krajevima, gdje župe nisu kanonski osnovane, isto je što i župnik i svećenik, kojemu je na nekom određenom području propisno povjereno dušobrižništvo; a u misijama, gdje područja još nisu potpuno podijeljena, svaki svećenik kojemu je Upravljatelj misija općenito povjerio dušobrižništvo u nekoj stanici.

III. — Ea tantum matrimonia valida sunt, quae contrahuntur coram parocho vel loci Ordinario vel sacerdote ab alterutro delegato, et duobus saltem testibus, iuxta tamen regulas in sequentibus articulis expressas, et salvis exceptionibus quae infra n. VII et VIII ponuntur.

IV. — Parochus et loci Ordinarius valide matrimonio adsistunt.

§ 1. a die tantummodo adeptae possessionis beneficii vel initi officii, nisi publico decreto nominatim fuerint excommunicati vel ab officio suspensi;

§ 2. intra limites dumtaxat sui territorii: in quo matrimoniis nedum suorum subditorum, sed etiam non subditorum valide adsistunt;

§ 3. dummodo invitati ac rogati, et neque vi neque metu gravi constricti requirant excipiantque contrahentium consensum.

V. — Licite autem adsistunt,

§ 1. constito sibi legitime de libero statu contrahentium, servatis de iure servandis;

§ 2. constito insuper de domicilio, vel saltem de menstrua commoratione alterutrius contrahentis in loco matrimonii;

§ 3. quod si deficiat, ut parochus et loci Ordinarius licite matrimonio adsint, indigent licentia parochi vel Ordinarii proprii alterutrius contrahentis, nisi gravis intercedat necessitas, quae ab ea excuset.

§ 4. Quoad v a g o s, extra casum necessitatis parocho ne liceat eorum matrimoniis adsistere, nisi re ad Ordinarium vel ad sacerdotem ab eo delegatum delata, licentiam adsistendi impetraverit.

III. — Samo su oni brakovi valjani, koji se sklapaju pred župnikom ili pred Ordinarijem mjesta ili svećenikom, kojega je jedan od njih ovlastio, i barem pred dvojicom svjedoka, — ali prema propisima označenima u daljnjim člancima, i uz izuzetke što se navode niže pod brojem VII i VIII.

IV. — Župnik i Ordinarij mjesta valjano prisustvuju braku,

§ 1. samo od onoga dana, kada su uvedeni u posjed nadarbine, ili kada su nastupili službu, osim ako su javnim dekretom poimence izopćeni ili dignuti sa službe;

§ 2. samo u granicama svoga područja: u njima valjano prisustvuju brakovima ne samo sebi potčinjenih nego i onih koji im nisu potčinjeni;

§ 3. samo ako pozvani i zamoljeni te ne stojeći pod utjecajem niti sile niti velikog straha zatraže i prime od ugovornih stranaka pristanak na brak.

V. — Dopušteno pak prisustvuju,

§ 1. ako su ustanovili na propisni način, da su ugovorne stranke slobodnog stanja, držeći se onoga čega se po pravu treba držati;

§ 2. ako su povrh toga ustanovili, da jedna od ugovornih strana ima prebivalište u mjestu braka ili da tu boravi barem mjesec dana;

§ 3. kada toga nema, onda, da župnik ili Ordinarij mjesta dopušteno prisustvuju braku, treba da imadu dopuštenje od vlastitog župnika ili Ordinarija jedne od ugovornih strana, osim ako ne postoji velika nužda koja od toga ispričava.

§ 4. Što se tiče b e s k u ć n i k a, izuzevši slučaj nužde, župnik ne smije prisustvovati njihovim brakovima, osim ako mu je to dopustio Ordinarij ili svećenik po Ordinariju ovlašten, pošto im je stvar dojavljena.

§ 5. In quolibet autem casu pro regula habeatur, ut matrimonium coram sponsae parocho celebretur, nisi aliqua iusta causa excuset.

VI. — Parochus et loci Ordinarius licentiam concedere possunt alii sacerdoti determinato ac certo, ut matrimoniis intra limites sui territorii adsistat.

Delegatus autem, ut valide et licite adsistat, servare tenetur limites mandati, et regulas pro parocho et loci Ordinario n. IV et V superius statutas.

VII. — Imminente mortis periculo, ubi parochus, vel loci Ordinarius, vel sacerdos ab alterutro delegatus, haberi nequeat, ad consulendum conscientiae et (si casus ferat) legitimationi prolis, matrimonium contrahi valide ac licite potest coram quolibet sacerdote et duobus testibus.

VIII. — Si contingat ut in aliqua regione parochus locive Ordinarius, aut sacerdos ab eis delegatus, coram quo matrimonium celebrari queat, haberi non possit, eaque rerum conditio a mense iam perseveret, matrimonium valide ac licite iniri potest emisso a sponsis formali consensu coram duobus testibus.

IX. — § 1. Celebrato matrimonio, parochus, vel qui eius vices gerit, statim describat in libro matrimoniorum nomina coniugum ac testium, locum et diem celebrati matrimonii, atque alia, iuxta modum in libris ritualibus vel a proprio Ordinario praescriptum; idque licet alius sacerdos vel a se vel ab Ordinario delegatus matrimonio adstiterit.

§ 2. Praeterea parochus in libro quoque baptizatorum adnotet, coniugem tali die in sua parochia matrimonium contraxisse. Quod si coniux alibi baptizatus fue-

§ 5. U svakom pak slučaju neka se drži kao pravilo, da se brak sklapa pred župnikom vjerenice, osim ako od toga ispričava kakav pravedni razlog.

VI. — Župnik i Ordinarij mjesta može dati ovlaštenje drugom svećeniku, točno određenom, da u granicama njihovog područja može prisustvovati brakovima.

Ovlašteni svećenik, da valjano i dopušteno prisustvuje, mora se držati granica ovlaštenja, i odredaba gore u br. IV i V za župnika i Ordinarija mjesta propisanih.

VII. — Kada prijeti smrtna pogibao, gdje se ne može imati župnika, ili Ordinarija mjesta, ili svećenika kojeg je koji od njih ovlastio, — radi umirenja savjesti i (ako je takav slučaj) radi pozakonjenja djece, može se brak sklopiti valjano i dopušteno pred svakim svećenikom i dvojicom svjedoka.

VIII. — Ako se dogodi da se u kojem kraju ne može imati župnika ili Ordinarija mjesta, ili svećenika od njih ovlaštenoga, pred kojim bi se imao sklopiti brak, i ako takve prilike traju već mjesec dana, vjerenici mogu valjano i dopušteno sklopiti brak tako da izjave bračni pristanak pred dvojicom svjedoka.

IX. — § 1. Čim bude brak sklopljen, imade odmah župnik ili njegov zamjenik upisati u maticama vjenčanih imena bračnih drugova i svjedoka, mjesto i dan vjenčanja, i drugo načinom u obrednim knjigama ili po vlastitom Ordinariju propisanim; to ima učiniti iako je prisustvovao braku drugi svećenik kojeg je na to ovlastio on ili Ordinarij.

§ 2. Osim toga ima župnik zabilježiti i u maticama krštenih, da je bračni drug određenoga dana u njegovoj župi sklopio brak. Ako je bračni drug bio gdje drugdje

rit, matrimonii parochus notitiam initi contractus ad parochum baptismi sive per se, sive per curiam episcopalem transmittat, ut matrimonium in baptismi librum referatur.

§ 3. Quoties matrimonium ad normam n. VII aut VIII contrahitur, sacerdos in priori casu, testes in altero, tenentur in solidum cum contrahentibus curare, ut initum coniugium in praescriptis libris quam primum adnotetur.

X. — Parochi qui heic hactenus praescripta violaverint, ab Ordinariis pro modo et gravitate culpae puniantur. Et insuper si alicuius matrimonio adstiterint contra praescriptum § 2 et 3 num. emolumenta stolae sua ne faciant, sed proprio contrahentium parocho remittant.

XI. — § 1. Statutis superius legibus tenentur omnes in catholica Ecclesia baptizati et ad eam ex haeresi aut schismate conversi (licet sive hi, sive illi ab eadem postea defecerint), quoties inter se sponsalia vel matrimonium ineant.

§ 2. Vigent quoque pro iisdem de quibus supra catholicis, si cum acatholicis sive baptizatis, sive non baptizatis, etiam post obtentam dispensationem ab impedimento mixtae religionis vel disparitatis cultus, sponsalia vel matrimonium contrahunt; nisi pro aliquo particulari loco aut regione aliter a S. Sede sit statutum.

§ 3. Acatholici sive baptizati sive non baptizati, si inter se contrahunt, nullibi ligantur ad catholicam sponsalium vel matrimonii formam servandam.

Praesens decretum legitime publicatum et promulgatum habeatur per eius transmissionem ad locorum Ordinarios: et quae in eo disposita sunt ubique vim legis habere incipiant a die solemni Paschae Resurrectionis D. N. I. C. proximi anni 1908.

kršten, ima župnik mjesta gdje je brak sklopljen obavijestiti o sklopljenom braku župnika gdje je bilo krštenje izvršeno, ili sam neposredno ili preko biskupske kurije, da se brak pribilježi u maticama krštenih.

§ 3. Kadgod se brak sklapa prema propisu br VII ili VIII, obavezani su istom obavezom u prvom slučaju, svećenik, a u drugom svjedoci i ugovorne stranke da se pobrinu, da se sklopljeni brak što prije upiše u navedenim knjigama.

X. — Župnike, koji budu prekršili ove navedene propise, neka Ordinariji kazne prema načinu i težini krivnje. I povrh toga, ako su prisustvovali čijem braku proti propisu § 2 i 3 br. V. ne smiju sebi pridržati ubranu pristojbu stole, već je imadu otstupiti vlastitom župniku ugovornih stranaka.

XI. — § 1. Gore navedeni propisi obavezuju sve koji su u katoličkoj Crkvi kršteni i one koji su se u nju obratili iz krivovjerja ili otpadništva (iako su jedni ili drugi poslije od nje otpali), kadgod među sobom sklapaju brak ili zaruke.

§ 2. Važe također za gore spomenute katolike, ako sklapaju zaruke ili brak sa nekatolicima bilo krštenima bilo nekrštenima, pa i poslije dobivenog oprosta od zapreke mješovite vjeroispovijesti ili različite vjere; osim ako je S. Stolica drukčije odredila za koje posebno mjesto ili pokrajinu.

§ 3. Nekatolici bilo kršteni bilo nekršteni, ako između sebe sklapaju, nijesu nigdje dužni da se drže katoličkog oblika zaruka ili braka.

Ovaj se dekret ima smatrati da je zakonito objavljen i proglašen time što je razaslan Ordinarijima mjesta: i što je u njemu propisano počinje da svagdje ima snagu zakona od Uskrsne Nedjelje godine 1908.

Interim vero omnes locorum Ordinarii curent hoc decretum quamprimum in vulgus edi, et in singulis suarum dioecesum parochialibus ecclesiis explicari, ut ab omnibus rite cognoscatur.

Praesentibus valituris de mandato speciali SSmi D. N. Pii PP. X., contrariis quibuslibet etiam peculiari mentione dignis minime obstantibus.

Datum Romae die 2 mensis Augusti anni 1907.

✠ VINCENTIUS Card. Ep. Praenest., Praefectus.

C. de Lai, Secretarius.

U međuvremenu pako neka se svi mjesni Ordinariji pobrinu, da se ovaj dekret što prije razglasi, i u pojedinim župnim crkvama njihovih biskupija rastumači, da za njega svi kako treba saznadu.

Sve ovo ima da obavezuje na temelju posebnog naloga Njegove Svetosti Pija Pape X bez obzira na bilokakve protivne odredbe makar bile posebnog spomena vrijedne.

Dano u Rimu dana 2-og mjeseca Augusta godine 1907

✠ VINCENTIUS Kard. Biskup Praenest.. Prefekt

C. de Lai, Tajnik.

G

PROVIDA

PIUS EPISCOPUS
Servus Servorum Dei

Ad perpetuam rei memoriam.

Provida sapientique cura quavis aetate Sancta Ecclesia legibus latis ea disposuit quae ad christianorum connubiorum firmitatem et sanctitatem pertinerent. In quibus legibus illa eminentem locum habet, qua Sancta Synodus Tridentina[1]) clandestinorum matrimoniorum pestem abolere et ex populo christiano extirpare contendit. Magnam ex hoc Tridentino Decreto utilitatem in universam rempublicam christianam promanasse et hodie quoque promanare apud omnes in confesso est. Nihilominus, ut sunt res humanae, contigit alicubi, et praesertim in Imperio Germanico, propter lamentabilem maximamque in religione divisionem et catholicorum cum haereticis permixtionem in dies augescentem, ut cum praedictae legis observantia incommoda etiam quaedam nec levia coniungerentur. Nimirum cum ex voluntate Concilii caput T a m e t s i non antea in singulis paroeciis vim obligandi habere coeperit quam in illis rite esset promulgatum, et cum haec ipsa promulgatio an facta sit multis in locis dubitetur, incertum quoque non raro sit an lex Concilii obliget etiam acatholicos uno aliove

[1]) Sess. XXIV. cap. I. d e R e f. M a t r.

G

PROVIDA[1])

PIJO BISKUP
Sluga Slugu Božjih

Na vječitu uspomenu

Brižnim i razboritim nastojanjem u svako je doba Sveta Crkva u izdanim zakonima propisala ono, što se je odnosilo na čvrstoću i svetost kršćanskih brakova. Među tim zakonima imade osobito mjesto onaj, kojim je Sveti Tridentinski Sabor namjerio da uništi i iz kršćanskoga naroda iskorjeni kugu potajnih brakova. Svi priznaju, da je iz ovog Tridentinskog Dekreta proistekla i da još i danas proističe velika korist za cjelokupnu kršćansku zajednicu. Usprkos toga, kao što već jesu ljudske stvari, dogodilo se je gdjegdje, a osobito u Njemačkom Carstvu, radi žalosnog i velikog vjerskog rascjepa te radi danomice sve veće izmješanosti katolika sa krivovjercima, da su s održavanjem navedenoga zakona skopčane neprilike, od kojih nekoje nisu malene. Kako naime prema volji Sabora glava T a m e t s i nije u pojedinim župama sticala obavezne snage prije nego što je u njima bilo propisno proglašena, te kako je za mnoga mjesta postojala sumnja da li je takvo proglašenje izvršeno, a bilo je također nerijetko nesigurno da li zakon Sabora obvezuje

[1]) Acta S. Sedis XXXIX (1906), 81 ss.

in loco morantes, maxima inde ac molestissima in plurimis Imperii Germanici locis nata est iuris diversitas et dissimilitudo, plurimaeque et spinosae exortae sunt quaestiones quae in iudicibus quidem persaepe perplexitatem, in populo fideli quamdam legis irreverentiam, in acatholicis perpetuas cierent querelas et criminationes. Non omisit quidem Sedes Apostolica pro nonnullis Germaniae dioecesibus opportunas edere dispositiones et declarationes, quae tamen iuris discrepantiam minime sustulerunt.

Atque haec moverunt complures Germaniae Episcopos ut iterum iterumque Sedem Apostolicam adirent communibus precibus huic rerum conditioni remedium petentes. Quorum preces Decessor Noster f. r. Leo XIII. benigne excipiens praecepit ut ceterorum quoque Germaniae Praesulum vota exquirerentur. Quibus acceptis et toto negotio in Suprema Congregatione Sacrae Romanae et Universalis Inquisitionis mature discusso, Nostrum esse officium intelleximus praesenti rerum statui efficax et universale levamen afferre. Itaque ex certa scientia et plenitudine Nostrae potestatis, ut consulamus sanctitati firmitatique matrimonii, disciplinae unitati et constantiae, certitudini iuris, faciliori reconciliationi poenitentium, ipsi quoque paci et tranquillitati publicae, declaramus, decernimus ac mandamus:

I. — In universo hodierno Imperio Germaniae caput T a m e t s i Concilii Tridentini quamvis in pluribus locis, sive per expressam publicationem sive per legitimam observantiam, nondum fuerit certo promulgatum et inductum, tamen inde a die festo Paschae (i. e. a die 15. Aprilis) huius anni millesimi nongentesimi sexti omnes catholicos, etiam hucusque immunes a forma Tridentina servanda, ita adstringat ut inter se non aliter quam coram parocho et duobus vel tribus testibus validum matrimonium celebrare possint.

također i nekatolike koji borave u mjestima ove ili one vrste, rodila se radi toga u mnogim mjestima Njemačkog Carstva veoma velika vrlo neprilična pravna različitost i nejednakost, te su nastala veoma mnoga i zamršena pitanja, koja su prečesto izazivala u samim sudištima zabunu, u vjernom puku izvjesno nepoštivanje zakona, kod nekatolika trajne pritužbe i prigovore. Apostolska Stolica doduše nije propustila da za nekoje biskupije Njemačke izda prikladne odredbe i objašnjenja, ali to ipak nije ni najmanje uklonilo nejednakost prava.

A to je potaklo mnoge Biskupe Njemačke da se opetovano skupnim molbama obrate na Apostolsku Stolicu tražeći lijek proti ovakvom stanju stvari. Pretšasnik Naš blažene uspomene Leo XIII milostivo je saslušao njihove molbe i odredio, da se zatraže mišljenja i od ostalih Biskupa Njemačke. Pošto su ova primljena i pošto je cijeli predmet u Najvišoj Kongregaciji Svete Rimske i Općenite Inkvizicije brižljivo ispitan, razabrali smo, da je naša dužnost da sadanje stanje stvari uspješno i općenito popravimo. Stoga na osnovi sigurnog znanja i punine Naše vlasti, da osiguramo svetost i čvrstoću braka, njegovo upravljanje, jedinstvo i stalnost, pravnu sigurnost, lakše izmirenje pokajnika, kao i sam mir i spokojstvo javnosti, izjavljujemo, odlučujemo i naređujemo:

I. — U cijelom današnjem Njemačkom Carstvu glava T a m e t s i, Tridentinskog Sabora, iako u mnogim mjestima, bilo izričitim objavljenjem bilo propisnim održavanjem, još nije bila zasigurno proglašena i uvedena, — ipak počevši od svečanog dana Uskrsa (t. j. od dana 15 Aprila) ove godine hiljadu devet stotina i šeste sve katolike, također i one koji su do sada bili slobodni od održavanja Tridentinskog oblika, obvezuje tako da među sobom ne mogu sklopiti valjanog braka drukčije nego pred župnikom i dvojicom ili trojicom svjedoka.

II. — Matrimonia mixta quae a catholicis cum haereticis vel schismaticis contrahuntur, graviter sunt manentque prohibita, nisi accedente iusta gravique causa canonica datis integre, formiter, utrimque legitimis cautionibus per partem catholicam dispensatio super impedimento mixtae religionis rite fuerit obtenta. Quae quidem matrimonia, dispensatione licet impetrata, omnino in facie Ecclesiae coram parocho ac duobus tribusve testibus celebranda sunt, adeo ut graviter delinquant qui coram ministro acatholico vel coram solo civili magistratu vel alio quolibet modo clandestino contrahunt. Imo si qui catholici in matrimoniis istis mixtis celebrandis ministri acatholici operam exquirunt vel admittunt, aliud patrant delictum et canonicis censuris subjacent.

Nihilominus matrimonia mixta in quibusvis Imperii Germanici provinciis et locis, etiam in iis quae juxta Romanarum Congregationum decisiones vi irritanti capitis T a m e t s i certo hucusque subiecta fuerunt, non servata forma Tridentina iam contracta vel (quod Deus avertat) in posterum contrahenda, dummodo nec aliud obstet canonicum impedimentum, nec sententia nullitatis propter impedimentum clandestinitatis ante diem festum Paschae huius anni legitime lata fuerit, et mutuus coniugum consensus usque ad dictam diem perseveraverit, pro validis omnio haberi volumus, idque expresse declaramus, definimus atque decernimus.

III. — Ut autem iudicibus Ecclesiasticis tuta norma praesto sit, hoc idem iisdemque sub conditionibus et restrictionibus declaramus, statuimus ac decernimus de matrimoniis acatholicorum, sive haereticorum sive schismaticorum, inter se in iisdem regionibus non servata forma Tridentina hucusque contractis vel in posterum

II. — Mješoviti brakovi koje sklapaju katolici sa krivovjercima ili raskolnicima jesu i ostaju strogo zabranjeni, osim ako nije, — radi pravednog i važnog kanonskog razloga — uz potpuno i u propisanom obliku dano obostrano zakonsko jemstvo — bio pravilno podjeljen za katoličku stranku oprost od zabrane mješovite vjeroispovijesti. Ovi se pako brakovi, iako je podijeljen oprost, imadu bezuvjetno sklopiti u Crkvenom obliku pred župnikom i dvojicom ili trojicom svjedoka, tako da počinjaju težak prestupak oni koji sklapaju brak pred nekatoličkim vjerskim službenikom ili pred samim građanskim činovnikom ili na kojigod drugi potajni način. Štaviše ako ovi katolici pri sklapanju tih mješovitih brakova zatraže ili dopuste sudjelovanje nekatoličkog vjerskog službenika, počinjaju drugo krivično djelo i potpadaju kanonskim kaznama.

Uza sve to hoćemo, da se mješoviti brakovi — u kojimgod pokrajinama i mjestima Njemačkog Carstva, također i u onima koja su prema rješidbama Rimskih Kongregacija sigurno dosada bila podložena obavezi s poništavnom snagom glave T a m e t s i, — već sklopljeni ili koji će se u buduće (što ne dao Bog) sklopiti bez održavanja Tridentinskog oblika, — samo ako ne smeta druga kanonska zapreka, i ako nije presudom zakonito izrečenom prije Uskrsa ove godine presuđeno na ništavost braka radi smetnje zbog potajnosti, te ako je međusobni pristanak bračnih drugova ustrajao sve do rečenoga dana, — imadu smatrati za bezuslovno valjane, i to izričito objavljujemo, rješavamo i određujemo.

III. — Da pako Crkveni suci imadu siguran propis, ovo isto i pod istim uvjetima i ograničenjima objavljujemo, određujemo i rješavamo za brakove nekatolika, bilo krivovjernika bilo raskolnika, koje su među sobom u istim krajevima već sklopili ili će u buduće sklopiti bez održavanja Tridentinskog oblika; tako da, — ako se

contrahendis; ita ut si alter vel uterque acatholicorum coniugum ad fidem catholicam convertatur, vel in foro ecclesiastico controversia incidat de validitate matrimonii duorum acatholicorum cum quaestione validitatis matrimonii ab aliquo catholico contracti vel contrahendi connexa, eadem matrimonia, ceteris paribus, pro omnino validis pariter habenda sint.

IV. — Ut demum Decretum hoc Nostrum ad publicam notitiam perveniat, praecipimus Imperii Germanici Ordinariis ut illud per ephemerides dioecesanas aliosque opportuniores modos ante diem Paschae anni currentis cum clero populoque fideli communicent.

Datum Romae apud S. Petrum, die XVIII. Ianuarii MDCCCCVI Pontificatus Nostri anno tertio.

PIUS PP. X.

jedan ili obadva nekatolička bračna druga obrate na katoličku vjeru, ili ako se u crkvenom sudu pojavi uzgredni spor o valjanosti braka dvoje nekatolika, koji je u vezi s pitanjem o valjanosti braka kojega katolika već sklopljenoga ili koji bi se imao sklopiti — ti se brakovi, pod istim uslovima, imadu isto tako smatrati za jednako valjane.

IV. — Da konačno ovaj Naš Dekret bude javno poznat, nalažemo Ordinarijima Njemačkog Carstva, da ga putem biskupijskih časopisa i na druge prikladnije načine prije Uskrsnoga dana ove godine proglase svećenstvu i vjernom puku.

Dano u Rimu kod Sv. Petra, dana 18 Januara 1906., treće godine Našega Pontifikata.

PIJO PAPA X

H

TAMETSI

»Tametsi dubitandum non est, clandestina matrimonia, libero contrahentium consensu facta, rata et vera esse matrimonia, quamdiu ecclesia ea irrita non fecit...: nihilominus sancta Dei ecclesia ex justissimis causis illa semper detestata est atque prohibuit... Qui aliter, quam praesente parocho vel alio sacerdote de ipsius parochi seu ordinarii licentia et duobus vel tribus testibus matrimonium contrahere attentabunt, eos sancta synodus ad sic contrahendum omnino inhabiles reddit et hujusmodi contractus irritos et nullos esse decernit... Ne vero haec tam salubria praecepta quemquam lateant, ordinariis omnibus praecipit, ut cum primum potuerint, curent hoc decretum populo publicari ac explicari in singulis suarum dioecesum parochialibus ecclesiis idque in primo anno quam saepissime fiat, deinde vero quoties expedire viderint. Decernit insuper, ut hujusmodi decretum in unaquaque parochia suum robur post triginta dies habere incipiat a die primae publicationis in eadem parochia factae numerandos«.

H

TAMETSI[1]

Iako ne treba sumnjati, da potajni brakovi sklopljeni slobodnim pristankom ugovornih stranaka jesu tvrdi (čvrsti) i valjani brakovi, tako dugo dok ih Crkva ne učini nevaljanima...: ipak ih je sveta Crkva Božja iz najpravednijih razloga uvijek osuđivala i zabranjivala... Koji budu drugačije osim u prisutnosti župnika, ili drugog svećenika ovlaštenoga po istom tom župniku ili Ordinariju, i dvojice ili trojice svjedoka pokušali sklopiti brak, njih sveti sinod čini potpuno nesposobnima da ovako sklope brak i rješava da su ovakvi bračni ugovori nevaljani i ništavi... A da ove tako spasonosne odredbe ne budu kome nepoznate, nalaže svim Ordinarijima, da čim prije budu mogli, uznastoje da se ovaj dekret puku proglasi i rastumači u svakoj župnoj crkvi njihovih biskupija, i to neka u prvoj godini bude što češće, a zatim poslije kadgod se učini da je to prilično. Povrh toga propisuje, da ovaj dekret u svakoj pojedinoj župi počinje važiti nakon trideset dana računajući od dana prvoga proglašenja u dotičnoj župi.

---

[1]) Dekret Tridentinskog Sabora iz god. 1563. — Sess. XXIV de ref. matr. c. 1.

I

KONKORDATI

AUSTRIJSKI KONKORDAT 1855.

Articulus X. — Quum causae ecclesiasticae omnes et in specie, quae fidem, sacramenta, sacras functiones nec non officia et iura ministerio sacro annexa respiciunt, ad Ecclesiae forum unice pertineant, easdem cognoscet iudex ecclesiasticus, qui perinde de causis quoque matrimonialibus juxta sacros Canones et Tridentina cumprimis decreta iudicium feret, civilibus tantum matrimonii effectibus ad iudicem saecularem remissis. Sponsalia quod attinet, auctoritas ecclesiastica judicabit de eorum existentia et quoad matrimonium impediendum effectibus, servatis, quae idem Concilium Tridentinum et Apostolicae Litterae, quorum initium: »Auctorem fidei« constituunt.

I

KONKORDATI

AUSTRIJSKI KONKORDAT 1855 (1)

Član X. — Budući da svi crkveni predmeti a naročito oni koji se tiču vjere, sakramenata, svetih čina kao i dužnosti i prava skopčanih sa duhovnom službom, spadaju isključivo u nadležnost Crkve, o njima će rješavati crkveni sudac, koji će isto tako o bračnim sporovima suditi prema svetim Kanonima a osobito po Tridentinskim dekretima, a samo građanske posljedice braka se ostavljaju građanskom sucu. Što se odnosi na zaruke, crkvena će vlast suditi o njihovoj opstojnosti i o učinku kao bračne smetnje, a pri tom će se držati onoga što propisuje isti Tridentinski Sabor i Apostolsko Pismo, koje počinje riječima: »Auctorem fidei«.

1) Potpisan 18 VIII 1855. — ratificiran 25 IX 1855.

Art. 9.

Il Governo riconosce la validità dei matrimonii fra cattolici e dei matrimonii misti contratti alla presenza del Parroco cattolico secondo le leggi della Chiesa.

Art. 10.

Le cause matrimoniali fra cattolici, eccetto in ciò che riguarda gli effetti civili, saranno giudicate dall' Arcivescovo di Antivari, e nei matrimonii misti, eccetto ugualmente in ciò che riguarda gli effetti civili, il Governo lascia ai coniugi la facoltà di portare le loro cause innanzi al medesimo Arcivescovo.

Član 9.

Vlada priznaje valjanost braka među katolicima i mješovitijeh brakova svršenijeh pred katoličkim parohom po crkvenijem zakonima.

Član 10.

Bračne sporove među katolicima, osim onoga o čemu sude građanski zakoni, presuđivaće arhijepiskop barski, a u mješovitijem brakovima, izuzevši takođe ono o čemu sudi građanski zakonik, vlada neće smetati supruzima da podnose svoje sporove pred istog Arhijepiskopa.

---

[1]) Potpisan 18 VIII 1886.

Articolo 12.

Il Regio Governo riconosce la validità dei matrimoni fra Cattolici, e dei matrimoni misti contratti alla presenza del parroco cattolico seconda le leggi della Chiesa.

Articolo 13.

Le cause matrimoniali fra Cattolici, e fra coniugi di matrimoni misti celebrati dinanzi al parroco cattolico, eccetto in ciò che riguarda gli effetti meramente civili, saranno giudicate dai tribunali ecclesiastici cattolici.

Articolo 14

Il coniuge cattolico avrà diritto di stabilire che la prole dei matrimoni misti, celebrati dinanzi al parroco cattolico, venga educata nell Religione Cattolica.

Član 12.

Vlada priznaje važnost braka među katolicima i mešovitih brakova zaključenih pred katoličkim sveštenikom po propisima katoličke crkve.

Član 13.

Bračne sporove između supružnika katoličke vere, kao i između supružnika iz mešovitih brakova zaključenih pred rimokatoličkim sveštenikom — sudiće katolički duhovni sudovi, s izuzetkom rasprava čisto civilnih odnosa.

Član 14.

Katolički suprug u mešovitim brakovima zaključenim pred rimokatoličkim sveštenikom, imaće prava da ugovara da će deca toga braka biti vaspitana u katoličkoj veroispovesti.

[1]) Potpisan 24 VI 1914. — Zakon o konkordatu između Kraljevine Srbije i Svete Stolice od 24 VIII 1914 (Srpske Novine od 3 IX 1914).

»In hac quidem renovata laetitia amplimissimi conventus, multa sunt magnae Nobis curae, sed illud maximae quod est de rationibus mutuis Ecclesiam inter et civilem societatem plurifariam ordinandis. Etenim nemo est qui ignoret post recens immane bellum, vel novas natas esse Respublicas, vel Respublicas veteres, provinciis sibi adiunctis, crevisse. Jam vero, ut alia ommittamus quae huc possumus afferre, patet quae privilegia pridem haec Apostolica Sedes, per pactiones sollemnes conventionesque, aliis concesserat, eadem nullo iure posse hasce Respublicas sibi vindicare, cum res inter alios acta neque emolumentum neque praeiudicium ceteris afferat. Item Civitates nonnullas videmus ex hac tanta conversione rerum funditus novatas extitisse, adeo quae nunc est, non illa ipsa possit haberi moralis, ut aiunt, persona, quacum Apostolica Sedes olim convenerat. Ex quo illud natura consequitur, ut etiam pacta et conventa, quae inter Apostolicam Sedem et eas Civitates antehac intercesserant, vim iam suam omnem amiserint.«

Allocutio SS. D. N. Benedicti PP. XV »In hac quidem« in Consistorio Secreto, die 21 novembr. 1921 habito. (A. A. S., XIII, 1921, 521).

»U ovoj pako obnovljenoj radosti vrlo cijenjenog sastanka, ima mnogo stvari koje nam zadaju veliku brigu, a najveću ono što se tiče međusobnih odnosa Crkve i građanskog društva, a koje treba mnogostrano urediti. Zaista nema nikoga ko ne bi znao, da su poslije nedavnog užasnog rata, ili nastale nove Države, ili da su se prijašnje Države, pridruživši sebi pokrajine, povećale. Prije svega je jasno, — da ispustimo drugo što bismo mogli ovdje da navedemo, — da ovlastice, koje je nekada ova Apostolska Stolica, svečanim pogodbama i ugovorima, drugima dala, nikakvim pravom ne mogu ove Države sebi prisvajati, jer stvari koje su između drugih ugovorene ne treba da drugima donose niti koristi niti obaveze. Jednako vidimo da su neke Države, zbog toliko izmijenjenih prilika postale iz temelja obnovljene, tako da pravno lice, koje sada postoji ne može da bude isto ono, s kojim je Apostolska Stolica nekada sklopila ugovor. Iz toga prirodno slijedi to, da su također pogodbe i ugovori, koji su prije bili sklopljeni između Svete Stolice i takovih Država, već izgubili svu svoju snagu«.

Alokucija Njegove Svetosti Benedikta XV »In hac quidem« u Tajnom Konzistoriju, održanom dana 21 XI 1921 (A. A S., XIII, 1921, 521).

Article XXXII

Le mariage célébré dans l' Eglise catholique en conformité aux dispositions du Droit canonique, même dans le cas de religion mixte, aura, par cela seul, les effets civils.

Les causes de nullité et du »ratum et non consummatum« des mariages célébrés dans l'Eglise catholique sont de la competence des tribinaux ecclésiastiques.

Le Saint-Siège consent que toutes les causes ou il ne s'agit pas du lien matrimonial, soient traitées par les tribinaux civils.

Dans les cas de mariages mixtes, les Autorités civils feront respecter, à la demande de la partie catholique lesée, la garantie donnée par les époux, que tous les fils et filles, sans exception, seront élevés dans la religion catholique.

JUGOSLAVENSKI KONKORDAT[1])

Član XXXII

Brak sklopljen u katoličkoj Crkvi u skladu sa propisima kanonskog prava, također i u slučaju mješovite vjeroispovijesti, imaće već samim tim građanske poljedice.

Sporovi o ništavosti braka i o »tvrdom i neizvršenom braku« glede brakova sklopljenih u katoličkoj Crkvi spadaju pod nadležnost crkvenih sudova.

Sveta Stolica pristaje da sve parnice, u kojima se ne radi o bračnoj vezi, raspravljaju građanski sudovi.

U slučaju mješovitih brakova, građanske će vlasti učiniti da se poštiva, na zahtjev povrijeđene katoličke stranke, jemstvo dano po bračnim drugovima, da će svi sinovi i kćeri, bez izuzetka, biti odgojeni u katoličkoj vjeri.

---

[1]) Potpisan u Rimu 25 VII 1935 po punomoćnicima Kraljevine Jugoslavije i Sv. Stolice. — Prema čl. XXXVIII: »Razmena ratifikovanih instrumenata izvršiće se, što je moguće pre, u Rimu i Konkordat će stupiti na snagu na sam dan te razmene«.

KRATICE

CIC C. i. c. Cod. i. can. Kodeks Crkveni Zakonik Crkv. Zak. C. Z.	Codex iuris canonici, — Kodeks kanonskog prava.
Naputak 1925	»Naputak u ženidbenom pravu« prve zagrebačke sinode iz g. 1925.
Naputak Kongr. Sakr. 1936 Naputak 1936 Kongr. Sakr. 1936	Instructio Sacrae Congregationis de disciplina Sacramentorum, — Naputak Svete Kongregacije za upravljanje Sakramenata od 25 VIII 1936
Po. Co. Co. Po. Comm. Pont. Interp. komis. Interpretacijska komisija Autentično tumačenje	Pontificia Commissio ad Codicis canones authentice interpretandos, — Papinska komisija za autentično tumačenje kanona Kodeksa
S. C.	Sacra Congregatio, — Sveta Kongregacija.
S. C. S. Off.	Sacra Congregatio Sancti Officii, — Kongregacija Svetog Oficija.
S. C. de disc. Sacr. Kongr. Sakr.	Sacra Congregatio de disciplina Sacramentorum, — Sveta kongregacija za upravljanje sakramenata.
A. A. S. AAS	Acta Apostolicae Sedis, — Službeno glasilo Sv. Stolice.

REGISTAR

kan. znači **kanon** Kodeksa kanonskog prava, str. 12—107.

čl. znači **član** Naputka Kongregacije Sakramenata od 15 VIII 1936, str. 219—373.

Nap. § znači § Naputka u ženidbenom pravu prve zagrebačke sinode god. 1925, str. 133—212.

Interpr. kom. ad kan. znači Autentično tumačenje Interpretacijske komisije, str. 108—131.

A

B

Beskućnici — prisustvovanje župnika pri sklapanju braka kan. 1032, 1097; Nap. § 4, br. IV.3; § 10, br. 1B.

Bilježnik — dužnost čl. 17; — zamjenik čl. 19; — dužnosti zapisničara čl. 73; — zabilješka pitanja po službenoj dužnosti čl. 101; — bilježenje odgovora čl. 103; — ko ima potpisati zapisnik čl. 104; — zapisnik o preslušanju svjedoka čl. 129; — čuvanje isprava čl. 161; — može usmeno saopćiti strankama presudu i prepis čl. 199.

Biskup — vidi **Ordinarij**; — imenuje starješinu suda čl. 14 § 2; — može pretsjedati vijeću čl. 14 § 3; — sastav sudskog vijeća čl. 14 § 4; — imenuje branioca bračne veze čl. 15 § 1; — određuje pravobranioca čl. 16; — može postaviti bilježnika za posebni slučaj čl. 17; — postavlja zamjenike sudskim licima čl. 19; — nastojanje oko naučne spreme sudskih lica čl. 21; — postavlja istražne suce čl. 23; — prigovor sumnjivosti čl. 31—33; — postupak pri prijavi ništavosti braka čl. 38—42; — listina advokata i punomoćnika čl. 48, § 4; — rješava žalbu o otklonu advokata čl. 51; — povodom tužbe određuje pokuse osnaženja braka čl. 65; — žalba povodom neuredovanja suda čl. 67; — postavljanje skrbnika i štitnika čl. 78; — u slučaju ogluhe stranke nalaže pravobraniocu da preuzme parnicu čl. 91 § 2; — proglašenje braka ništavim u izuzetnim slučajevima kan. 1990—1992; čl. 226—231; Interpr. kom. ad kan. 1990.

Bitna svojstva braka — vidi **Svojstva.**

Blagoslov — svečani blagoslov pri sklapanju braka Nap. § 10, br. 2B; kan. 1101; — kod drugog braka kan. 1143; Nap. § 10, br. 2Bc; — u zabranjeno vrijeme kan. 1108, Nap. § 12.

Boravak — kan. 1023, 1039, 1097.

Božansko pravo — vidi **Pravo.**

Bračna veza — postojeća bračna veza kao zapreka kan. 1069; Nap. § 8, br. 3; — bračna veza kao posljedica sklopljenog braka kan. 1110, Nap. § 14, br. 1; — rastavom od stola i postelje ne dira se u bračnu vezu kan. 1129; Nap. § 16, br. 1; — vidi **Razrješenje braka.**

Bračna zajednica — kan. 1128—1132; Nap. § 16; — dužnost življenja u bračnoj zajednici kan. 1128; — doživotna rastava kan. 1129—1130; — privremena rastava kan. 1131; — djeca prigodom rastave kan. 1132; — samim činom sklapanja građanskog braka bez bračne zajednice ne nastaje zapreka javne ćudorednosti, Interpr. kom. ad kan. 1078.

Bračni čin — jednaka prava i dužnosti kan. 1111; Nap. § 14, br. 3.

Brak — pojam Nap. § 1, br. 1; — kao ugovor i sakramenat kan. 1012; Nap. § 1, br. 1; — kao odnošaj (stanje) Nap. § 1, br. 1; — vidi pod **Tvrdi** (ratum) — **Izvršeni** — **Neizvršeni** — **Zakoniti** — **Putativni** — **Nevaljani** — **Naknadna** ženidba — **Drugi** brak — **Savjest** (ženidba po savjesti) — **Građanski** — **Mješoviti** — **Sakramentalni** — **Razrješenje** braka — **Osnaženi** brak.

Branilac bračne veze (defensor vinculi) — imenuje ga biskup čl. 15 § 1; — parnični čini su ništavni bez njegovog sudjelovanja čl. 15 § 2; — zamjenik čl. 19; — prigovor sumnjivosti čl. 30—33; — prava i dužnosti čl. 70—72; — ponovno preslušanje stranaka, svjedoka, vještaka čl. 107; — tumač čl. 108; — imadu mu se predati dokazni članci stranaka čl. 125 § 2; — može tražiti preslušanje svjedoka kojega se stranka odrekla čl. 132; — pitanja za vještaka čl. 152; — primjedbe na obranu i očitovanja stranaka čl. 180; — ima pravo da se posljednji očituje čl. 183; — prijedlog za uzgredni spor čl. 187; —

Ć

D

F

J

K

L

M

N

O

P

naravno: Crkva ne osnažuje u korjenu brakove sa zaprekom naravnog prava kan. 1139; — radi spolne nemoći brak je nevaljan uslijed naravnog prava kan. 1068; — koje su zapreke naravnog prava Nap. § 6, br. 2.

građansko: zakoniti brak nekrštenih ravna se po božanskim i građanskim zakonima Nap. § 2, br. 6; — građansko srodstvo (usvojenje) je crkvena bračna smetnja samo ako ga građanski zakoni određuju kao smetnju kan. 1059, 1080; — o građanskim posljedicama braka odlučuje građanska vlast kan. 1016; Nap. § 2, br. 5; — po njemu se ravna građanski brak Nap. § 2, br. 9; — koje su bračne smetnje građanskog prava Nap. § 2, br. 9.

kanonsko, crkveno: brak krštenih ravna se po božanskom i kanonskom pravu kan. 1016; Nap. § 2 br. 6; — gdje je usvojenje bračnom smetnjom po građanskom pravu, tamo je i po kanonskom kan. 1059, 1080; — zakoniti brak nekrštenih ne prosuđuje se po crkvenim propisima Nap. § 2, br. 6; — Crkva osnažuje u korjenu brakove sklopljene sa zaprekom crkvenog prava kan. 1139; — crkveno pravo zahtijeva ponovljenje pristanka na brak, iako je pristanak od početka postojao i nije opozvan kan. 1133; — koje su zapreke crkvenog prava Nap. § 6, br. 2.

partikularno: glede mjesta, u kojima se imadu obaviti navještaji Nap. § 4, br. IV 3B; — navještaji mješovitih brakova Nap. § 4, br. IV 6B; — glede obredno mješovitog braka kan. 1097; Nap. § 10, br. 1B.

Pravobranilac (promotor iustitiae) kada sudjeluje čl. 16; — zamjenik čl. 19; — ovlašten je na tužbu čl. 35; — postupak pri prijavi o ništavosti braka čl. 38—42; — za slučaj ogluhe stranaka preuzima parnicu po nalogu biskupovom čl. 91 § 2; — prijedlog za uzgredni spor čl. 187; — sudjelovanje kod uzgrednog spora čl. 190 § 2, 195.

Prebivalište — (pravo prebivalište, domicilium), — nepotpuno prebivalište (nepravo prebivalište, quasidomicilium): vidi pojmove u opasci na str. 223 pod čl. 4; — u odnosu na oproste kan. 1055; — u odnosu na dopušteno prisustvovanje pri sklapanju braka kan. 1097; Nap. § 10, br. 1B; — nadležnost suca obzirom na nepotpuno prebivalište vidi Dodatak II, str. 385.

Predmnijeve — vidi **Pretpostavke.**

Preljuba — zapreka kan. 1075; Nap. § 8, br. 8 ; — zapreka nižeg stepena kan. 1042; Nap. § 6, br. 2d; — razlog za doživotnu rastavu od stola i postelje i za samovlasni prekid zajednice kan. 1129; Nap. § 16, br. 2; — nema dužnosti uspostave bračne zajednice kan. 1130; Nap. § 16, br. 3; — prećutno oproštenje i pretpostavka da je oprošteno kan. 1130; Nap. § 16 br. 2a.

Presuda — čl. 196—206; — ima ju izvjestilac izraditi u latinskom jeziku čl. 22, 200; — pojam čl. 196; — sloboda sudačkog uvjerenja čl. 197; — suđenje čl. 198; — usmeno obavještenje o presudi i prepis čl. 199; — sadržina presude čl. 200 § 3, 202; — način proglašenja presude čl. 204; — međupresudu može sud opozvati čl. 195, a konačnu presudu ne može čl. 205; — grješke u presudi čl. 205 § 2 i 3; — nepopravljiva grješka ništavosti čl. 207; — popravljiva grješka ništavosti čl. 209; — sud može ispraviti grješke popravljive ništavosti čl. 211.

Pretpostavke čl. 170—174; — pravne, ljudske, oborive, neoborive čl. 170; — pretpostavlja se da je brak valjan kan. 1014, 1127; — što se zahtijeva za sudačku pretpostavku čl. 173; — gdje joj ima najviše mjesta čl. 174; — poslije smrti bračnih drugova pretpostavlja se da je brak bio valjan ako ga sami nisu napadali čl. 42; — pretpostavlja se da je brak bio valjan kan. 1014 — da je izvršen kan. 1015, § 2; Nap. § 2, br. 2; — kod sumnje o

Š

T

U

V

ISPRAVCI:

Strana 47, redni broj kanona, mjesto **1974** treba **1074**.

Strana 111, redak 11, mjesto **neoženjenom** treba **slobodnom**.

Strana 61, redak 4, mjesto **punomoćnicima** treba **pomoćnicima**.